

**ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ
УПРАВЛІННЯ, ЕКОНОМІКИ
ТА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ:
АСПЕКТИ РЕІНТЕГРАЦІЇ КРИМУ
В ГОСПОДАРСЬКИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ**

**Матеріали VIII Міжнародної
науково-практичної конференції**

14 листопада 2024 року

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО
(Навчально-науковий інститут управління, економіки
та природокористування – ННІУЕП)
УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ КОМІТЕТ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГОВОЇ
ПАЛАТИ – ІСС UKRAINE
НАЦІОНАЛЬНИЙ АЕРОКОСМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Н. С. ЖУКОВСЬКОГО «ХАРКІВСЬКИЙ АВІАЦІЙНИЙ ІНСТИТУТ»
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ
КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
(м. Запоріжжя)
УКРАЇНСЬКЕ ГРОМАДСЬКЕ ОБ'ЄДНАННЯ МІЖВІДОМЧИХ
КОМУНІКАЦІЙ У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО
СЕРЕДОВИЩА «Е-ЕКОЛОГІЯ» (ГО «е-Екологія»)
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ МОЛДОВИ
АКАДЕМІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ МОЛДОВИ

**ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ
УПРАВЛІННЯ, ЕКОНОМІКИ
ТА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ:
АСПЕКТИ РЕІНТЕГРАЦІЇ КРИМУ
В ГОСПОДАРСЬКИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ**

Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції

**14 листопада 2024 року
Київ**

Одеса • 2024 • Олді+

УДК 332.135-043.96(477.75):338.43(477)(062.552)
Т33

DOI: <https://doi.org/10.32782/978-966-289-948-1>

Рекомендовано до друку Вченою радою Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського (протокол № 5 від 12 грудня 2024 р.)

Редакційна колегія:

Горник В. Г. – доктор наук з державного управління, професор, директор навчально-наукового інституту управління, економіки та природокористування ТНУ імені В. І. Вернадського;

Безус П. І. – кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри менеджменту та міжнародних економічних відносин Навчально-наукового інституту управління, економіки та природокористування ТНУ імені В. І. Вернадського;

Євмешкіна О. Л. – доктор наук з державного управління, професор кафедри публічного управління, туризму та готельно-ресторанної справи Навчально-наукового інституту управління, економіки та природокористування ТНУ імені В. І. Вернадського;

Петровська І. О. – кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри публічного управління, туризму та готельно-ресторанної справи Навчально-наукового інституту управління, економіки та природокористування ТНУ імені В. І. Вернадського;

Путінець А. В. – кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри фінансів Навчально-наукового інституту управління, економіки та природокористування ТНУ імені В. І. Вернадського;

Клименко О. М. – кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри фінансів та обліку Навчально-наукового інституту управління, економіки та природокористування ТНУ імені В. І. Вернадського

Матеріали опубліковані в авторській редакції.

Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, рецензенти та структурні підрозділи вищих навчальних закладів та установ, які рекомендували ці матеріали до друку.

Т33 **Теоретико-практичні** засади управління, економіки та природокористування: аспекти реінтеграції Криму в господарський комплекс України : матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 14 листопада 2024 року) / упоряд. О. М. Клименко. – Одеса : Олді+, 2024. – 427 с.

ISBN 978-966-289-948-1

У збірнику представлено стислий виклад доповідей і повідомлень, поданих на міжнародну науково-практичну конференцію «Теоретико-практичні засади управління, економіки та природокористування: аспекти реінтеграції Криму в господарський комплекс України, яка відбулася на базі Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського 14 листопада 2024 р.

УДК 332.135-043.96(477.75):338.43(477)(062.552)

ISBN 978-966-289-948-1

© Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського, 2024

ЗМІСТ

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО УЧАСНИКАМ КОНФЕРЕНЦІЇ.....	13
1. ВІДНОВЛЕННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В АСПЕКТАХ РЕІНТЕГРАЦІЇ КРИМУ	16
Дегтяр Андрій Олегович, Тарабан Єгор Ігорович, Тарабан Світлана Василівна НАПРЯМКИ ДІЯЛЬНОСТІ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ ЩОДО ВІДНОВЛЕННЯ ТА ПІДТРИМКИ БІЗНЕСУ ХАРКІВЩИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	16
Кравченко Сергій Олександрович УДОСКОНАЛЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ЯК ЧИННИК РЕІНТЕГРАЦІЇ КРИМУ	20
Коломієць Олександр Васильович ПЛАНУВАННЯ ТЕРИТОРІЙ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ	23
Бельська Тетяна Валентинівна, Цуркан Роман Андрійович МЕХАНІЗМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІД ЧАС КРИЗОВИХ СИТУАЦІЙ: ОРГАНІЗАЦІЯ, ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ВИКЛИКИ	26
Казак Кирило Ігорович ОСОБЛИВОСТІ ВІДНОВЛЕННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТУРИСТИЧНОЮ ГАЛУЗЗЮ КРИМУ В АСПЕКТІ ЙОГО РЕІНТЕГРАЦІЇ.....	29
Кліваденко Руслан Леонідович РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНИХ ІНСТРУМЕНТІВ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НАСЕЛЕННЯ.....	33
Кучерявий Володимир Миколайович РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ СУЧАСНОЇ МОДЕЛІ УПРАВЛІННЯ КРИМОМ.....	36
Масик Роман Ігорович ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ НА СИСТЕМУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ	39
Мельник Едуард Павлович, Тарасенко Денис Леонідович ОРГАНІЗАЦІЙНА КУЛЬТУРА: СУТНІСТЬ ТА РОЛЬ У ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	43
Можарівський Ярослав Анатолійович ПЕРЕЗАВАНТАЖЕННЯ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В ПОВОЄННИЙ ЧАС	46

Вовк Влад Станіславович ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА МАЛОГО БІЗНЕСУ ЗА ЧАСІВ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ	50
Duchko Alina, Minaieva Yuliia TERRORISM THREATS RISKS ANALISYS AND MANAGEMENT OF WATER ECOSYSTEMS IN WAR PERIOD	54
Кисельов Володимир Борисович, Дичко Аліна Олегівна ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГІЧНО БЕЗПЕЧНИМ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯМ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ	58
Любімов Радивон Олександрович ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЮ БЕЗПЕКОЮ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ І ЗАГРОЗ.....	61
Васильєв Олексій Борисович ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	64
Чечель Анна Олександрівна, Рудик Наталія Миколаївна УЧАСТЬ ГРОМАД У ПІСЛЯВОЄННОМУ ВІДНОВЛЕННІ ЗАДЛЯ СТАЛОГО МІСЦЕВОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ.....	68
Костик Ростислав Павлович ПУБЛІЧНЕ ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ	72
Кухар Ігор Володимирович ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТУПНОСТІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ.....	76
Ляхович Вадим Валентинович ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ ЯК МОРАЛЬНО-ЕТИЧНА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	81
Жабський Владислав Ігорович МЕХАНІЗМИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВ У КОНТЕКСТІ ГОСПОДАРСЬКИХ ВІДНОСИН З КОНТРАГЕНТАМИ	83
Павлюк Денис Олександрович МОНІТОРИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЕМОКРАТИЧНОГО КОНТРОЛЮ НАД СЕКТОРОМ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ	87
Здоровко Світлана Сергіївна МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ: МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ.....	89
Котенко Ігор Олександрович СИСТЕМА ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	92

Коцупал Данїл Валерійович СУЧАСНІ ЦИВІЛІЗОВАНІ ФОРМИ ЛОБІЗМУ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ ТА МОЖЛИВОСТІ ЇХ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ.....	94
Сиченко Михайло Володимирович МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНОЮ ПОЛІТИКОЮ У СФЕРІ КУЛЬТУРИ.....	97
Шевченко Олександр Олександрович ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЙ УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ У ВІДНОВЛЕНИХ РЕГІОНАХ	100
Яневська Тетяна Михайлівна ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПОКАЗНИКІВ ОЦІНЮВАННЯ СУСПІЛЬНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ	105
Оксенюк Андрій Миколайович ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ ЕКОЛОГІЧНОГО СТАНУ ПОВЕРХНЕВИХ ВОД	109
Бовсунівська Наталія Вікторівна ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ВПО В УКРАЇНІ	112
Паклін Володимир Володимирович РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ В РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ	117
2. ТУРИЗМ ТА ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННА СПРАВА: ДОСВІД КРАЇН ЄС ТА ПРАКТИКА УКРАЇНИ.....	121
Новицька Анастасія Ігорівна СУТНІСТЬ, ВИДИ, НОВАЦІЇ ТА НАЙБІЛЬШ ПОПУЛЯРНІ ТУРИСТИЧНІ ПОДОРОЖІ З ЕКСТРЕМАЛЬНОГО ТУРИЗМУ	121
Поступна Олена Вікторівна ВТРАТИ СЕКТОРУ ТУРИЗМУ УКРАЇНИ ВІД ВІЙНИ: ПОПЕРЕДНІЙ АНАЛІЗ	125
Шинський Володимир Олегович ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ТУРИСТИЧНОМУ БІЗНЕСІ.....	130
Ярошович Володимир Іванович ПРОЄКТНЕ УПРАВЛІННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ	132

Торчинський Дмитро Вікторович ВПЛИВ ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ НА ЕКОЛОГІЧНУ СВІДОМІСТЬ НАСЕЛЕННЯ	136
3. РОЗВИТОК ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД	139
Клименко Оксана Миколаївна ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ	139
Дзюра Валерія Станіславівна УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ	142
Колеснікова Яна Романівна УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ	144
Мала Світлана Іванівна МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ФІНАНСОВІЙ СФЕРІ	149
Олефір Максим Олександрович НОВАЦІЇ У ПОДАТКОВІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ	151
Петруша Євгеній Олександрович УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ РОЗВИТКУ ІНФЛЯЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ.....	153
Пилипенко Ольга Олегівна ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ БОРГОВОЇ ПОЛІТИКИ В ПОВОЄННИЙ ЕКОНОМІЦІ	156
Щербак Наталія Сергіївна ВПЛИВ ГРОШО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ НБУ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ.....	160
Воробей Анна Володимирівна УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА	163
Юшук Ірина Олексіївна МЕТОДИ ОБЛІКУ ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА.....	165
Андрущенко Тарас Володимирович ОСНОВНІ ЗАВДАЧІ ПРОВЕДЕННЯ АУДИТУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	168
Бондарук Василь Миколайович УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ТА КРЕДИТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА.....	171

Чечетова Наталя Федорівна, Гордієнко Олександр Сергійович ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....	175
Кужильна Анастасія Дмитрівна СУТНІСТЬ І ЗАВДАННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ	179
Березинський Леонід Володимирович МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЯК СКЛАДОВА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В ПЕРІОД ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА.....	182
Горстка Оксана Віталіївна СВІТОВИЙ ДОСВІД ЕВОЛЮЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ	185
СклярOVA Анастасія Олегівна МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ ТА ЙОГО ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ В УКРАЇНІ.....	188
Собольська Анастасія Артемівна СУЧАСНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕРЖАВНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	192
Омецинська Наталія Вячеславівна, Ставицький Олександр Вікторович ПРОГНОЗУВАННЯ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА, МОДЕЛІ ТА МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ	196
Затулівітер Олександр Олександрович ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ З ГРОМАДСЬКІСТЮ	200
Кавилін Олексій Анатолійович КОМПЕТЕНЦІЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У РЕАЛІЗАЦІЇ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	203
Огребчук Вікторія Анатоліївна, Західна Оксана Романівна ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД: МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРЕШКОДИ	206
Бобик Віталій Сергійович ОЦІНЮВАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН	209
Kuznietsov Vladyslav THE ROLE OF CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY IN STABILIZING UKRAINE'S FINANCIAL SYSTEM.....	213

Аблязізов Ельдар Усеїнович АДАПТАЦІЯ БАНКУ З ІНОЗЕМНИМ КАПІТАЛОМ ДО УМОВ ВІЙНИ В УКРАЇНІ	216
Тонкошкурий Владислав Сергійович СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ СТРАХОВИМИ РИЗИКАМИ СТРАХОВИКА.....	222
Тарасенко Олена Юрїївна, Коверза Вікторія Семенівна РОЛЬ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ В УПРАВЛІННІ ФІНАНСАМИ ДОМОГОСПОДАРСТВ.....	225
Кухар Ігор Володимирович ФІНАНСОВІ МЕХАНІЗМИ В СИСТЕМІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я І МЕДИЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ	229
Макаренков Олексій Леонідович ФІНАНСОВА ДОПОМОГА КРАЇН-ПАРТНЕРІВ ДЛЯ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ НА ТЛІ КОРУПЦІЇ І ДЕТИНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ	233
4. ВПЛИВ СУЧАСНИХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ НА РОЗВИТОК СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА ТА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН	238
Kalashnikova Khrystyna INVESTMENT INSTRUMENTS FOR THE RECOVERY OF MUNICIPAL INFRASTRUCTURE IN URBAN TERRITORIAL COMMUNITIES.....	238
Кулаков Василь Олегович ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	241
Бакаєва Ірина Георгіївна МІЖНАРОДНІ ПРИВАТНІ ІНВЕСТИЦІЇ БАГАТОНАЦІОНАЛЬНИХ КОМПАНІЙ.....	245
Кретова Дніпряна Андрїївна АДАПТАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ	247
Литвинов Андрій Олексійович ЗАГАЛЬНИЙ АЛГОРИТМ СТВОРЕННЯ ТА РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО КЛАСТЕРА.....	249
Полтавська Ольга Вікторівна ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ УКРАЇНИ В ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД.....	253

Сімак Сергій Васильович ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ У РОЗРІЗІ УПРАВЛІННЯ ЖИТЛОВОЮ ІНФРАСТРУКТУРОЮ	257
Бобак Андрій Іванович ІНФОРМАЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЦИФРОВИХ ЕКОСИСТЕМ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я: ГЕОПОЛІТИЧНІ ВИКЛИКИ ТА МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО.....	261
Kyselov Ievgen THE WORLD SYSTEM OF PUBLIC ADMINISTRATION OF ENERGY SECURITY.....	268
Кондрацький Олександр Михайлович МУНІЦИПАЛЬНІ ПОСЛУГИ З ОЗЕЛЕНЕННЯ ТА ОЧИЩЕННЯ ТЕРИТОРІЙ, ЗАБРУДНЕНИХ ВНАСЛІДОК ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ В УКРАЇНІ	272
Кириченко Юлія Ігорівна ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАКОНОДАВСТВА, ЩО РЕГУЛЮЄ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО В УКРАЇНІ.....	275
Кирієнко Олександр Олегович УПРАВЛІННЯ ТВЕРДИМИ ПОБУТОВИМИ ВІДХОДАМИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.....	279
Живиця Павло Олегович ВПЛИВ АВІАЦІЇ НА ГЛОБАЛЬНІ ЗМІНИ КЛІМАТУ	283
Мигаль Назарій Ярославович ПРОБЛЕМИ ЗАБРУДНЕННЯ ҐРУНТІВ ВАЖКИМИ МЕТАЛАМИ....	285
Петровська Ірина Олегівна, Клиновий Дмитро Віталійович ЦІЛЬОВІ ОРІЄНТИРИ «ЗЕЛЕНОГО» РЕКОНСТРУКТИВНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ	288
5. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ МЕНЕДЖМЕНТУ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА.....	291
Манайло Приходько Ласло Васильович ФОРМИ ТА МОДЕЛІ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА	291
Ляшевська Олена Іванівна АНАЛІЗ ОРГАНІЗАЦІЇ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	295
Безус Павло Іванович, Безус Алла Миколаївна РОЛЬ СИСТЕМИ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА	298

Чуприна Роман Геннадійович ТЕОРЕТИЧНІ ПРИНЦИПИ ТА МЕТОДИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТРАНСПОРТНИХ СИСТЕМ МІСТ.....	301
Гаразда Михайло Зіновійович ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА	306
Івченко Валентин Леонідович, Купріянова Валентина Сергіївна ЗНАЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЛЯ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ.....	310
Карпеко Надія Миколаївна ОБґРУНТУВАННЯ СУЧАСНИХ ПІДХОДІВ ДО СТАНОВЛЕННЯ ОСВІТНЬОГО МЕНЕДЖМЕНТУ.....	314
Керекеша Олег Ігоревич МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИЧНИХ ІНСТИТУТІВ І ГЕНЕЗА ЇХ СТАНОВЛЕННЯ.....	318
Харченко Олександр Анатолійович ДОВГОСТРОКОВИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНІВ В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ	322
Кононенко Євген Володимирович УПРАВЛІННЯ РЕКЛАМОЮ НА ПІДПРИЄМСТВІ	326
Ковтун Ірина Броніславівна ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА РЕФОРМУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ВИКЛИКІВ	329
Лоцихін Олексій Олександрович ЧИННИКИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ.....	332
Маловік Олександр Олександрович ЕТАПИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА	337
Петровська Юлія Василівна ВПЛИВ ЗОВНІШНІХ І ВНУТРІШНІХ ФАКТОРІВ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НА ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНИХ ЦІЛЕЙ ОРГАНІЗАЦІЇ.....	340
Санченко Геннадій Олексійович ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ МЕХАНІЗМАМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	343

Щербак Євген Валерійович ІНСТРУМЕНТИ ЦИФРОВОЇ ДЕРЖАВИ ЯК ЕЛЕМЕНТ МОДЕРНІЗАЦІЇ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН.....	346
Шепель Валерія Сергіївна ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ.....	350
Сіденко Наталія Володимирівна СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА: АДАПТАЦІЯ ДО НЕСТАБІЛЬНОГО ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА.....	353
Солоненко Юлія Валеріївна, Гондзель Валерія Олегівна БРЕНД ТА ЙОГО РОЛЬ У РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА	357
Загуменний Олексій Олексійович САМОМЕНЕДЖМЕНТ ТА САМОРОЗВИТОК В РОБОТІ СУЧАСНОГО КЕРІВНИКА.....	360
Зеленін Юрій Миколайович НЕГАТИВНІ ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА УКРАЇНСЬКИЙ РИНОК ПРОДУКЦІЇ МЕТАЛУРГІЇ.....	364
Грудцина Юлія Валентинівна АУДИТ ЯКОСТІ В СИСТЕМІ МЕНЕДЖМЕНТУ ЯКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	368
Карпенко Євген Сергійович ПЕРЕВАГИ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ.....	372
Литвиненко Дмитро Костянтинович МЕНЕДЖМЕНТ ЯКОСТІ ІТ-ПРОДУКТУ.....	376
Мотрич Віталій Анатолійович ЗАХОДИ ТА МЕТОДИ, ЩО ВЖИВАЮТЬСЯ ПО БОРОТЬБІ З НЕСПЛАТОЮ ПОДАТКІВ	379
Чорноморець Олександр Миколайович ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ФУНДАМЕНТ УПРАВЛІНСЬКИХ ПРОЦЕСІВ	384
Іваненко Валентина Василівна ВПЛИВ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЕЛЕКТРОННОЇ ТОРГІВЛІ НА РЕАЛІЗАЦІЮ ФУНКЦІЙ МАРКЕТИНГУ	388
Шимечко Орест Степанович ЦИФРОВІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА	392

Rozhko Vadym MECHANISMS OF MAKING OF PUBLIC ADMINISTRATION DECISIONS IN THE MILITARY SPHERE OF UKRAINE USING THE EUROPEAN EXPERIENCE	399
Івкін Віктор Іванович ВПРОВАДЖЕННЯ АГРОВОЛЬТАЇКИ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ РЕКОНСТРУКЦІЇ КРИМУ ТА ЧОРНОМОРСЬКОГО РЕГІОНУ В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД	402
Пасічник Катерина Андріївна ТЕНДЕНЦІЇ НА РИНКУ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	406
Кухарчук Петро Михайлович, Олійник Віталій Валерійович МЕНЕДЖМЕНТ ЛОГІСТИЧНИХ СИСТЕМ У БУДІВЕЛЬНІЙ СФЕРІ	409
Піддубняк Олександр Вікторович ФАКТОРИ РЕСУРСНОГО МЕХАНІЗМУ МІСЦЕВОГО РОЗВИТКУ	412
Бевз Сергій Васильович ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ В УКРАЇНІ	415
Банчук Станіслав Ярославович ЕВОЛЮЦІЯ ПІДХОДІВ ДО ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ПАСАЖИРСЬКОЮ ТРАНСПОРТНОЮ СИСТЕМОЮ АГЛОМЕРАЦІЇ	417
Горник Володимир Гнатович, Залізняк Вікторія Петрівна МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ З ТОЧКИ ЗОРУ САМОРЕГУЛЯЦІЇ ПІСЛЯ ДЕОКУПАЦІЇ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ	421
Лінькова Наталія Миколаївна ЧАСТКОВЕ ДЕРЖАВНЕ ФІНАНСУВАННЯ ЯК ПІДТРИМКА СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА	424

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО УЧАСНИКАМ КОНФЕРЕНЦІЇ

Щиро вітаю учасників конференції, присвяченій теоретико-практичним засадам управління, економіки та природокористування в аспектах реінтеграції Криму в господарський комплекс України! Від імені ректорату мені приємно вітати Вас з відкриттям VIII міжнародної науково-практичної конференції, яку щорічно проводить навчально-науковий інститут управління, економіки та природокористування.

На конференції нам потрібно обговорити проблеми, пов'язані з відновленням народного господарства в післявоєнний період, розвитком гірничо-металургійного комплексу в умовах військового стану, екологічним реконструктивним розвитком України, механізмами публічного управління під час кризових ситуацій, проблемами енергетичної безпеки, інформаційним забезпеченням в управлінні соціальними ризиками, інвестиційним потенціалом відновлення економіки України.

Упевнений, що на конференції прозвучать цікаві доповіді й інноваційні рішення. Бажаю вам приємного та результативного наукового спілкування на цьому заході, творчих успіхів, здоров'я, миру і добра!

Валерій БОРТНЯК

ректор Таврійського національного університету
імені В. І. Вернадського

Шановні учасники
VIII Міжнародної науково-практичної конференції
*«Теоретико-практичні засади управління, економіки
та природокористування: аспекти реінтеграції Криму
в господарський комплекс України»*

Від імені науковців Національного університету цивільного захисту України мені приємно вітати вас із відкриттям цього значного науково-комунікативного заходу. Це вже стало традиційним, що наші науковці проводять свій науковий форум для обговорення результатів проведеної науково-дослідної роботи. У своєму вступному слові я хочу привернути увагу присутніх до розвитку науково-пізнавальної діяльності у процесі підготовки нових поколінь фахівців для досягнення успіхів у їх майбутній роботі у світлі вимог до сучасної діяльності в умовах воєнного стану. Від того, наскільки ефективно будуть захищатися права, свободи та інтереси громадян, залежить авторитет держави в цілому. Тому сучасний етап розвитку України, як ніколи раніше, потребує рішучого підвищення результативності науково-дослідної роботи, яка обов'язково повинна бути пов'язана з актуальними практичними проблемами. Наукова робота є невід'ємною складовою частиною наукової діяльності закладів вищої освіти. Це правильно і дуже добре. Адже саме талановиті молоді науковці мають сказати своє вагомє слово в розв'язанні багатьох проблем і завдань, пов'язаних з реформаційними процесами в законотворчості на шляху до національно-орієнтованої системи цінностей та зміцнення на цій основі захисної функції держави.

Всі ви є наполегливими ентузіастами, не байдужими до гострих проблем сьогодення, відданими науковому пошуку, а це є запорукою якісної та плідної як наукової, так і практичної діяльності. Сподіваюся, що сьогоднішня конференція сприятиме формуванню і вдосконаленню наукової думки, виробленню нових концептуальних підходів та новітніх проявів і відкриттів. Упевнена, що на конференції прозвучить

велика кількість цікавих та оригінальних доповідей і ми почуємо нові імена молодих талантів, яким завдяки наполегливій праці, накопиченим знанням і прагненню до самовдосконалення вдасться приєднатися до спільноти видатних представників науки державного управління. Бажаю вам приємного та результативного наукового спілкування на цьому заході, творчих вам успіхів, здоров'я, миру і добра!

Світлана ДОМБРОВСЬКА

доктор наук державного управління, професор,
заслужений працівник освіти України,
начальник науково-дослідного центру НУЦЗУ

1

ВІДНОВЛЕННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В АСПЕКТАХ РЕІНТЕГРАЦІЇ КРИМУ

Дегтяр Андрій Олегович

доктор наук з державного управління, професор,
заслужений діяч науки і техніки України, професор кафедри економіки
та публічного управління Національного аерокосмічного університету
ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»

Тарабан Єгор Ігорович

аспірант кафедри економіки та публічного управління
Національного аерокосмічного університету
ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»,
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»

Тарабан Світлана Василівна

кандидат наук з державного управління,
заступник начальника управління аналітики, прогнозування
та розвитку підприємництва Департаменту економіки
і міжнародних відносин Харківської обласної державної адміністрації –
начальник відділу аналізу галузей економіки

НАПРЯМКИ ДІЯЛЬНОСТІ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ ЩОДО ВІДНОВЛЕННЯ ТА ПІДТРИМКИ БІЗНЕСУ ХАРКІВЩИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Харківська обласна військова адміністрація спільно з Міністерством економіки України та іншими центральними органами виконавчої влади систематично працюють над створенням індивідуальних умов підтримки бізнесу в Харківському регіоні. За ініціативи Харківської обласної військової адміністрації було внесено зміни до низки законодавчих актів, що сприяло створенню умов для відновлення та підтримки бізнесу в умовах війни.

Підприємці Харківського регіону мають можливість взяти участь у державних кредитних та грантових програмах. Загалом

по Україні, у липні 2022 р. Уряд запустив програми для започаткування бізнесу, розвитку підприємництва та навчання у рамках Програми «Робота». У Харківській області, яка є прифронтовою, ця програма стартувала лише у квітні 2023 р., завдяки внесеним змінам, які ініціювала Харківська обласна військова адміністрація, до постанови Кабінету Міністрів України від 21.06.2022 № 738 «Деякі питання надання грантів бізнесу» [1], що дало можливість мешканцям усіх територіальних громад Харківської області подавати заяви на отримання мікрогрантів.

Станом на 01.10.2024 в межах урядової Програми «Робота» в Харківській області розглянуто 1135 бізнес-планів на отримання мікрогрантів для розвитку власної справи, в тому числі 171 бізнес-план ВПО, прийнято рішення про надання мікрогранту 398 особам, в тому числі 55 ВПО. 341 особам було профінансовано проєкт мікрогранту на 98,6 млн грн, в тому числі 22 ВПО на суму 7,2 млн грн.

Указом Президента України від 26.01.2024 № 31/2024 започатковано Всеукраїнську економічну платформу «Зроблено в Україні» [2], яка спрямована на стимулювання ділової активності українських виробників, популяризацію та просування українського продукту, покращення інвестиційного клімату, створення економічних умов для відновлення, модернізації і зростання економіки України.

30 липня 2024 р. у м. Харкові відкрився регіональний офіс платформи для підтримки бізнесу «Зроблено в Україні», який функціонує на базі Харківського обласного центру зайнятості. Це перший в регіоні офіс Всеукраїнської платформи «Зроблено в Україні», в якому діючі та майбутні підприємці зможуть отримати інформацію про урядові програми та ініціативи з підтримки бізнесу, міжнародні та регіональні програми, якими можна скористатися одночасно. При цьому фахівці офісу не тільки консультують, а й супроводжують під час заповнення заявок та написання бізнес-планів на отримання гранту. Також при офісі «Зроблено в Україні» відкрита перша в Україні

сенсорна кімната, де відвідувачам безоплатно надаються консультації психолога.

У жовтні цього року відкрилися ще два регіональних офіса платформи для підтримки бізнесу «Зроблено в Україні», які функціонують у м. Валки на базі Валківського відділу Богодухівської філії Харківського обласного центру зайнятості та у м. Берестин на базі Красноградської філії ХОЦЗ.

Можливість отримання «дешевих кредитів» на спрощених умовах має позитивний вплив на розвиток підприємництва Харківського регіону.

По Харківській області, за даними Фонду розвитку підприємництва з початку дії Державної програми «Доступні кредити 5–7–9%», а саме з лютого 2020 р., станом на 01.10.2024 видано 4073 кредитів на загальну суму 20,8 млрд грн, з них банками державного сектору – 2110 кредитів на суму 5,3 млрд грн. За 9 місяців 2024 р. було видано 745 кредитів на загальну суму 5,5 млрд грн.

Місцева влада знаходиться у постійній взаємодії з представниками бізнес-об'єднань, акумулює проблемні питання та пропозиції щодо їх вирішення та доводить цю інформацію на державний рівень.

10 липня 2024 р. відбулась зустріч заступника Міністра економіки України Віталія КІНДРАТІВА з представниками бізнесу Харківської області, під час якої були розглянуті проблемні питання, вирішення яких потребує допомоги Уряду та центральних органів виконавчої влади, зокрема: впровадження пільгових програм в сфері енергетики, можливості страхування техніки та людей, які працюють близько від зони ведення бойових дій, компенсація витрат на паливо для генераторів, кредитування малого бізнесу, фінансова підтримка ВПО, а також бронювання та оновлення даних військового обліку.

Під час заходу учасники обговорювали проблеми ведення бізнесу на Харківщині в умовах воєнного стану. Зокрема, акцентували увагу на перевагах і недоліках державних програм кредитування та грантової підтримки.

04 вересня 2024 р. організовано та проведено зустріч керівництва Харківської обласної військової адміністрації з представниками малого, середнього та великого бізнесу області, керівництвом Харківської обласної ради, провідних вищих навчальних закладів та обласного центру зайнятості на тему: «Програми підтримки бізнесу під час воєнного стану».

З метою підтримки, відновлення та розв'язання нагальних проблем бізнесу Харківського регіону в умовах воєнного стану, Департаментом економіки і міжнародних відносин Харківської обласної державної (військової) адміністрації активізовано роботу щодо розробки проекту Програми сприяння розвитку малого та середнього підприємництва в Харківській області на 2025–2027 рр. При розробці документу будуть передбачені виклики воєнного часу, а також враховані пріоритети та ключові цілі Стратегії відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва (МСП) на період до 2027 р. та операційного плану заходів з її реалізації у 2024–2027 рр., що затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30.08.2024 № 821-р [3].

Список використаних джерел

1. Деякі питання надання грантів бізнесу: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.06.2022 р. № 738. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/738-2022-п#Text> (дата звернення: 07.11.2024).
2. Про Всеукраїнську економічну платформу «Зроблено в Україні»: Указ Президента України від 26.01.2024 р. № 31/2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/31/2024#Text> (дата звернення: 07.11.2024).
3. Про схвалення Стратегії відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024–2027 роках: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.08.2024 р. № 821-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/821-2024-р#Text> (дата звернення: 07.11.2024).

Кравченко Сергій Олександрович

доктор наук з державного управління, професор,
головний консультант відділу правової та антикорупційної політики
Національного інституту стратегічних досліджень

УДОСКОНАЛЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ЯК ЧИННИК РЕІНТЕГРАЦІЇ КРИМУ

У Стратегії деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, що затверджена в 2021 р., йдеться, серед іншого, про передумови реінтеграції тимчасово окупованої території. Однією з таких передумов визначено розвиток економіки України, що має забезпечити поступове наближення якості життя в Україні до європейських стандартів [3]. З цього погляду високий рівень корупції в будь-якій країні виступає перешкодою для розвитку економіки та й взагалі загрозою національній безпеці.

Безперечно, в останні роки здійснюються послідовні зусилля щодо підвищення дієвості антикорупційних механізмів та боротьби з проявами корупції на найвищому рівні. Це відобразилося на значенні Індексу сприйняття корупції Transparency International, за яким в Україні в 2021 р. було 32 бали, в 2022 р. – 33, а в 2023 р. – 36 [1]. Отже, з одного боку, необхідно відзначити позитивну динаміку. Проте, з другого боку, результати нещодавніх соціологічних досліджень не дають підстав для беззастережного оптимізму. Наприклад, в межах опитування, що проводилося у вересні 2024 р. соціологічною групою «Рейтинг» на замовлення Консультативної місії ЄС в Україні, 84 % респондентів висловили незадоволення боротьбою з корупцією в нашій державі [4]. Ці та інші подібні дані вказують на те, що корупція залишається однією з ключових внутрішніх загроз національній безпеці України. Її значний рівень також суттєво впливає на міжнародний імідж нашої держави та перешкоджає досягненню цілей зовнішньої політики. Тому, думається, дієва антикорупційна політика для України належить

до ключових передумов забезпечення національної безпеки, вирішення будь-яких масштабних суспільних завдань, у тому числі щодо реінтеграції Автономної Республіки Крим.

На наш погляд, останніми роками основний акцент в антикорупційній політиці робиться на розбудові системи антикорупційних органів, що стала, можливо, унікальною в світі, а також на виявленні корупційних правопорушень серед публічних посадових осіб вищого рівня та їх притягненні до відповідальності. Віддаючи належне цій успішній діяльності та підкреслюючи її суспільну значимість, доцільно вказати на те, що вона охоплює лише один з двох загальних напрямів антикорупційної політики – протидію корупції. В той же час, виходячи з наукових підходів та міжнародного досвіду, більш важливим є другий загальний напрям – запобігання корупції. Саме цьому напрямку переважно приділена увага в Державній антикорупційній програмі на 2023–2025 рр. Однак, дані Інформаційної системи моніторингу реалізації державної антикорупційної політики показують, що із загальної кількості заходів Державної антикорупційної програми, які мали бути повністю виконані на 30 вересня 2024 р. (остання наразі контрольна точка), за напрямками щодо запобігання корупції в пріоритетних сферах державної діяльності маємо наступне [2]:

- у сфері митної справи та оподаткування повністю виконано 69 % заходів;
- у сфері державного та приватного секторів економіки – 49,3 % заходів;
- у сфері охорони здоров'я, освіти і науки та соціального захисту – 39,2 % заходів;
- у сфері діяльності судів, прокуратури та органів правопорядку – 36,4 % заходів;
- у сфері державного регулювання економіки – 32,9 % заходів;
- у сфері будівництва, земельних відносин та інфраструктури – 15,9 % заходів;
- у секторі оборони – 11,1 % заходів.

Отже, майже в усіх зазначених сферах частка повністю виконаних програмних заходів становить менше 50 %. Зокрема, в секторі оборони із запланованих 45 заходів повністю виконано лише 5. Тому, думається, наразі антикорупційну політику в площині саме запобігання корупції не можна вважати достатньо успішною. Таке становище потребує особливої уваги з боку державних антикорупційних органів, інакше спроможність держави реалізовувати масштабні проєкти в інтересах суспільства, в тому числі, стосовно реінтеграції Автономної Республіки Крим, може виявитися недостатньою.

Список використаних джерел

1. Індекс сприйняття корупції – 2023. URL: <https://cpi.ti-ukraine.org> (дата звернення: 28.10.2024).
2. Інформаційна система моніторингу реалізації державної антикорупційної політики. URL: <https://dap.nazk.gov.ua> (дата звернення: 25.10.2024).
3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 березня 2021 року «Про Стратегію деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя»: Указ Президента України від 24 березня 2021 р. № 117/2021 / Президент України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/117/2021#Text> (дата звернення: 20.10.2024).
4. Результати судової та антикорупційної реформ отримали найнижчу оцінку – 73 % та 84 % незадоволених – результати опитування на замовлення КМЕС. URL: <https://sud.ua/uk/news/publication/314219-rezultaty-sudebnoy-i-antikorrupsionnoy-reform-poluchili-samuyu-nizkuyu-otsenku-73-i-84-nedovolnykh-rezultaty-oprosa-po-zakazu-kmes> (дата звернення: 5.11.2024).

ПЛАНУВАННЯ ТЕРИТОРІЙ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

На сьогодні, у законодавстві не має норми, яка б надавала визначення поняття планування територій, його ми можемо зустріти у ст. 1 ЗУ «Про планування і забудову територій» (який втратив чинність 12.03.2011), процес регулювання використання територій, що полягає у створенні та впровадженні містобудівної документації, ухваленні та реалізації відповідних рішень [1].

У ч. 2, ст. 2 ЗУ «Про регулювання містобудівної діяльності» [2] вказано, що саме містобудівна документація, яка поділяється на документацію державного, регіонального та місцевого рівнів – є інструментом державного регулювання планування територій.

Містобудівна документація є основою для:

- вирішення питань раціонального використання територій, регулювання розселення;
- підготовки обґрунтованих пропозицій щодо встановлення та зміни меж населених пунктів;
- підготовки вихідних даних для розробки землевпорядної документації;
- вирішення питань щодо розташування та проєктування нового будівництва, здійснення реконструкції, реставрації, капітального ремонту об'єктів містобудування та упорядкування територій;
- вирішення питань щодо вилучення, передачі земельних ділянок у власність чи користування громадян та юридичних осіб (ст. 17 Закону [3]).

Планування територій на місцевому рівні здійснюється шляхом розроблення та затвердження комплексних планів просторового розвитку територій територіальних громад,

генеральних планів населених пунктів і детальних планів території (ч. 1, ст. 16 Закону [2]).

Комплексний план включає планувальні рішення щодо перспективного використання всієї території територіальної громади, а також:

- генеральний план населеного пункту;
- генеральні плани населених пунктів та детальні плани території у межах території територіальної громади, що узгоджуються з планувальними рішеннями комплексного плану і підлягають включенню до нього;
- генеральні плани населених пунктів у межах території територіальної громади, необхідність розроблення яких встановлена рішенням про затвердження комплексного плану;
- планувальні рішення генеральних планів інших населених пунктів та детальних планів територій у межах території територіальної громади;
- детальні плани території у межах території територіальної громади;
- межі функціональних зон усієї території громади з вимогами до забудови та ландшафтної організації таких зон;
- історико-архітектурні опорні плани історичних ареалів населених пунктів, внесених до Списку історичних населених місць України (ч. 3, ст. 16-1 Закону [2]).

Проте, у зв'язку із широкомасштабним вторгненням російських військ на територію України та застосуванням ними ракетних та артилерійських комплексів та бомбардувальної авіації для нанесення ударів по цивільному населенню – виявилось, що система цивільного захисту щодо забезпечення населення від ризиків втрати здоров'я та життя виявилася вкрай обмеженою. Переважна більшість укриттів, розташованих у населених пунктах – найпростішими укриттями, тобто цокольними або підвальними приміщеннями, та іншими спорудами підземного простору, в яких можливе тимчасове перебування людей з метою зниження комбінованого ураження від небезпечних чинників. Значна частина таких укриттів не обладнана евакуаційними

виходами, не має доступу до систем водопостачання та водовідведення [4]. Для вирішення цих проблем було внесено зміни до порядку планування територій на місцевому рівні.

Відтепер, містобудівна документація на місцевому рівні обов'язково має містити розділ інженерно-технічних заходів цивільного захисту. Затвердження містобудівної документації на місцевому рівні за відсутності такого розділу заборонено [5]. Проектні рішення комплексного плану, також, мають обов'язково включати відомості про: заходи з інженерної підготовки та захисту територій та інженерно-технічні заходи цивільного захисту.

Отже, ситуація, пов'язана зі збройною російською агресією внесла корективи до процесу здійснення планування територій, і відтепер, одним із головних пріоритетів органів місцевого самоврядування – стало підвищення рівня безпеки громадян, шляхом створення нових, комфортабельних, надійних споруд цивільного захисту, облаштованих необхідними системами комунікації.

Список використаних джерел

1. Про планування і забудову територій : Закон від 20 квітня 2000 р. № 1699-III. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1699-14#Text>
2. Про регулювання містобудівної діяльності : Закон від 17 лютого 2011 р. № 3038-VI. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-VI#Text>
3. Про основи містобудування : Закон від 16 листопада 1992 р. № 2780-XII. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2780-12#Text>
4. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення вимог цивільного захисту під час планування та забудови територій» від 29.07.2022 р. № 2486-IX. URL: <https://itd.rada.gov.ua/0a089d3b-4790-4f27-a574-32bf004dba31>
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення вимог цивільного захисту під час планування та забудови територій 29 липня 2022 р. № 2486-IX. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2486-20#Text>

Бельська Тетяна Валентинівна

доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри публічного управління, туризму
та готельно-ресторанної справи
Таврійського національного університету
імені В. І. Вернадського

Цуркан Роман Андрійович

аспірант кафедри менеджменту і публічного адміністрування
Харківського національного університету міського господарства
імені О. М. Бекетова

МЕХАНІЗМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІД ЧАС КРИЗОВИХ СИТУАЦІЙ: ОРГАНІЗАЦІЯ, ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ВИКЛИКИ

Актуальність теми кризового публічного управління зростає в умовах глобальних і локальних загроз, які можуть виникати внаслідок природних катастроф, збройних конфліктів, пандемій та інших надзвичайних ситуацій. Ефективна діяльність органів публічної влади в умовах кризи забезпечує збереження життя людей, майна та соціальну стабільність в суспільстві. Тому важливим є вивчення механізмів публічного управління під час кризових ситуацій, які передбачають організаційні, правові та стратегічні заходи.

Організація публічного управління під час кризових ситуацій є важливою складовою для запобігання негативним наслідкам і забезпечення стабільності суспільства. Основними принципами ефективно організації є: централізація керівництва, мобільність та оперативність дій, інтеграція ресурсів.

Під час кризи органи публічної влади повинні забезпечити швидку й ефективну реакцію, що досягається через централізацію управлінських функцій. Це дозволяє оптимізувати процес прийняття рішень та скоординувати дії різних інституцій. В умовах криз органи публічної влади створюють спеціальні координаційні штаби, які об'єднують зусилля органів влади, рятувальних служб, армії та інших суб'єктів.

Швидкість прийняття рішень є критичною під час криз. Ефективне управління передбачає мобільність організаційних структур, здатність швидко переорієнтувати ресурси на місця, які цього потребують, а також впровадження технологічних засобів для моніторингу ситуації в реальному часі.

У кризових умовах важливою є взаємодія державного та приватного секторів, громадських організацій, міжнародних партнерів для консолідації ресурсів. Така інтеграція дозволяє швидко реагувати на потреби населення, мобілізувати матеріальні й фінансові ресурси для ліквідації наслідків кризи.

Правове забезпечення діяльності державних органів в умовах кризової ситуації відіграє ключову роль у створенні правового поля для оперативного реагування. Нормативно-правові акти визначають права й обов'язки суб'єктів кризового управління, регламентують порядок дій у надзвичайних умовах і встановлюють відповідальність за порушення режиму надзвичайного стану.

Конституційне та адміністративне законодавство багатьох країн передбачає введення надзвичайного або воєнного стану у разі виникнення кризових ситуацій. Це дозволяє уряду та іншим органам влади тимчасово посилити свої повноваження для забезпечення громадської безпеки, охорони правопорядку та ліквідації наслідків кризи. В Україні, наприклад, такі механізми регламентуються законами про правовий режим надзвичайного та воєнного стану [1; 2].

У кризових умовах існує ризик порушення прав людини через обмежувальні заходи, такі як комендантська година, обмеження свободи пересування, заборона масових зібрань тощо. Міжнародні стандарти прав людини визначають, що під час криз обмеження мають бути тимчасовими, пропорційними та юридично обґрунтованими.

Міжнародне право відіграє важливу роль у регулюванні діяльності держав під час кризових ситуацій, особливо у випадках збройних конфліктів, природних катастроф або гуманітарних криз. Міжнародні угоди, такі як Женевські конвенції,

регламентують поведінку держав під час війни та захист цивільного населення, що особливо актуально в сучасних умовах.

Кризові ситуації висувають серйозні виклики для публічного управління, оскільки потребують швидкого реагування, координації ресурсів і ефективної комунікації з населенням. До основних викликів належать: нестача фінансових, матеріальних або людських ресурсів, інформаційні загрози, низький рівень координації між суб'єктами управління, корупція.

Під час криз, таких як пандемії або масштабні катастрофи, ресурсів часто бракує для оперативної реакції. Це може стосуватися фінансових, матеріальних, людських ресурсів або технічних засобів. Для подолання цієї проблеми держави повинні забезпечити швидку мобілізацію ресурсів і ефективний перерозподіл.

В умовах криз важливою є комунікація з населенням, але поширення недостовірної інформації, фейків або панічних настроїв може суттєво ускладнити ситуацію. Держави повинні забезпечити надійну й оперативну інформаційну політику, надавати населенню правдиву й актуальну інформацію.

У кризових умовах часто виникають проблеми взаємодії між різними органами влади, що може призвести до дублювання функцій або неефективності заходів. Для забезпечення належної координації необхідно мати чітко розроблені плани дій і механізми співпраці. У надзвичайних ситуаціях високий рівень корупції може ускладнити процес управління, адже корумповані дії можуть призвести до нецільового використання ресурсів, зловживань і уповільнення реагування на кризу.

Для подолання викликів та підвищення ефективності публічного управління під час кризових ситуацій необхідними є: покращення законодавчого регулювання, міжнародна співпраця, вдосконалення системи управління ризиками. Необхідно постійно оновлювати та вдосконалювати нормативно-правові акти, які регламентують дії органів державної влади в умовах криз. Особливо важливо враховувати нові загрози, такі як кібербезпека, екологічні катастрофи тощо. Інтеграція міжнародних стандартів

і залучення світового досвіду дозволить країнам ефективніше долати кризові ситуації, використовуючи передові технології та ресурси міжнародних організацій. Важливо розробляти системи управління ризиками, які дозволять передбачати й запобігати кризовим ситуаціям на ранніх стадіях.

Таким чином, організація публічного управління під час кризових ситуацій є складним процесом, що потребує як централізованого, так і децентралізованого підходу, ефективної координації між органами влади, адекватного правового регулювання та врахування нових загроз.

Список використаних джерел

1. Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України від 16 березня 2000 р. № 1550-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14#Text>
2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

Казак Кирило Ігоревич

аспірант кафедри публічного управління, туризму та готельно-ресторанної справи Навчально-наукового інституту управління, економіки та природокористування Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, спеціальність «Публічне управління та адміністрування»

ОСОБЛИВОСТІ ВІДНОВЛЕННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТУРИСТИЧНОЮ ГАЛУЗЗЮ КРИМУ В АСПЕКТІ ЙОГО РЕІНТЕГРАЦІЇ

Повернення Криму до складу територій, на які розповсюджується юрисдикція української влади, створює перед останньою нові виклики, пов'язані з відновленням ефективного публічного управління, зокрема в туристичній галузі. Тому

розуміння проблематики та наявність «дорожньої карти» в цій сфері є передумовою успішної реінтеграції відповідної території.

Однією з важливих проблем є недостатня координація між різними галузями влади та органами, які відповідають за регулювання та розвиток туризму. Відсутність чіткого механізму взаємодії може призводити до розбіжностей в стратегічних планах, непрозорості у вирішенні конфліктів та обмеженої ефективності в управлінні сектором туризму [1, с. 61].

Також суттєвою проблемою є недостатня участь громадськості та зацікавлених сторін у процесах управління туристичною діяльністю. Важливість врахування думки та інтересів громади в контексті розвитку туризму нерідко недооцінюється. Відсутність механізмів для ефективної комунікації та взаємодії з громадськістю може призводити до конфліктів і непорозуміння, що загрожує сталому та збалансованому розвитку туристичного сектору [2, с. 101]. І це набуває особливої актуальності, коли повертається не просто територія, а суспільство, яке тривалий час перебувало під впливом влади іншої держави, з іншими пріоритетами та цінностями, ніж в Україні.

Публічне управління в умовах реінтеграції повинно спрямовуватись на мінімізацію негативних впливів на місцеву спільноту та забезпечення рівних можливостей для всіх зацікавлених сторін. Публічне управління туристичною діяльністю в умовах воєнного стану потребує комплексного та інноваційного підходу, щоб забезпечити безпеку, ефективність та сталий розвиток туристичного сектору в умовах визначеної нестабільності [3, с. 122]. Це твердження є справедливим та навіть більш актуальним для такого управління в умовах відновлення публічного управління на деокупованих територіях, коли відновлення влади здійснюється на територіях з населенням, окремі групи якого мають діаметрально протилежні погляди на деокупацію. Дотримання балансу інтересів влади та громадськості, врахування особливостей всіх суб'єктів, які беруть участь, в цій ситуації набуває особливого значення.

Значущим аспектом стає забезпечення інформаційної прозорості та взаємодії між органами влади, громадськістю та підприємствами галузі, оскільки динамічність ситуації викликає необхідність в оперативному обміні даними для адекватного реагування на зміни ситуації та забезпечення безпеки туристів та працівників туристичної галузі [3, с. 122–123].

Публічне управління туристичною діяльністю є невіддільною складовою розвитку сучасного суспільства. Це комплекс заходів та стратегій, спрямованих на впорядкування, підтримку та стимулювання туристичного потенціалу регіонів та країни загалом. Такий підхід враховує різні аспекти, включаючи економічні, культурні, екологічні та соціокультурні чинники [4, с. 6]. Побудова ефективного публічного управління туристичною діяльністю на деокупованій території можлива лише за умови індивідуально сформованого для цієї мети комплексу заходів та стратегій.

Публічне управління містить діяльність державних та громадських організацій, спрямовану на координацію та впровадження стратегій, щоб забезпечити безпеку, підтримати інфраструктуру та зберегти туристичну індустрію на знову підконтрольній Україні території, а саме:

1. Уряд повинен розробляти та впроваджувати ефективні заходи безпеки для туристів та місцевого населення, – забезпечення безпеки в готелях, на публічних місцях та інших туристичних об'єктах.

2. Громадські організації повинні сприяти підтримці системи попередження та наданні першої допомоги.

3. Уряд повинен вести інформаційні кампанії для туристів та громадян щодо поточної ситуації, безпекових заходів та інших важливих питань.

4. Громадські організації повинні проводити семінари, тренінги та розповсюджувати інформаційні матеріали для надання населенню необхідних знань про те, як забезпечити власну безпеку.

5. Уряд повинен застосувати ряд економічних заходів таких, як податкові пільги, фінансова допомога туристичним підприємствам та інші заходи, що сприятимуть відновленню туристичної галузі.

6. Громадські організації можуть взяти на себе відповідальність за підтримку місцевих туристичних підприємств шляхом різноманітних благодійних заходів тощо.

7. Уряд повинен створити кризові оперативні штаби для швидкого реагування на екстрені ситуації та координації рятувальних операцій.

8. Громадські організації можуть мобілізувати волонтерів для надання допомоги та розподілу ресурсів у районах, які цього найбільше потребують [5, с. 18].

Високий рівень координації та взаєморозуміння може сприяти відновленню туристичного сектору та збереженню його стійкості попри негативні обставини. Загалом, публічне управління туристичною діяльністю визначається балансом між економічними, екологічними та соціокультурними аспектами, сприяючи сталому розвитку та покращенню якості життя всіх зацікавлених сторін. У сучасних умовах в Україні туризм може виконувати роль каталізатора для відновлення міжнародних відносин та допомагати в стабілізації ситуації. Однак досягнення цієї мети вимагає особливо великих зусиль та співпраці всіх сторін, орієнтованих на завершення воєнного стану та забезпечення безпеки й подальшого розвитку для всіх учасників туристичної галузі [3, с. 126].

Публічне управління туристичною галуззю в умовах реінтеграції території, яка тривалий час перебувала під окупацією іншої держави стикатиметься з низкою серйозних проблем, що потребують комплексного вирішення з застосуванням ефективних стратегій. Ретельна підготовка до розв'язання цих проблем, ґрунтовні наукові дослідження, що будуть покладені в основу запропонованих стратегій дозволять успішно реалізувати теоретичні напрацювання та досягти запланованого результату, а, можливо, й перевершити цей прогноз.

Список використаних джерел

1. Носирев О., Деділова Т., Токар І. Розвиток туризму та індустрії гостинності в стратегії постконфліктного відновлення економіки України. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2022. Вип. 1 (26). С. 55–68.
2. Сірик А. Є. Державне регулювання ринку туристичних послуг України. *Економічний вісник Донбасу*. 2017. № 2 (48). С. 100–104.
3. Кривенкова Р., Сіра Е. Публічне управління туристичною діяльністю в умовах воєнного стану. *Інфраструктура ринку*. 2024. Вип. 77. С. 122–127.
4. Mykytyuk P., Semenets-Orlova I., Blishchuk K., Skoryk H., Pidlisna T., Trebyk L. Outsourcing as a tool of strategic planning in public administration. *Studies of Applied Economics*. 2021. № 39 (3). P. 1–11.
5. Царук В. В. Туризм в Україні в умовах воєнного стану – проблеми відновлення та пошуку нових моделей управління. *Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2023. № 4. С. 15–24.

Кліваденко Руслан Леонідович

аспірант Навчально-наукового інституту управління,
економіки та природокористування
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського,
спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНИХ ІНСТРУМЕНТІВ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НАСЕЛЕННЯ

На сьогодні глобальні зміни кліматичних умов, зростання сейсмічної активності у низці регіонів світу, постійне збільшення масштабів господарської діяльності та інші аспекти призводять до зростання загроз виникнення великих кризових ситуацій та зумовлюють необхідність розвитку механізмів та інструментів економічної безпеки населення в регіонах країни.

Дослідження доводять, що нові ризики та загрози набувають синергетичного характеру. Проблеми планетарного масштабу, пов'язані зі зміною клімату, погіршенням екологічної обстановки та періодичними кризами економіки, стають причиною

виникнення глобальних катастроф і стихійних лих. Зростання розмірів збитків від них негативно позначається на результатах господарської діяльності, стаючи серйозним бар'єром для сталого розвитку людства [1; 2; 3].

Основні методичні підходи до розвитку інструментів економічної безпеки населення базуються на ключових засадах та функціях державного регулювання, конкретних задачах модернізації цих механізмів та інструментів. При розробці пропозицій використано емпіричні методи спостереження та порівняння, способи збору відомостей, їх аналізу та графічного відображення. Основними джерелами інформації були бази даних світових та російських органів статистики та засобів масової інформації.

Аналіз показує, що розвиток інструментів регіональної економічної безпеки населення має базуватись на наступних ключових засадах:

- забезпечення захисту життя та здоров'я людей, збереження та зміцнення громадського здоров'я у пріоритетному порядку;
- розмежування повноважень та предметів ведення органів державної влади у сфері управління інноваціями з метою економічної безпеки населення;
- реалізація заходів профілактики, попередження кризових ситуацій та мінімізації збитків від них;
- прогнозування ризиків в економічній, економіко-екологічній, біолого-соціальній та інших сферах; проведення оцінки ризику виникнення кризових ситуацій різного значення;
- своєчасне забезпечення населення достовірною, професійною інформацією про ризики та потенційні загрози для громадян та територій;
- оцінка стану економічного потенціалу держави та її можливостей щодо здійснення заходів профілактики та попередження кризових ситуацій;
- обґрунтування засобів та способів проведення заходів щодо підвищення потенціалу економічної безпеки населення на основі методів наукового дослідження;

- створення умов для сталої та ефективної роботи соціальної інфраструктури, системи соціального захисту та соціального забезпечення населення;

- організація міжнародного співробітництва з управління інноваціями у сфері економічної безпеки населення.

Проведена оцінка дозволила виявити найважливіші функції державного регулювання розвитку інструментів регіональної економічної безпеки населення:

- надання гарантій безпеки та створення умов для нормальної життєдіяльності людей, суспільства та держави;

- забезпечення стабільної роботи економічної та фінансової систем, створення умов відновлення їх роботи в зонах кризових ситуацій;

- створення економічного механізму профілактики та попередження лих та інструментів регіональної економічної безпеки;

- надання фінансової, матеріальної та іншої необхідної допомоги постраждалим від небезпечних факторів кризових ситуацій;

- підтримка регіонів країни у сфері здійснення заходів щодо боротьби з катастрофами, стихійними лихами, епідеміями та організація ліквідації їх наслідків.

Дослідження основних тенденцій сучасних викликів, небезпек і загроз дозволяє зробити висновок про необхідність вирішення взаємопов'язаних завдань модернізації інструментів економічної безпеки населення, що застосовуються, при великомасштабних лихах:

- 1) визначити сутність, зміст розвитку системи безпеки життєдіяльності населення з використанням інструментів економічної безпеки;

- 2) провести аналіз стану інструментів економічної безпеки населення за великомасштабних лих;

- 3) визначити напрямок удосконалення механізмів управління у сфері економічної безпеки населення при великомасштабних лихах;

4) оцінити можливості сучасної економіки та перспективи її адаптації до нових викликів, небезпек та загроз;

5) виконати розрахунки потенціалу економічної безпеки та обґрунтувати перспективи його підвищення;

6) створити регіональні інструменти у сфері економічної безпеки населення у регіонах з урахуванням їх особливостей та економічного потенціалу.

Список використаних джерел

1. Язлюк Б. О. Теоретичні основи сутності та змісту соціально-економічної безпеки. *Економічний аналіз*. Тернопільський національний економічний університет «Економічна думка». 2014. Том 16. № 1. С. 149–154.

2. Попадинець Н. М. Основні чинники забезпечення економічної безпеки України. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2016. Вип. 2 (118). С. 20–23.

3. Варналій З. С., Мельник П. В., Тарангул Л. Л. Економічна безпека. Київ : Знання, 2009. 647 с.

Кучерявий Володимир Миколайович

PhD, доцент кафедри комп'ютерних та інформаційних технологій Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ СУЧАСНОЇ МОДЕЛІ УПРАВЛІННЯ КРИМОМ

Реінтеграція Криму в економічну та адміністративну систему України потребує сучасних підходів до управління, зокрема ефективного використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Ефективне впровадження ІКТ сприятиме зростанню прозорості та оперативності управлінських процесів, покращенню доступу населення до державних послуг, економії ресурсів та підвищенню якості прийняття управлінських рішень, зміцненню довіри між державою та громадянами.

Цифровізація управлінських процесів має здійснюватись через впровадження системи електронного документообігу та розвитку порталів державних послуг для населення Криму. Впровадження єдиної електронної системи для обміну документами між державними установами в Криму дозволить зменшити витрати часу та коштів, скоротити бюрократичні процедури, а також мінімізувати ризики втрати важливих даних. Доступ до Єдиного державного вебпорталу електронних послуг «Дія» надасть можливість громадянам отримувати адміністративні послуги, серед яких: реєстрація фізичної особи-підприємця, зміна виду або припинення підприємницької діяльності; оформлення довідки про несудимість; призначення допомоги при народженні дитини чи щомісячного відшкодування вартості послуг із догляду за дитиною до трьох років; подання позову до суду; реєстрація авто; відновлення та обмін посвідчення водія; оформлення низки ліцензій та дозволів тощо [1], без необхідності відвідування державних установ. Для спрощення управління ресурсами та прозорості у сфері власності необхідно здійснити оновлення та інтеграцію електронних реєстрів щодо обліку майна, земельних ресурсів та демографічних даних.

Впровадження ІКТ у природокористуванні та екологічному моніторингу передбачатиме використання геоінформаційних систем (ГІС) для управління земельними, водними та іншими природними ресурсами півострова, що дозволить більш ефективно планувати їхнє використання. Для моніторингу екологічного стану територій, виявлення забруднень та контролю за станом флори і фауни необхідне застосування технології дистанційного зондування Землі (супутникові технології).

Використання ІКТ у громадянському суспільстві передбачатиме залучення громадськості до процесу прийняття рішень через цифрові платформи. Розробка та впровадження інструментів для електронних консультацій, голосувань, подання петицій дозволить громадянам активно впливати на прийняття рішень. Для швидкої комунікації між владою і населенням,

інформування про важливі ініціативи та події необхідне використання соціальних мереж.

Також, необхідно забезпечити освітні ініціативи у сфері ІКТ – навчання місцевого населення цифровим навичкам, організовуючи відповідні курси і тренінги та залучаючи молодь до розробки інноваційних рішень для Криму.

Важливою складовою у формуванні сучасної моделі управління Кримом з використанням ІКТ є інформаційна безпека. Інформаційна безпека держави є захистом її інтересів, суверенітету та територіальної цілісності від дестабілізації та загроз інформаційно-технічного та інформаційно-психологічного характеру в інформаційному просторі [2]. Інформаційна безпека передбачає розробку спеціалізованих систем для запобігання кібератакам, враховуючи геополітичні загрози, а також забезпечення захисту персональних даних громадян і державної інформації.

ІКТ є ключовим інструментом для модернізації системи управління Кримом після реінтеграції. Їх широке використання дозволить створити ефективну, прозору та підзвітну модель управління, що відповідає сучасним вимогам і потребам суспільства.

Список використаних джерел

1. Кравченко С. О. Перспективи розвитку системи надання адміністративних послуг в Україні на сучасному етапі. *Науковий журнал «Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Державне управління»*. 2021. № 4. С. 54–59.

2. Ломака І. І., Липчук О. І., Кобець Ю. В. Інформаційна безпека держави: теоретико-методологічні засади та особливості в умовах збройного конфлікту. *Науковий журнал «Регіональні студії»*. 2022. № 31. С. 116.

3. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.09.2027 р. № 649-р. *Урядовий кур'єр*. 2017.

Масик Роман Ігорович
аспірант кафедри публічного управління,
туризму та готельно-ресторанної справи
Таврійського національного університету
імені В. І. Вернадського

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ НА СИСТЕМУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

В Україні реформа державного управління, що спричиняється напрямом євроінтеграції, глобальними викликами й перетвореннями держаних механізмів, вимагають якісного розгляду згідно із нинішнім станом у державі. В Україні процес державного управління знаходиться на етапі регулярних трансформацій та пристосування до сучасного воєнного стану й курсу євроінтеграції. Зважаючи на це, вимагають визначення якраз ті ефективні механізми державного управління, котрі забезпечують державі змоги для розв'язання поточних і стратегічних завдань в здійсненні функцій держави.

Наразі перед Україною постала потреба результативного включення у світові глобалізаційні процеси. Для цього принципово вагомо напрацювати чіткі державні механізми, що гарантуватимуть змогу Україні досягти якнайбільших зовнішніх переваг, зменшуючи водночас внутрішні втрати. В той же час важливо скористатися змогами глобалізаційного розвитку в інтересах втілення власних національних інтересів. Глобалізаційні вектори у впровадженні державної політики стануть передбачуваними, ефективними й керованими. На фоні глобалізації система державного управління України містить конкретні стратегічні лінії суспільного розвитку. Втілення цих векторів визначене в Стратегії сталого розвитку України 2030 й спрямоване на гарантування значного рівня та якості життя громадян України, формування комфортних умов задля функціонування нинішнього та майбутніх поколінь і стримання деградації природних екосистем через введення нової моделі

економічного розвитку, що ґрунтується на принципах стабільного розвитку.

Зовнішньополітичний курс на приєднання України до ЄС, закріплений в Конституції нашої держави, став потужним поштовхом для фундаментальних реформ у всіх сферах життєдіяльності суспільства, але провідна роль у цьому процесі належить реформі державного управління. Це, зокрема, пояснюється тим, що в Україні, як і в інших посткомуністичних країнах, процес європейської інтеграції відбувається в умовах переходу до демократії та ринкової економіки, без наявності яких не можна говорити про відповідність країни Копенгагенським критеріям [1].

На сьогодні Україна постає перед необхідністю ефективного включення у світові глобалізаційні процеси. З цією метою принципово важливо виробити конкретні державні механізми, які забезпечать можливість Україні досягнути максимальних зовнішніх переваг, мінімізуючи при цьому внутрішні втрати. Важливо при цьому використати можливості глобалізаційного розвитку на користь реалізації власних національних інтересів. Глобалізаційні напрями у реалізації державної політики будуть ефективними, прогнозованими та керованими. Система державного управління України в умовах глобалізації має чіткої стратегічної лінії суспільного розвитку. Реалізація цих напрямів покладена в Стратегію сталого розвитку України 2030 та націлена на забезпечення високого рівня та якості життя населення України, створення сприятливих умов для діяльності нинішнього та майбутніх поколінь та припинення деградації природних екосистем шляхом впровадження нової моделі економічного зростання, що базується на засадах сталого розвитку [2].

Євроінтеграція України відбувається в умовах широкомасштабної російської інтервенції. Війна, розв'язана країною-агресором, з одного боку, довела готовність українців захищати незалежність своєї країни, європейський шлях її розвитку, об'єднала українську націю і зміцнила громадську підтримку руху до ЄС. А з іншого – активізувала двосторонні

процеси євроінтеграції, надала нової якості політики Брюсселя на українському напрямі, змусила переглянути підходи і пріоритети у сфері безпеки. Водночас війна, під час якої Україна зазнала колосальних людських та фінансово-економічних втрат, вплинула на характер просування до об'єднаної Європи, обумовила особливості «воєнної» євроінтеграції. Нині головною складовою відносин Києва і Брюсселя є спільне протистояння континентальній експансії росії, політична солідарність і воєнна, фінансово-економічна підтримка України. Наша країна тривалий час тримає оборону східного флангу ЄС, прийнявши на себе удар усієї воєнної потуги країни-агресора. Сьогодні від Збройних Сил України залежить майбутнє Європи. У цьому геополітична значимість, ексклюзивність і пріоритетність євроінтеграції України [3].

У контексті європеїзації державного управління в Україні, К. Нестеренко виокремлює три напрями, за якими відбуватимуться зміни. До першого віднесено подолання невідповідності стратегій та структури державного управління процесами європейської інтеграції. Пропонується створення належних умов для наближення національної моделі державного управління до європейської шляхом забезпечення більшої різноманітності структури управління євроінтеграційними процесами. Другий напрямок стосується подолання невідповідності між обраною стратегією та чинним законодавством України. Необхідно комплексно адаптувати законодавство нашої країни до правових норм ЄС. До третього напрямку віднесено подолання невідповідності кадрового сектору до сучасного стану процесу європейської інтеграції України [4].

Україна й надалі здійснює проєвропейські реформи, затверджує вагомі євроінтеграційні закони, посилює співпрацю з Брюсселем на різних векторах. В цілому існують підстави стверджувати про відчутний прогрес, суттєві досягнення та зміни на європейському шляху. Набуття статусу кандидата вважається значущим, проте не кінцевим етапом євроінтеграції. Через

це навіть в умовах війни потрібно не сповільнювати темпів на шляху до Євросоюзу, застосовувати переваги нового статусу, реалізувати реформи, що потрібні для того, аби набути членства в Європейському Союзі та створювати належні умови для відновлення України в повоєнний час відповідно до європейських норм і стандартів.

Отже, інтеграційні процеси, котрі підтримують регіоналізацію, іншими словами, здійснюється децентралізація світового середовища, що покращує життєдіяльність його елементів: територіальних (політичних, економічних) утворень. Під час формування регіональних угруповань зникають кордони ведення бізнесу, що покращує економічну взаємозалежність держав, що, своєю чергою, значно впливає на правотворчі процеси, відіграє велику роль для гарантування законних правовідносин у всіх секторах суспільного життя. Варто зауважити, що втілюючи реформу державного управління в Україні, окрім внутрішніх характерних ознак, варто зважати на досвід реформ і тенденції розвитку державного управління у державах-членах Європейського Союзу, державах-кандидатах і потенційних кандидатах на членство в Європейській Союз та, крім того, вимоги й критерії оцінки результативності державного управління самим Євросоюзом у розрізі розширення, котрі можуть зазнавати змін, підпадаючи під вплив викликів часу. Приміром, до головних викликів державного управління у державах-членах Європейського Союзу на тлі реформ на нинішньому етапі можна віднести здобутки й обмеження недавніх адміністративних реформ, виконавчу здатність, зростання професійних можливостей, якість адміністративних послуг, надання послуг в онлайн-режимі, відкриту інформацію, фіскальну консолідацію й управління бюджетом, проблеми суспільного характеру. В аспекті зазначеного зазнають змін пріоритети реформ, а саме переважають питання введення електронного уряду, покращення співдії й співробітництва в державній сфері, прозорості та відкритості уряду, зменшення державного сектору, націленість на результати й ефекти ліквідації

бюрократичної тяганини. Через це, здійснюючи реформи державного управління в Україні, на тлі євроінтеграції, варто зважати, в тому числі, й на такі тенденції.

Список використаних джерел

1. Кадук Н. І. Реформа державного управління як складова євроінтеграційних процесів. URL: <http://www.oridu.odessa.ua/7/1/doc/0606-11.pdf#page=15>
2. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : указ Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>
3. Україна на шляху до ЄС: реалії і перспективи. Національна безпека і оборона. 2022. URL: https://razumkov.org.ua/images/journal/NSD187-188_2022_ukr_full.pdf
4. Nesterenko K., Bohatyrova M. Reforming of public administration in Ukraine in the context of the European integration. *Lex portus*. 2019. № 6. URL: <https://doi.org/10.26886/2524-101x.6.2019.4>

Мельник Едуард Павлович

магістрант кафедри публічного управління та адміністрування
Маріупольського державного університету, спеціальність «Публічне
управління та адміністрування»

Тарасенко Денис Леонідович

доктор економічних наук, професор,
кафедра публічного управління та адміністрування
Маріупольського державного університету

ОРГАНІЗАЦІЙНА КУЛЬТУРА: СУТНІСТЬ ТА РОЛЬ У ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Організаційна культура є фундаментальним чинником, який визначає ефективність функціонування органів місцевого самоврядування, їхню здатність відповідати на виклики сучасного світу та забезпечувати якісне управління. У контексті постійних реформ децентралізації, зростання громадської активності

та потреби у підвищенні прозорості управлінських процесів, значення організаційної культури суттєво зростає.

Вона забезпечує формування спільних цінностей та стандартів поведінки, що сприяють злагодженій роботі персоналу та зміцненню довіри між органами влади і громадянами. Водночас впровадження культури відкритості, підзвітності та орієнтації на громадян дозволяє ефективно вирішувати управлінські завдання та підтримувати сталий розвиток територій.

Зважаючи на динамічні соціально-економічні зміни, організаційна культура в органах місцевого самоврядування виступає важливим інструментом для впровадження інновацій, подолання бюрократизму та забезпечення стабільності у взаєминах з громадою.

Організаційна культура є особливим видом культури, яка слугує управлінським інструментом для досягнення цілей організації, підтримуючи дисципліну, ефективність і мотивуючи працівників. Її відмінності полягають у цільовій спрямованості, нормативності та гнучкості, що робить її унікальним елементом будь-якої організації.

Так, організаційна культура визначається як «соціальне явище, яке виникає у будь-якій організації і є системою цінностей, переконань, а також норм, ролей, правил, які направляють діяльність організації (підприємства), формує стосунки і зв'язки між працівниками і підрозділами організації» [1].

Комарова К. В. [2] зазначає, що «...організаційна культура являє собою модель ключових цінностей, переконань, уявлень і норм, спільних для членів організації і які новим членам передаються як істинні або єдино правильні» [2].

Наприклад, Харчишина О. В. [3, с. 38] зазначає, що «організаційна культура – це комплекс базових цінностей, які домінують у суспільній системі та мають своєю метою вирішення певних проблем або досягнення певних цілей» [3, с. 38].

Отже, можна зазначити, що організаційна культура – це сукупність цінностей, норм, принципів і моделей поведінки,

які визначають внутрішнє середовище організації, формують її стиль роботи і впливають на сприйняття ззовні. У контексті органів місцевого самоврядування, організаційна культура відіграє важливу роль у забезпеченні ефективності управління, довіри громадян і сталого розвитку громади.

Так, можна зробити припущення, що роль організаційної культури в діяльності органів місцевого самоврядування зводиться до наступних положень:

1. Забезпечення ефективності управління. Сформована культура допомагає працівникам чітко розуміти свої обов'язки, сприяє прийняттю ефективних рішень та досягненню цілей.

2. Покращення комунікації. Відкрита культура спілкування створює простір для діалогу між керівництвом і підлеглими, а також між органами влади та громадськістю, що підвищує рівень довіри та взаєморозуміння.

3. Підвищення мотивації та залучення персоналу. Сильна організаційна культура, яка підтримує цінності працівників, сприяє їхньому прагненню досягати високих результатів і розвивати власні компетенції.

4. Розвиток позитивного іміджу. Сприйняття місцевого самоврядування громадськістю значною мірою залежить від його організаційної культури. Позитивний імідж зміцнює авторитет та підвищує довіру з боку громадян.

5. Стійкість та адаптивність до змін. Культура, яка підтримує інновації та зміни, дозволяє органам влади швидше адаптуватися до нових умов, що є критично важливим у сучасному динамічному середовищі.

Таким чином, організаційна культура є фундаментом ефективної діяльності органів місцевого самоврядування. Вона визначає, наскільки ефективно працівники взаємодіють між собою, із громадянами та зовнішніми партнерами. Розбудова організаційної культури, орієнтованої на прозорість, інноваційність та ефективність, є важливим завданням для сучасних органів місцевого самоврядування, які прагнуть

відповідати викликам часу і забезпечувати сталий розвиток громад.

Список використаних джерел

1. Гайдученко С. О. Організаційна культура: конспект лекцій для студентів бакалавріату всіх форм навчання спеціальності 281 – Публічне управління та адміністрування; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. Бекетова, 2020. 75 с.
2. Комарова К. В. Організаційна культура : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Дніпропетровськ : ДДФА, 2011. 166 с.
3. Харчишина О. В. Формування організаційної культури в системі менеджменту підприємств харчової промисловості : монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ, 2011. 290 с.

Можарівський Ярослав Анатолійович

аспірант кафедри публічного управління,
туризму та готельно-ресторанної справи
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського,
спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

ПЕРЕЗАВАНТАЖЕННЯ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В ПОВОЄННИЙ ЧАС

Процес деокупації та повоєнне відновлення територіальних громад України вимагає суттєвого перегляду підходів до публічного управління. У сучасних умовах цей процес включає як відновлення інституцій, так і впровадження нових механізмів для ефективного управління в умовах кризи. Ключовими аспектами є розробка стратегії реінтеграції Криму з урахуванням особливостей регіону, правових питань та економічних викликів, а також забезпечення функціонування громад, які постраждали внаслідок військових дій.

Реінтеграція Криму вимагатиме відновлення національного суверенітету та інституційної присутності України в регіоні.

Однією з основних задач є створення ефективної моделі управління, яка включатиме процеси відновлення державних органів, правопорядку, економічних і соціальних інститутів. Важливо розробити правові механізми, що регулюватимуть взаємодію між центром і територіями, які були під окупацією, забезпечуючи рівний доступ до прав та свобод для всіх громадян. Повернення Криму передбачає налагодження співпраці з міжнародними організаціями, відновлення державної власності та інфраструктури, а також адаптацію законодавства для підтримки інтеграції регіону в загальнодержавну систему. Важливо забезпечити право на власність, вирішити питання репарацій та відновлення правового статусу території. До того ж, необхідно передбачити механізми правового захисту та підтримки населення, що зазнало окупації.

Одним з ключових викликів повоєнного періоду є забезпечення стійкого функціонування громад, які постраждали внаслідок військових дій. Гострим питанням, яке може постати перед територіальною громадою, є фінансування проєктів ревіталізації [1, с. 95]. Це включає фінансування, інвестиції в інфраструктуру, підтримку бізнесу та соціальних програм. Основними джерелами забезпечення діяльності громад можуть стати як державні фонди, так і міжнародна фінансова допомога. Такі дії вимагають створення чітких стратегій розвитку, які враховують інтереси місцевих жителів, комерційного сектору та інших зацікавлених сторін.

У контексті повоєнного відновлення ревіталізація набуває особливого значення, оскільки спрямована на відродження територій, що зазнали руйнувань або втратили свій потенціал внаслідок війни. Успішна реалізація таких проєктів передбачає комплексний підхід, який не обмежується лише фізичним відновленням, але й охоплює соціально-економічну сферу:

1. Економічне відновлення – створення нових можливостей для бізнесу та інвестицій у зруйнованих регіонах, що сприятиме відродженню місцевої економіки та залученню іноземного капіталу.

2. Відновлення критичної інфраструктури – реконструкція енергетичних, транспортних, комунальних систем, що є основою для повернення громад до нормального життя та забезпечення базових потреб населення.

3. Соціальна реінтеграція – підтримка постраждалого населення через створення житла, робочих місць та нових соціальних інституцій, що допоможуть відновити соціальні зв'язки та сприятимуть поверненню внутрішньо переміщених осіб.

Окрім того, важливим є активне залучення громадськості до процесу прийняття рішень, щоб гарантувати, що проекти відповідають реальним потребам територій та сприяють соціальній і економічній згуртованості. Також ключовою складовою є впровадження сучасних технологій і інноваційних підходів для підвищення ефективності та сталості проектів.

Інноваційні підходи до публічного управління, зокрема впровадження електронних послуг, забезпечення прозорості та підзвітності владних структур, допоможуть зміцнити управлінську спроможність громад. Децентралізація управління відіграватиме вирішальну роль у забезпеченні ефективної комунікації та фінансування на місцевому рівні, що сприятиме більш швидкому відновленню.

Стратегічне планування відновлення громад повинно включати довгострокову перспективу з урахуванням соціально-економічних змін. Це вимагає оптимізації підходів до управління ресурсами, врегулювання витрат та інтеграції сучасних технологій для забезпечення стабільності. Децентралізація та залучення громадян до процесу ухвалення рішень допоможуть досягти високого рівня резиліентності громад.

Резиліентність громад як спроможність протистояти ризикам і загрозам в умовах війни, адаптуватись до нової ситуації формується на іншій ціннісній основі, змінюються традиційні уявлення про головні життєві цінності та власне значущість соціальних практик [2, с. 341]. Пріоритетного значення для зростання спроможності територіальних громад набуває досягнення оптимального співвідношення основних джерел

бюджетного фінансування місцевого розвитку, залучення нових інвестицій, диверсифікація ресурсної основи розвитку громад та її екологізації [3, с. 154].

Налагодження партнерських відносин між місцевою владою, бізнесом та громадянським суспільством є важливим елементом для досягнення сталого розвитку в умовах повоєнної реальності. Зазначене також вимагає поширення відповідного досвіду, спрощення процедур контактів, оптимізації дослідних підходів на проєктній основі. Також вимагають уваги потреби стейкхолдерів трансрегіональної співпраці [4, с. 116]. Успішна інтеграція Криму та відновлення громад неможливі без залучення громадян до процесів прийняття рішень та співпраці з міжнародними організаціями, що забезпечить ефективну координацію та використання ресурсів.

Відновлення публічного управління в Україні після війни має базуватися на сучасних принципах управління, включаючи правову адаптацію, фінансову підтримку та забезпечення соціальної згуртованості. Реінтеграція Криму є ключовим елементом відновлення територіальної цілісності держави і потребує комплексного підходу, що включає як політичні, так і економічні аспекти. Водночас, стійкість територіальних громад залежить від їхньої здатності адаптуватися до нових умов та забезпечити свою життєздатність через стратегічне управління ресурсами та впровадження інноваційних підходів до розвитку.

Список використаних джерел

1. Пшенична Т. Роль органів місцевого самоврядування в ревіталізації територіальних громад України. *Аспекти публічного управління*. 2024. Том 12. № 1. С. 90–99. DOI: <https://doi.org/10.15421/152412>

2. Заяць Т. А. Механізм соціального капіталу в контексті резиліентності територіальних громад: трансформації воєнного періоду. *Перспективи стабільного економічного розвитку та соціальних комунікацій в умовах сучасних викликів: вітчизняні реалії та світовий досвід*: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (присвяченої 30-річчю економічного факультету

ДДТУ), м. Кам'янське, 25–26 квітня 2024 р. / ред. кол.: Н. А. Караван [та ін.]. Кам'янське : ДДТУ, 2024. 593 с.

3. Заяць Т., Романюк С., Краєвська Г., Дяконенко О., Сова О. Пріоритетні напрями формування спроможних територіальних громад в Україні. *Agricultural and Resource Economics*. 2024. Vol. 10. No. 1. P. 135–164. DOI: <https://doi.org/10.51599/are.2024.10.01.06>

4. Щербак В. М. Трансрегіональна співпраця як чинник підвищення інституційної спроможності публічного врядування. *Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2023. № 6. С. 111–118. DOI: <https://doi.org/10.32782/tnv-pub.2023.6.15>

Вовк Влад Станіславович

аспірант кафедри публічного управління та землеустрою
Класичного приватного університету

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА МАЛОГО БІЗНЕСУ ЗА ЧАСІВ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Малий бізнес є фундаментом кожної економіки. На нього припадає більше 90% всіх юридичних осіб у світі. Ці підприємства відіграють ключову роль у створенні робочих місць, генеруванні доходів та інновацій. Вони є рушійною силою економічного зростання та розвитку, забезпечуючи гнучкість та адаптивність в умовах мінливого ринкового середовища [1].

Малий бізнес має цілий ряд переваг: гнучкість виробничої структури, що дозволяє динамічно реагувати на зміни кон'юнктури ринку; вузька спеціалізація, яка забезпечує кращу адаптацію до потреб ринку і успішного функціонування на локальних ринках за рахунок вивчення їх особливостей; безпосередній контакт з споживачем; здатність реагувати на швидкі зміни попиту; можливість становлення і розвитку бізнесу без великих стартових інвестицій; швидка оборотність коштів; використання місцевих джерел сировини, які непридатні для великого бізнесу; сприятливість для втілення інновацій [2, с. 238].

Важливість малого бізнесу оцінюють в Європейських країнах. Так в ЄС мікропідприємства (до 10 працівників) складають 93,5 % всіх комерційних організацій. Мікробізнес ЄС генерує 18,6 % доданої вартості – це мільярди євро. Для порівняння – мікробізнес, малий та середній генерують разом 52,5 % доданої вартості в ЄС, зайнято в цих бізнесах 64,3 % громадян [1].

І саме цей сегмент бізнесу формує середній клас, який є потужним фактором захисту демократії, зростання добробуту населення та швидкого відновлення життя, особливо у деокупованих громадах та регіонах. Під час війни грантові гроші здатні врятувати сотні українських бізнесів, які стануть справжніми драйверами успішного відновлення та економічного зростання. Зокрема, це стосується релокованих підприємств, які продовжують працювати на новому місці, інтегруючись у нові громади, відновлюючи та вибудовуючи нові партнерства та логістику [3].

Як зазначається в результатах щоквартального опитування Європейської Бізнес Асоціації, лише 6 % підприємців не зазнали жодних втрат, спричинених війною, при тому, що жовтні 2022 р. без втрат працювали 10 % представників малого та середнього бізнесу. 24 % опитаних зазнали втрат безпосередньо внаслідок бойових дій, а 7 % мають активи на тимчасово окупованих територіях. З 33 % у жовтні 2022 р. до поточних 24 % у травні 2023 р. зменшилася кількість представників малого та середнього бізнесу, які оцінюють втрати свого бізнесу в мінімальну суму до \$10 тис. про втрати в діапазоні \$10–50 тис. повідомляють вже 26 %, ще 20 % – у діапазоні \$50–100 тис., а 18 % – понад \$100 тис. [4].

За загальними підрахунками втрати малого та середнього бізнесу склали понад 83 млрд дол. США. Близько 10 млн українців переїхали, при чому частина з них стала внутрішньо переміщеними особами, а більшість виїхала за кордон [5].

Серед проблем бізнесу для 57 % підприємців найбільш актуальними зараз є зниження купівельної спроможності населення, для 31 % – брак фінансування та доступу

до кредитування, для 29% – податковий тиск. По 28% скаржаться на брак фахівців і проблеми з бронюванням співробітників і виїздом за кордон [4].

Тому на сьогодні малий бізнес як ніколи потребує державної підтримки.

Одним з найбільших грантових проєктів став проєкт «Власна справа», в рамках якого ветерани та члени їх родин можуть отримати кошти на відкриття або розвиток бізнесу. Також велику кількість грантів підтримала програма «Варто» від Українського ветеранського фонду. Станом на літо 2023 р. було видано понад 7500 грантів на загальну суму понад 1,8 млрд грн [5].

Великої популярності набула одна з найбільших державних програм підтримки «Робота». За даними міністерства економіки, станом на початок 2024 р. понад 11 тис. українців отримали гранти від держави на старт або розвиток бізнесу. З них понад 2 тис. громадян скерували кошти на відкриття власної справи, інші – на масштабування бізнесу, розробку й запуск нових напрямків діяльності. Найпопулярніші сфери діяльності з числа профінансованих стали – переробна промисловість, торгівля, сфера гостинності та громадського харчування (HORECA). Загалом за час роботи програми, для розвитку підприємництва держава надала понад 6,5 млрд грн грантів, а на 2024 р. передбачено ще 9 млрд грн [3].

Крім того для поліпшення умов кредитування малого бізнесу було створено програму «Доступні кредити 5–7–9%», яка дозволила більш ніж 50 тис. підприємств отримати понад 154 млрд грн. В цій програмі взяли участь 45 із 65 українських банків. Найбільшими реципієнтами стали сільське господарство, торгівля та промисловість. Але, на жаль, отримати такий кредит вкрай важко через високі вимоги до підприємця (деякі з них змінює банк, інколи, навіть, під час розгляду заявки), велику кількість документів, що треба надати та тривалі терміни розгляду заявки [5].

Отже, не дивлячись на певні кроки держави у напрямку підтримки малого бізнесу під час війни, все ж залишається багато

невирішених питань. Так, потребують спрощення та доступності процедури отримання банківських кредитів для відкриття власної справи та розширення бізнесу, зокрема зменшення кількості документації, потрібної для отримання кредиту, спрощення процедури подання заявки, зменшення часу розгляду справи. Крім того, багато підприємців скаржаться на недостатність інформації стосовно отримання державної та міжнародної підтримки. Варто це питання вирішити шляхом внесення цієї інформації до мобільного застосунку «Дія», зокрема у вкладці «Сервіси» можна додати вкладку «Підтримка бізнесу», де надавати інформацію щодо державної підтримки.

Список використаних джерел

1. Матвійчук Я. Про зміни у веденні малого і середнього бізнесу під час війни: Українська правда. URL: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/matvijchuk/66ab9fd5e0cc2/>
2. Козак А. Р., Гевлич Л. Л. Роль та місце малого бізнесу в економіці України та світу. URL: [file:///C:/Users/%D0%9E%D0%BB%D1%8C%D0%B3%D0%B0/Downloads/11281-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-22404-1-10-20211115%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/%D0%9E%D0%BB%D1%8C%D0%B3%D0%B0/Downloads/11281-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-22404-1-10-20211115%20(1).pdf)
3. Лівч Д. Мікро-, малий та середній бізнес: стійкість в часи війни, потенціал для відбудови України. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2024/02/2/709420/>
4. Коваленко О. Війна зачепила практично весь малий та середній бізнес України – опитування. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/biznes-pid-chas-viyuni-lishe-6-biznesu-vdalosya-uniknuti-shkodi-vid-viyuni-12266319.html>
5. Український бізнес під час війни: реальна аналітика та перспективи на майбутнє у 2024 році. URL: <https://finstream.ua/ukrayinskyj-biznes-pid-chas-vijny-analityka/>

Dychko Alina

Dr. Sc., Prof., Taurida National V. I. Vernadsky University

Minaieva Yuliia

S. lector, Department of Engineering Systems and Technologies
Taurida National V. I. Vernadsky University

TERRORISM THREATS RISKS ANALISYS AND MANAGEMENT OF WATER ECOSYSTEMS IN WAR PERIOD

The functioning of the water ecosystem management system is characterized by the lack of a systematic approach to the analysis of the state of natural reservoirs, as well as the accurate and operative measurement of the qualitative and quantitative indicators of environmental safety of the hydrosphere. Ensuring the reliability of ecosystem assessment data is an urgent problem, because on the basis of these data, a decision should be made on forecasting changes in the stability of water hydrobiocenoses and the necessary measures for protection of surface water bodies and the environment in presence of risk of terrorism threats, natural or man-made accidents.

Management of water ecosystems includes the following stages:

1. Determination the purpose of the application of innovation: what are the most important (unique) features will characterize it, how much will it cost to create the system, who will operate it and who will use the results of the system functioning, which value of these results is expected. For implementing these it is necessary to choose a measure of cost estimation or the “efficiency / cost” indicator).

2. Detection of the “bottleneck” of the proposed system, since indicators such as performance or throughput is determined by the “bottleneck”.

3. Analysis of the “bottleneck”: if the effectiveness of the system is determined by the effectiveness of the “bottleneck”, it is necessary, above all, to increase it; if it is a question of the stoppage of the “bottleneck” itself, it is necessary to analyse their causes and eliminate or minimize them.

4. Subordination of each problem to the problem of “bottleneck”. All resources that are not defined by the resources of “bottleneck”, should be considered as backup, which, if necessary, can be directed to support “bottleneck”. Subordination can be made as follows:

- transfer of less significant work from “bottleneck” to other parts of the system;

- all links of the system should work in accordance with the “bottleneck” regime: no faster or slower, in order to avoid overloading “bottleneck” in the future;

- the work buffer at the input of “bottleneck” should always be more or less complete, but not much;

- the output of “bottleneck” should be equipped with a buffer to ensure stable operation of the system in case of variations on the output “bottleneck”;

- all links of the system should submit to the “bottleneck” only qualitative (certified) signals, goods, raw materials, etc.;

- a special team of developers should be completely subordinated to the resolution of problems in the “bottleneck” that arise: in case of any questions, requirements, problems related to performance or delays, urgent attention should be focused on solving these issues;

- on-site representatives must periodically participate in testing the system in order to keep the developers informed of their wishes and comments in a timely manner in order to improve the system;

- on-site representatives and the head of a special team of developers should prepare new iterations for the purpose of improvements, so as always to keep special design teams in the “form”.

Such subordination does not require a lot of funds or investments, and requires little resources, mainly those that interact directly with “bottleneck”. However, while “bottleneck” resources should be fully used, other resources should have a spare time to support the “bottleneck” in case of variations at its output.

5. “Extension” of “bottleneck”. This stage consists of the following measures:

- increase in the quantity or quality of performers or in parallel working equipment;
- implementation of different methods of advanced training and more thorough control over the actions of personnel and equipment;
- using more advanced means and methods of production, effective machines and mechanisms, more effective methods and means of information processing, etc.;
- implementation of more efficient technologies.

The absence of a stage of identification and removal of “bottlenecks” in the environmental management of water ecosystems leads to risks, among which the following risks are of particular importance:

- risks of developing systems sustainability measures (false choice of inadequate design direction, unsuccessful architecture or structure, lack of prospects for further development use);
- risks of production (execution, assembly);
- risks of operation and maintenance (information provision, operating environment, security, etc.).

At the same time, the listed risks can be classified as follows:

- risk of underestimating the influence of a factor (natural or man-made);
- risk of overvaluation of the influence of a factor;
- risk of error in determining the value of a particular factor;
- the risk of a general false assessment of the situation;
- the risk of error in determining the possible consequences (current and future) caused by all previous risks.

Risk-oriented management of water ecosystems should cover:

- identification of key indicators to be achieved in order to increase the sustainability of ecosystems, preserve diversity, etc.;
- setting out parameters or factors that influence the results of management;
- identification of factors that are key to the risk;
- reduction of the probability and price of each risk;
- developing measures to mitigate each of the key risks;

– development of management plans that track dynamics of ecosystem change.

In order to assess the risk of violations of the processes of self-regulation of ecosystems, it is necessary to have an idea of the threats that are characteristic of those or other factors in the context of the specific surrounding environment parameters of ecosystem, as well as to determine the relationship between the understanding of the processes that determine the sensitivity of the factors relevant to the dynamics of processes and degree of adequacy, authenticity and uniqueness of this reaction to natural or technogenic influences (Fig. 1).

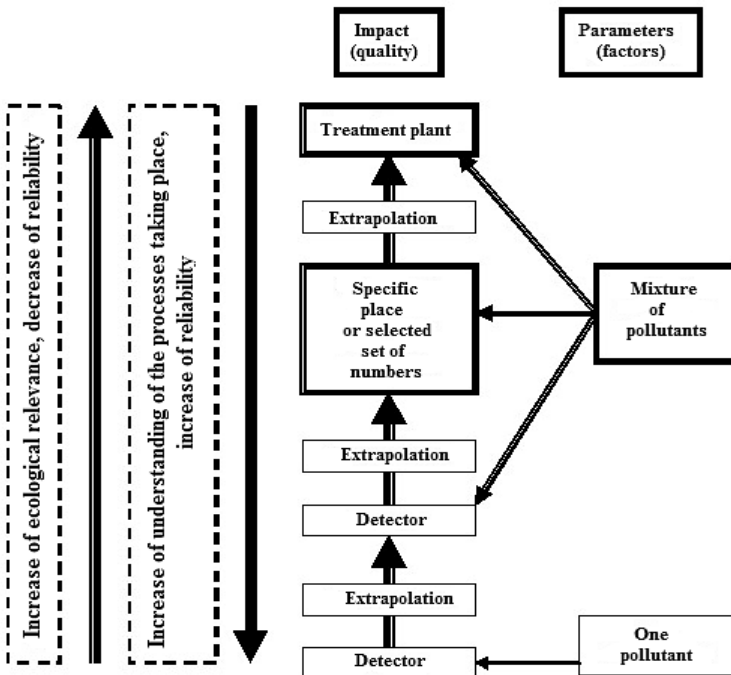

Fig. 1. Connection between understanding of processes, reliability and relevancy

Such a connection can be represented as a sequential transition from one single factor and one parameter with one connection to a complex system under the conditions of a number of factors, parameters and relationships that can be combined between certain extrapolation procedures.

Кисельов Володимир Борисович

доктор технічних наук, професор, директор ННІМУМГ
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

Дичко Аліна Олегівна

доктор технічних наук, професор,
професор кафедри інженерних систем та технологій
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГІЧНО БЕЗПЕЧНИМ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯМ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

З метою подолання наслідків військових дій в Україні необхідна розробка системи ефективного управління екологічною безпекою та захисту навколишнього середовища для зниження ризиків екологічних катастроф, а також довгострокових заходів, пов'язаних з реалізацією програм відновлення енергоефективного сталого природокористування. А це вимагає розробки плану природоохоронних заходів, що буде реалізований після деокупації захоплених ворогом теренів та припиненням військових дій, з урахуванням трендів процесів як природних міграцій та метаболізмів, так і заходів щодо прискорення цих процесів. Особливо важливим є вибір та створення умов штучного зв'язування компонентів забруднень у конгломерати, які легко піддаються видаленню з використанням фізичних, хімічних або біологічних процесів. При цьому необхідно пам'ятати, що відновлення (навіть часткове) екосистеми – важкий

затратомісткий неоднозначний процес, який може стати примітним не одразу і не за усіма показниками, більш того, цей процес може мати свої локальні катастрофи (у математичному сенсі цього поняття), які треба своєчасно виявляти, щоб забезпечити поступовість, послідовність та адекватність кроків з відновлення екосистеми.

Загалом, управління екологічною безпекою являє собою багатофункціональний процес. Основними методами обробки екологічної інформації є:

- інтеграція всіх видів інформаційних ресурсів;
- збір, збереження і подання інформації про стан об'єктів управління і реалізованих управлінських рішень;
- забезпечення єдиної системи введення, накопичення й обробки інформації різних типів баз даних;
- актуалізація збереженої інформації шляхом внесення нових даних і уточнення вже наявних;
- забезпечення оперативного доступу користувачів до необхідних видів інформації відповідно до пріоритетності розв'язуваних ними задач;
- захист інформації від несанкціонованого доступу й ушкодження.

Останні два положення визначають ступінь доступності екологічної інформації. Програмно-технологічне забезпечення банку даних може бути здійснене наступними підсистемами: довідково-інформаційною, пошуковою, забезпечення графічних інтерфейсів, управління базами даних тощо. Отримана інформація обробляється, аналізується, систематизується і сортується, створюються підблоки за функціональним призначенням. У випадку виявлення яких-небудь невідповідностей здійснюється коректування даних.

Загальна ієрархічна структура регіональної системи управління екологічною безпекою визначається на основі закономірностей і особливостей управління. Вона включає підсистеми, елементи управління й управлінські рішення. Основними принципами побудови такої системи управління є наступні положення:

- кожному регіону притаманна індивідуальна система управління стосовно до його профілізації;
- підсистеми управління задаються значимими для регіону видами небезпеки;
- елементи управління визначаються з урахуванням особливостей територіальної і часової структуризації небезпеки і специфіки її джерел;
- теоретичним базисом управлінських рішень є закономірності управління безпекою;
- практична реалізація управлінських рішень забезпечується впровадженням розроблених технічних засобів і практичних заходів;
- система управління повинна мати у своєму складі заходи щодо забезпечення надійності її функціонування.

Головні засади стратегії ефективного управління екологічно безпечним природокористуванням:

- вдосконалення засобів реалізації екологічної політики (законотворчі, адміністративно-управлінські, освітньо-просвітницькі, технічні, технологічні);
- зниження та доведення до безпечних рівнів техногенного навантаження на людину та довкілля на теренах з особливо несприятливими екологічними обставинами;
- створення та ефективне функціонування системи управління екобезпекою та охороною довкілля;
- забезпечення підтримки якості рекреаційних об'єктів, безпечного збирання, перевезення, зберігання, переробки, утилізації побутових та промислових відходів;
- створення системи попередження та захисту населення підчас аварій, катастроф та надзвичайних екологічних ситуацій (природних та техногенних);
- поетапна екологізація виробництва (впровадження «чистих» технологій, пошуки альтернативних джерел енергії, мінімізація питомих витрат сировини та енергії на виробництво одиниці продукції, мінімізація відходів виробництва, впровадження екологічного аудиту);

- захист джерел води;
- відновлення природних ресурсів;
- розробка методів та засобів забезпечення достовірності даних, які характеризують ступінь загрози екобезпеці та можливі наслідки;
 - створення моделей, релевантних екологічній безпеці;
 - створення банку знань, фактів та даних у сфері управління екологічною безпекою;
 - створення експертної системи для оцінювання екологічних загроз, попередження надзвичайних ситуацій, надання рекомендацій для ефективного втручання у розвиток небажаних процесів з метою мінімізації їхніх наслідків.

Через повномасштабну війну Україна стала найбільш замінованою країною у світі. Для ліквідації наслідків знадобиться до 30 років. Для ліквідації наслідків екоциду росії в Україні знадобиться не одне століття.

Любимов Радивон Олександрович

магістрант кафедри публічного управління,
туризму та готельно-ресторанної справи

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського,
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»

Науковий керівник: **Євмешкіна Олена Леонідівна**

доктор наук з державного управління, професор, кафедра публічного
управління, туризму та готельно-ресторанної справи

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЮ БЕЗПЕКОЮ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ І ЗАГРОЗ

Проблема продовольчої безпеки для сучасного українського суспільства є однією з найважливіших. Військова агресія значно загострила питання, що були пов'язані, насамперед, з системною кризою та зниженням виробництва в аграрній сфері. Діюча

система державного управління продовольчою безпекою складалася в Україні, у першу чергу, як сукупність протекціоністських заходів із підтримки виробників аграрної продукції та організації пільгового споживання продовольства. Побудова нової парадигми продовольчої безпеки для подолання наслідків війни та економічного повоєнного розвитку вимагає появи суб'єктності як з боку виробників, так і з боку споживачів продуктів харчування.

За останні роки, як ніколи в останні десятиліття, увага світу зосереджена на проблемі продовольства. Подолання бідності у всіх формах залишається однією з найбільших проблем, що стоять перед людством [1]. Україна тривалий час виступала світовим гарантом продовольчої безпеки в багатьох країнах, що пояснювалося значним продовольчим експортом, зокрема продукції зернової та оліє-жирової групи.

Однак, через війну в Україні відбулося суттєве зміщення акцентів з якості та безпечності харчування на просте кількісне забезпечення продуктами харчування. Окупація значної території, знищення родючих земель та мінне забруднення сільських територій, у багатьох випадках неможливість повноцінно виконувати сільськогосподарські роботи через небезпеку обстрілів, знищення зерносховищ і портової інфраструктури, блокада чорноморських портів тощо призвели до того, що Україна втратила значні можливості виробляти та постачати продовольство.

У цій ситуації на перше місце виходить держава та система публічного управління продовольчою безпекою. Проблематика, пов'язана з цим, досить зрозуміла. Індекс глобальної продовольчої безпеки 2022 р. засвідчив, що Україна займала 71 місце серед 113 країн світу і посіла останнє місце серед 26 європейських країн [2].

Якщо детально проаналізувати складові цього індексу, то стає зрозумілим, що державна політика має постійні прогалини в розробці системи захисту та адаптації своїх природних ресурсів, зокрема джерел сільськогосподарської води (57,9 балів Україна,

74,8 балів Європа). За показником доступності продовольства Україна мала всього 66,6 балів проти 87,2 балів у європейських країн. Така низька оцінка була зумовлена через слабку інфраструктуру ланцюгів поставок продовольства, збройний конфлікт, корупцію та політичну нестабільність. Значні проблеми також у державному контролі за якістю та безпекою продовольства, а також створення механізму адаптації до змін клімату.

В Україні протягом останніх років спостерігався перехід виробників, зберігачів і реалізаторів продовольства до статусу монополій, а також поглинання малого бізнесу на селі. Фактично, та кількість сільськогосподарських підприємств, яка діє, не впливає на рішення в своїх громадах. Така ситуація зумовлена тим, що основний їх ресурс – земля, належить на правах оренди великим агроструктурам, які і вирішують фінансові питання на місцях, часто не на користь власників землі. Виникла загроза, що на певному етапі вони можуть стати більш впливовими, ніж органи державної влади, та диктувати державі свою власну продовольчу політику.

У той же час, як правило, держава стимулює лише великі та фермерські господарства, в той час як для звичайних селян фінансова допомога може бути лише в тваринництві, і то тільки та, яка стосується відгодівлі молодняка великої рогатої худоби. Поза увагою лишаються традиційні для українців види діяльності, такі як відгодівля свиней, птиці, рослинництво, садівництво та ягідництво [3, с. 68–69].

Існуюча тривалий час протекціоністська модель публічного управління, передбачала пільгову підтримку виробництва та споживання продуктів харчування. Це випрацювало в сільському господарстві певну залежність, негативну звичку до подібної підтримки, утворення шаблону дій і у розумінні публічного управління в цій сфері, без якого переважна більшість сільськогосподарських підприємств просто не уявляла самостійної діяльності без державної фінансової підтримки.

Система публічного управління продовольчою безпекою в умовах війни має враховувати соціально-економічний стан

учасників господарчого циклу, особливо споживачів продовольства. Зубожіння населення вимагає державної допомоги для малозабезпечених верств населення, ВПО.

Таким чином, до основних завдань органів державного управління можна віднести своєчасне виявлення загроз продовольчій безпеці, зменшення негативних наслідків військових дій завдяки стратегічним запасам продовольства. Організація системи збору, обробки, систематизації інформації про виробництво, кількість, якість та безпеку продуктів харчування, управління запасами і постачання продовольства, споживання продовольства населенням дозволяє підтримувати ситуацію на належному рівні та при нагоді забезпечити її покращення.

Список використаних джерел

1. Лошакова Ю. Ціль 1. Подолання бідності. URL: <https://radnyk.org/noviny/czil-1-podolannya-bidnosti/>
2. Global Food Security Index Ukraine 2022. URL: https://impact.economist.com/sustainability/project/food-security-index/reports/Economist_Impact_GFSI_2022_Ukraine_country_report_Sep_2022.pdf
3. Румик І. І. Стратегія фінансової підтримки продовольчого виробництва. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2019. № 4 (56), С. 64–73. DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2019-56-64-73>

Васильєв Олексій Борисович

здобувач Національного університету цивільного захисту України

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Корупція є однією з ключових проблем, що гальмує розвиток України, знижує ефективність державного управління та підриває довіру суспільства до владних інституцій особливо в період воєнного стану. Вона стає перешкодою для економічного зростання, інвестицій та європейської інтеграції країни.

У сучасних умовах боротьба з корупцією повинна бети одним із пріоритетів державної політики України, що знайшла своє відображення у створенні нових антикорупційних органів, впровадженні законодавчих змін та залученні міжнародного досвіду. Протидія корупції є не лише внутрішньою потребою країни, а й важливим елементом її міжнародного іміджу, адже успішна боротьба з корупцією сприяє зміцненню позицій України на міжнародній арені та привертає увагу міжнародних партнерів для надання допомоги в питаннях обороноздатності країни. Ця теза досліджує основні напрями державної політики протидії корупції в Україні та розглядає, те як світовий досвід може бути використаний для досягнення значних результатів у цій сфері.

Корупція одна з найсерйозніших проблем, що загрожує ефективному функціонуванню обороноздатності держави. Вона охоплює широке коло порушень, пов'язаних із зловживанням владою заради отримання особистої вигоди, що безпосередньо впливає на обороноздатність держави, коли на кожному з рівнів влади через хабарі, армія недоотримає в фінансуванні та ресурсах для ефективної оборони нашої держави. Корупція не тільки шкодить економічному розвитку, але й підриває довіру громадян до державних інституцій, послаблює верховенство права та створює сприятливі умови для розвитку тіньової економіки.

Україна впродовж останніх десятиліть стикається з глибоко вкоріненою системною корупцією, що має негативний вплив на усі рівні влади. Незважаючи на складну ситуацію, країна робить значні зусилля для впровадження ефективної антикорупційної політики. Одним із ключових напрямків стало створення спеціалізованих органів, таких як Національне антикорупційне бюро України (НАБУ), Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) та Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП). Ці органи націлені на попередження, виявлення та розслідування корупційних правопорушень, що дає змогу підвищити рівень прозорості в управлінні державними ресурсами. Однак, попри ці зусилля, корупційні схеми

залишаються глибоко вкоріненими в системі державного управління, і значна частина суспільства вважає, що політична воля для їх подолання все ще недостатня.

Міжнародний досвід показує, що успішна боротьба з корупцією вимагає комплексного підходу. Важливу роль у цьому відіграє створення незалежних та ефективних антикорупційних інститутів, які повинні мати широкі повноваження та бути захищеними від політичного втручання. Наприклад, Сінгапур вважається однією з найуспішніших країн у боротьбі з корупцією. Там була створена прозора судова система та Бюро розслідувань корупційних справ, що має незалежні повноваження і користується високим рівнем довіри. Успіх Сінгапуру показав, що політична воля, прозоре судочинство та активна участь громадянського суспільства можуть ефективно стримувати корупцію.

Грузія також є яскравим прикладом країни, що успішно провела антикорупційні реформи після революції троянд 2003 р. Одним із ключових кроків стало спрощення адміністративних процедур і знищення корупційних схем у державних службах. Грузинський досвід демонструє важливість одночасних змін у кількох секторах державного управління, включаючи судову систему, правоохоронні органи та місцеве самоврядування.

Україна намагається активно переймати цей досвід, запроваджуючи низку інноваційних механізмів для боротьби з корупцією. Зокрема, важливим кроком стало впровадження системи електронних декларацій (E-declaration), що дозволяє громадянам та антикорупційним організаціям контролювати доходи та майновий стан державних службовців. Це підвищує рівень прозорості та знижує можливість незаконного збагачення на державних посадах. Крім того, Україна активно використовує інструменти електронного урядування для зменшення людського фактору в адміністративних процесах, що сприяє мінімізації корупційних ризиків.

Незважаючи на позитивні зрушення, Україна продовжує стикатися з викликами у сфері протидії корупції. Однією

з найбільших проблем залишається слабка судова система, що часто стає перешкодою для ефективного покарання корупціонерів. Крім того, у багатьох державних структурах продовжують діяти неформальні «схеми», які важко викоринити через відсутність належної політичної волі та впливові інтереси певних еліт. Важливим аспектом також є необхідність зміни суспільної свідомості, яка формує толерантність до корупції на побутовому рівні.

Зважаючи на ці виклики, державна політика протидії корупції в Україні потребує постійного вдосконалення. Антикорупційна стратегія повинна передбачати активну участь громадянського суспільства, посилення незалежності судової системи, а також використання новітніх технологій для підвищення прозорості у державному управлінні. Світовий досвід показує, що успішна боротьба з корупцією можлива лише за умови поєднання жорстких правових заходів із стимулюванням прозорості та підзвітності на усіх рівнях влади.

Державна політика протидії корупції в Україні є важливою складовою її соціально-економічного та політичного розвитку. Впровадження антикорупційних реформ, зокрема створення спеціалізованих органів та використання технологій, є ключовими кроками у боротьбі з корупцією. Проте вирішальним чинником залишається наявність політичної волі та ефективних інститутів, здатних забезпечити неухильне виконання законодавства. Використання світового досвіду, може стати основою для подальшого вдосконалення антикорупційної стратегії в Україні. Успішна боротьба з корупцією сприятиме стабільному розвитку держави, зміцненню довіри до державних інституцій та посиленню позицій України на міжнародній арені.

Список використаних джерел

1. Невмержицький Є. В. Корупція як соціально-політичний феномен : автореф. дис. ... д-ра політ. наук: 23.00.02 ; Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. Київ, 2009. 4 с.

2. Француз А. Й. Правові аспекти боротьби з корупцією у контексті становлення політичної системи сучасної України. *Юридична Україна*. 2005. № 4. С. 14–19.

3. Зубкова Л. А. Сучасний стан і проблеми запобігання корупції в Україні. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 3 (104). С. 32–35.

4. Соснін О. Про необхідність використання світового досвіду в боротьбі з корупцією у вітчизняній практиці. *Віче*. 2014. № 1. С. 14–19.

Чечель Анна Олександрівна

доктор економічних наук, професор, кафедра державного управління
Маріупольського державного університету

Рудик Наталія Миколаївна

головний державний інспектор Головного управління персоналу
Державної податкової служби в Одеській області

УЧАСТЬ ГРОМАД У ПІСЛЯВОЄННОМУ ВІДНОВЛЕННІ ЗАДЛЯ СТАЛОГО МІСЦЕВОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Негативні світові тенденції нині впливають на кожну людину та на спільноти, в якій вони живуть. Ці проблеми потрібно вирішувати разом на місцях спільноти. Глобалізація світової економіки створює нові закономірності та змінює рівні відповідальності за розвиток на місцевому рівні. Через збільшення населення і зростання індивідуального споживання, попит на ресурси планети значно збільшився.

Сучасний спосіб життя суспільства не відповідає принципам сталого розвитку, що призводить до погіршення соціальної, економічної та соціальної діяльності людини екологічній сфері. Концепція сталого розвитку, яка забезпечує гармонію між економічними, соціальними та екологічними аспектами розвитку без порушення балансу інтереси майбутніх поколінь, повинні займати центральне місце в програмах розвитку сучасних спільнот.

Розробка ефективних економічних механізмів стимулювання позитив зміни у функціонуванні громад та сприяють формуванню сталого спосіб життя в даний час є актуальним завданням. Останніми роками Україна зіткнулася зі значними викликами, пов'язаними з триваючим озброєнням конфлікту в її східних регіонах. Цей конфлікт призвів до масштабного руйнування інфраструктури, економічна нестабільність і соціальна дезорганізація в багатьох територіях спільноти. Гостра потреба післявоєнного відновлення цих територій підкреслює важливість сталого місцевого розвитку із залученням громади до прийняття рішень і процеси впровадження.

Отже, сталий розвиток – це більше, ніж просто відновлення інфраструктури; це передбачає створення довгостроково соціально-економічна стабільність і сприяння стійким громадам.

Участь місцевих мешканців у формуванні та впровадженні ініціатив відновлення має вирішальне значення для забезпечення того, щоб зусилля з розвитку відповідали потребам населення та були тривалими. Такий підхід сприяє відновленню соціально-економічної рівноваги, зміцненню зв'язків між громадами, і зменшує внутрішні конфлікти.

Проблема дослідження полягає в необхідності розробки та впровадження ефективних моделей сталого місцевого розвитку за участю громад в Україні, зокрема в контексті післявоєнного відновлення. Внаслідок збройного конфлікту на сході України багато територіальні громади стикаються з руйнуванням інфраструктури, економічними труднощами та соціальною дезорганізацією. Успішне відновлення та розвиток цих регіонів вимагають інтегрований підхід, який враховує місцеве населення та участь у плануванні та реалізація ініціатив щодо відновлення соціально-економічної стабільності та підвищення якості життя.

Розвиток територіальної громади розглядається в контексті соціальних практик громадянського суспільства як ініціатив, спрямованих на забезпечення довгострокового покращення її соціально-економічного, екологічного стану. Цей розвиток

може відбуватися шляхом самоорганізації або через директивний підхід, при цьому або знизу вгору, або навпаки [1].

Стратегічний підхід до планування сталого територіального розвитку має переваги для всіх ключових учасників процесу (уряду, підприємств, територіальних спільноти), наприклад:

- підвищує наукову і практичну обґрунтованість соціально-економічних і організаційні заходи, ефективність управлінських рішень;

- значно розширює коло учасників процесу планування, який включає їхні інтереси та потреби;

- робить процес планування більш доступним для всіх суб'єктів господарювання, що створюють можливості досягнення спільних цілей шляхом об'єднання ресурсів інститутів різної форми власності, яка допомагає скоротити час, необхідний для досягнення мети програми;

- дає можливість органам місцевої влади та самоврядування керувати громадою зусиль для вирішення поточних проблем, активно впливаючи на стабілізацію ситуації в соціально-економічна та суспільно-політична сфери;

- сприяє використанню потенціалу територій для прискорення економічних змін та розвиток місцевих громад.

З точки зору формалізації розвиток громади може передбачати створення представницьких органів, фондів розвитку громад, кооперативів, громадських та благодійних організацій, а також соціальних підприємств. З іншого боку, неформальні структури, такі як ініціативні групи чи протестні рухи, також можуть сприяти розвитку громади.

Такий погляд збігається з думкою тих, хто підкреслює важливість звернення до місцевої громади при вирішенні соціальних проблем [2]. Це відноситься як до самоорганізації та мобілізації громади, а також до практики діяльності органів місцевого самоврядування та інших чинників розвитку громади, на яких наголошується постійний, сталий характер відповідних соціальних технологій для розвитку області. Наприклад, пропонується виділити наступні етапи в громаді процес розвитку:

- 1) мобілізація громади;
- 2) формування ефективних інституційних механізми управління на місцевому рівні (створення громадських структур та збільшення їх потенціал);
- 3) спільне планування та встановлення пріоритетів;
- 4) консолідація колективного прийняття рішень механізми на місцевому та регіональному рівнях;
- 5) мобілізація ресурсів і проєкт впровадження;
- 6) забезпечення сталості результатів, тобто трансформації інновацій у звичайна соціальна практика [3].

У цьому процесі інституалізуються практики участі громадян у вирішенні проблеми громади відіграють значну роль.

Інші українські вчені [4] запропонували а інший курс дій для розвитку громади:

- 1) створення організації (що дозволяє залучити необхідні ресурси для вирішення місцеві проблеми та співпрацювати з іншими установами);
- 2) підбір компетентних керівників;
- 3) збір фінансових коштів на діяльність організації;
- 4) визначення основних локальних проблем, які мешканці хочуть вирішити для покращення своїх життя;
- 5) оцінка можливостей у вирішенні цих проблем, з'ясування їх значення і розробка плану заходів;
- 6) залучення ресурсів для реалізації визначених пріоритетів;
- 7) збереження досягнутого результату;
- 8) представництво інтересів у різних рівнях влади.

Таким чином, для успішного розвитку громади в Україні важливо нормалізувати відносини на рівні місцевої політики. Це і перегляд повноважень органів місцевого самоврядування, і делегування прав громадським організаціям, і забезпечення громадського контролю, який має передбачати адміністративну децентралізацію. Крім того, важливо підвищити доступність представників влади для представників громади, що сприятиме підвищенню рівня соціальної довіри та сприятиме колективним діям для реалізації місцевих ініціатив.

Список використаних джерел

1. Orlova, N., Chechel, A. (2019). The Determinants of Ukraine's Sustainable Development. *MIND Journal*, (8), 1–15.
2. Local development with the participation of the community: monograph. Vol. 1: Theoretical foundations of sustainable community-oriented local development. Sumy: University book, 2013. 352 p.
3. Герасименко О. В. Роль самоорганізації населення у сталому місцевому розвитку: український контекст. *Соціально-економічні дослідження*. 2017. Вип. 29 (1). С. 45–67.
4. Грицак Ю. Г. М. Механізми взаємодії місцевої влади та громадських ініціатив в Україні. *Український журнал місцевого самоврядування*. 2018. Вип. 16 (3). С. 89–105.

Костик Ростислав Павлович

аспірант науково-дослідного центру
Національного університету цивільного захисту України

ПУБЛІЧНЕ ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Трансформаційна модель розвитку територіальних фінансів як найважливішої ланки фінансової системи України припускає розробку ефективних заходів дії на розвиток територій з позиції підвищення результативності і якості управління громадськими фінансами. Територіальні фінанси функціонують у рамках певної частини суспільства, об'єднаної межами окремої території, і наближені до її потреб. При цьому об'єм фінансових ресурсів, що акумулюються, територіальними органами влади залежить від відведених їм повноважень і закріплених обов'язків. Проблеми стану територіальних фінансів зачіпають передусім інтереси населення країни і тому не є локальними, а відносяться до розряду загальнодержавних, оскільки держава, здійснюючи регіональну політику, вирішує принципові питання, що стосуються зміцнення державних і міжтериторіальних

стосунків з урахуванням інтересів України, її регіонів і територіальних громад.

Об'єктивна потреба різних рівнів публічної влади у фінансових ресурсах, необхідних для надання важливих громадських послуг за місцем проживання населення, зумовлює продуманий розподіл обов'язків між органами влади для підвищення ефективності витрачання державних коштів, повнішого обліку потреб громадян, а також зміцнення демократичних інститутів в суспільстві. Територіальні фінанси по своїй економічній природі є системою грошових стосунків, що виникають в розподільному процесі формування у органів публічної влади фондів фінансових ресурсів і їх використання на забезпечення умов розширеного відтворення і економічного розвитку територій, надання послуг населенню, що проживає в адміністративно-територіальних утвореннях, відповідно до виконуваних органів державної влади і місцевого самоврядування функціями і закріпленими повноваженнями [2, с. 874].

Виходячи з цього, можна виділити особливості організації територіальних фінансів в умовах їх адаптації до ринкових умов.

1. Територіальні фінанси обумовлені типом державного устрою і адміністративно-територіальною організацією країни. Принципи організації, склад елементів, роль територіальних фінансів в економічних і соціально-політичних перетвореннях, в системі міжгосподарських і міжтериторіальних зв'язків в унітарних і федеральних державах мають істотні відмінності. Нині формування територіальних систем схильне до якісних змін. В той же час територіальний устрій держави – це лише частина територіальної організації суспільства.

2. Найважливішою особливістю системи територіального пристрою слід вважати її структуру, що розглядається в якості відтворної сукупності взаємовідносин між її елементами – територіальними утвореннями, що склалися, і територіальними органами влади і управління. Це знаходить конкретне вираження в специфічних правових, управлінських і фінансово-економічних стосунках.

3. В умовах функціонування економіки на ринкових принципах істотно зростає самостійність територій в наданні населенню соціально значимих для нього послуг, впровадженні демократичних (ринкових) інститутів в господарську практику територій, посиленні ролі територіальних фінансів в ефективному управлінні економікою, розвитку малого і середнього бізнесу, в міжнародній практиці. Через територіальні фінанси держава активно проводить соціальну політику, здійснює вирівнювання рівнів соціально-економічного розвитку територій на основі бюджетного регулювання [3, с. 79].

Динамічну сторону територіальної системи відбивають процеси територіального розвитку, найважливішими ознаками якого є:

- стійкість, що припускає тривалість збереження умов для відтворення потенціалу територій;
- збалансованість, спрямована на нейтралізацію впливу зовнішньої дії і забезпечення рівноваги;
- соціальна орієнтація, що характеризує рівень і якість життя населення.

Саморозвиток територіальних громад, що синтезується в самоокуповуванні, самофінансуванні і самоврядуванні, припускає, з одного боку, ефективне використання усіх видів ресурсів, що становлять власний їх фінансово-економічний потенціал, а з іншої – максимальне розширення економічних зв'язків з іншими територіями. Ключовим чинником саморозвитку територій в умовах їх адаптації до ринкового середовища стає вирівнювання рівня соціально-економічного розвитку, передусім за рахунок власних фінансових ресурсів і виявлених резервів. Добитися цього можна тільки за допомогою оптимальної взаємодії ринкової фінансової концепції саморозвитку територій з державними заходами фінансового регулювання територіального розвитку, спрямованими на скорочення диспропорцій в рівнях соціально-економічного розвитку територій і на цій основі забезпечення економічного зростання, високої ефективності використання усіх видів

ресурсів, поліпшення якості життя населення. У зв'язку з глибокою соціально-економічною трансформацією, що відбувається в Україні, постановка комплексу теоретичних і практичних питань в області державного фінансового регулювання і застосування певної моделі територіального розвитку є наполегливою необхідністю. Одним з найважливіших напрямів державного регулювання є вирішення проблеми територіального розвитку.

Теорії регіонального росту, що розвиваються в країнах Заходу, були тісно пов'язані з практичною діяльністю держави і розглядали цю проблему з позиції співвідношення росту і розвитку, а також з точки зору меж регіонів, стосовно яких розглядалися проблеми росту. Особливе місце в сучасних регіональних дослідженнях відводиться інституціональному підходу, згідно з яким в центрі уваги опиняється політика регіональних органів влади, спрямована на забезпечення економічного розвитку регіонів. Принципи управління, орієнтовані на досягнення результатів, припускають установку цільового значення показників якості і об'єму бюджетних послуг, а також очікуваного ефекту від їх надання. Одночасно здійснюється впровадження ринкової конкуренції в сферу надання бюджетних послуг [1, с. 28].

Еволюційна трансформація територіальних фінансів, що зумовила нову парадигму управління фінансовими потоками територій і сприяючи визначенню стратегії їх адаптації до ринкових умов, вимагає ретельного осмислення процесів, що відбуваються, для вирішення одного з найважливіших завдань фінансової політики – підвищення ефективності і якості управління територіальними фінансами у рамках реалізації бюджетної реформи і модернізації системи громадських фінансів. Це припускає:

- розробку стратегії витрачання бюджетних коштів виходячи з довгострокових перспектив;
- організацію бюджетного процесу виходячи з принципу безумовного виконання діючих витратних зобов'язань;

- розмежування повноважень і, відповідно, прибуткових джерел і витратних зобов'язань публічно-правових утворень;
- підвищення результативності витрачання бюджетних коштів за рахунок їх орієнтації на досягнення кінцевого результату найбільш ефективним способом;
- введення формалізованих процедур і методик розподілу бюджетних коштів, у тому числі міжбюджетних трансфертів, місцевим бюджетам;
- збільшення міри самостійності і відповідальності головних розпорядників, розробку і впровадження методів і процедур оцінки якості фінансового менеджменту на територіальному рівні, зміцнення фінансової дисципліни.

Список використаних джерел

1. Лещух І. В., Патицька Х. О. Інноваційний потенціал регіонів України в контексті формування стратегій смарт-спеціалізації : наукова доповідь. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України». Львів, 2020. 99 с.
2. Попович Д. В., Савчин Н. В. Краудфандинг як новітній спосіб фінансування в Україні. *Молодий вчений*. 2018. № 10. С. 873–875.
3. Романюк С. А. Децентралізація: теорія і практика застосування : монографія. Київ : НАДУ, 2018. 216 с.

Кухар Ігор Володимирович

аспірант науково-дослідного центру
Національного університету цивільного захисту України

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТУПНОСТІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ

Доступність є однією з найважливіших характеристик системи охорони здоров'я, що визначають основи її успішного функціонування передусім з точки зору підвищення якості людського потенціалу. Тому її забезпечення залишається

на порядку денному розвитку охорони здоров'я, у тому числі у зв'язку з тим навантаженням, яке воно випробовує останнім часом. Проблеми отримання медичної допомоги громадянами, що мають хронічні захворювання, відзначалися в умовах пандемії. Нині необхідно мінімізувати вплив обмежувальних заходів економічного характеру на систему охорони здоров'я, забезпечивши громадян можливість своєчасно отримувати необхідну медичну допомогу в повному об'ємі, включаючи лікарське забезпечення. В зв'язку з цим представляється важливим проаналізувати інструменти державної політики, які спрямовані на забезпечення доступності охорони здоров'я.

Стандартизація виступає одним з важливих механізмів, який дозволяє створити умови для того, щоб доступність охорони здоров'я з теоретичних передумов стала реальною повсякденністю. Тому важливий аналіз різних аспектів стандартизації в охороні здоров'я з позиції її вкладу в забезпечення доступності медичної допомоги для населення. Іншим важливим інструментом є фінансування охорони здоров'я, об'єм і напрями якого роблять найбезпосередніший вплив на доступ до медичної допомоги передусім в плані зняття фінансових бар'єрів для її отримання населенням [2, с. 85].

Доступ стосовно системи охорони здоров'я розуміється як можливість для громадянина своєчасно отримати необхідний набір медичних послуг відповідно до потреби для досягнення найкращих результатів для здоров'я. Таким чином, йдеться про реальну можливість визначити необхідність медичної допомоги, не просто знайти відповідну медичну організацію, але і скористатися її послугами. Слід зазначити, що таке визначення підкреслює важливість оцінки як безпосередньо процесу надання послуг охорони здоров'я, так і отриманих результатів для здоров'я як критеріїв забезпечення доступу. У цьому контексті важливо розрізняти потребу і попит. Якщо під потребою розуміється реальна необхідність тієї або іншої послуги з медичних свідчень, то попит має на увазі передусім здатність і готовність населення платити за її отримання. В ході аналізу

систем охорони здоров'я поняття «попит» частіше використовується як усвідомлена людиною потреба в отриманні медичної послуги, яку вона намагається реалізувати практично. Пропозиція в охороні здоров'я, на відміну від ряду інших галузей, досить негнучка і обмежена, вона не може швидко йти за попитом ні фізично, ні фінансово [3, с. 182].

Забезпечення доступності охорони здоров'я є найважливішим завданням державної політики. При розробці концепції державного втручання в області забезпечення доступності охорони здоров'я використовується набір різних інструментів. Безумовно, конкретні цілі і механізми їх реалізації визначаються в кожній країні виходячи з широкого набору чинників, у тому числі рівня розвитку системи охорони здоров'я. В той же час можна виділити певний набір заходів, які країни використовують в різних комбінаціях для вирішення поставлених завдань. Під державними інструментами в цій роботі мається на увазі широкий спектр заходів дії держави на шуканий об'єкт для досягнення поставлених цілей і завдань і отримання необхідного результату. При цьому необхідно дотримуватися принципу співмірності, тобто вживаних державою заходів мають бути адекватні поставленим завданням, сприяти їх досягненню. Крім того, важлива оцінка впливу вживаних інструментів і при необхідності їх коригування.

Такі інструменти можуть бути класифіковані за різними критеріями, але найбільш зручним є широко вживане в державній політиці розділення на прямі і непрямі. Пряме втручання включає адміністративні засоби, які забезпечують безпосереднє регулювання даного об'єкту, засновані на силі державної влади і є обов'язковими для виконання. Непряме втручання зазвичай зв'язується з різними фінансово-економічними інструментами, опосередковано такими, що впливають на даний об'єкт. На підставі такого розділення в цій роботі пропонується детально розглянути два інструменти: стандарти як механізм прямого адміністративного втручання і фінансування як змішаний інструмент, що поєднує елементи прямого і непрямого

регулювання. У випадку з охороною здоров'я державне фінансування, що визначає об'єми медичної допомоги, що отримується громадянами, може бути віднесене до прямих методів, тоді як використання різних стимулів, наприклад податкових пільг, для заохочення фінансування з інших джерел слід розглядати як непрямі методи.

Стандарти розробляються спеціальними органами на підставі доказової бази і пов'язані з певними процедурами і технологіями. Тому важливо своєчасно інкорпорувати в стандарти нові досягнення медичної науки і практики на основі результатів їх застосування. Стандарти, безумовно, не можуть бути відірвані від можливостей системи охорони здоров'я і повинні спиратися на реальні матеріальні і технічні умови. У цьому сенсі вони до певної міри виступають як механізм контролю за витратами. При цьому стандартизація часто розглядається медичним персоналом негативно як засіб контролю за їх діями, особливо якщо не продемонстрована реальна користь «універсалізації» для конкретних пацієнтів. В той же час наявність стандартів в певному значенні полегшує життя лікарів, надаючи їм готові рішення, тим самим економлячи час і підвищуючи результативність роботи.

Слід враховувати і механізми збору коштів і їх подальшого розподілу по галузях системи охорони здоров'я і конкретних медичних організаціях. Крім того, коли ставиться завдання забезпечення універсального доступу, необхідно закладати в поточне фінансування можливість розвитку, поліпшення, а не просто фіксувати поточну ситуацію [1].

Стандарти, ставлячи спільну мету поліпшення результатів лікування, дають можливість органам управління охороною здоров'я, конкретним медичним організаціям і широкій громадськості оцінювати не лише зроблені медичні послуги, але і загальний рівень розвитку охорони здоров'я як складної організаційної системи. Вони важливі і з клінічної, і організаційно-фінансової точки зору, гарантуючи, що громадяни отримають необхідну послугу, забезпечуючи її безпеку і якість. Особливу

увагу необхідно звернути на подолання фінансових бар'єрів доступності необхідної медичної допомоги, коли її отримання ставиться в залежність від доходу громадян, що значною мірою визначається рівнем фінансування системи охорони здоров'я. Нині збільшення особистих платежів громадян на тлі низької відносної долі витрат на охорону здоров'я у ВВП підтверджує недостатність об'єму державних коштів, що виділяються на охорону здоров'я в Україні. В зв'язку з цим представляється важливим ввести фінансові показники в критерії доступності, використовувані в охороні здоров'я, причому їх спектр може бути досить широким. Окрім цього, держава може використати і непрямі механізми для заохочення розвитку фінансування з інших джерел, передусім заснованих на об'єднанні ресурсів, наприклад групове добровільне медичне страхування. В даному випадку функцію співфінансування і організації могли б узяти на себе працедавці. Таким чином, у держави є достатній набір інструментів, які можуть бути використані для забезпечення доступності системи охорони здоров'я.

Список використаних джерел

1. Бугник О. О. Аналіз моделей соціальної політики в країнах з розвинутими ринковими відносинами: досвід для України. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. URL: http://www.dy.nauka.com.ua/pdf/5_2018/33.pdf (дата звернення: 15.12.2021).
2. Державна політика у сфері охорони здоров'я : кол. моногр. : у 2 ч. / кол. авт.; упоряд. проф. Я. Ф. Радиш; передм. та заг. ред. проф. М. М. Білинської, проф. Я. Ф. Радиша. Київ : НАДУ, 2013. Ч. 1. 396 с.
3. Карпеко Н. М. Удосконалення механізмів реалізації соціальної політики держави. *Публічне управління: освіта, наука, практика* : матеріали міжнар. наук.-прак. інтернет-конф. 16 березня 2023 р. Харків : НУЦЗУ, 2023. С. 182–184.

Ляхович Вадим Валентинович

студент магістратури

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського,
спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

Науковий керівник: **Євмешкіна Олена Леонідівна**

доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри публічного управління, туризму
та готельно-ресторанної справи

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ ЯК МОРАЛЬНО-ЕТИЧНА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У сучасних умовах воєнного стану необхідність створення цілісної системи професійної підготовки державних службовців з урахуванням особливостей мотивації та корекції їх професійного та психологічного стану є важливим і актуальним.

Сучасний український державний службовець дедалі більше піддається тиску соціально-економічних, моральних, етичних, політичних та психологічних факторів на тлі високого рівня суспільних очікувань і, зокрема, соціальної ролі як прикладу професіоналізму. Збільшення кількості дестабілізуючих факторів, що призводять до зниження рівня здоров'я населення загалом та державного службовця, зокрема, потребує розробки та впровадження психокорекційних заходів щодо усунення нездорового синдрому. Ця сфера є однією з найважливіших у психології здоров'я як спеціальної дослідницької області, за допомогою якої можна отримати цілісне уявлення про стан професійної соціалізації, особливо в державному управлінні [1].

Слід зазначити, що поняття охорони праці не є чітко визначеним у сучасній науковій літературі. Однак загальним критерієм визначення є можливість для людини поступово ставати самодостатньою людиною через регуляцію психічних процесів через професійну діяльність. Це робить соціальну орієнтацію не лише на норми, встановлені ззовні, але й на певний

внутрішній механізм, який може бути втілений у морально-етичних принципах, а совість індивіда, людини, громадянина виступає регулятором. Експерти вважають фізичні, соціальні, емоційні та інтелектуальні аспекти розвитку людини складовими професійного здоров'я [2].

Пошук шляхів досягнення щасливого життя, можливостей самореалізації, пошук мотивів, визнання цінностей, установок, задоволення потреб, пов'язаних з визначенням місця людини в суспільстві, включаючи вивчення взаємопов'язаних галузей знань про сутність людини – філософсько-психологічне, соціальне, біомедичне, психологічне [3].

Особиста психологічна мотивація людини також свідчить про стан психологічного здоров'я, що дозволяє людині стати відносно соціально автономною в психологічному сенсі, орієнтуватися в поведінці та відносинах на соціальні норми [4], а також на основі особистих уявлень людини про соціальний лад. Основою психологічного здоров'я є онтогенетичний розвиток суб'єктивної реальності людини в соціальній нормі, тобто мова йде про відновлення соціально доцільного у громадянина.

На наш погляд, психологічне здоров'я визначається двома ознаками. Перша ознака – це дотримання принципу рівноваги, «золотої середини», в основних формах життєвих знаків, тому психічна рівновага виділяється як провідна ознака психологічного здоров'я.

Цей симптом відбивається як на станах здоров'я людини, так і у формі творчої ініціативи. Індивідуальний підхід є основною ідеєю в процесі пошуку з точки зору психологічних констант поведінки, способу життя, а також одним із завдань психології здоров'я.

Друга ознака – це успішна адаптація особистості або адаптація, яку умовно поділяють на соціальну, соціально-психологічну та внутрішньопсихічну. Завдяки їй досягається стан «гармонії» з природою, з людьми та з собою. Конкретизація цих ознак може бути різними критеріями, що дозволяють всебічно оцінити психологічне здоров'я людини.

Таким чином, психологічне здоров'я – це специфічна складно-цілісна якість особистості, яка виникає та розвивається під впливом поєднання зовнішніх (соціальних, біологічних) та внутрішніх (психологічних) факторів, що визначають різні психологічні особливості її прояву у професійній діяльності.

Список використаних джерел

1. Артеменко Н. Ф., Гончарук Н. Т. Управління професіоналізацією кадрів державної служби України: форми, методи, технології : монографія. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2012. 184 с.
2. Бондар В. Теоретичні засади мотивації в контексті підвищення ефективності державного управління. *Ефективність державного управління*. 2006. Вип. 11. С. 11–16.
3. Вишневський А. Застосування моделі та профілів компетентності для управління персоналом в системі державної служби. *Вісн. держ. служби України*. 2004. № 2. С. 38–44.
4. Гончарук Н. Формування якостей керівника у державному управлінні. *Вісн. НАДУ*. 2003. № 3. С. 137–147.

Жабський Владислав Ігорович

аспірант Таврійського національного університету
імені В. І. Вернадського,
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»

МЕХАНІЗМИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВ У КОНТЕКСТІ ГОСПОДАРСЬКИХ ВІДНОСИН З КОНТРАГЕНТАМИ

Податок на прибуток підприємств є одним з ключових податків, що забезпечує значні надходження до державного бюджету та впливає на фінансову стійкість бізнес-середовища.

За статистичною інформацією, оприлюдненою на офіційному вебсайті Міністерства фінансів України, податок на прибуток підприємств посідає 4 місце серед найбільших джерел доходів до Державного бюджету України у 2023 р. [1, с. 6].

Для забезпечення надходжень від податку на прибуток до державного бюджету України здійснюється моніторинг фінансової звітності та податкових даних з метою виявлення можливих ризиків зменшення податкових зобов'язань.

Одним із критеріїв відбору платників для проведення аналізу фінансової та податкової звітності є показник податкової ефективності податку на прибуток, який відображає частку задекларованого податку в загальному доході підприємства.

Дана тематика є актуальною і перебуває під пильним контролем Державної податкової служби, на веб-порталі якої на постійній основі публікуються показники податкової ефективності з податку на прибуток в розрізі галузей економіки України [2]. Дані показники зіставляються з коефіцієнтом податкової ефективності по окремій галузі області при проведенні камеральної перевірки декларацій та подальшого аналізу фінансово-господарської діяльності СГД.

Разом з тим, на практиці при проведенні податкових перевірок контролюючі органи можуть вирахувати податок на прибуток більший, ніж підлягає до сплати, особливо якщо мова йде про взаємовідносини юридичних осіб із контрагентами за договорами про надання послуг.

Змоделюємо наступну ситуацію.

Юридична особа замовила у іншої будівництво об'єкту і задекларувала 100 000 грн витрат на таке будівництво. Сума задекларованого доходу становить 200 000 грн. Податкова служба провела документальну перевірку компанії-замовника, за результатом чого прийняла акт, зі змісту якого вбачається, що компанія-підрядник нібито не мала достатніх людських (трудова) та технічних ресурсів на здійснення замовленого будівництва об'єкту, у зв'язку з чим податкова служба прийняла податкові повідомлення-рішення про збільшення контролюючим органом суми грошового зобов'язання за платежем «Податок на прибуток».

Беручи до уваги, що згідно п. 136.1 ст. 136 ПК України базова (основна) ставка податку на прибуток підприємств становить 18 %, податкова служба вираховує податок на прибуток

не зі 100 000 грн (різниця задекларованого доходу у розмірі 200 000 грн та витрат на будівництво у розмірі 100 000 грн). Таким чином, на думку контролюючого органу компанія-замовник повинна була сплатити не 18 000 грн (18 % від 100 000 грн), а 36 000 грн (18 % від 200 000 грн).

Аналогічні за своєю суттю ситуації були неодноразовим предметом розгляду в судових спорах, за результатом чого виокремилась стала позиція, в тому числі, Верховного Суду, відповідно до якої «норми податкового законодавства не ставлять у залежність достовірність даних податкового обліку платника податків від дотримання податкової дисципліни його контрагентами, якщо цей платник (покупець) мав реальні витрати у зв'язку з придбанням товарів (робіт, послуг), призначених для використання у його господарській діяльності» [4].

Подібні висновки Верховного Суду викладені у постановках від 11.11.2020 у справі № 320/1147/19 [5], від 24.11.2020 у справі № 813/3034/15 [6]).

Як додатково стверджує Суд, «порушення певним постачальником товару (робіт, послуг) у ланцюгу постачання вимог податкового законодавства чи правил ведення господарської діяльності не може бути підставою для висновку про порушення покупцем товару (робіт, послуг) вимог законодавства щодо формування об'єкта оподаткування податком на прибуток та податкового кредиту, тому платник податків (покупець товарів (робіт, послуг)) не повинен зазнавати негативних наслідків, зокрема у вигляді позбавлення права на формування витрат та податкового кредиту, за можливу неправомірну діяльність його контрагентів за змови, якщо судом не встановлено фактів, які свідчать про обізнаність платника податків щодо такої поведінки контрагентів та злягодженість дій між ними» [4].

Поряд із цим, судові процеси на практиці потребують значного часу та економічних витрат, у зв'язку з чим, на нашу думку, платникам податку на прибуток варто вчинити ряд дій щодо співпраці з контрагентами з метою мінімізації ризику збільшення

контролюючим органом суми грошового зобов'язання з податку на прибуток підприємств, а саме:

1) ретельно перевіряти своїх контрагентів (в тому числі, щодо наявної у нього дозвільної документації, що надає право на проведення різного роду робіт, надання послуг тощо);

2) запитувати листи-рекомендації від контрагентів підрядника, яким надавалися подібні послуги, виконувались роботи тощо;

3) запитувати гарантійні листи, якими контрагенти підтверджують наявні у них ресурси (людські, матеріальні тощо), достатні для виконання робіт, надання послуг тощо;

4) належним чином оформлювати первинну документацію щодо взаємовідносин із контрагентами та забезпечити її довготривалу схоронність.

Відтак, дотримання цих рекомендацій допоможе підприємствам знизити ймовірність негативних наслідків у вигляді збільшення суми податкових зобов'язань з податку на прибуток під час податкових перевірок і уникнути тривалих судових процесів.

Таким чином, впровадження системного підходу до взаємовідносин із контрагентами сприятиме стабільності фінансової діяльності та збереженню репутації сумлінного платника податків.

Список використаних джерел

1. Інформація Міністерства фінансів України про виконання Державного бюджету України за 2023 рік. URL: https://mof.gov.ua/uk/budget_2023-582

2. Публікація від 12.04.2024 на офіційному сайті Головного управління ДПС у Волинській області. URL: <https://vl.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/773338.html>

3. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI; редакція від 01.10.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

4. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного суду від 21.04.2021 р. у справі № 815/2417/16. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/96424759>

5. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного суду від 11.11.2020 р. у справі № 320/1147/19. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/92902164>

6. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного суду від 24.11.2020 р. у справі № 813/3034/15. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/93053228>

Павлюк Денис Олександрович

студент магістратури, спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування» кафедри публічного управління, туризму та готельно-ресторанної справи

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

МОНІТОРИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЕМОКРАТИЧНОГО КОНТРОЛЮ НАД СЕКТОРОМ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ

Моніторинг визначають як вид спостереження, зокрема як систему постійного спостереження за явищами і процесами, що відбуваються в оточуючому середовищі та суспільстві, результати якого слугують для обґрунтування управлінських рішень із забезпечення безпеки людей та економіки взагалі.

Будь-яка цілеспрямована діяльність включає визначення цілей та планування заходів, спрямованих на досягнення поставленої мети. Саме моніторинг є складовою здійснення планових заходів, сприяє контролю їх проведення та оцінці отриманих результатів. Важливою складовою моніторингу є проведення відповідних досліджень. Коректне здійснення моніторингу базується на принципах об'єктивності вивчення фактів та даних. Головна змістовна функція моніторингу наглядова. Саме це і визначає його як інструмент демократичного цивільного контролю.

Відповідно до рекомендацій Європарламенту практика парламентського контролю ґрунтується на чотирьох принципах:

- стримування і противаги між органами влади;
- прозорості;

- реагування на потреби виборців;
- підзвітності [2].

У Законі України «Про національну безпеку України» цивільний контроль здійснюється за принципами верховенства права, законності, підзвітності, прозорості, ефективності та результативності. Зокрема, прозорість передбачає повне розкриття фінансової інформації щодо функціонування сектору безпеки та оборони з метою забезпечення ефективного використання фінансових ресурсів з урахуванням вимог Закону України «Про державну таємницю».

Запровадження системи ефективного цивільного демократичного контролю передбачає досягнення таких цілей:

- політичний (цивільний державний) контроль основних рішень щодо проголошення війни, застосування ЗС у операціях і місіях, контроль і нагляд за озброєнням, структурою та військовим керівництвом, законодавчою, виконавчою та судовою владою з ефективними інструментами залучення громадянського суспільства та незалежних медіа;
- підвищення військової ефективності (сил та спроможностей виконувати політично обґрунтовані завдання);
- підвищення ефективності оборонної політики (гарантія найкращого рівня захисту, реалізації національної безпеки і оборони за рахунок платників податків) [1].

Список використаних джерел

1. Тези концепції цивільного демократичного контролю над Збройними Силами України. URL: https://www.mil.gov.ua/content/public_discussion/conception-29112016.pdf

2. Христинченко Н. П., Ковалів М. В. Демократичний цивільний контроль сектору безпеки і оборони: поняття, зміст, форми реалізації в реаліях сьогодення. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*. 2023. № 8. С. 3–8.

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В БОРЬБІ З ТЕРОРИЗМОМ: МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ

У сучасному інформаційно розвиненому світі проблеми тероризму звертають на себе увагу як окремих держав, так і світової спільноти в цілому, проте події глобального масштабу (11 вересня 2001 р. в США, баски в Іспанії, ІРА у Великобританії, нескінченні вибухи в Іраку і Пакистані) складно порівняти з процесами, що відбуваються на території України. Проте попри те, що Україна не представляє особливого інтересу для міжнародних терористичних організацій, як стверджують експерти, це не є приводом для ігнорування розвитку законодавства і механізмів дії і регулювання стосунків, що виникають у зв'язку з організацією охорони суспільства і держави від тероризму і боротьбою з ним.

На сучасному етапі проявляється нова, особлива функція терористичних актів. Класичний тероризм завжди був формою шантажу влади або світової спільноти і відкрито або навіть демонстративно висував свої вимоги, наприклад, виплатити викуп, звільнити з в'язниць однодумців, припинити військові дії і так далі. Проте останнім часом все частіше здійснюються анонімні терористичні акти з незрозумілими цілями. Однією з них може бути об'єднання або розширення власних рядів у відповідь на спровоковані акції відплати.

Варто відмітити, що боротьба за створення легітимних і представницьких політичних установ пов'язана з історичним прагненням виключити загрозу сили і насильства з повсякденної людської взаємодії. На відміну від антитерористичної діяльності відповідальних суб'єктів у боротьбі з тероризмом, орієнтовану передусім на реалізацію спеціальних заходів антитерористичними підрозділами, дії яких регулюються комплексом нормативно-правових актів, антитерористична політика держави повинна

мати комплексний характер і реалізовуватися на основі системної протидії. Вона припускає відкритість і публічність цілеспрямованих дій державних інститутів безпеки з регулювання громадських стосунків в цілях мінімізації і усунення причин, що породжують і каталізують прояви тероризму (екстремізму) [1].

У зв'язку з вищевикладеним країни, яким безпосередньо погрожує небезпека підриву соціальних, економічних, політичних стосунків в суспільстві, проводять для вирішення проблем тероризму найрізноманітніші заходи як регіонального, загальнодержавного, так і міжнародного значення. До них можна віднести різноманітні семінари, форуми, метою яких є виявлення критичних цивільних потреб, мобілізацію необхідного досвіду і ресурсів для задоволення таких потреб і підвищення глобальної співпраці, розробку стратегій і програм по зміцненню стійкості у боротьбі з тероризмом, прогнозування і статистичну діяльність, а також здійснення дієвих превентивних заходів. У Конкретній стратегії США (2011 р.) мета і завдання боротьби з тероризмом конкретизовані і прив'язані до конкретних країн і регіонів. При цьому головним об'єктом антитерористичних зусиль американського уряду є національна територія США і діяльність «доморослих екстремістів», інспірованих ідеологією Аль-каїди, проте безпосередньо не пов'язаних з цією терористичною організацією.

Для ефективного боротьби з тероризмом Європейський Союз пропонує організувати свої дії з чотирьох цілей: профілактика, захист, переслідування і відповідь [2].

Виходячи з вищезгаданого, можна сформулювати заходи для ефективного функціонування загальнодержавної системи протидії тероризму в Україні, які залежать від консолідованої реалізації системи заходів за такими напрямками:

- своєчасне внесенню змін і доповнень в діючу нормативно-правову базу, яка повинна забезпечувати змістовну ідентичність основних понять в чинних законах і Кримінальному кодексі України;

- уточненню змісту і суті понять «тероризм», «терористична діяльність», «терористичний акт»;
- вдосконаленню нормативно-правової бази у сфері протидії екстремізму шляхом правового визначення понять «екстремізм» і «екстремістська діяльність»;
- оптимізації системи правових заходів з попередження і припинення діяльності суб'єктів тероризму і їх прибічників;
- розробка адміністративно-правових і кримінально-правових заходів відповідальності за дії терористичного характеру або такі, які сприяли здійсненню терористичної діяльності;
- розробка адміністративно-правового інструментарію відповідальності суб'єктів антитерористичного реагування, які безпосередньо здійснюють таку діяльність або беруть участь в межах своєї компетенції;
- удосконалення і подальший розвиток механізмів міжвідомчої координації і взаємодії відповідальних суб'єктів боротьби з тероризмом шляхом уточнення компетенції центральних органів виконавчої влади, що беруть участь в цій діяльності в межах своєї компетенції;
- здійснення парламентського контролю за процесом розробки і реалізації планів і програм в області боротьби з тероризмом при безпосередній участі профільного Комітету Верховної Ради України ;
- посиленню інформаційно-координаційної діяльності Антитерористичного центру шляхом активізації інформаційно-аналітичного і науково-методичного напрямів його роботи;
- забезпечення більшої відкритості і публічного характеру діяльності Антитерористичного центру при Службі безпеки України з реалізації профілактичних заходів у боротьбі з тероризмом;
- вдосконалення процесу стратегічного планування шляхом розробки політико-програмних документів у сфері боротьби з тероризмом;
- удосконаленню процесу державного управління шляхом перенесення центру тяжіння на виявлення і нейтралізацію

небезпечних соціальних чинників для зниження рівня теророгенності суспільства;

– коригування державної політики протидії тероризму на основі аналізу реального стану загрози тероризму в Україні;

– концентрації матеріально-технічних і фінансових ресурсів на пріоритетних напрямках забезпечення діяльності суб'єктів з протидії тероризму, реалізації зваженої кадрової політики.

Список використаних джерел

1. Организация по безопасности и сотрудничеству в Европе (ОБСЕ), Бюро по демократическим институтам и правам человека (БДИПЧ) (2007). Противодействие терроризму, защита прав человека: Руководство. Warsaw: ODIHR.

2. Шемшученко Ю. С. Державний суверенітет і правова держава Київ : Віче, 2010. Вип. 16 (277). С. 2–3.

Котенко Ігор Олександрович

аспірант Національного університету цивільного захисту України

СИСТЕМА ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Система екологічної безпеки – це інституціонально забезпечений стан екологічного захисту населення, збереження природної основи життєдіяльності природного довкілля і її компонентів для реалізації екологічних і економічних інтересів людей, що нині живуть, і майбутніх поколінь (так само як і на території, що вивчається, країні, планеті). Економічні інтереси зачіпаються системою екологічної безпеки в тому аспекті, що екологічні і економічні ефекти життєдіяльності людини детерміновано пов'язані і трансформуються один в іншій. У системі інтересів людей є протиріччя, що відносяться до різнонаправленості потреб в інвестиційних і інших засобах в області економіки і екології [1].

Відмітимо, що поняття екологічної безпеки розкривається як інституціональне забезпечене цілеспрямованою діяльністю людей, стан сукупності певних властивостей природного довкілля і умов їх життєдіяльності, при яких підтримується гармонійна, збалансована структура взаємозв'язків між суспільством і природою і саморегуляція природних процесів, де утримується на мінімально можливому рівні ризику антропогенна дія на природне середовище і людину, в слідстві чого гальмуються негативні і деградаційні зміни, що відбуваються, тобто забезпечується збереження екологічної рівноваги в екосистемі, здоров'я населення територія і виключається очікуваний наслідок шкідливий дія для сьогодення і подальший покоління.

Забезпечення ж безпеки, захисту населення і об'єктів господарства, у тому числі від негативних дій небезпечних природних і техноприродних об'єктів, є однією з основних функцій будь-якої правової держави. До теперішнього часу практична діяльність з реалізації цієї функції базувалася на концепції захисту довкілля, що до того ж, виявилось на ділі тяжко-досяжною. Людство ж в процесі свого науково-технічного вдосконалення стало представляти небезпеку для самого себе. Усвідомлення цього факту як вже відзначалося нами у дослідженні і аналіз ситуації, що склалася, дозволили побачити теоретичну залежність, співвідношення між небезпекою, захистом і безпекою. Поняття екологічної безпеки має ряд рис, властивих в цілому безпеці як універсальній категорії відносно природи і суспільства [2].

Але в той же час безпекою можна назвати такий стан суб'єкта, який означає, що вірогідність небажаного прояву яких-небудь якостей суб'єкта, параметрів майна, що належить йому, і зовнішнього середовища, що зачіпає його, невелика, тобто менше певної межі. Отже, відображення ситуації з безпекою у свідомості суб'єкта також визначає його оцінку безпеки. Оцінки ж безпеки, яку має в розпорядженні суб'єкт, тобто його знання, отримані ним або самостійно на основі досвіду і інтуїції,

або дослідження ситуації, що спеціально виробляються на базі, у тому числі за допомогою фахівців, визначають його почуття безпеки, яке у свою чергу або спонукає суб'єкта до пошуку шляхів підвищення безпеки, або ж дозволяє перемкнути його активність і ресурси на інші цілі.

Таким чином, гранично повна інформованість про стан довкілля і виснаження природних ресурсів, про наслідки екологічної кризи і її вплив на здоров'я і добробут людини повинна сприяти усвідомленню необхідності паритету економічних і екологічних цінностей, що, власне, і складає основу системи екологічної безпеки.

Список використаних джерел

1. Коленов О. Особливості формування та реалізації державної екологічної політики [Електронний ресурс]. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2014. Вип. 1. С. 155–164. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dums_2014_1_19
2. Форсюк В. О. Публічне управління у забезпеченні сталого розвитку регіону в рамках еколого-економічної безпеки. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 9. С. 156–159. URL: <https://nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/1485>

Коцупал Данііл Валерійович

аспірант кафедри публічного управління,
туризму та готельно-ресторанної справи

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

СУЧАСНІ ЦИВІЛІЗОВАНІ ФОРМИ ЛОБІЗМУ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ ТА МОЖЛИВОСТІ ЇХ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Громадяни делегують владу представницьким, виконавчим та іншим органам влади. Саме тому взаємодія народу та представників влади, інформування депутатів та чиновників про інтереси громадян та їх об'єднань, вплив народу на ухвалення

владних рішень є необхідними умовами існування демократичної держави. Влада має враховувати інтереси не лише приватних осіб, а й інтереси бізнесу, оскільки через зайняття підприємницькою та іншою економічною діяльністю громадяни реалізують свої здібності, а отже, ці інтереси мають доводитися до влади та нею захищатися. За допомогою вільної конкуренції інтересів представники влади отримують інформацію про інтереси народу та можливість приймати політичні рішення відповідно до цих інтересів. Досягти основних цілей лобістської діяльності на цивілізованому ринку інтересів можна за допомогою різних таких самих цивілізованих форм та методів лобіювання. Тоді владне рішення буде прийнято відповідно до інтересів тієї групи, яка змогла відстояти та довести об'єктивну необхідність та корисність такого рішення як для цієї групи, так і для суспільства загалом. Депутати та чиновники будуть мати інформацію про інтереси різних компаній і зможуть прийняти владне рішення, володіючи найбільш повною інформацією. Приватні особи та компанії зможуть брати участь у прийнятті владних рішень, а отже, в управлінні справами держави.

Важлива тенденція розвитку лобізму в сучасних демократичних країнах полягає в тому, що лобісти не лише виступають як незалежні індивідуальні суб'єкти, а й використовують різні організаційні форми. Виділяють три їх основні типи: лобіювання за допомогою окремих фірм, що спеціалізуються на наданні послуг у галузі лобізму; застосування лобістами організаційного потенціалу корпорацій та асоціацій, штатними співробітниками яких вони є; створення професійних асоціацій лобістів.

Важливим аспектом інституціоналізації лобізму є поява у великих корпораціях, фінансових і виробничих компаніях, професійних, торгових і добровольчих асоціаціях співробітників, що спеціалізуються на лобістській діяльності. Канадський закон «Про лобіювання» позначає таких співробітників внутрішніми лобістами (*in-house lobbyists*) та визначає як службовців корпорацій чи організацій, значна частина обов'язків яких

полягає у взаємодії з посадовими особами держави від імені цих корпорацій чи організацій з метою лобіювання їх інтересів [1]. Останнім часом у бізнес-середовищі та у науковій літературі лобістів такого типу часто називають GR-менеджерами, а відповідні відділи в організаціях – GR-департаментами.

Водночас, окремі громадяни, групи громадян і ціла низка громадських організацій та об'єднань не мають доступу до прийняття рішень навіть у тому випадку, коли в процесі прийняття рішень державними органами влади зачіпаються їх економічні, соціальні, моральні інтереси, безпека. І тут у нагоді мають стати дієві цивілізовані форми та методи лобізму, які виключають його негативні прояви, наприклад: коли лобізм може стати інструментом пріоритетного задоволення іноземних інтересів на шкоду інтересам державним; коли лобізм може бути провідником різних форм неправового впливу на державні органи; коли лобізм може бути чинником розвитку та захисту відомості, місництва, націоналізму; коли лобізм може бути чинником розвитку та захисту антисоціальних, аморальних явищ; коли лобізм може спрямовуватися на розмивання засад народовладдя, перетворення демократичних інститутів на потужний інструмент окремих владних груп; коли лобі, зважаючи тільки на свої інтереси, можуть блокувати дійсно потрібні управлінські рішення, перешкоджати реалізації суспільно-значущих програм і заходів і тим самим діяти на шкоду загальнодержавним інтересам; коли лобізм може використовуватися як інструмент збагачення окремих соціальних верств та бюрократичних еліт, тощо.

Стосовно безпосередньо розгляду дієвих форм лобізму у органах публічної влади, які можуть бути імplementовані в Україні, варта уваги така форма як комунікація органів публічної влади, бізнесу та суспільно-політичних акторів. Зокрема, німецький досвід дає приклад розвинених консультацій владних структур з представниками великих комерційних організацій, із спілками та об'єднаннями. Президент Бундестагу веде відкритий реєстраційний список спілок і об'єднань, які

бажають отримувати інформацію та впливати на роботу парламенту. Депутати Бундестагу, якщо вони афілійовані з комерційними організаціями, зобов'язані інформувати палату. Якщо під час обговорення законопроекту у парламентській комісії виникає питання конфлікту інтересів, відповідний депутат складає повноваження на час обговорення [2].

Створення умов для розвитку в Україні подібних форм цивілізованого лобізму дозволить забезпечити органи публічної влади інформацією про реальні проблеми бізнесу та суспільства, а інститут лобізму може стати маркером, за допомогою якого держава побачить справжню реакцію на свої дії.

Список використаних джерел

1. Lobbying Act Canada, current to 6 March 2024, R. S. C. 1985. P. 44. URL: <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/l-12.4/> (дата звернення: 18.10.2024).
2. Vasilyeva, S. V. Legal regulation of lobbying and other mechanisms for promoting private interests. *Law*. 2009. № 2. P. 75–82.

Сиченко Михайло Володимирович
аспірант Комунального закладу вищої освіти
«Дніпровська академія неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради

МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНОЮ ПОЛІТИКОЮ У СФЕРІ КУЛЬТУРИ

Управління культурою – це складний синергетичний процес, який розгортається в логіці саморозвитку на основі безперервної нелінійної взаємодії ідей, цілей, суб'єктів і дій, спрямованих на рішення складних комплексних завдань невизначеного типу. За великим рахунком будь-яке управління має подібні якості нелінійності і вищої міри складності. Воно завжди

розпочинається з визначення основної ідеї проєкту, ключових моментів в його реалізації і узгодження принципових позицій усіх учасників. У управлінні культурою до цього додається уточнення стратегічних планів і формування головних напрямів розвитку в духовній, творчій і соціально-економічній сферах. У сучасних дослідженнях формування управлінської стратегії визначається як «процес соціальної взаємодії, що дозволяє добитися загального розуміння відносно пріоритетних напрямів соціально-економічного розвитку регіону».

Зважаючи на виняткову широту і багатозначність поняття «культура», питання управління нею і пошук ефективних форм розвитку так само набуває характер невизначеності. Пов'язано це, зокрема, і з тим, що в управлінні культурою перетинаються інтереси трьох масштабних і рухливих сфер – культури (у прикладному, вузькому значенні поняття), соціуму і економіки. Всі разом і кожна окремо вони є складними динамічними утвореннями, для яких активність змін останніми роками стала стійкою нормою. Сьогодні більшість дослідників відмічають фундаментальні оновлення функцій культури – «перетворення культури на стратегічний пріоритет і драйвер економічного зростання» [2], у зв'язку з чим помітно виросла її значущість в соціокультурних процесах і загострюється необхідність переосмислення завдань і методів управління нею.

Зрушення парадигм має на увазі побудову нового погляду на світ і на закони розвитку культури. Він направляє увагу на необхідність перегляду установок колишньої парадигми, а в деяких випадках – і повної відмови від них. Ми маємо бути готові поставити під сумнів кожен окремих аспект старої парадигми. Можливо, нам не доведеться відмовлятися від усіх старих концепцій і ідей, але перш ніж ми будемо в цьому упевнені, ми маємо бути готові засумніватися в чому завгодно [1]. Можемо припустити, що навіть в сферах, де не вдасться відразу позбавитися від установок старої парадигми, розуміння поточних проблем не залишиться тим самим і зажадає нових інтерпретацій.

Наука, що формується у рамках нової парадигми, буде непорівнянна з практиками минулої парадигми.

Таким чином, сьогодні у світовій науці затверджується багатовимірна модель стратегії управління культури, яка вимагає від фахівців здатності працювати в ситуації багатозадачності. При уважному аналізі визначення, стає ясно, що явище культури має дуже складну, сильно нелінійну динаміку. Культура створюється соціальною мережею, що включає численні цикли зворотного зв'язку, які забезпечують безперервну передачу систем цінностей, набору переконань і норм від одних членів мережі іншим, зберігаючи їх або змінюючи. Виникнувши в мережі комунікативних зв'язків між людьми, культура, у свою чергу, накладає обмеження на їх діяльність. Окрім системи цінностей і спектру ідеологій, соціальна мережа створює загальне знання, що включає інформацію, ідеї і уміння, формуючи тим самим певний спосіб життя. Вони – це частина лінзи, через яку ми бачимо світ».

Список використаних джерел

1. Лозова О. Ю. Ресурсний потенціал технологій публічного управління соціально-культурної діяльності. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління*. 2024. № 1 (24). С. 151–158.

2. Холодок В. Д. Становлення та розвиток системи державного управління охороною культурної спадщини в Україні. *Державне управління та місцеве самоврядування* : зб. наук. праць. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2012. Вип. 3 (14). С. 131–139.

Шевченко Олександр Олександрович
доктор наук з державного управління, професор,
Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського

ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЙ УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ У ВІДНОВЛЕНИХ РЕГІОНАХ

Проблеми управління національними ресурсами у відновлюваних регіонах України, особливо в контексті реінтеграції Автономної Республіки Крим, є надзвичайно актуальними та складними. Повернення цих територій до складу України потребує всебічного підходу, що включає різні аспекти відновлення потенціалу регіону, зокрема розвиток інфраструктури, покращення соціально-економічних процесів і підтримання екологічної рівноваги. Реінтеграція Криму супроводжуватиметься численними викликами, пов'язаними з перебудовою системи управління природними ресурсами, такими як земельні ресурси, водні об'єкти, корисні копалини та енергетичні джерела.

Необхідно буде розробити нові моделі раціонального використання земельних та водних ресурсів, які зазнали суттєвих змін протягом періоду анексії. Одним із ключових завдань стане відновлення аграрного сектору з акцентом на впровадження сучасних технологій, що дозволить підвищити продуктивність і зберегти екосистеми. Також потребуватиме уваги управління курортно-рекреаційними ресурсами Криму, які мають значний потенціал для розвитку туризму, але потребують збереження екологічної рівноваги.

Управління природними ресурсами в умовах реінтеграції вимагає врахування екологічних та соціально-економічних аспектів. Серед першочергових завдань – відновлення пошкоджених екосистем, раціоналізація водокористування, зниження рівня забруднення ґрунтів і водойм, а також захист біорізноманіття. Зі сторони соціально-економічного розвитку

необхідно приділити увагу питанням створення робочих місць, залученню інвестицій, розбудові інфраструктури та підвищенню якості життя для місцевих жителів.

Застосування моніторингу для управління природними ресурсами є важливим елементом сталого розвитку відновлених територій. Сталий розвиток залишається ключовою стратегічною метою для України, яка передбачає досягнення балансу між економічним зростанням, соціальним благополуччям та захистом довкілля. У цьому контексті моніторинг природних ресурсів набуває особливого значення, адже він сприяє ефективному управлінню природними ресурсами країни. Використання сучасних методів моніторингу дозволяє оптимізувати природокористування, знизити екологічні ризики та підтримувати екологічну рівновагу.

Моніторинг природних ресурсів є важливим інструментом для комплексної оцінки стану навколишнього середовища, що дозволяє отримати актуальні та надійні дані про якість повітря, води, ґрунтів, а також рівень біорізноманіття. Ці дані є ключовими для розуміння екологічної ситуації як на локальному, так і на національному рівнях. Завдяки моніторингу можна своєчасно виявляти зміни в екосистемах, оцінювати вплив людської діяльності на природні ресурси, виявляти джерела забруднення та розробляти заходи для їх мінімізації.

В контексті публічного управління, моніторинг природних ресурсів виступає як ефективний інструмент підтримки прийняття управлінських рішень, адже надає доказову базу для розробки політики та програм, спрямованих на збереження та відновлення навколишнього середовища. Дані, отримані в результаті моніторингу, є основою для формування екологічних програм, регіональних стратегій та національних планів дій, що враховують специфіку кожного регіону. Наприклад, в Криму, який має унікальні природно-кліматичні умови, можуть бути впроваджені спеціалізовані програми, спрямовані на:

1. Моніторинг рівня та якості води для раціонального використання обмежених запасів прісної води, модернізація систем водопостачання та збирання дощової води.

2. Спостереження за станом моря і берегів для збереження біорізноманіття та розвитку морського туризму.

3. Використання моніторингових даних для програм відновлення ґрунтів і зменшення опустелювання.

4. Захист видів флори та фауни шляхом контролю браконьєрства та підтримки екотуризму.

5. Врахування кліматичних особливостей для розробки програм захисту від посух та підвищення стійкості сільського господарства.

6. Використання даних для вибору місць розташування сонячних і вітрових установок, сприяючи розвитку зеленої енергетики.

Таким чином, ефективне використання даних моніторингу дозволить розробляти регіонально-специфічні екологічні програми, що забезпечать не лише сталий розвиток Криму, але й підвищення якості життя місцевого населення, збереження природної спадщини та підтримку економічної стабільності регіону.

Окрім цього, моніторинг сприяє підвищенню прозорості та відповідальності державних органів, оскільки дані моніторингу можуть бути використані громадськістю для контролю за виконанням екологічних норм та стандартів. Це, у свою чергу, сприяє зростанню довіри до державних інституцій та підвищує ефективність екологічного нагляду.

Систематичний моніторинг природних ресурсів є не лише інструментом оцінки стану екологічного середовища, але й важливою складовою для стратегічного планування та сталого розвитку країни. Він дозволяє забезпечити науково обґрунтований підхід до управління природними ресурсами, зберегти їх для майбутніх поколінь та підтримати економічну стабільність через раціональне природокористування.

Використання сучасних технологій значно підвищує ефективність моніторингу природних ресурсів, дозволяючи отримувати точні, актуальні та детальні дані для прийняття управлінських рішень. Наприклад, дрони та безпілотні літальні апарати (БПЛА) можуть забезпечити детальний аналіз територій, що недоступні для наземного обстеження, завдяки можливості швидкого отримання аерофотознімків та відеоматеріалів з високою роздільною здатністю.

Перевагами використання дронів у моніторингу природних ресурсів є:

- доступ до важкодоступних територій (дрони можуть літати над густими лісами, горами, болотами та іншими важкодоступними ландшафтами, що дозволяє досліджувати території, які неможливо охопити традиційними методами моніторингу);

- висока точність та деталізація (завдяки сучасним сенсорам та камерам, дрони здатні фіксувати зміни в навколишньому середовищі з точністю до кількох сантиметрів, що є важливим для моніторингу стану лісів, водних ресурсів та сільсько-господарських угідь);

- швидке реагування (дрони можуть бути оперативно використані для моніторингу пожеж, повеней, зсувів ґрунту, що дозволяє вчасно оцінити масштаби збитків та організувати рятувальні заходи);

- економічна ефективність (використання дронів значно знижує витрати на моніторинг у порівнянні з традиційними методами, такими як використання літаків чи супутників. Це робить їх доступним інструментом для регулярного моніторингу великих територій).

Отже, моніторинг природних ресурсів є невід’ємною складовою сталого розвитку України в цілому та Криму зокрема, що сприяє ефективному управлінню екологічними та економічними викликами. Для успішного здійснення моніторингу з використанням дронів необхідно прийняти управлінські рішення, спрямовані на розробку нормативно-правової бази,

інвестування в технологічну інфраструктуру, перекваліфікація військових фахівців, розробка регіональних стратегій моніторингу, впровадження системи оцінки ефективності.

Необхідно створити чіткі правові рамки для використання дронів у сфері моніторингу природних ресурсів. Це включає перекваліфікацію військових спеціалістів, що працювали з дронами під час війни, на здійснення моніторингу природних ресурсів. Після завершення активних бойових дій та у процесі реінтеграції відновлених територій, таких як Крим, надзвичайно актуальним постане питання ефективного використання людських ресурсів, зокрема військових спеціалістів, які мають досвід роботи з дронами. Їх перекваліфікація на фахівців із моніторингу природних ресурсів може стати важливим кроком для забезпечення сталого розвитку України. Військові спеціалісти вже володіють практичним досвідом керування дронами, що включає навігацію, аерозйомку, технічне обслуговування обладнання та аналіз отриманих даних. Вони звикли працювати в екстремальних умовах та швидко реагувати на змінні ситуації. Перекваліфікація на спеціалістів із моніторингу природних ресурсів сприятиме соціальній та економічній адаптації військових ветеранів до мирного життя, забезпечуючи їм нові кар'єрні можливості та стабільний дохід.

Перепідготовка військових фахівців з досвідом роботи з дронами на експертів із моніторингу природних ресурсів є стратегічно значущим напрямком для України. Це сприятиме не лише сталому розвитку держави, але й створить нові можливості для економічної інтеграції ветеранів, допомагаючи покращити їхнє соціальне благополуччя та сприяти адаптації до цивільного життя.

Таким чином, успішне впровадження моніторингу природних ресурсів за допомогою дронів вимагає комплексного підходу, що поєднує технологічні інновації, правове регулювання, освітні ініціативи та ефективне управління на всіх рівнях. Це дозволить забезпечити сталий розвиток регіонів України та створити

передумови для екологічної безпеки та економічного процвітання, особливо у відновлених регіонах, таких як Крим.

Яневська Тетяна Михайлівна

аспірантка кафедри публічного управління, туризму
та готельно-ресторанної справи

Таврійського національного університету
імені В. І. Вернадського

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПОКАЗНИКІВ ОЦІНЮВАННЯ СУСПІЛЬНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Успішний розвиток сфери охорони здоров'я критично залежить від суспільної ефективності відповідної системи публічного управління, що зумовлює необхідність її оцінювання на науковій основі. Таке оцінювання потребує спеціального інструментарію, при виробленні якого принципово важливим питанням є підхід до визначення сукупності характеристик управлінської діяльності, що мають стати основою формування системи показників та, особливо, критеріїв оцінювання. Одним з можливих підходів є порівняння характеристик, що є універсальними для управлінської діяльності в будь-якій сфері. Проте, такий підхід на практиці вкрай важко реалізувати, оскільки він вимагає створення механізмів оцінювання характеристик управлінської діяльності в усіх сферах суспільства. До того ж, він не дозволяє адекватно відобразити ефективність публічного управління в конкретній сфері, оскільки перелік можливих показників, фактично, обмежений формальними та процесними характеристиками. Тому пропонується інший підхід, що передбачає порівняння як універсальних, так і специфічних характеристик публічного управління в сфері охорони здоров'я різних країн. Виходячи з цього, основою визначення

та структурування сукупності відповідних характеристик стали прийняті в міжнародній практиці моделі й комплекси показників, призначені загалом для оцінювання ефективності публічного управління, а також спеціально для оцінювання в сфері охорони здоров'я.

Зокрема, аналіз відповідного спеціального методологічного інструментарію дозволяє сформувати чотири категорії характеристик. В межах кожної категорії доцільно виділити групи характеристик за низкою напрямів, що дає змогу утворити структуру загальної системи показників оцінювання зазначеної ефективності. Враховуючи обраний нами підхід, при встановленні критеріїв оцінювання необхідно орієнтуватися, насамперед, на середні значення відповідних показників у країнах ЄС, оскільки Україна прагне набути членства в цій Спільноті. В окремих випадках критеріями можуть виступати еталонні значення показників, визначені ВООЗ, ООН тощо.

На основі описаного підходу сформовано модель системи показників, що подана на рис. 1.

Модель містить чотири категорії показників відповідно до основних вимірів оцінювання ефективності на рівні всієї системи публічного управління в сфері охорони здоров'я. Категорії структуровані на групи, кожна з яких включає низку конкретних показників. До моделі включені лише такі показники, для яких наявні або досить легко можуть бути отримані актуальні статистичні дані, що забезпечують міжнародні порівняння з усіма або багатьма країнами Європи. Для всіх показників визначені критерії оцінювання. Згідно з обраним підходом, ними виступають, як правило, середні значення показників в країнах ЄС або в європейському регіоні ВООЗ, що виступають як еталони для порівнянь із ситуацією в Україні. В частині випадків такими еталонами є значення показників, визначені ВООЗ або структурами ООН. У випадку показників, статистика за якими охоплює обмежене число країн (наприклад, країни ОЕСР), критеріями визначені середні значення показників серед країн Європи, за якими наявні дані. Джерелами міжнародної статистики

за показниками виступають Глобальна обсерваторія здоров'я ВООЗ, статистичні звіти та бази даних ООН, Світового банку, ОЕСР, інших авторитетних міжнародних організацій [3; 4]. В якості джерел інформації за цими показниками в Україні можна використати Атлас громадського здоров'я України, іншу статистику Центру громадського здоров'я МОЗ України, дані Державної служби статистики України, законодавство України в сфері охорони здоров'я тощо [1; 2].

На основі створеної моделі пропонується розраховувати *Індекс суспільної ефективності публічного управління в сфері охорони здоров'я України (I_{eyz})*. Враховуючи зміст встановлених критеріїв, I_{eyz} показує рівень ефективності публічного управління в сфері охорони здоров'я України відносно середнього рівня такої ефективності в європейських країнах, насамперед в країнах ЄС. Значення I_{eyz} можуть перебувати в межах від 0 до 100 і, навіть, більше. Його збільшення означає підвищення ефективності в Україні та її наближення до середнього європейського рівня. При I_{eyz} рівному 100 ефективність вітчизняної управлінської системи повністю відповідатиме зазначеному рівню, а при I_{eyz} більше 100 – перевищуватиме його. Отже, на даний час можна прийняти за довгострокову мету досягнення значення $I_{eyz} = 100$ та за допомогою щорічного оцінювання відслідковувати прогрес у її досягненні. Різноманітність включених до оціночної моделі показників дозволяє виявляти проблемні аспекти, що дає аналітичне підґрунтя для формування політики розвитку системи охорони здоров'я та управління нею в Україні.

Рис. 1. Модель системи показників оцінювання суспільної ефективності публічного управління в сфері охорони здоров'я України

Список використаних джерел

1. Атлас громадського здоров'я України. URL: <https://npsi.phc.org.ua/PH Atlas> (дата звернення: 28.10.2024).
2. Центр громадського здоров'я Міністерства охорони здоров'я України. Моніторинг і статистика. URL: <https://phc.org.ua/monitoring-i-statistika> (дата звернення: 27.10.2024).
3. The Global Health Observatory. Indicators. URL: <https://www.who.int/data/gho/data/indicators> (дата звернення: 25.10.2024).
4. World Development Indicators Statistical Tables. People. URL: <https://wdi.worldbank.org/tables> (дата звернення: 25.10.2024).

Оксенюк Андрій Миколайович

магістр групи 103-23м

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

Науковий керівник: **Жук Вікторія Петрівна**

кандидат наук з державного управління, доцент,

доцент кафедри публічного управління, туризму

та готельно-ресторанної справи

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ ЕКОЛОГІЧНОГО СТАНУ ПОВЕРХНЕВИХ ВОД

Екологічний стан поверхневих вод визначається за наступними параметрами об'єктів дослідження: якість води, що включає такі параметри, як рівень розчиненого кисню, концентрація забруднювачів (токсичні сполуки, пестициди, важкі метали), температура, турбідність води тощо; біорізноманіття водних екосистем відіграє важливу роль у забезпеченні якості водних ресурсів. Визначення джерел забруднення та антропогенного тиску є ключовим етапом у розумінні причин змін у якості води. Моніторинг та вивчення джерел забруднення є важливими для заходів управління та збереження поверхневих водних ресурсів. Міжнародні та національні організації ведуть спостереження за станом водних ресурсів та розробляють відповідні стратегії для їх збереження та відновлення [1, с. 21–24].

Стратегії збереження та відновлення водних екосистем полягають у наступному: запровадження моніторингу викидів токсичних речовин; створення природоохоронних зон та заповідників; застосування методів очищення водойм та відновлення їх екологічної стабільності; контроль викидів токсичних речовин; встановлення строгих нормативів та обмежень щодо викидів токсичних речовин з промислових підприємств та інших джерел забруднення; впровадження систем моніторингу якості води задля вчасного виявлення та відстеження джерел забруднення.

Запровадження охоронних заходів базується на розробці планів охорони для збереження та відновлення різноманіття водних видів та їх середовища. Для покращення якості водних ресурсів використовуються різноманітні методи очищення водойм: фільтраційні системи; фітозонація; біологічне очищення; відновлення екологічної стабільності: рекультивація берегів; санація дна водоймищ: вилучення відкладень та рекультивація дна, для відновлення природних процесів у водоймах [2, с. 164–189].

Значну роль у збереженні екологічного стану водних ресурсів відіграє екологічна освіта: проведення освітніх кампаній та навчання громади щодо важливості збереження водних ресурсів та природних екосистем; залучення місцевих жителів до ініціатив збереження та відновлення водних екосистем, включаючи місцевий моніторинг та добровільні програми догляду за водоймами. Ефективне управління якістю води потребує співпраці між різними зацікавленими сторонами: урядові та недержавні організації відіграють ключову роль у вирішенні проблем водозабезпечення та сталого використання водних ресурсів [3, с. 17–27; 4, с. 36–48].

Оцінка якості води на основі екологічних стандартів відіграють ключову роль у забезпеченні сталого управління водними ресурсами. Моніторинг параметрів якості води, таких як хімічні, біологічні та фізичні показники, надає необхідну інформацію для прийняття обґрунтованих рішень щодо охорони водних екосистем та забезпечення безпеки водозабезпечення для

населення. Екологічні стандарти визначають межі допустимого впливу людської діяльності на водні ресурси та сприяють використанню ефективних стратегій та заходів для їх збереження.

Забезпечення ефективного управління якістю водних ресурсів вимагає постійної уваги до моніторингу та адаптації відповідних стратегій для збереження водних екосистем та забезпечення доступу до чистої води. Потрібні постійні зусилля для зменшення антропогенного тиску на водні екосистеми, забезпечення сталого та екологічно чистого користування водними ресурсами для майбутніх поколінь. Необхідно посилювати контроль за викидами забруднюючих речовин, підтримувати інновації в технологіях очищення води, активно залучати громадськість до процесів прийняття рішень та поширювати свідомість щодо важливості збереження водних ресурсів.

Список використаних джерел

1. Гілланд Е. Т. Сміття і люди. Зворотний бік споживання / пер. Сабор І. Ніка-Центр, 2019. С. 244. ISBN: 9789665217282.
2. Жицька Л. І., Хоменко О. М., Плахотня Л. І. Техноекологія: практикум : навчальний посібник. Черкаси : ФОП Гордієнко Є. І., 2018. 203 с.
3. Мислюк О. О. Основи хімічної екології : навч. посібник для вищих навч. Закладів. Київ : Кондор, 2012.
4. Бондаренко Ю. Г., Білик Л. І., Олексієнко М. М., Свояк Н. І., Мислюк О. О. Теоретико-методичні основи екологічного аналізу стану систем водопостачання та водовідведення. Практикум для студентів екологічних спеціальностей усіх форм навчання. Черкаси : Вертикаль, 2004.

Бовсунівська Наталія Вікторівна
студентка кафедри публічного управління
та адміністрування Маріупольського державного університету,
спеціальність «Управління та адміністрування»
Науковий керівник: **Зелінська Марина Ігорівна**
кандидат політичних наук, доцент кафедри публічного управління
та адміністрування Маріупольського державного університету

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ВПО В УКРАЇНІ

У період дії воєнного стану, оголошеного у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України, офіційно зареєстровано 4,9 млн [1] внутрішньо переміщених осіб, а за міжнародними оцінками кількість внутрішніх переселенців перевищує 7 млн громадян. Згідно Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» [2] (2014), це – громадяни України, іноземці або особи без громадянства, які перебувають на території України на законних підставах та мають право на постійне проживання в Україні, яких змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру.

Право на соціальний захист гарантоване Конституцією України знайшло своє відображення у нормативно-правових актах, які регулюють статус внутрішньо переміщених осіб та їх соціальний захист, зокрема у Постановах Кабінету Міністрів України від 01 жовтня 2014 р. № 509 «Про облік внутрішньо переміщених осіб» [3], від 8 червня 2016 р. № 365 «Деякі питання здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам» [4], від 20.03.2022 № 332 «Порядок надання допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам» [5], від 30.03.2023 № 446 «Про затвердження порядку реєстрації, перереєстрації зареєстрованих безробітних та ведення обліку осіб,

які шукають роботу» [6], від 26.06.2019 № 582 «Про затвердження порядку формування фондів житла для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб і порядку надання в тимчасове користування житлових приміщень з фондів житла для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб» [7] та ін.

За статистичними даними, у 2024 р. сума грошової допомоги для внутрішньо переміщених осіб становила 735 млн дол. США. Наявна ситуація є важким викликом для нашої держави. Сьогодні статус і соціальне забезпечення внутрішньо переміщених осіб потребує покращення, передусім в питаннях обліку, забезпечення житлом, працевлаштуванням. Регулювання соціального захисту та забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб не втрачає своєї актуальності і практичного значення.

Внутрішньо переміщені особи зосереджені у великих містах, таких як Київ, Харків, Дніпро та Одеса, де вони зіштовхуються з численними викликами, включаючи відсутність житла, труднощі з працевлаштуванням та обмежений доступ до соціальних послуг. За оцінками, близько 60 відсотків ВПО потребують постійної гуманітарної допомоги, яку надає місцева влада, міжнародні організації, уряди країн та неурядові організації.

Внутрішньо переміщені особи (ВПО) в Україні стикаються з численними викликами та складнощами, пов'язаними із зміною місця проживання, внаслідок збройного конфлікту. Соціально-правовий захист цих людей є важливим аспектом забезпечення їхніх прав. У цій статті розглянемо основні шляхи вдосконалення цього захисту.

1. Удосконалення законодавчої бази:

– Прийняття спеціального закону. Необхідно створити окремий закон, що регулює права та обов'язки ВПО, враховуючи специфіку їхнього становища. Найголовніше, зробити акцент на дітях, тому що базова підтримка має бути для родин з дітьми. Запровадження системи кейс менеджменту, для виявлення першочергових потреб в кожному окремому випадку. Міжнародний досвід показує, що вирішення проблем

та задоволення потреб внутрішньо переміщених осіб є предметом професійної діяльності соціальних працівників.

- Адаптація міжнародних стандартів. Інтеграція міжнародних норм, які захищають права біженців і ВПО. Адаптація найкращих практик з інших країн щодо захисту ВПО. Підвищення доступності соціальних послуг.

- Фінансова підтримка. Перегляд програм соціальної допомоги для ВПО, які втратили джерела доходу в частині розширення категорій осіб, яким гарантуються фінансова допомога. Відсутність прив'язки розміру щомісячної грошової допомоги до прожиткового мінімуму, що не дає змоги реагувати на інфляційні процеси, зокрема зростання вартості найму (оренди) житла або оплати житлово-комунальних послуг.

- Медичне обслуговування (забезпечення безкоштовного доступу до медичних послуг, особливо що вимагають швидкого втручання, психологічна підтримка, розширення програм психосоціальної допомоги для людей, які пережили травми).

2. Освіта та професійна підготовка:

- Доступ до освіти. Гарантування місць у навчальних закладах для дітей ВПО, які стикаються з труднощами при вступі до шкіл та навчальних закладів через брак місць та необхідність адаптації до нових умов.

- Професійні курси. Реалізація програм перепідготовки та професійного навчання для дорослих. Застосування програми громадських робіт. Залучення ВПО до дистанційної роботи, або навчання. Стимулювання самозайнятості, шляхом спрощення доступу до державних програм, що стимулюють до започаткування власного бізнесу. Оцінка перспектив розвитку регіональних ринків праці в умовах кадрового дефіциту. Це надасть можливість поповнення бюджету через сплату податків.

3. Підтримка житлових програм, однією з головних проблем ВПО є нестача житла. Велика кількість внутрішньо переміщених осіб, живуть у тимчасових притулках або у рідних чи друзів, що створює додаткове навантаження на сім'ї та громади:

– Житлові субсидії. Внести зміни в законодавство, що регулює систему оподаткування фізичних осіб, що надають в оренду житло тимчасово переміщеним особам. Це призвело би до збільшення обсягу юридичного оформлення договорів оренди житла. Як наслідок власники житла мали би право на звернення до органів місцевого самоврядування із заявою на отримання субсидій на оренду житла.

– Соціальне житло. Інвестування в програми будівництва доступного житла для ВПО, спростити процедуру відшкодування збитків за втрачене та пошкоджене майно, запровадити процедуру виділення земельних ділянок під забудову, утворити фонд доступного житла з не житлових приміщень та приміщень, що не мають власника, проведення аудиту та інвентаризації усіх потенційно придатних для проживання приміщень в Україні, переведення будинків місцевої комунальної власності в соціальне житло, запровадження механізму залучення коштів для будівництва соціального житла.

– Співпраця з громадськими організаціями, шляхом залучення неурядових організацій до реалізації програм підтримки ВПО. Дуже важливим є інформування та просвіта, проведення компаній для обізнаності про права ВПО, створення консультаційних центрів для отримання юридичної підтримки.

Вдосконалення соціально правового захисту внутрішньо переміщених осіб в Україні є важливим завданням, що потребує комплексного підходу, що включає зміни в законодавстві, забезпечення доступу до правової допомоги, моніторинг дотримання прав та активну участь самих ВПО в процесах прийняття рішень. Це дозволить створити більш безпечне та справедливе середовище для внутрішньо переміщених осіб. ВПО – це не навантаження на систему, це наші громадяни, яким ми маємо допомогти реінтегруватися в суспільство.

Завдання державної політики стосовно ВПО має бути чітким та зрозумілим – збереження в країні, якомога більше сімей з дітьми та забезпечення інтеграції ВПО в тих регіонах де вони знаходяться. Це зупинить відтік людей за кордон та збереже

можливість на економічний розвиток на майбутнє. Тільки спільними зусиллями держави, громадських організацій та суспільства можна забезпечити гідні умови життя для ВПО та сприяти їхній інтеграції у суспільство.

Список використаних джерел

1. В Україні офіційно зареєстровано 4 867 106 переселенців. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3649695-vukraini-oficijno-zareestruvali-4-867-106-pereselenciv.html>

2. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України від 20 жовтня 2014 р. № 509. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#n171>

3. Про облік внутрішньо переміщених осіб: Постанова Кабінету Міністрів України від 01 жовтня 2014 р. № 509. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/509-2014-п#Text>

4. Деякі питання здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам : Постанова Кабінету Міністрів України від 8 червня 2016 р. № 365. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/365-2016-п#Text>

5. Порядок надання допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам : Постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 р. № 332. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/332-2022-п#Text>

6. Про затвердження порядку реєстрації, перереєстрації зареєстрованих безробітних та ведення обліку осіб, які шукають роботу : Постанова Кабінету Міністрів України № 446 від 30.03.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/446-2023-п#Text>

7. Про затвердження порядку формування фондів житла для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб і порядку надання в тимчасове користування житлових приміщень з фондів житла для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб : Постанова Кабінету Міністрів України від 26 черв. 2019 р. № 582. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/582-2019-п#Text>

Паклін Володимир Володимирович
здобувач освітньо-наукового ступеня доктора філософії
кафедри публічного управління та адміністрування
Маріупольського державного університету,
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»

РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ В РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОСННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Розвиток аграрної галузі – це не лише джерело валютної виручки, але й запорука соціальної стабільності та продовольчої безпеки України. Сільське господарство є однією з ключових сфер економіки, особливо в умовах війни, адже Україна посідає провідні позиції у світі з експорту зернових і олійних культур. Відновлення аграрного сектору відіграє важливу роль у забезпеченні стабільності глобальних продовольчих ринків.

Аналіз впливу війни на аграрний сектор України виявив багатомільярдні збитки. Станом на вересень 2024 р. прямі та опосередковані втрати українських аграріїв перевищили 40 млрд дол. США.

Підтверджені прямі збитки аграрного сектора перевищили 8,7 млрд дол. США. Вони включають руйнування інфраструктури, господарських об'єктів, порушення логістичних ланцюгів, а також знищення та крадіжку ворогом зерна і сільськогосподарської техніки.

Окрім цього, непрямі збитки становлять щонайменше 30,5 млрд дол. США, і ця сума, на жаль, не є остаточною. Після завершення оцінки шкоди, завданої підривом Каховської ГЕС, сума втрат значно зросте.

Додатково важко оцінити наслідки забруднення сільськогосподарських угідь вибухонебезпечними предметами, руйнування верхніх шарів ґрунту через обстріли та вибухи, а також шкоду від розмінування територій.

Окрім того, значна частина території України залишається замінованою. Потенційно забрудненими вибухонебезпечними

предметами є близько 174 тис. квадратних кілометрів земель, без урахування тимчасово окупованих регіонів.

У таких умовах держава має нагальну потребу в розробці й реалізації довгострокових проєктів для підтримки аграрного сектора. Одним із ключових інструментів є програма фінансової допомоги від Європейського Союзу Ukraine Facility.

Міністерство аграрної політики та продовольства України також впровадило низку програм фінансової підтримки, які вже здобули значний інтерес і попит серед фермерів.

Зокрема, 10 вересня 2024 р. Міністерство аграрної політики та продовольства України розпочало прийом заявок на отримання виплат для аграріїв, які працюють у зонах можливих або активних бойових дій. Розмір виплат становить до двох тисяч гривень на гектар. Програма одразу стала популярною: лише за першу добу було подано 314 заявок.

Крім того, діють й інші програми підтримки для аграріїв, серед яких виплати на гектар землі, на утримання великої рогатої худоби, кіз та овець тощо.

Наприклад, виплати на гектар найближчим часом отримають 7803 виробники на загальну суму 870,45 млн грн. Враховуючи, що бюджет програми становить 1260,9 млн грн, ще близько 3,5 тис. аграріїв зможуть отримати допомогу до кінця 2024 р. Ці кошти покриють загалом 565 тис. га землі, з яких майже 390 тис. га уже враховані у виплатах.

Окремим пріоритетом Міністерства аграрної політики та продовольства України є підтримка аграріїв з деокупованих територій. У 2024 р. 3114 фермерів з постраждалих регіонів отримають 795,7 млн грн на обробку 99,5 тис. га сільськогосподарських земель.

Також передбачені виплати у сфері тваринництва. Допомогу отримають 15,2 тис. сільськогосподарських виробників, що утримують сукупно 76,7 тис. голів великої рогатої худоби та 90,5 тис. голів овець і кіз. Таким чином, лише в рамках цих чотирьох програм майже 30 тис. українських аграріїв отримають фінансову підтримку у 2024 р.

Програми орієнтовані виключно на малих виробників. Допомога надається господарствам із земельним банком до 120 га, утриманням до 100 голів великої рогатої худоби або до 500 голів кіз та овець. Це дозволяє уникнути концентрації державної підтримки у великих агрохолдингах.

Середні показники отримувачів демонструють цільову спрямованість програм. Зокрема: середній розмір сільськогосподарських угідь виробників, які отримували виплати на гектар, становить 35 га; отримувачі допомоги на деокупованих територіях обробляли в середньому 32 га; середні показники у тваринництві – 6 голів великої рогатої худоби або 51 голова кіз та овець.

Розмір виплат у рамках програм підтримки є значним. Зокрема: виплати на гектар становлять 4 тис. грн; для аграріїв із деокупованих територій – 8 тис. грн на гектар; у тваринництві – 7 тис. грн на голову великої рогатої худоби та 2 тис. грн на кіз і овець.

У середньому, виробники продукції рослинництва отримують близько 140 тис. грн у межах програми виплат на гектар, а аграрії з деокупованих територій – 256 тис. грн. У сфері тваринництва середні виплати становлять 102 тис. грн для виробників, які утримують кіз і овець, і 42 тис. грн для власників великої рогатої худоби.

Оскільки цільовою групою програм є мікро- та малі виробники, ці суми є вагомою підтримкою для збереження й розвитку їхнього бізнесу.

Попит на програми перевищив очікування: кожна хвиля достроково припиняла прийом заявок через вичерпання виділених коштів. Це контрастує з минулим, коли доводилося перерозподіляти фінансування через низький попит на подібні ініціативи.

Міністерство аграрної політики та продовольства України створило Державний аграрний реєстр (ДАР), який став зручним інструментом для взаємодії аграріїв із державою. На сьогодні у реєстрі зареєстровано понад 175 тис. агровиробників, і саме через ДАР подаються заявки на отримання державної підтримки.

Описані програми – лише частина доступної допомоги. Українські сільськогосподарські виробники також можуть скористатися: 50 % гарантією на кредити, що спрощує доступ до фінансування; кредитами за зниженою ставкою у межах програми «5–7–9», якою вже скористалися 6 тис. аграріїв у 2024 р.; грантами на інвестиції у сади та теплиці; кешбеком на купівлю вітчизняної техніки; фінансовою підтримкою для інвестицій у меліоративні мережі.

Успіх програм підтримки демонструє правильність обраного підходу та підтверджує, що заходи відповідають реальним потребам аграрної галузі. Це особливо важливо в умовах викликів, спричинених війною, які потребують оперативних і точкових рішень для забезпечення стійкості сектору.

Міністерство аграрної політики та продовольства України активно вдосконалює механізми підтримки, щоб забезпечити максимальну прозорість і ефективність використання державних коштів.

Пріоритет надається малим виробникам, що сприяє відновленню та розвитку сільськогосподарської галузі навіть в умовах війни. Це має вирішальне значення для економіки країни та її продовольчої безпеки.

Програми підтримки аграріїв залишаються ключовим інструментом зміцнення стійкості українського сільського господарства, створюючи основу для його стабільного розвитку та процвітання в майбутньому.

2

ТУРИЗМ ТА ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННА СПРАВА: ДОСВІД КРАЇН ЄС ТА ПРАКТИКА УКРАЇНИ

Новицька Анастасія Ігорівна

студентка кафедри менеджменту
Національного університету цивільного захисту України,
спеціальність «Туризм»

Науковий керівник: **Поступна Олена Вікторівна**
доктор наук з державного управління, професор, кафедра менеджменту
Національного університету цивільного захисту України

СУТНІСТЬ, ВИДИ, НОВАЦІЇ ТА НАЙБІЛЬШ ПОПУЛЯРНІ ТУРИСТИЧНІ ПОДОРОЖІ З ЕКСТРЕМАЛЬНОГО ТУРИЗМУ

В сучасному суспільстві стрімко розвивається туризм, як один із ефективних засобів і можливостей організації рекреації, лікування, оздоровлення, психологічного розвантаження організму людини та духовного збагачення. Серед різновидів туризму особливе місце займає екстремальний туризм, який, окрім зазначених можливостей, занурює людину в атмосферу небезпеки, ризику, страху з метою отримання нових вражень, перевірки своїх фізичних сил і психологічної витримки. Цей вид не даремно відносять до найбільш небезпечного виду туризму, оскільки він, як форма активного відпочинку, включає подорожі й заняття, що пов'язані з ризиком та незвичними, зазвичай небезпечними, екстремальними умовами. Такий вид туризму приваблює людей, які шукають гострих відчуттів та пригод, прагнуть випробувати себе на міцність, вийти за межі повсякденного життя. Екстремальний туризм включає різні активності, які характеризуються високим рівнем фізичного

навантаження, ризику та потребують спеціальних навичок і підготовки. Людина, яка бере участь в екстремальному туризмі, відчуває адреналін – «гормон мозкової речовини надниркових залоз, підвищує кров'яний тиск та обмін речовин, збільшує вміст цукру і крові» [1]. Саме адреналін виступає важливим стимулом для екстремальних туристів, які йдуть на ризик, поринувши в безліч пригод, розташованих зазвичай на унікальних локаціях.

Екстремальний туризм охоплює широкий спектр різних видів діяльності, які часто відносять до окремих видів туризму. В українському спеціалізованому законодавстві він, на жаль, не включений до переліку організаційних форм і видів туризму. Однак, екстремальний туризм має багато спільного з визначеними у законодавстві видами туризму, такими як спортивний, пригодницький, підводний, гірський, автомобільний, мисливський та ін. Оскільки він здійснюється на різних туристсько-рекреаційних локаціях і природних ландшафтах, то під час класифікації цього виду туризму науковці частіше враховують місце його проведення – на землі, воді, повітрі. Тож, найбільш розповсюдженою є така класифікація: наземні й гірські види (пішохідний, спелеотуризм, маунтінбайкінг, Х-перегони, вело-, мототуризм, альпінізм (лижний альпінізм), гірськолижний туризм, сноубордінг тощо); водні види (водні лижи, дайвінг, вейкбордінг, віндсерфінг, каякінг, рафтинг та ін.); повітряні види (класичний парашутизм, групова та купольна акробатика, фрістайл, скайсерфінг, айсджампінг, дельтапланеризм тощо). Останнім часом в екстремальному туризмі виділяють окремих вид туризму – екзотичний, до якого відносять космічний, джайло-туризм, кайтсерфінг, тури до Чорнобилю, Північного і Південного полюсів та ін. [4; 5].

В інформаційному суспільстві, у якому вирішальну роль відіграють інформація, інформаційно-комунікаційні та інноваційні технології, туристична сфера швидко змінюється, набуваючи нових можливостей, зокрема, з'являються такі види туризму, як е-туризм, е-мандрівки, віртуальні тури тощо. В екстремальному туризмі з'являються нові види активностей,

використовуються інноваційні підходи в організації подорожей, розробляється та просувається інноваційний туристичний продукт і технології. Так, новаціями, що використовуються в тому числі й в екстремальному туризмі, можна назвати: віртуальну реальність (VR) – створення віртуальних тренувань для екстремальних туристів, що допомагає підготуватися до реальних умов; еко-екстремальний туризм, тобто фокус на збереженні природи та мінімізація впливу на екосистеми; використання дронів, GPS-маяк і трекер та інших технологій для підвищення безпеки туристів (дозволяють з'ясувати місце розташування туриста); використання мобільних додатків та інтерактивних карт для планування й реалізації екстремальних турів та багато інших.

Зважаючи на зростання попиту на екстремальні тури, в туриндустрії пропонується доволі велика кількість різноманітних пропозицій – маршрутів, які стали відомими завдяки своїй унікальності, складності та небезпеці. Одним з найвідоміших маршрутів є підкорення найвищої вершини світу – гори Еверест. Це мрія багатьох альпіністів. Однак, її здійснення потребує від людини надзвичайної фізичної підготовки, досвіду у скелелазінні та витривалості. Складні погодні умови, ризик лавин, висотна хвороба та небезпека зсувів снігу роблять підкорення Евересту одним з найнебезпечніших альпіністських маршрутів. Багато людей не можуть дістатись до вершини гори через її труднощі, але ті, кому це вдалося, описують досвід як неперевершений [2].

Інша захоплююча подорож – це плавання по р. Амазонка – одній з найдовших річок світу, що протікає через тропічні ліси Південної Америки. Подорож відкриває унікальну екосистему та багатий тваринний світ. Основними викликами для туристів є тропічна спека, велика кількість різних небезпечних комах і диких звірів, зокрема каймани та анаконди. Незважаючи на небезпеку, подорож по річці дозволяє зануритися у дивовижний світ тропічних лісів, побачити рідкісні види рослин і тварин та познайомитись з культурою місцевих племен. Також

не менш вражаючою є подорож до Великого бар'єрного рифу в Австралії – найбільшої системи коралових рифів у світі. Пропозиції дайвінгу і снорклінгу приваблюють любителів підводного світу. Основні виклики – зустріч з морськими хижаками, можлива гіпоксія, декомпресійна хвороба при зануренні на великі глибини, втрата орієнтації на глибині, непередбачувані погодні умови (шторми, великі хвилі) та ін. [3].

Популярністю останнім часом користуються подорожі до Південного полюсу в Антарктиді – одна з найекстремальніших подорожей на планеті. Цей маршрут проходить через суворий клімат Антарктиди, де температура може опускатися нижче -50°C . Низькі температури, сильні вітри та постійна небезпека від тріщин в льодовиках роблять цю подорож надзвичайно складною та небезпечною. Однак при цьому подорож дарує унікальний досвід перебування в одному з найменш освоєних регіонів Землі. Білі простори льоду та снігу, полярні сьйва та відчуття повної ізоляції від решти світу створюють незабутні враження.

Отже, екстремальний туризм є захоплюючою формою активного відпочинку, який дає туристу нові враження й відчуття. Це не лише можливість випробувати свої сили та отримати адреналін, але й шанс побачити світ з іншого боку, занурившись у його найвіддаленіші та найнебезпечніші куточки. Це практично змагання з природою – підкорення гір, річок, печер, водних і повітряних просторів, використання різноманітних традиційних і сучасних пристроїв і технологій. Однак, вибираючи екстремальні туристичні тури, важливо пам'ятати про безпеку, з якою можна зустрітись, про належну фізичну й психологічну підготовку. Безперечно, в сучасному цивілізаційному суспільстві завдяки динамічному розвитку технологій та інновацій екстремальний туризм стає більш безпечним і доступним для широкого кола людей. Тож, для тих, хто шукає незабутні враження та нові виклики, екстремальний туризм пропонує безмежні можливості.

Список використаних джерел

1. Адреналін. *Новий український тлумачний словник. Близько 20 000 слів і словосполучень* / укл. Н. Д. Кусайкіна, Ю. С. Цибульник ; за заг. ред. д-ра філол. наук, проф. В. В. Дубічинського. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2008. С. 18.
2. Гуслистий О. С. Пригодницький туризм. Туристичний та готельно-ресторанний бізнес в Україні: проблеми розвитку та регулювання : матеріали VI Міжнар. ювілейної до 55-річчя ЧДТУ наук.-практ. конф., 26–27 березня 2015 р., м. Черкаси. У 2-х т. ; М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т. Т. 2. Черкаси : Видавець Чабаненко Ю. А., 2015. С. 97–100.
3. Дронів В. В. Рекреаційний потенціал та розвиток туризму в Австралії. *Історичний та соціокультурний розвиток Австралії у XX столітті* : монографія / кер. автор. кол. та наук. ред.: д. політ. н., проф. О. В. Зернецька, випускаючий ред.: к. політ. н. І. М. Ветринський, техн. ред.: к. е. н. М. В. Бондарець. Київ : ДУ «Ін-т всесв. історії НАН України», 2023. С. 384–394.
4. Машкова О. В., Богадьорова В. С. Види екстремального туризму. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Географічні науки*. Херсон, 2014. Вип. 1. С. 89–94.
5. Туристські ресурси України : конспект лекцій. Для здобувачів вищої освіти, які навчаються за спеціальністю 242 «Туризм» за усіма формами навчання / укладач О. В. Поступна. Харків : НУЦЗУ, 2020. 209 с.

Поступна Олена Вікторівна

доктор наук з державного управління, професор,
доцент кафедри менеджменту Національного університету
цивільного захисту України

ВТРАТИ СЕКТОРУ ТУРИЗМУ УКРАЇНИ ВІД ВІЙНИ: ПОПЕРЕДНІЙ АНАЛІЗ

Національний сектор туризму України, як й інші сектори економіки, ще не оговтався від карантинних обмежень, введених внаслідок пандемії коронавірусу (закриття аеропортів, значне падіння попиту на готельно-ресторанні послуги та послуги туристичних підприємств), внаслідок повномасштабної

російсько-української війни несе великі втрати – скорочення надходжень від сектору туризму до держбюджету, зменшення кількості внутрішніх й іноземних туристів, припинення діяльності частки туристичних і готельно-ресторанних підприємств, установ і закладів культури й релігії, зростання цін на нафту й логістику, що вплинуло на перебої у подорожах європейців, які виїжджають з туристичними цілями тощо. Війна несе загрозу усьому живому й неживому, руйнуючи людське життя, виробничі, соціально-побутові об'єкти, об'єкти критичної інфраструктури, тваринний і рослинний світ та в цілому екосистему, порушуючи ґрунти, знижуючи рідкісні види живої природи, що згодом призводить до зростання на цій території чужорідних інвазійних видів. Туризм не може розвиватись там, де ведуться бойові дії, не може гарантувати безпеку подорожуючим. Великі втрати несе не тільки сектор туризму, але й супутні з ним сектори – торгівля, культура, мистецтво, транспорт та ін. Значні зусилля держави спрямовані на збереження та охорону туристичних об'єктів від військових дій, зокрема об'єктів культурної спадщини, які, як і культура України у цілому, є головним елементом української ідентичності та, на жаль, є однією з першочергових цілей, заявлених російською владою щодо її знищення.

Відповідно до національних правових документів, відповідальність за збереження культурних цінностей несе військова адміністрація, яка має вчасно в разі загрози їх пошкодження або знищення провести евакуацію всіх культурних цінностей, а також підтримати архітектурні споруди, заклади культури, що належать до культурної спадщини країни [3]. Практично з перших днів війни на центральному рівні було організовано збір інформації щодо пошкоджень і руйнувань від військової агресії об'єктів культурної спадщини. Так, за даними Міністерства культури та стратегічних комунікацій України, за період з початку повномасштабного вторгнення російських військ в Україну по 25 січня 2024 р. знищено або пошкоджено 902 об'єкти культурної спадщини, з яких 124 об'єктів державного та 708 – місцевого значення, а також

70 нововиявлених об'єктів. Серед них такі об'єкти: 285 – пам'ятки архітектури, 269 – архітектурно-містобудівні, 213 – історичні, 33 – архітектурно-історичні, 19 – монументального мистецтва, 17 – містобудування та монументального мистецтва, 18 – археологічні, 38 – архітектурні, містобудівні та історичні, 5 – містобудування, 2 – науки і техніки, по 1 об'єкту – архітектури, містобудування, монументального мистецтва; садово-паркового та архітектури, монументального мистецтва. Загалом знищено чи пошкоджено об'єкти культурної спадщини в 17 областях країни, серед яких найбільшу кількість знищених / пошкоджених об'єктів мають Харківська (234), Одеська (119) та Донецька (117) області [2]. На жаль, це лише попередні дані, оскільки війна в Україні триває. Остаточний ступінь збитків, обсягів пошкоджень культурної спадщини, нанесених військовою агресією, буде визначено лише після війни. Однак, вже стає зрозумілим, що значну частину об'єктів та цінностей культурної спадщини втрачено та, на жаль, неможливо повернути. Такі обставини негативно позначаються не тільки на культуру, сектор туризму, а й на фізичний та морально-психологічний стан українців, які болюче сприймають руйнування їх матеріальних і духовних цінностей та загалом соціального простору.

Широку компанію зі збору статистичних й аналітичних даних сектору туризму проводить Громадська спілка «Національна туристична організація України», на веб-ресурсі якої представлено інноваційний формат подання інформації – туристичний барометр (https://nto.ua/nsts_analytics_ua.html) та розміщено документи – аналітичні дослідження втрат туристичної індустрії України від війни, дорожню карту з відновлення малого й середнього бізнесу у секторі туризму та гостинності та ін. Зокрема, зазначено, що втрати сектору туризму з початку запровадження військового стану в Україні за попередніми даними складають 193 млрд дол. США, з них вартість невідкладних заходів, охорони, документації (вартість тимчасових робіт з охорони культурних туристичних об'єктів

та вартість їх демонтажу) складає 387,84 млн дол., збитки від військових ушкоджень – 535,17 млн дол., у тому числі втрати доходу (внаслідок закриття або недоступності культурних цінностей, через закриття готелів та подібних закладів розміщення, туристичних агентств/туроператорів, через збій у виробництві товарів у культурних та креативних індустріях) – 13 938,139 млн дол. та втрати прибутку ЗМІ – 2230,66 млн дол. Зазнали пошкоджень і руйнувань об'єкти культурної інфраструктури на території 262 територіальних громад, що складає 17,8% від загальної кількості територіальних громад України. Найчисленнішою групою об'єктів культурної інфраструктури, що постраждали, є клубні заклади (49% від загальної кількості закладів культурної інфраструктури). Також постраждали бібліотеки (601 заклад), заклади мистецької освіти (131), музеї, галереї (99), театри, філармонії (30) [1]. Особливо місце у звіті приділено визначенню перешкод і бар'єрів для участі приватного сектору у повоєнному відновленні та функціонуванні туристичних об'єктів. Серед ключових перешкод виділяють недосконалу правову базу; недостатньо високий рівень забезпечення безпеки, освіти та професійної підготовки фахівців туристичного сектору; недостатній розвиток якісної сучасної інфраструктури (транспортної, готельної, виставкової, інформаційної та ін.); нестача ефективних маркетингових програм і планів розвитку туристичного сектору; комерційні ризики (ризики політики й управління, макроекономічні, кадрові, сезонність розвитку туризму).

Незважаючи на значні втрати, сектор туризму України адаптується до сучасних умов – в готелях розміщуються закордонні дипломати, журналісти, громадські активісти, волонтери; продовжують щорічне паломництво хасиди; частково розвивається внутрішній туризм (переважно на західних територіях країни) тощо. Окремих зусиль з боку зацікавлених сторін у розвитку сектору туризму України потребує окреслення стратегічних орієнтирів, зокрема щодо відновлення та розвитку малого й середнього бізнесу (далі – МСБ) в секторі туризму

та гостинності. Ключові орієнтири зазначені в дорожній карті [4], серед яких є такі, як доступ: до фінансових ресурсів (запровадження програм мікрогрантів, впровадження інновацій у фінансування МСБ, адвокація фінансування тощо); до формування маркетингових впливів (створення національної мережі туристичних брендів країни); до людських ресурсів (створення профільних центрів з підготовки, підвищення кваліфікації та перекваліфікації фахівців для сектора туризму й гостинності; працевлаштування людей з інвалідністю, ВПО, ветеранів війни); до технологій і знань (розміщення на тематичних порталах профільної інформації, проведення інформаційних компаній, навчання цифровим технологіям тощо).

Список використаних джерел

1. Аналітичний звіт з науково-дослідної роботи «Аналітичне дослідження втрат туристичної індустрії від війни в Україні» / Т. І. Ткаченко, Н. І. Ведмідь, О. В. Гладкий, Г. І. Михайліченко, І. В. Дворська, О. Є. Козоріз ; Нац. турист. Організація України. Київ, 2023. С. 58–59. URL: <https://nto.ua/assets/files/ntou-library-war-%D0%86prac-analysis.pdf> (дата звернення: 05.10.2024).
2. Внаслідок російської агресії пошкоджено або зруйновано 2024 об'єкти культурної інфраструктури. *Культурна спадщина* : вебсайт Мінва культури та стратег. комунікацій України. 08.02.2024. URL: <https://mcsc.gov.ua/en/news/du-to-russian-aggression-in-ukraine-902-cultural-heritage-sites-have-been-affected/> (дата звернення: 13.10.2024).
3. Поступна О. В. Наслідки руйнувань об'єктів культурної спадщини Харківщини від військової агресії РФ проти України: попередні висновки : Тези Всеукр. наук.-практ. online конф. здобувачів вищої освіти і молодих учених, присвяченої Дню науки (16–20 травня 2022 р.). Житомир : Житомирська політехніка, 2022. С. 540–541.
4. Стратегічна Дорожня карта «Відновлення малого та середнього бізнесу у секторі туризму та гостинності в 2023–2033 роках». USAID; ГС «Національна туристична організація України». Київ, 2024. 61 с. URL: <https://nto.ua/assets/files/ntou-library-small-and-medium-sized-businesses-recovery.pdf> (дата звернення: 07.10.2024).

Шинський Володимир Олегович

студент групи НПЗм-23

Таврійського національного університету

імені В. І. Вернадського

Науковий керівник: **Петровська Ірина Олегівна**

кандидат економічних наук, доцент,

Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського

ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ТУРИСТИЧНОМУ БІЗНЕСІ

У сучасному світі цифрові технології впроваджуються як в матеріальне виробництво, так і сферу послуг. Сфера туристичного бізнесу також поглинає велику кількість різнопланових інформаційних технологій, які покращують якість туристичних послуг. Електронні інформаційні зв'язки утворюються між усіма суб'єктами туристичного ринку, що з урахуванням специфічних особливостей взаємодії та споживання туристичних послуг потребує ширшого застосування інформаційних технологій у діяльності туристичних дестинацій для збереження конкурентної позиції фірми на ринку. Роль інформаційних ресурсів у підвищенні ефективності туристичного бізнесу постійно зростає, оскільки вони стають інструментом для оцінки впливу цифрових технологій на туристичну сферу. Впровадження інновацій у сферу туристичних послуг є запорукою створення сучасних, комфортних та конкурентоспроможних умов для подорожей та відпочинку.

Розвиток туризму відбувається в умовах, коли інформація стає ключовим ресурсом, а методи управління економіки спираються на новітні технології. Туристичний бізнес дедалі ширше використовує інформаційні ресурси, впроваджуючи цифрові та віртуальні технології. Туристичні ресурси представляють собою сукупність природних і соціально-культурних комплексів та їх елементів, що сприяють задоволенню фізіологічних та соціальних потреб людини, відновленню її працездатності, і які при сучасній структурі рекреаційних потреб і техніко-

економічних можливостях використовуються для прямого й опосередкованого споживання та виробництва туристичного продукту. В структурі туристичних ресурсів виділяють кілька складових: природну, соціально-культурну, технологічну і подієву. Природні та суспільні ресурси формують групу матеріальних туристичних ресурсів, подієві і більшість технологічних (інформаційні, рекламні та інноваційні) об'єднують у групу нематеріальних туристичних ресурсів. Туристичні інформаційні ресурси в умовах постіндустріального суспільства доцільно розглядати як один з вагомих чинників, які є невід'ємною частиною загальних світових інформаційних ресурсів, що сприяють розвитку туристичного підприємництва та туристичної сфери в цілому. З розвитком та інтенсивністю обміну інформацією, вона відіграє роль стратегічно важливого туристичного ресурсу і стоїть в одному ряду з такими традиційними ресурсами, як природно-рекреаційний потенціал та стан комунікацій і інфраструктури.

В сучасному світі інформаційні технології втілюються за допомогою обчислювальної техніки, що забезпечує ефективну обробку даних, швидкий пошук інформації, розподілення даних та надає доступ до інформаційних ресурсів незалежно від їх територіального розташування. Ступень використання інформаційних ресурсів визначається рівнем інформатизації. В Законі України «Про Національну програму інформатизації» [1] цей процес визначає як «сукупність взаємопов'язаних організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних, виробничих процесів, що спрямовані на створення умов для задоволення інформаційних потреб громадян та суспільства на основі створення, розвитку і використання інформаційних систем, мереж, ресурсів та інформаційних технологій, які побудовані на основі застосування сучасної обчислювальної та комунікаційної техніки», де інформаційні потреби в сфері туризму обмежуються пізнавальними потребами в туристичних послугах.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про Національну програму інформатизації».
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-20#Text>

Ярошович Володимир Іванович

доктор філософії в галузі публічного управління,
старший викладач кафедри публічного управління та адміністрування
Львівського національного університету ветеринарної медицини
та біотехнологій імені С. З. Гжицького

ПРОЄКТНЕ УПРАВЛІННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Європейські країни мають багатий досвід використання проектного управління для розвитку туристичної інфраструктури, зокрема у створенні нових туристичних об'єктів, що відповідають сучасним вимогам та гармонійно вписуються в природне середовище. ЄС активно використовує фінансування через різні міжнародні платформи, такі як Європейський фонд регіонального розвитку, для реалізації туристичних проєктів. Такі ініціативи часто спрямовані на інтеграцію екологічного туризму, збереження культурної спадщини, а також на підтримку місцевих громад.

Проте, пандемія COVID-19 виявила вразливість туристичного сектору та поставила під сумнів стійкість багатьох регіональних проєктів. Вона спричинила значне скорочення туристичних потоків, що негативно вплинуло на доходи підприємств та поділило на стійкі й менш ефективні проєкти в межах Європейського фонду регіонального розвитку. Єврокомісія ініціювала нові стратегії для підтримки галузі до 2030 р., зокрема через вирішення проблем екологічної та цифрової трансформації, підвищення конкурентоспроможності та стійкості [2]. Незважаючи на кризові ситуації та природні катаклізми, туризм є важливим сектором економіки, особливо в країнах, що мають

природні чи культурні ресурси, такі як гірські масиви чи історико-археологічні пам'ятки.

Криза ж також підкреслила необхідність додаткового фінансування з держбюджету для підтримки сектору в часи непередбачених ситуацій. Враховуючи досвід ЄС, Україні важливо адаптувати ці підходи для створення сучасних туристичних об'єктів, які б відповідали міжнародним стандартам і враховували національні особливості, особливо в поствоєнний період відновлення економіки. Особливо важливо орієнтуватися на ці стратегії для розвитку регіонів, які постраждали від війни, де туризм може стати важливим чинником відновлення економіки, створення робочих місць і стимулювання соціально-економічного розвитку. Проектне управління в туризмі в Україні також має забезпечити залучення місцевих громад до процесу прийняття рішень, що дозволить врахувати їхні інтереси та потреби.

Європейські країни показали, що успішні туристичні проекти часто є результатом спільних зусиль органів місцевого самоврядування, бізнесу та громадських організацій [1]. Подібний підхід може бути надзвичайно корисним для України, де є потреба в активному залученні місцевих громад до розвитку територій. Сучасні технології, зокрема цифрові платформи для управління проектами, значно полегшують процес реалізації туристичних ініціатив. Європейські країни вже активно використовують ці інструменти для моніторингу ефективності проектів, що дозволяє швидше коригувати стратегії та забезпечувати сталий розвиток туристичних об'єктів. Такі технології можуть бути адаптовані для управління туристичними проектами в Україні, зокрема на етапах планування. Важливість цифрових інструментів зростає, оскільки вони допомагають створювати прозоріші та ефективніші системи управління.

Однак, у зв'язку з різноманітними форс-мажорними обставинами, такими як економічні кризи, стихійні лиха, локальні та регіональні конфлікти, війни, виникає питання, як запобігти обваленню туристичної галузі. Це питання особливо актуальне в умовах пандемії та інших кризових ситуацій, таких

як енергетична криза чи геополітичні конфлікти. Ключовим рішенням є впровадження системи антикризового управління, яка передбачає чіткі етапи вирішення проблем, від попереджувального до етапу подолання кризи [4]. У таких умовах значну роль відіграють команди кризового управління, що складаються з вищого керівництва, яке має стратегічне бачення та можливості для прийняття рішень.

Водночас, Європейський досвід показує, що успішні туристичні проєкти можуть бути фінансовані як за рахунок державних та європейських грантів, так і через співпрацю з приватними інвесторами. Для України це важлива модель залучення інвестицій, що дозволяє відновлювати постраждалі регіони та створювати нові туристичні об'єкти. Також важливо враховувати екологічні аспекти розвитку туризму, адже в Європі активно працюють над інфраструктурою «зеленої» економіки. Для України це означає необхідність врахування принципів сталого розвитку та екологічно чистих рішень у проєктуванні нових туристичних об'єктів.

Наслідки цих кризових ситуацій мають суттєвий вплив на туристичний сектор, який вимагає постійного вдосконалення системи управління та адаптації до змінних умов, включаючи нові економічні та екологічні вимоги. Україні слід активно використовувати цифрові інструменти та інвестиційні моделі, успішно апробовані в Європі, для стабільного розвитку туристичної інфраструктури, що відповідає сучасним викликам. Ще одним важливим аспектом є розвиток туристичної інфраструктури в контексті креативних індустрій. В Європі активно підтримують проєкти, що включають культурні та творчі компоненти, що також сприяє розвитку місцевих громад. В Україні можна використовувати цей підхід, сприяючи створенню туристичних об'єктів, які поєднують елементи культурної спадщини з інноваційними рішеннями, що дозволить повернути туристів з різних куточків світу.

Крім того, європейський досвід вказує на важливість інфраструктури для забезпечення безпеки туристів. В умовах

післявоєнного відновлення України, особливо в зонах, що постраждали від конфлікту, така інфраструктура має бути однією з пріоритетних. Європейські країни розробили чіткі стандарти безпеки для туристів, які включають забезпечення фізичної та психологічної безпеки. Україна має використати цей досвід для створення системи безпеки на туристичних об'єктах та маршрутах. Водночас Україні варто активно розвивати навчальні програми для фахівців у сфері управління проектами в туризмі, щоб підготувати кадри, які зможуть ефективно реалізувати туристичні проекти. Європейські країни мають висококваліфікованих фахівців, які володіють сучасними інструментами проектного управління та працюють за міжнародними стандартами [3].

В Україні також необхідно розвивати освіту в цій сфері, щоб забезпечити високий рівень професіоналізму та конкурентоспроможність на міжнародному ринку. Отже, адаптація європейського досвіду проектного управління в туризмі може стати важливим кроком на шляху відновлення туристичної інфраструктури та розвитку туристичних регіонів України. Використання сучасних підходів до управління проектами, інтеграція цифрових технологій, залучення інвестицій та підтримка сталого розвитку є ключовими чинниками, що дозволяють створити нові можливості для розвитку туризму та підвищення конкурентоспроможності України на світовому ринку.

У кризових умовах туристичні підприємства країн-членів ЄС повинні орієнтуватися на альтернативні плани розвитку та адаптацію до глобальних змін у галузі. Це дозволяє не лише підвищити якість послуг і імідж підприємства, а й зміцнити стабільність доходів та зайнятості в регіонах. Врахування пріоритетів, що визначаються нормативними актами ЄС, таких як підвищення конкурентоспроможності, зміцнення репутації Європи, оптимальне використання фінансових інструментів та цифровізація, є важливим напрямом для українського туризму.

Крім того, особлива увага має приділятися інтелектуальному туризму, інноваціям, розвитку спільної економіки та полегшенню доступу до фінансів, що допоможе створити сприятливе бізнес-

середовище. Для України застосування цих підходів в умовах післявоєнного відновлення дозволить не тільки стабілізувати ситуацію в туристичній сфері, а й забезпечити довгострокове процвітання на основі інтеграції в європейську економіку та використання передових методів управління.

Список використаних джерел

1. Кузьменко Л. М. Аналіз сучасних підходів до управління туристичними проектами в Україні. *Економіка та суспільство*. 2022. С. 45–48.
2. Мірошніченко І. В. Управління проєктами в туризмі: проблеми та перспективи розвитку в Україні. *Теоретичні та практичні аспекти розвитку туризму* : збірник наукових праць. Харків : ХНУ, 2023. С. 112–118.
3. Дуброва М. М. Інновації в управлінні проєктами в туризмі: порівняльний аналіз ЄС та України. *Проблеми економіки і права*. 2023. С. 28–34.
4. Коваленко О. В. Стратегії розвитку туристичної інфраструктури: адаптація європейського досвіду для України. *Наукові праці НУТУ*. 2024. С. 98.

Торчинський Дмитро Вікторович

магістр групи 103-23м

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

Науковий керівник: **Петровська Ірина Олегівна**

кандидат економічних наук, доцент,

завідувач кафедри публічного управління, туризму

та готельно-ресторанної справи

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

ВПЛИВ ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ НА ЕКОЛОГІЧНУ СВІДОМІСТЬ НАСЕЛЕННЯ

Екологічна свідомість складається із знань, емоцій, особистих уявлень та суджень, які визначають готовність людини до дій чи утримання від дій, які впливають на стан природних ресурсів [1, с. 199–200].

Рівень екологічної свідомості, як і її складові, можуть змінюватись протягом життя людини.

Особа з низьким рівнем екологічної свідомості у щоденній поведінці, як правило, не звертає уваги на наслідки своїх дій для довкілля. Людина з високим рівнем екологічної свідомості навпаки схильна враховувати екологічних вплив своїх дій.

Аналізуючи стан екологічної свідомості населення та державну природоохоронну політику, можна виокремити наступні проблеми:

- 1) низький рівень екологічної поінформованості населення;
- 2) готовність населення до активних дій для охорони і захисту довкілля;
- 3) відсутність безперервної екологічної освіти на всіх рівнях;
- 4) формування ощадливого ставлення до довкілля;
- 5) місце якості довкілля у державній політиці, економічні питання є пріоритетними;
- 6) антропоцентричний тип екологічної свідомості у державній політиці;
- 7) низький рівень інформування населення з боку органів влади про необхідність впровадження екологічних норм, їхнє значення, способи застосування тощо;
- 8) заходи з підвищення екологічної свідомості є поодинокими та стосуються переважно учасників освітнього процесу та ін. [2, с. 35].

Державна екологічна політика та неурядові природоохоронні організації (НУО) відіграють важливу роль у підвищенні обізнаності населення щодо екологічних проблем та способів їхнього вирішення. Своєю діяльністю неурядові організації створюють публічний запит на зміни державної екологічної політики, що має певний вплив на формування екологічних програм відновлення якості довкілля.

Разом з цим, держава може створити умови для розвитку екологічної свідомості та формування екологічних цінностей суспільства через застосування заходів освіти. Ключове значення для формування екологічної свідомості та її когнітивного

елементу мають просвітні заходи, у тому числі пов'язані із зеленим туризмом.

Зелений туризм набирає обертів в Україні, не зважаючи на пандемію та війну. Екологічний зелений туризм розглядається як форма відпочинку міського населення та як форма діяльності селян, що надають відпочиваючим житло та харчування [3].

З метою забезпечення розвитку екологічного туризму в Україні були прийняті закони та підзаконні нормативно-правові акти, в яких закріплені передусім загальні правові засади та організаційно-правові заходи щодо надання туристичних послуг і здійснення туристичної діяльності, а також державної підтримки сільського туризму. Урбанізація та темпи міського життя, обумовлюють вибір та переваги відпочинку на природі. Результати проведеного дослідження свідчать про суттєвий вплив спадної граничної корисності на величину попиту і відповідно споживання послуг екологічного (сільського) туризму [4, с. 210–212]. Також в цей період для заохочення туристів доцільно запроваджувати різні акційні заходи – надання додаткової послуги, дисконтної картки, подарунка тощо.

Список використаних джерел

1. Люта Д. А. Організація соціального туризму в Україні та за рубежом: порівняльний аналіз. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : збірник наукових праць. Запоріжжя : КПУ, 2015. № 43 (96). С. 198–203.
2. Люта Д. А., Маковецька Н. В. Суспільна сфера розвитку туризму. *Актуальні питання туристології та туристичної практики* : збірник матеріалів науково-практичної конференції, присвяченої 25-річчю Інституту туризму Федерації професійних спілок України (18 квітня 2019 р.). Київ : АПСВТ, 2019. С. 34–36.
3. Мазур С. А., Прилуцький А. М. Сільський туризм як перспективний напрям розвитку внутрішнього туризму. *Ефективна економіка*. 2018. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6122>
4. Посохов І. С., Сагайдачна А. В. Перспективи розвитку екологічного туризму в Україні. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм*. 2019. Вип. 9. С. 203–212.

РОЗВИТОК ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Клименко Оксана Миколаївна

кандидат наук з державного управління, доцент кафедри фінансів та обліку
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Діджиталізація передбачає перехід від аналогових методів до цифрових, коли традиційні процеси та послуги переміщуються в онлайн-простір. Це означає, що процеси, які раніше потребували паперових документів та фізичної присутності, тепер можуть здійснюватися за допомогою цифрових технологій.

М. А. Дем'янчук і А. А. Дроздина діджиталізацію визначають як використання цифрових технологій у внутрішніх та зовнішніх бізнес-процесах страхової компанії [2]. Отже, діджиталізація в страхуванні – це впровадження цифрових технологій для оптимізації різних процесів у сфері страхування: від продажу страхових продуктів до звітності та компенсації збитків.

Основні напрями розвитку страхової системи України в умовах цифрових трансформацій зазначені в таких документах як:

- Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 р. [5];
- Біла книга «Майбутнє регулювання ринку страхування» [1];
- Стратегія розвитку FinTech в Україні до 2025 р. [6];
- Концепція розвитку цифрових компетентностей до 2025 р. [4].

Діджиталізація у страховій діяльності впроваджує комплекс сучасних економічних, управлінських та інституційних інновацій, що стосуються всіх аспектів роботи страхової компанії і пов'язані

з розвитком цифрових технологій. За умов зростаючої конкуренції діджиталізація сприяє розширенню клієнтської бази, збільшенню ринкової частки страхових послуг, зниженню витрат, а також підвищенню фінансової стійкості та безпеки компанії, загалом оптимізуючи управлінські бізнес-процеси, зокрема у фінансовій сфері. В умовах воєнного стану страхові компанії зосереджуються на адаптації до нових вимог, стабілізації грошових надходжень від страхових послуг, а також на оновленні та розвитку страхових продуктів.

Діджиталізація суттєво впливає на розвиток світового страхового ринку, тим самим дозволяючи страховим компаніям ефективніше управляти фінансами, швидко надавати послуги, підвищувати якість обслуговування та знижувати операційні витрати. Основними напрямками впливу діджиталізації на страхову діяльність є [3]:

1) автоматизація процесів – автоматизація рутинних операцій, таких як обробка документів та заявок, що скорочує час виконання завдань, підвищує ефективність, точність і знижує кількість помилок. Застосування алгоритмів машинного навчання та штучного інтелекту також сприяє автоматизованому визначенню ризиків, оцінці збитків і прийняттю рішень;

2) покращення клієнтського досвіду – страхові компанії можуть забезпечувати швидкий доступ до інформації для клієнтів, які можуть купувати страхові продукти онлайн зі смартфона та відстежувати стан своїх полісів на будь-якому пристрої з доступом до інтернету;

3) зниження витрат – зменшення операційних витрат завдяки автоматизації, що знижує потребу в ручній праці та паперових документах;

4) збільшення точності та якості – цифрові системи забезпечують високу точність виконання завдань, зменшуючи кількість помилок і підвищуючи якість послуг;

5) аналітика та статистика – діджиталізація дозволяє збирати й аналізувати великі обсяги даних щодо ризиків, тарифів і клієнтів. Інструменти аналітики допомагають зрозуміти

популярність страхових продуктів, частоту виникнення ризиків і розробити більш ефективні стратегії просування страхових послуг.

Діджиталізація охоплює ключові бізнес-процеси страхових компаній: бухгалтерський облік і звітність, документообіг, оцінку ризиків клієнтів а також продаж страхових продуктів і врегулювання страхових випадків. Інтерес страхових компаній до діджиталізації значною мірою залежатиме від розвитку блокчейн-технологій та можливості їх застосування у цих процесах. Отже, діджиталізація як основа розвитку страхових компаній дозволяє комплексно вдосконалювати бізнес-процеси, забезпечуючи безперебійну роботу цифрових технологій та захист персональних і конфіденційних даних клієнтів.

Все це робить діджиталізацію важливим інструментом для підвищення конкурентоспроможності та стійкості страхових компаній на ринку.

Список використаних джерел

1. Біла книга «Майбутнє регулювання ринку страхування» НБУ. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/White_paper_insurance_2020.pdf?v=4
2. Дем'янчук М. А., Дроздина А. А. Інформаційні технології як фактор підвищення конкурентоспроможності страхових компаній. *Модернізація економіки: теоретичні засади та практика реалізації* : матеріали міжнар. наук.-практич. конф. Запоріжжя, 2021. С. 145–149. URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/30220/1/145-149.pdf>
3. Доманчук А. І. Управління фінансами страхових компаній в Україні: прикладні аспекти. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2019. № 2. С. 152–161. URL: <http://www.econom.stateandregions.zp.ua/archive?id=67>
4. Концепція розвитку цифрових компетентностей до 2025 року : Ропорядження КМУ. URL: hedigital.gov.ua/storage/uploads/files/news_post/2021/3/kabmin-skhaliv-kontseptsiyu-rozvitku-tsifrovikh-kompetentnostey-do-2025-roku/Dodatok-2.pdf
5. Стратегія розвитку фінансового сектору в Україні до 2025 року: Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_FS_2025_zvit_2020.pdf?v=4

6. Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025: Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-rozvitku-fintehu-v-ukrayini-do-2025-roku>

Дзюра Валерія Станіславівна

студентка кафедри фінансів та обліку

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, спеціальність «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Науковий керівник: **Пилипенко Ольга Олегівна**

кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів та обліку

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

Управління активами комерційного банку є ключовим аспектом його фінансової стратегії та впливає на ліквідність, прибутковість і загальну стабільність банку [1].

Управління активами включає різні напрями, які можна систематизувати наступним чином:

1. Оптимізація структури активів:

– основним завданням є забезпечення збалансованого розподілу активів між короткостроковими та довгостроковими інвестиціями, щоб відповідати потребам ліквідності банку;

– комерційний банк інвестує в різноманітні фінансові інструменти (кредити, цінні папери, депозити тощо) з метою забезпечення прибутковості та стійкості активів.

2. Кредитний портфель:

– значну частину активів банку становлять кредити. Управління кредитним портфелем включає оцінку кредитоспроможності клієнтів, управління ризиками неплатежів та мінімізацію втрат;

– важливо забезпечити диверсифікацію кредитного портфеля (за галузями, регіонами, видами позик), щоб уникнути концентрації ризиків.

3. Інвестиції в цінні папери [2]:
 - банки інвестують у різні цінні папери (облігації, акції), щоб диверсифікувати свої активи, отримати додатковий дохід і забезпечити ліквідність;
 - управління портфелем цінних паперів вимагає аналізу ринкових ризиків та змін процентних ставок.
4. Ліквідність та управління грошовими потоками:
 - забезпечення належного рівня ліквідності – один з головних принципів управління активами банку. Ліквідні активи повинні покривати короткострокові зобов'язання банку;
 - управління ліквідністю включає планування грошових потоків, підтримання резервів і доступ до джерел фінансування для покриття можливих відтоків коштів.
5. Процентний ризик та управління процентними ставками:
 - процентний ризик виникає через зміни ринкових процентних ставок, що впливають на дохідність активів банку;
 - для управління цим ризиком банки використовують хеджування, управління строковими структурами активів та зобов'язань, а також контролюють чутливість портфеля до змін ставок.
6. Управління валютними ризиками:
 - оскільки комерційні банки можуть мати активи та зобов'язання в різних валютах, виникає валютний ризик;
 - валютний ризик можна зменшити шляхом хеджування, встановлення валютних лімітів та балансування валютних активів і зобов'язань.
7. Контроль ризиків:
 - управління ризиками (кредитними, ринковими, операційними) є важливим елементом управління активами. Банк має дотримуватися регулятивних вимог і внутрішніх нормативів, щоб запобігти надмірним втратам;
 - регулярний аудит, моніторинг активів та оцінка їхньої якості допомагають підтримувати стабільність банку.
8. Рентабельність активів:
 - комерційні банки прагнуть максимізувати рентабельність активів (ROA), яка є показником ефективності їхнього використання;

– оптимальне управління активами дозволяє збільшити прибутковість без збільшення ризиків, забезпечуючи баланс між дохідністю та ризиком.

9. Інновації та цифровізація:

– з розвитком цифрових технологій банки впроваджують інноваційні підходи до управління активами: аналітика даних, автоматизація рутинних процесів і використання штучного інтелекту для прогнозування ринкових ризиків.

Отже, ефективне управління активами допомагає комерційному банку досягати стабільного прибутку, підтримувати ліквідність та виконувати регуляторні вимоги, що в цілому сприяє його фінансовій стійкості.

Список використаних джерел

1. Макаренко Ю. П., Хоруженко А. А. Управління активами та пасивами комерційного банку з метою підвищення ефективності їх використання. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 24. С. 66–70.

2. Литвинюк О. В. Методичні підходи до визначення основних етапів розвитку процесів управління активами та пасивами банківських установ України. *Молодий вчений*. 2014. № 7 (2). С. 41–44.

Колеснікова Яна Романівна

студентка кафедри фінансів та обліку

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник: **Пилипенко Ольга Олегівна**

кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів та обліку
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

Управління грошовими потоками страхової компанії є важливою складовою частиною загальної системи управління її фінансовою діяльністю. Воно дозволяє вирішувати

різноманітні задачі фінансового менеджменту і підпорядковане його головній цілі.

Важливою характеристикою платоспроможності сучасної страхової компанії є можливість генерувати грошові потоки. В умовах макроекономічної нестабільності в Україні, зростання кількості збиткових підприємств, виникає необхідність визначення ефективності управління процесом формування надходжень та видатків грошових коштів, оскільки саме вони забезпечують успішне провадження усіх видів діяльності, отримання позитивних фінансових результатів та задоволення інтересів власників.

В сучасних умовах ринкової економіки грошові потоки відносяться до одних з найбільш обмежених ресурсів. У зв'язку з цим, для менеджменту страхової компанії важливим є визначення оптимальної величини їх запасу. Відзначимо, що з одного боку, недостатність грошових потоків може негативно вплинути на ліквідність, платоспроможність, ділову активність і репутацію економічного суб'єкта і навіть призвести до його банкрутства. З іншого боку, надлишки даних видів активів мають негативний вплив на загальну ефективність функціонування організації [1].

Управління грошовими потоками, а саме сукупністю грошових коштів і грошових еквівалентів є найважливішим елементом фінансової політики економічного суб'єкта, тому що є основоположною категорією для всієї системи управління з точки зору фінансового керівництва.

1. Принципи управління грошовими потоками:

- безперервність: забезпечення постійного руху грошових коштів для підтримки операційної діяльності;
- збалансованість: збереження рівноваги між вхідними та вихідними потоками;
- раціональність: оптимізація використання грошових ресурсів;
- ліквідність: здатність підприємства своєчасно виконувати свої фінансові зобов'язання.

2. Управління грошовими потоками передбачає виконання наступних завдань:

- забезпечення своєчасного надходження грошових коштів;
- мінімізація фінансових ризиків;
- планування та контроль грошових потоків;
- підтримка необхідного рівня ліквідності;
- аналіз та оптимізація структури грошових потоків.

3. Методи управління грошовими потоками:

• планування: включає розробку бюджетів, прогнозів і фінансових планів, що допомагають визначити потребу в грошових коштах;

• контроль: регулярний аналіз фактичних грошових потоків у порівнянні з плановими показниками;

• оптимізація: застосування різних фінансових інструментів для підвищення ефективності використання грошових коштів (наприклад, використання кредитних ліній, управління дебіторською заборгованістю).

4. Вплив зовнішніх і внутрішніх факторів. На грошові потоки впливають такі фактори:

• внутрішні: фінансова стратегія підприємства, структура активів і пасивів, ефективність управлінських рішень;

• зовнішні: економічна ситуація в країні, зміни податкового законодавства, валютні курси, рівень інфляції [2].

Основні грошові надходження страхової компанії складаються з:

- страхових премій, отриманих від клієнтів;
- доходів від інвестиційної діяльності (наприклад, доходів від цінних паперів, нерухомості тощо);
- можливої державної або іншої підтримки (в окремих випадках).

Основна мета управління грошовими потоками – підтримка платоспроможності та забезпечення надійного рівня ліквідності. Завдання управління грошовими потоками в страхуванні включають:

- забезпечення своєчасного виконання зобов'язань перед клієнтами;
- оптимізацію структури активів і пасивів для зниження фінансових ризиків;
- підтримку стабільного балансу між короткостроковими та довгостроковими грошовими потоками;
- ефективне управління інвестиціями для отримання додаткового доходу.

Страхові компанії використовують такі стратегії управління грошовими потоками:

1. Ліквідність управління: орієнтація на збереження високої ліквідності активів для виконання зобов'язань за короткий термін.
2. Синхронізація потоків: узгодження надходжень і витрат для забезпечення постійного грошового балансу.
3. Інвестування резервів: розміщення страхових резервів в інструменти, які мають низький ризик та забезпечують стабільний дохід (державні облігації, корпоративні бонди з високим рейтингом).

Прогнозування, контроль та автоматизація грошових потоків є ключовими елементами фінансового управління в страховій компанії, забезпечуючи її стабільність і конкурентоспроможність.

Прогнозування грошових потоків дозволяє планувати доходи і витрати на основі аналізу історичних даних та оцінки майбутніх тенденцій, що допомагає виявляти можливі розриви в ліквідності й вчасно приймати управлінські рішення для їх уникнення.

Постійний контроль і моніторинг грошових потоків дають змогу своєчасно реагувати на відхилення від запланованих показників, оптимізувати інвестиційні процеси, коригувати політику знижок і тримати під контролем операційні витрати [3].

Застосування сучасних технологій та автоматизація операцій у сфері управління грошовими потоками дозволяють ефективніше аналізувати дані, приймати обґрунтовані рішення та підтримувати платоспроможність компанії. Крім того, управління грошовими потоками має бути інтегрованим з іншими аспектами фінансової стратегії, такими як управління ризиками, інвестиційна політика

та стратегічне планування, що сприяє стійкому розвитку страхової компанії на ринку.

Таким чином, ефективне управління грошовими потоками є критично важливим для забезпечення фінансової стабільності та конкурентоспроможності страхової компанії. Воно передбачає контроль за надходженнями та витратами, оптимізацію ліквідності, стратегічне інвестування та управління ризиками. Завдяки збалансованій фінансовій політиці, страховик здатний забезпечити своєчасне виконання зобов'язань перед клієнтами, підтримувати стійкість навіть у мінливих ринкових умовах та створювати можливості для зростання капіталу. Інтеграція автоматизації та сучасних інструментів аналізу сприяє більшій прозорості та оперативності фінансового управління, що стає ключовою умовою довгострокового розвитку та надійності компанії на ринку.

Список використаних джерел

1. Майборода О. Є., Сороківська Т. Т. Формування механізму управління грошовими потоками підприємства. *Ефективна економіка*. 2018. № 12. DOI: 10.32702/2307-2105-2018.12.89
2. Жигалкевич Ж. М., Кам'янська О. В. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент». Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2022. 214 с.
3. Румик І. І., Пилипенко О. О. Фінансове забезпечення підприємств: можливості використання когнітивного моделювання. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2022. № 2 (66). С. 44–52. DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2022-66-44-52>

Мала Світлана Іванівна

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів та обліку
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ФІНАНСОВІЙ СФЕРІ

Україна в лютому 2022 р. зазнала військової агресії з боку російської федерації, що безпосередньо вплинуло на розвиток економіки, фінансів та наукову діяльність. Вплив військового стану на розвиток економіки та науки України значний і має багато аспектів.

Військові дії на території України призвели до зменшення фінансування та розвитку наукових досліджень, оскільки державні кошти були перенаправлені на потреби армії та безпеки. Небезпека війни може змусити вчених та інтелектуалів шукати можливості для виїзду за кордон або переорієнтувати свою діяльність на потреби оборони, що може призвести до втрати ключових талантів у сфері науки. Військові дії на території України, також відсутність гарантій безпеки призводять до зменшення міжнародного співробітництва в науковій сфері через обмеження обміну даними, персоналом та ресурсами.

Отже, військовий стан може мати серйозний негативний вплив на наукову діяльність України, що призведе до загального спаду розвитку країни. Тому в даних умовах потрібно використовувати такі методи і способи дослідження, які були б недороговартівними (в умовах браку фінансування) і доступними в користуванні дослідниками. Тому все частіше у даних умовах використовується штучний інтелект.

Використання штучного інтелекту (ШІ) для економічних досліджень відкриває широкі можливості для покращення аналізу, прогнозування та прийняття рішень у галузі економіки, фінансів. ШІ може ефективно обробляти великі обсяги даних і виявляти складні взаємозв'язки та закономірності, які можуть залишатися непоміченими для людського аналізу.

Одним з ключових напрямків використання ШІ в економічних дослідженнях є аналіз великих даних (Big Data). ШІ може ефективно використовувати алгоритми машинного навчання для виявлення тенденцій, класифікації даних, прогнозування майбутніх подій та ризиків. Наприклад, за допомогою алгоритмів класифікації можна визначити фактори, що впливають на підвищення або зниження прибутковості підприємства.

Іншим важливим аспектом є автоматизація процесів прийняття рішень на основі аналізу даних. ШІ може створювати прогностичні моделі, які допомагають підприємствам приймати ефективні рішення щодо інвестицій, управління запасами, ціноутворення та стратегічне планування.

Крім того, використання ШІ дозволяє автоматизувати рутинні процеси, що звільняє час для аналізу та стратегічного мислення. Наприклад, автоматизовані системи можуть здійснювати моніторинг ринків, аналізувати фінансові звіти та прогнозувати тенденції на основі новин та соціальних медіа.

Таким чином, використання штучного інтелекту в економічних дослідженнях відкриває нові можливості для отримання цінної інформації, оптимізації прийняття рішень та підвищення продуктивності в галузі економіки.

В умовах впливу контраверсійних факторів на економіку України наукові дослідження у фінансовій сфері повинні бути спрямованими на використання нових сучасних методів та методологічного інструментарію з метою забезпечення їх економічної ефективності.

Список використаних джерел

1. Блауг М. Економічна теорія в ретроспективі / пер. з англ. І. Дзюби. Київ : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2001. 670 с.
2. Український уряд схвалив концепцію використання штучного інтелекту в стратегічних галузях економіки. URL: <http://www.ms.detector.media> (дата звернення: 26.09.2024).

Олефір Максим Олександрович

студент кафедри фінансів та обліку

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського,
спеціальність «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Науковий керівник: **Мала Світлана Іванівна**

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів та обліку
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

НОВАЦІЇ У ПОДАТКОВІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ

В умовах воєнного стану, значних бюджетних витрат на оборонні потреби в суспільстві особливого значення набуває проведення державою ефективної фінансової політики, зокрема – шляхом формування та реалізації вираженої податкової політики [1].

Внаслідок військової агресії росії проти України, у податковій сфері країни відбулися значні новації. Вони спрямовані на підтримку економіки, бізнесу та населення під час війни. Основні нововведення включають наступні зміни:

1. Було скасовано деякі податки і запроваджено подальше спрощення системи оподаткування:

– введення добровільної єдиної ставки 2%. Це тимчасовий податковий режим, що дозволяє підприємствам замінити звичайне оподаткування єдиним податком у розмірі 2% від обороту. Цей крок спрямований на підтримку малого і середнього бізнесу, що зазнає фінансових труднощів через війну;

– спрощення умов для єдиного податку: було розширено межу доходів для тих, хто може скористатися спрощеною системою оподаткування, щоб дати бізнесу можливість функціонувати в умовах воєнного стану.

2. Запроваджено податкові пільги та мораторії:

– мораторій на перевірки: Уряд тимчасово скасував більшість податкових перевірок для підприємств, щоб знизити адміністративний тиск на бізнес у важких умовах;

– було звільнено від оподаткування гуманітарну допомогу: гуманітарна допомога, що надходить в Україну, звільняється від оподаткування, що спрошує її отримання і розподіл.

3. Внесено зміни в адмініструванні ПДВ:

- звільнено від сплати ПДВ низку товарів, зокрема продукцію, що має критичне значення під час війни. Це, наприклад, стосується палива, засобів першої необхідності та медичних товарів;

- запроваджено автоматичне відшкодування ПДВ для бізнесу, що має позитивну податкову історію. Це покликано полегшити фінансові потоки компаній в умовах військових дій.

4. Запроваджено зміни в митному законодавстві:

- скасовано митні платежів на ввезення товарів: щоб забезпечити постачання товарів першої необхідності, скасовано мита та ПДВ на ввезення транспорту, гуманітарної допомоги, а також іншої критичної продукції;

- скасовано мита на автомобілі: тимчасово скасовані митні збори та ПДВ на ввезення автомобілів для фізичних осіб. Це полегшує імпорт транспорту для потреб населення.

5. Запроваджено податкові канікули для постраждалих регіонів:

- для підприємств, що знаходяться на окупованих або прифронтових територіях, запроваджені податкові канікули або відстрочки на сплату податків. Це дозволяє бізнесу зберегти фінансову стійкість.

6. Введено відстрочку по сплаті ЄСВ:

- підприємці, які тимчасово не мають можливості працювати через війну, можуть не сплачувати єдиний соціальний внесок (ЄСВ) під час дії воєнного стану, а сплатити його пізніше.

7. Посилено податковий контроль для підприємств, що працюють з агресором:

- підприємства, що пов'язані з РФ або РБ, підлягають додатковим перевіркам, а їх діяльність може бути призупинена. Запроваджуються заходи для уникнення ухилення від сплати податків через країни, що підтримують агресора.

8. Звільнення від податків для мобілізованих:

- фізичні особи-підприємці, які були мобілізовані до лав Збройних Сил України, звільнені від сплати єдиного податку

та інших обов'язкових платежів під час виконання військових обов'язків [2].

Ці нововведення спрямовані на стабілізацію економічної ситуації в умовах воєнного стану, підтримку підприємств та громадян, а також на стимулювання бізнесу, що має важливе значення для виживання економіки України під час війни.

Список використаних джерел

1. Крисоватий А., Кошук Т. Діалектика трансформації податкової політики України в контексті європейської інтеграції. *Журнал європейської економіки*. 2005. № 2. С. 185–202.
2. Топ 10 новацій у податковій політиці України. URL: https://biz.ligazakon.net/news/216450_top-10-novatsy-ta-perspektiv-podatkovogo-zakonodavstva-u-2023-rots-vd-dps (дата звернення: 17.10.2024).

Петруша Євгеній Олександрович

студент кафедри фінансів та обліку

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник: **Пилипенко Ольга Олегівна**

кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів та обліку
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ РОЗВИТКУ ІНФЛЯЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

У сучасних складних умовах воєнного стану, інфляційні процеси мають суттєвий вплив на діяльність підприємств. Інфляція викликає знецінення грошових коштів, зменшує купівельну спроможність та створює додаткові ризики для підприємств, що потребує розробки нових підходів до управління фінансовими ресурсами.

Високий рівень інфляції робить негативний вплив на економічну систему: перешкоджає довгостроковим

інвестиціям і економічному зростанню, призводить до витіснення у внутрішньому обігу національної валюти іноземною, а також ускладнює стабільний розвиток соціальної, політичної та інших сфер суспільства [1, с. 115].

Сучасна інфляція перебуває під впливом не тільки грошових (монетарних) факторів (розбалансування грошової системи, надмірної грошово-кредитної емісії, валютних відносин тощо), а й негрошових факторів (монополізації економіки, здороження товарів критичного імпорту, енергоносіїв, сировинних матеріалів тощо) [2, с. 121].

Вплив інфляції на фінансові ресурси підприємства проявляється через наступні процеси (перелік не вичерпний):

1. Знецінюються грошові кошти, оскільки ціни на товари та послуги зростають, що призводить до втрат від збереження ліквідних активів (вимірених у реальному вираженні, з поправкою на інфляцію).

2. Підвищується вартість капіталу, оскільки інфляційні очікування зумовлюють зростання позикових ставок, що збільшує вартість залучення капіталу.

3. Скорочуються обсяги інвестицій, так як інвестори в умовах інфляції схильні уникати довгострокових вкладень через невизначеність щодо майбутньої вартості грошей, і обирають активи (проекти) із швидкою окупністю.

В умовах високої інфляції, задля мінімізації негативних наслідків інфляційних процесів, підприємства можуть використовувати наступні методи управління фінансовими ресурсами:

– Оптимізація грошових потоків; підприємствам необхідно ефективно планувати та контролювати надходження і витрати, з одного боку скорочуючи затримки в обороті коштів (наприклад, зменшуючи період оборотності дебіторської заборгованості), а з іншого – закупаючи сировину і матеріали наперед якщо це дозволить знизити витрати у майбутньому.

– Використання моделей ціноутворення, які враховують прогнозоване зростання витрат, що дозволяє підтримувати конкурентоспроможність та рентабельність.

– Мінімізація вільних залишків грошових коштів і натомість інвестування у високоліквідні активи або активи з інфляційною прив'язкою (наприклад, індексовані цінні папери), що допомагає зберігати вартість фінансових ресурсів підприємства.

Планування фінансової стратегії підприємства в умовах інфляційних процесів повинно включати в себе систематичний аналіз макроекономічних показників та інфляційних очікувань, що дозволяє розробити більш гнучку фінансову стратегію, яка буде адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі.

Логічним кроком з точки зору планування також є переоцінка майбутніх і поточних інвестиційних проєктів. В умовах інфляції варто врахувати зміни до грошових потоків проєктів із урахуванням прогнозів щодо зміни цін сировини і товарів, а також зосередитися на впровадженні проєктів, прогнозна ставка доходу яких вища за вартість власного капіталу ($IRR > WACC$), а період окупності менший за інші.

Стабільні та розвинуті фінансові ринки сприяють кращому управлінню інфляційними ризиками. Інструменти хеджування, такі як ф'ючерсні контракти та опціони, дозволяють підприємствам захищатися від коливань цін [3, с. 10]. Тому наступним кроком з точки зору планування фінансової стратегії є мінімізація ризиків через використання вищезазначених фінансових інструментів для фіксації закупівельних цін (для сировини), та, в окремих випадках, фіксації ціни продажу кінцевої продукції (за умови, що підприємство виробляє стандартизований товар, який торгується на біржах).

Управління фінансовими ресурсами підприємства в умовах інфляційних процесів вимагає комплексного та адаптивного підходу, спрямованого на мінімізацію негативних впливів і використання можливостей для збереження стабільності. Знецінення коштів, зростання вартості капіталу та скорочення обсягів інвестицій обумовлюють необхідність оперативного коригування фінансових стратегій, оптимізації грошових потоків і планування довгострокових витрат.

Підприємствам варто орієнтуватися на інфляційно-чутливе ціноутворення, використовувати високоліквідні активи з інфляційною прив'язкою та формувати резерви в альтернативних активах для збереження вартості фінансових ресурсів. Ключовими напрямками управління в умовах інфляції стають переоцінка інвестиційних проєктів, диверсифікація джерел фінансування і використання інструментів хеджування. Такий підхід дозволяє знизити ризики, пов'язані з нестабільністю зовнішнього середовища, і підвищити стійкість до економічних викликів. Завдяки систематичному аналізу макроекономічних показників та адаптації фінансових стратегій до умов високої інфляції, підприємства можуть підтримувати конкурентоспроможність, залишаючись гнучкими в умовах мінливих ринкових умов.

Список використаних джерел

1. Богач О. В., Клименко Т. В. Аналіз та оцінка інфляційних процесів в Україні. *Молодий вчений*. 2021. 31 серпня. № 96. Ст. 115–119.
2. Коваленко Д. І. Гроші та кредит: теорія і практика. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 352 с.
3. Аністратенко Н. В., Паренюк Л. В. Моделі розвитку глобальної економіки в епоху інфляційних шоків. *Ефективна економіка*. 2024. № 7.

Пилипенко Ольга Олегівна

кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів та обліку
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ БОРГОВОЇ ПОЛІТИКИ В ПОВОЄННІЙ ЕКОНОМІЦІ

У світі не існує єдиного підходу до інституційного забезпечення реалізації боргової політики, особливо в умовах післявоєнного відновлення економіки. Однак, найбільш поширеними є три моделі: урядова, банківська та агентська.

Урядова модель передбачає, що цілі управління боргом відповідають цілям бюджетної політики і що управління боргом делеговано міністерствам. Ця модель прийнята в Естонії, Іспанії, Литві, Люксембурзі, Польщі, Словенії, Італії та Чехії.

Управління державним боргом у банківській моделі здійснюється через центральний банк. Цілі, завдання, стратегії та операції якого переважно підпорядковані цілям монетарної політики. Ця модель реалізована на Кіпрі, в Данії та на Мальті.

Агентська модель означає, що функції управління державним боргом зосереджені в одному незалежному агентстві і характеризується високим ступенем прозорості його діяльності. Прикладами реалізації цієї моделі є Австрія, Нідерланди, Бельгія, Фінляндія, Франція, Греція, Ірландія, Латвія, Німеччина, Португалія, Словаччина, Угорщина, Великобританія та Швеція [1, с. 201].

Якою б не була інституційна модель управління державним боргом, головними завданнями в повоєнній економіці залишаються боргова стратегія, управління ліквідністю та обслуговування боргу. Боргова політика включає формулювання відповідних стратегій, прийняття урядових рішень, ухвалення річних планів фінансування та впровадження планів боргових запозичень. Рівень економічного розвитку країни та рівень боргової платоспроможності визначаються такими показниками, як ВВП, міжнародний платіжний баланс, обмінний курс національної валюти щодо іноземних валют, ВНП, національний дохід та інші. Крім того, одним із критеріїв економічного розвитку можна назвати державний борг.

Динаміка формування державного боргу України характеризується постійним зростанням його розміру, гарантованого державного боргу та відповідних витрат на його обслуговування, зумовлених постійним дефіцитом державного бюджету, від'ємним платіжним балансом країни.

Нинішня тенденція зростання державного боргу України обумовлена в основному військовими діями, які характеризуються:

- впливом державного боргу на грошово-кредитну політику (скорочення національних заощаджень знижує пропозицію

капіталу і призводить до підвищення реальних процентних ставок);

- «непоправною шкодою» від податків, пов'язаних з необхідністю сплати додаткових податків для обслуговування боргу;
- негативним впливом державного боргу на чутливість національної економіки до можливих криз;
- зниженням політичної та економічної незалежності країни [2, с. 74].

У процесі моделювання боргової політики в післявоєнних економічних умовах для прогнозування основних показників державного боргу, особливо розміру державного боргу та гарантованого державою боргу, необхідне застосування трендових моделей [3].

До основних показників, що характеризують розмір державного боргу, відносяться:

- частка державного боргу до ВВП, у %;
- частка загального зовнішнього боргу країни в експорті товарів і послуг, у %;
- відношення боргу в іноземній валюті до загального боргу.

Значні загрози борговій стійкості України, пов'язані з війною, включають:

- масове вилучення грошових ресурсів для підтримки ключових галузей економіки;
- значна частина структури державного боргу деномінована в іноземній валюті або прив'язана до обмінних курсів;
- державний борг і гарантований державою борг є значними відносно ВВП країни;
- державний і гарантований державою борг є високим відносно рівня доходів державного бюджету.

У цьому випадку рекомендується використовувати багатофакторний кореляційно-регресійний аналіз для моделювання різних сценаріїв розвитку, щоб дослідити ступінь впливу кожного фактору, введеного в модель, на показники ефективності дослідження при середньому рівні впливу інших факторів.

Стратегічним завданням боргової політики в повоєнній економіці є знаходження оптимального співвідношення між борговим і податковим фінансуванням бюджетних видатків. Рекомендується, щоб боргові стратегії базувалися на наукових принципах. Структуру та розмір зовнішнього державного боргу слід прогнозувати на часові інтервали в декілька років, щоб забезпечити збалансований бюджет, стабільне економічне зростання та міцну фінансову систему. Тому стратегічною метою боргової політики має стати оптимізація структури запозичення коштів та максимізація вигод від використання.

Управління державним боргом України здійснюється за взаємодії Кабінету Міністрів України, Міністерства фінансів України, Національного банку України та Державної казначейської служби України, які згідно з покладеними функціями та повноваженнями, відповідають за розробку та реалізацію ефективної стратегії державного боргу, метою якої є забезпечення фінансової стабільності та боргової стійкості країни.

Отже, формування ефективної боргової політики держави потребує чіткої координації дій у всіх сферах і ланках фінансово-економічної системи. Стратегічна мета проведення ефективної політики державного боргу в повоєнній економіці – отримати максимальний зиск від використання позикових коштів та уникнути в майбутньому макроекономічних труднощів і проблем з платіжним балансом.

Список використаних джерел

1. Романенко О. Р. Фінанси : підручник для Вищих навчальних закладів. *Міністерство освіти і науки України*. Київ : Центр учбової літератури, 2016. 310 с.
2. Економіка відновлення : навчальний посібник / за ред. В. І. Грушка. Київ : Ліра-К, 2024. 286 с.
3. Федорович І. М. Моделювання динаміки державного боргу та факторів впливу на неї. *Економічний аналіз*. 2014. Т. 16. № 1. С. 257–267. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2014_16%281%29__38

Щербак Наталія Сергіївна

студентка кафедри фінансів та обліку
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського,
спеціальність «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Науковий керівник: **Мала Світлана Іванівна**
кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів та обліку
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

ВПЛИВ ГРОШО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ НБУ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ

Грошово-кредитна політика Національного банку України (НБУ) відіграє ключову роль у забезпеченні стабільності економіки та соціально-економічного розвитку країни під час воєнного стану. В умовах війни НБУ змушений реагувати на надзвичайні виклики, що виникають через руйнування економіки, падіння інвестицій, інфляцію, а також ризики для фінансової системи. Вплив цієї політики можна розділити на кілька основних аспектів.

Було проведено стабілізацію валютного курсу:

- фіксований курс гривні: у перші місяці війни НБУ прийняв рішення зафіксувати обмінний курс гривні до долара США на рівні 29,25 грн/дол. Це допомогло уникнути різкої девальвації гривні та стабілізувало фінансові ринки, що критично важливо для соціально-економічної ситуації, адже від курсу залежить вартість імпортованих товарів, таких як паливо та продовольство;
- мінімізація валютних спекуляцій: жорстке регулювання валютного ринку допомогло зменшити спекулятивний тиск на гривню, що захищає населення від ще більшої інфляції та падіння купівельної спроможності.

Постійно здійснюється моніторинг та заходи по стримуванні інфляції:

- підвищення облікової ставки: у червні 2022 р. НБУ різко підвищив облікову ставку до 25 % для боротьби з високою інфляцією, яка значно прискорилася через воєнні дії, логістичні проблеми та зростання цін на енергоресурси. Висока ставка

сприяє стриманню споживчого попиту та зниженню інфляційних очікувань;

- контроль за грошовою масою: щоб уникнути неконтрольованої інфляції, НБУ обмежив обсяги грошової емісії, використовуючи гнучке рефінансування банків та залучення коштів від міжнародних фінансових організацій.

НБУ здійснює всебічну підтримку банківської системи:

- забезпечення ліквідності банків: НБУ активно підтримує стабільність банківської системи шляхом надання банкам доступу до рефінансування. Це допомагає забезпечити безперебійну роботу банків, збереження депозитів громадян і надання кредитів бізнесу;

- відстрочка та реструктуризація кредитів: НБУ сприяв прийняттю програм, які дозволяють реструктуризувати кредити для бізнесу та населення, що постраждали від війни, надаючи їм можливість відтермінувати платежі без додаткових штрафів і пені.

НБУ долучається до фінансування дефіциту бюджету:

- пряма підтримка бюджету: в умовах війни НБУ був змушений тимчасово викупляти облігації внутрішньої державної позики (ОВДП) для фінансування урядових витрат, зокрема на оборону та соціальні програми. Це допомогло утримати фінансову систему від колапсу, проте такі заходи одночасно несуть ризики для інфляції, оскільки збільшують грошову масу;

- залучення міжнародної фінансової допомоги: НБУ активно співпрацює з міжнародними фінансовими інституціями (МВФ, Світовий банк, ЄС) для отримання зовнішньої допомоги, що сприяє покриттю бюджетних дефіцитів і забезпеченню стабільності фінансової системи.

Підтримуються і фінансуються соціальні програми:

- соціальні виплати та пенсії: завдяки стабілізації гривні та підтримці державного бюджету через викуп облігацій, НБУ забезпечує виконання урядом соціальних зобов'язань перед населенням. Це дозволяє уникнути колапсу соціальної системи та зберегти мінімальні стандарти життя для громадян;

- захист заощаджень: стабільність банківської системи та контрольована інфляція допомагають зберегти вартість

заощаджень громадян, що є важливим аспектом соціальної стабільності в умовах воєнного стану.

НБУ сприяє підтримці бізнесу та інвестицій:

– пільгові кредитні програми: НБУ разом з урядом сприяє запровадженню програм підтримки бізнесу, зокрема пільгового кредитування для підприємств, що сприяє збереженню робочих місць та розвитку критично важливих галузей;

– залучення інвестицій: завдяки стабілізаційним заходам НБУ вдалося забезпечити відносну макроекономічну стабільність, що є основою для залучення іноземних інвестицій та міжнародної допомоги на відбудову країни.

Отже, грошово-кредитна політика НБУ в умовах війни спрямована на збереження макроекономічної стабільності, контроль інфляції та підтримку фінансової системи, що є критично важливим для соціально-економічного розвитку України. Хоча виклики залишаються значними, стабілізаційні заходи НБУ допомагають країні протистояти економічним наслідкам війни та створюють передумови для відновлення економіки після завершення агресії.

Список використаних джерел

1. Бюджет України (2023). URL: <http://old.cost.ua/budget/revenue/#1> (дата звернення: 19.10.2024).
2. Фінанси підприємств : навч. посібник / за ред. Г. Я. Аніловської, І. Б. Висоцької. Львів : ЛьвДУВС, 2018. 440 с.

Воробей Анна Володимирівна

студентка кафедри фінансів та обліку

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського,
спеціальність «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Науковий керівник: **Мала Світлана Іванівна**

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів та обліку
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

У ринкових умовах господарювання при суттєвому розширенні прав підприємств значно зростає роль своєчасного і якісного управління ліквідністю і платоспроможністю, та пошуку шляхів підвищення і зміцнення фінансової стійкості суб'єкта господарювання.

Ліквідність – це можливість підприємства фінансувати свою діяльність. Вона характеризується забезпеченістю фінансовими ресурсами, необхідними для нормального функціонування підприємства, цілеспрямованістю їх розміщення і ефективністю використання, фінансовими взаємовідносинами з іншими юридичними та фізичними особами, платоспроможністю та фінансовою стійкістю.

Ліквідність і платоспроможність підприємств є одним із найбільш вживаними категоріями фінансової науки і найбільш популярними об'єктами фінансового аналізу й управління. Дані категорії розглядаються зарубіжними і вітчизняними науковцями, більшість праць присвячені розкриттю сутності ліквідності і платоспроможності підприємств (Н. Власова, В. Корнієвська, О. Максута, Г. Дутчак, Л. Лахтіонова), частина досліджень – визначенню методики та організації їх аналізу (Д. Климов, А. Слуцький, М. Сорокін), а також розкривають проблеми управління ними (Н. Давиденко, Н. Моцак, І. Зайцева, Ф. Поклонський, Г. Азаренкова, П. Кудь). Проте ще не сформувалось єдиного підходу щодо визначення поняття ліквідності та платоспроможності підприємств, а також організації і методики

їх аналізу, який би відповідав об'єктивній економічній сутності даних явищ, забезпечував отримання об'єктивної, багатогранної, точної та достовірної інформацію про них та забезпечував розробку і прийняття оптимальних управлінських рішень.

Розглядаючи підходи різних науковців, можна виділити такі варіанти трактувань сутності категорії платоспроможність.

Перший підхід, який відображає теоретичні погляди західних науковців (Й. Ворст, П. Ревентлоу, Дж. Депалленса, Дж. Джоборда): платоспроможність визначається наявністю власних обігових коштів та здатністю покривати збитки. Тобто автори мають на увазі не лише погашення зобов'язань підприємством, а ще й існування деякого потенціалу чи резерву, який би дав змогу підприємству, працюючи збитково, покривати збитки [1, с. 47].

Для другого підходу (Н. В. Тарасенко, В. І. Іващенко, М. А. Болнох, Є. В. Мних, В. М. Мельник – українські науковці) характерне таке визначення: «...платоспроможність підприємства – найважливіший показник, який характеризує фінансовий стан підприємства» [3, с. 136].

Важливість для підприємства підтримувати платоспроможний стан у будь-який момент часу для задоволення вимог кредиторів, інвесторів, держави щодо сплати податків і зборів вимагає обґрунтування концептуальних засад забезпечення платоспроможності, що передбачає вирішення таких основних питань:

- визначення змісту та об'єкта забезпечення платоспроможності підприємства;
- формування мети й основних завдань управління платоспроможністю;
- обґрунтування функціональної сутності управління платоспроможністю;
- визначення вимог до здійснення управління платоспроможністю підприємством [4, с. 5].

Список використаних джерел

1. Журавльова Ю. Ю. Сутність платоспроможності. *Фінанси України*. 2016. № 1. С. 116–120.

2. Давиденко Н. М. Ліквідність та платоспроможність як показники ефективності фінансового менеджменту підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 2. С. 36–40.

3. Іонін Є. Розв'язання питань методологічного обґрунтування понять «платоспроможність» і «ліквідність». *Актуальні проблеми економіки*. 2004. № 6. С. 30–42.

Юшук Ірина Олексіївна

студентка кафедри фінансів та обліку
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського,
спеціальність «Облік і оподаткування»

Науковий керівник: Пилипенко Ольга Олегівна

кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів та обліку
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

МЕТОДИ ОБЛІКУ ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА

Облік витрат на виробництво є однією з найважливіших складових системи управління підприємством. Основне завдання обліку витрат полягає в точному визначенні собівартості продукції, оцінці ефективності використання ресурсів та забезпеченні фінансової прозорості діяльності компанії. Сучасні методи обліку витрат на виробництво дозволяють гнучко адаптуватися до специфіки різних виробничих процесів і галузей, забезпечуючи достовірність даних для прийняття управлінських рішень.

Метою роботи є дослідження методів обліку витрат виробництва та способів їх реалізації.

Методи обліку витрат виробництва – це сукупність прийомів і процедур, які використовуються для систематичного збору, обробки та узагальнення інформації про витрати, пов'язані з виробничою діяльністю підприємства. Основна мета таких методів полягає у точному визначенні собівартості продукції, контроль за витратами та забезпечення управління ефективністю виробничих процесів [1].

1. Нормативний метод обліку витрат.

Нормативний метод обліку витрат є одним із найпоширеніших у промислових підприємствах, де витрати на матеріали, працю та інші ресурси заздалегідь визначаються на підставі встановлених норм. У цьому методі кожен вид ресурсів має свою нормативну величину, що дозволяє підприємству контролювати фактичні витрати і швидко виявляти відхилення.

2. Попередільний метод обліку витрат.

Попередільний метод обліку витрат використовується на підприємствах, де виробництво організовано за етапами (переділами). Цей метод застосовується у безперервному або серійному виробництві, де процеси переходять з одного переділу на інший.

3. Позаказний метод обліку витрат.

Позаказний метод обліку витрат використовується на підприємствах, де виробляється продукція на індивідуальне замовлення або за короткими серіями. Витрати на виробництво накопичуються за кожним окремим замовленням, що дозволяє точно визначати собівартість кожного замовлення або партії продукції.

4. Стандарт-костинг (Standard Expenseing).

Метод стандарт-костинг базується на використанні стандартних витрат, які визначаються на підставі планових нормативів витрат на кожен вид продукції. Цей метод дозволяє здійснювати контроль за відхиленнями фактичних витрат від стандартних.

5. Директ-костинг (Direct Expenseing).

Метод директ-костинг передбачає облік тільки змінних витрат, які безпосередньо пов'язані з виробництвом продукції. Постійні витрати обліковуються окремо та списуються на фінансові результати звітного періоду.

6. Маржинальний метод обліку витрат.

Маржинальний метод обліку витрат ґрунтується на розрахунку маржинального доходу – різниці між виручкою від реалізації продукції та змінними витратами. Цей метод дозволяє визначити, наскільки прибутковий кожен вид продукції, оскільки

маржинальний дохід покриває постійні витрати та створює прибуток.

Завершальний етап обліку виробничих витрат полягає в їх узагальненні за статтями калькуляції, елементами, цехами, видами продукції (замовлень) та видами послуг. Це узагальнення проводиться поетапно, базуючись на зведених даних, отриманих шляхом обробки первинної документації.

У процесі вирішення завдань з обліку витрат на виробництво використовуються такі дані, як нарахування амортизації за кодами виробничих витрат, використання матеріальних ресурсів у виробництві, нарахування заробітної плати та страхових внесків, оприбуткування готової продукції на склади за фактичною собівартістю, розподіл позавиробничих витрат [2].

Ефективний облік витрат виробництва є ключовим елементом управління діяльністю підприємства, оскільки він забезпечує детальне розуміння витрат на всіх етапах виробничого процесу. Важливість точного визначення і контролю витрат важко переоцінити, адже це дозволяє підприємству оптимізувати використання ресурсів, знизити витрати і підвищити рентабельність.

Список використаних джерел

1. Маренич Т. Методи обліку витрат і калькулювання собівартості продукції. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2006.
2. Погосова А. В., Ярмолюк О. Ф. Методи обліку витрат та калькулювання собівартості продукції: переваги та недоліки. *Облік і фінанси*. 2012. № 4.

Андрущенко Тарас Володимирович

студент кафедри фінансів та обліку
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського,
спеціальність «Облік і оподаткування»

Науковий керівник: **Клименко Оксана Миколаївна**
кандидат наук з державного управління, доцент кафедри фінансів та обліку
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

ОСНОВНІ ЗАВДАЧІ ПРОВЕДЕННЯ АУДИТУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Основні засоби – це матеріальні засоби, які використовуються у виробництві продукції, або іншій господарській діяльності підприємства більше одного року, або одного операційного циклу, якщо такий цикл є більшим за рік та поступово переносять свою вартість на новостворені продукти або послуги [3].

Облік основних засобів повинен здійснюватися відповідно до умов чинного законодавства та включати наступні складові [1]:

- введення в експлуатацію об'єктів основних засобів;
- покращення та ремонт об'єктів основних засобів;
- ліквідація об'єктів основних засобів;
- нарахування амортизації основних засобів.

Загальною метою аудиту основних засобів згідно із Міжнародними стандартами аудиту МСА 200 «Загальні цілі незалежного аудитора та проведення аудиту відповідно до Міжнародних стандартів аудиту» являється висловлення аудитором незалежної професійної думки щодо правильності відображення у звітності підприємства інформації щодо основних засобів [4].

Основні задачі, які має ставити аудитор під час проведення аудиту основних засобів наступні [4]:

- аналіз відповідність ведення бухгалтерського обліку основних засобів на підприємстві нормам чинного законодавства;
- проведення перевірки наявності документів, які б підтверджували операції із основними засобами;

- аналіз своєчасного відображення всіх операцій, які стосуються основних засобів у бухгалтерському обліку;
- перевірка документів та операцій в обліку на допущені помилки;
- зіставлення отриманих даних щодо основних засобів в аналітичному обліку із синтетичним, а дані синтетичного обліку необхідно зіставити із фінансовою звітністю;
- аналіз документів та операцій, які пов'язані із інвентаризацією основних засобів;
- аналіз процесу формування справедливої вартості основного засобу відповідно до джерела його отримання або виготовлення;
- наявність правильного розподілу основних засобів на власні та орендовані;
- перевірка правильності розподілу основних засобів на виробничі та допоміжні та правильність розподілу амортизаційного фонду підприємства тощо.

Для того, щоб оцінити ефективність контролю за основними засобами аудитор має поставити наступні питання:

- Чи змінювались методи нарахування амортизації впродовж поточного періоду?
- Чи продовжується нарахування амортизації на основні засоби які знаходяться на консервації або реконструкції?
- Чи є на балансі підприємства повністю зношені, але не списані основні засоби?

Методи, які може застосовувати аудитор під час проведення аудиту основних засобів наступні: опитування, фізична перевірка, порівняння, перерахунок, документальна перевірка, вибіркове дослідження. Через те, що перевірка основних засобів є дуже трудомісткою, адже вимагає аналізу великої кількості даних аудитор може аналізувати не всі дані, а вибірково, але за умови що аудиторський ризик є на прийнятному рівні.

Аудитор самостійно вирішує які обрати методики під час проведення аудиторської перевірки основних засобів у відповідності до поставлених перед ним цілей.

Проведення аудиту основних засобів передбачає застосування ряду методичних прийомів (табл. 1) [2].

Таблиця 1

Методичні прийоми аудиту основних засобів

Прийом		Процедура аудиту
Органолептичний		<ul style="list-style-type: none"> – інвентаризація; – вибіркове спостереження; – суцільне спостереження; – експертиза; – службове розслідування
Розрахунковий, аналітичний		<ul style="list-style-type: none"> – економічний аналіз; – статистичні розрахунки; – економіко-математичні методи; – інформаційне моделювання
Документальний	Дослідження документів	<ul style="list-style-type: none"> – за формою; – за змістом; – арифметична перевірка; – аналітична перевірка; – зустрічна перевірка
	Групування	<ul style="list-style-type: none"> – хронологічне; – статистичне; – хронологічно-систематизоване

Аудитор також має визначити склад та структуру основних засобів, яка склалась на підприємстві. Щоб це визначити аудитор повинен запросити від керівників підприємства весь перелік основних засобів, а також додаткову інформацію, яка включає: найменування об'єкту, дату його купівлі або кінцеву дату створення основного засобу, його короткий опис, балансову вартість, норму амортизації, яка застосовується до цього основного засобу, суму нарахованої амортизації.

Список використаних джерел

1. Верига Ю. А. Бухгалтерський облік : навч. посіб. Київ : Центр навчальної і практичної літератури, 2019. 520 с.

2. Гуцаленко Л. В. Організація обліку та аудиту основних засобів. *Економіка і суспільство*. 2017. № 8. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/8_ukr/123.pdf (дата звернення: 23.10.2024).

3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_014#Text (дата звернення: 23.10.2024).

4. Рій А. Р. Облік і аудит основних засобів підприємства: методика та організація. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/41128/1/РІЙ%20АНДРІЙ.pdf> (дата звернення: 23.10.2024).

Бондарук Василь Миколайович

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського,
спеціальність «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Науковий керівник: **Мала Світлана Іванівна**
кандидат економічних наук, доцент, кафедра фінансів та обліку
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ТА КРЕДИТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах трансформаційної економіки основою стабільного становища будь-якого підприємства є його фінансова стійкість. Великий вплив на фінансовий стан будь-якого підприємства робить стан кредиторської та дебіторської заборгованості [1].

Дебіторська заборгованість – це тимчасове заморожування оборотних активів у господарській діяльності підприємства, що стає причиною фінансових ускладнень. Кредиторська заборгованість означає використання коштів, які не належать підприємству.

Вивченням питання теоретичного і практичного аспекту кредиторської та дебіторської заборгованості займалося багато вітчизняних науковців, зокрема Л. О. Лігоненко, М. М. Нашкерська, Л. В. Черненко та ін. Більшість науковців поділяє фактори впливу на формування дебіторської та кредиторської

заборгованості на зовнішні та внутрішні. Л. О. Лігоненко, М. М. Нашкерська, Л. В. Черненко до зовнішніх факторів відносять стан економіки в країні та економічну політику уряду; податкову систему в державі; стан розрахунків у країні; рівень інфляції; збалансованість грошової та товарної маси, розвиток кредитних відносин та ефективність грошово-кредитної політики НБУ; вид продукції; обсяг ринку та рівень його насиченості [2, с. 29; 3, с. 137; 4, с. 35].

Незважаючи на значні наукові дослідження та теоретичні досягнення в дослідженнях, присвячених проблемам кредиторської та дебіторської заборгованості, потребують подальшого обґрунтування та вдосконалення питання оперативного й ефективного управління ними на сучасному підприємстві.

Дебіторська і кредиторська заборгованість підприємства виникає унаслідок безготівкових розрахунків із покупцями, підрядчиками, фінансовими органами, органами соціального страхування, депонентами, підзвітними особами тощо. Виникнення обох видів заборгованості зумовлене незбіганням моменту відвантаження готової продукції, виконання робіт, послуг, отримання товарно-матеріальних цінностей, нарахування зарплати і платежів з моментом їх оплати. Значні розміри дебіторської і кредиторської заборгованості приводять до перерозподілу оборотних коштів [5, с. 124–131].

Однією із ключових проблем будь-якого підприємства є управління фінансовими ресурсами, що пов'язане з оптимальним співвідношенням дебіторської та кредиторської заборгованості на підприємствах, обсягами кредиторської та дебіторської заборгованості, термінами їх виплати, впливом цієї заборгованості на фінансове забезпечення підприємств та їхні фінансові результати.

Виходячи із сутності дебіторської заборгованості, яка являє собою вилучення грошових коштів та інших оборотних активів з обороту підприємства, значні її розміри, особливо за товари, роботи, послуги, свідчить про безпроцентне кредитування інших підприємств. А це стає причиною фінансових труднощів самого

підприємства. Великі розміри кредиторської заборгованості також негативно характеризуються діяльність підприємства та свідчать про напруженість його фінансового стану та платіжної дисципліни. У процесі аналізу дебіторської і кредиторської заборгованості необхідно скласти розрахунковий баланс шляхом порівняння цих видів заборгованості.

Управління дебіторською та кредиторською заборгованостями в системі управління розрахунковими відносинами спрямовано на формування складу майбутніх дебіторів (покупців) і кредиторів (постачальників). Визначення складу або відбір покупців здійснюється за допомогою критеріїв: виконання платіжної дисципліни в минулому; прогнозу фінансових можливостей оплати обсягу товарів (продукції) покупцями, який замовляється; економічних і фінансових умов підприємства-продавця (затовареність, рівень потреби в готівці тощо).

Для покращення діяльності підприємства потрібно провести аналіз дебіторів, особливо тих, хто розраховується несвоєчасно. Для цього можна запропонувати такі заходи: треба визначити склад дебіторів з урахуванням їх репутації, платоспроможності, обмежити розмір дебіторської заборгованості в розрахунку на одного клієнта, забезпечити покриття дебіторської заборгованості шляхом страхування, забезпечення векселями, використанням штрафних санкцій. Це дозволить повернути власні кошти підприємства, що належать підприємству і таким чином не збільшувати суму позичкових коштів, особливо кредиторської заборгованості [6].

Комплексний підхід до управління боргами підприємства визначає його дисконтну і кредитну політику щодо покупців, шляхи прискорення повертання боргів та зменшення безнадійних боргів, вибір умов продажу, що забезпечують гарантоване надходження грошових коштів та в цілому позитивно впливає на прибутковість компанії [7].

Таким чином, основними результатами запровадження ефективного взаємоузгодженого управління дебіторською і кредиторською заборгованістю мають стати:

- забезпечення безперервної роботи підприємства;
- зменшення обсягів вільних поточних активів і, як наслідок, зниження витрат на їх фінансування;
- прискорення обігу оборотних активів;
- максимізація прибутку підприємства;
- збереження та підвищення платоспроможності, ліквідності;
- зміцнення фінансового стану та фінансової безпеки підприємства.

Список використаних джерел

1. Житна І. П. Економічний аналіз господарської діяльності підприємств. *Вища школа*. 2001.
2. Лігоненко Л. О. Управління дебіторською заборгованістю підприємства : навчальний посібник. Київ. нац. торг. екон. ун-т, 2005. 275 с.
3. Нашкерська М. М. Управління дебіторською заборгованістю у структурі оборотного капіталу підприємства. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2009. № 647. С. 136–140.
4. Черненко Л. В. Управління дебіторською заборгованістю в аграрних підприємствах : дис. канд. екон. наук. ; спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами». Київ, 2007. 241 с.
5. Бланк І. А. Фінансовий менеджмент : навчальний посібник. Вид-во «Ельга», 2008. 724 с.
6. Кручак Л. Методика аналізу дебіторської заборгованості в системі управління підприємством. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. URL: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua> (дата звернення: 31.10.2024).
7. Булат Г. В. Аналіз дебіторської заборгованості та напрями удосконалення управління нею. *Вісник Хмельницького національного університету*. Серія: Економічні науки. 2020. № 1. С. 222–226.

Чечетова Наталя Федорівна

доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів та обліку
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

Гордієнко Олександр Сергійович

аспірант Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Інвестування – це дієвий інструмент для досягнення фінансової стабільності та забезпечення ефективності економіки на майбутнє. Натомість в сучасних умовах війни економіка України функціонує з великими труднощами. До того ж зростає і загальний рівень напруги в геополітичному світі, що додатково не найкраще впливає на стан інвестиційної політики. Незважаючи на складні умови інвестиційний потенціал країни не має тенденції значного зниження.

Інноваційний потенціал є сукупної інтегральної характеристикою ресурсів і продуктивних можливостей економіки, які забезпечують прискорені темпи її розвитку, вводять у дію наявні, але не використані резерви, активують якісні характеристики системи управління, формують її готовність до проведення реформаційних заходів. Отже, в інноваційному потенціалі містяться максимально можлива кількість не ресурсів узагалі, а тільки тих видів, які в поєднанні з механізмом їхнього використання забезпечують економічний розвиток країни шляхом залучення науково-технічних, інформаційно-комунікаційних та інституційних досягнень. Інноваційний потенціал може бути використаний і для вимірювання часової динаміки виникнення нового й інноваційних можливостей для будь-якого періоду часу, а на регулярних засадах може виступати як показник ефективності технологічного потенціалу країни [1].

Умови військового стану в Україні певною мірою призвели до серйозних фінансових обмежень для інвестування у різні

сфери економіки. Проте війна не означає ембарго на інвестиції. У 2023 р. іноземні інвестори вклали в економіку України 4,25 млрд дол., що перевищує обсяги 2016–2017 рр. Найбільше прямих іноземних інвестицій у 2024 р. надійшло з таких країн: Нідерланди – 1,19 млрд дол., Кіпр – 1,13 млрд дол., США – 361 млн дол., Великобританія та Ірландія – 297 млн дол., Люксембург – 284,5 млн дол., Австрія – 276,8 млн дол., Франція – 263,7 млн дол., Польща – 191,6 млн дол., Швейцарія – 189,2 млн дол., Угорщина – 101,9 млн дол. [1].

Запас або накопичення прямих іноземних інвестицій на початок 2024 р. становив 55,2 млрд дол., що на 6,3 % більше, ніж на початок 2023 р. Проте, якщо порівнювати їх обсяги з країнами Центральної та Східної Європи, ці запаси залишаються на низькому рівні. Наприклад, у Польщі сума запасу прямих іноземних інвестицій за підсумками 2022 р. становила 270 млрд дол., що вп'ятеро більше, ніж в Україні. Та й в цілому по щорічному припливу інвестицій ми також відстаємо від багатьох інших країн. Так, за даними Світового банку за 2022 р., Польща отримала 35 млрд дол. прямих іноземних інвестицій, Чехія – 10,5 млрд дол., Німеччина – 47,3 млрд дол., Франція – 105,4 млрд дол. Як зазначають в уряді «щоб наздогнати країни ЄС за рівнем ВВП на душу населення, Україні потрібні інвестиції або передача технологій у розмірі 10–30 млрд дол. на рік протягом наступного десятиліття» [2]. Із зазначено витікає, що іноземні інвестори не поспішають в Україну, адже воєнні ризики вкрай високі, що не лише ускладнює ведення бізнесу, а й не дає змоги навіть спрогнозувати перспективи повернення інвестицій в найближчий період в майбутньому.

Натомість власники бізнесу, що працює, не залишають свої компанії в Україні, що помітно за обсягами реінвестицій. Та й загалом бізнес-активність зберігається на прийнятному рівні. За даними Міністерства економіки, Індекс очікувань ділової активності (ІОДА) в 2024 р. у порівнянні з 2023 р. зріс відразу на 4,5 пункту – до 52 пунктів. Безумовно є ризики з інвестуванням в Україну під час війни, але формуються засади

підтримки інвесторів за допомогою надійних заходів та стимулів, які включають гарантії країн G7 та ЄС, страхування військових ризиків, державні програми, спрощення процедур, податкові пільги та доступ до доступного фінансування.

Відновлення економіки у післявоєнний період стане складним процесом, незважаючи на рівень розвитку самої країни. Потрібен комплексний підхід до розробки стратегії та напрямів її реалізації. Першочергові цілі у короткостроковій перспективі є, насамперед, надати пріоритет стабілізації економіки та захисту життєво важливих потреб, насамперед відновлення секторів критичної інфраструктури. Щодо довгострокової стратегії, то тут потрібно зосередитись на міжнародній співпраці в отриманні фінансово-технічної допомоги, сприяттні інноваційному підприємництву та створенні сприятливого бізнес-середовища (модернізація підприємств переробної промисловості; публічно-приватне партнерство (морські порти, аеропорти, залізниця); цифровізація всіх сфер економіки).

Владою та науковцями в Україні розробляється потужний та всеохоплюючий план відновлення країни, стратегія реалізації якого розрахована на 10 років і отримала схвальні оцінки та підтримку від міжнародних партнерів. Україна ставить перед собою амбітну, втім цілком реалістичну мету: до 2032 р. здійснити стрибок від перехідної економіки до економіки, що розвивається. Одним із кроків реалізації цієї стратегії щодо залучення в українську економіку іноземних інвесторів було створено унікальну електронну платформу Advantage Ukraine, на якій зібрано понад 500 інвестпроектів та можливостей у багатьох галузях економіки України [2].

Водночас, для успішної відбудови та економічного зростання, формування інвестиційного потенціалу країни необхідне потужне залучення приватного сектору. Уряд активно працює над створенням сприятливих умов для включення бізнесу у відбудову країни, залучати їх інвестиції та розвивати українське виробництво у межах політики «Зроблено в Україні». Державну підтримку можуть отримати інвестори з проектами обсягом

від 12 мільйонів євро і терміном реалізації до п'яти років. Пріоритет надається галузям переробної промисловості, видобутку корисних копалин, транспорту, логістики, освіти, науки, охорони здоров'я, управління відходами, а також мистецтву, культурі, туризму, спорту та електронним комунікаціям.

Слід зауважити, що історичний розвиток знає багато прикладів успішних та достатньо ефективних стратегій реконструкції та стабілізації національної економіки за рахунок потужного інвестиційного потенціалу країн. До таких країн можна віднести досвід постраждалих від активних бойових дій на своїй території, наприклад Хорватія, Боснія і Герцеговина, Грузія. Окремо, можна, розглянути істотно важливий для нас досвід Ізраїлю.

Отже, інвестиційна політика держави щодо примноження інвестиційного потенціалу України повинна бути спрямована на вирішення таких важливих проблем:

- створення сприятливих умов для розвитку інноваційних процесів;
- концентрацію фінансових ресурсів на пріоритетних напрямках науки, зменшення ризику державних та приватних компаній у процесі розробки нової високотехнологічної продукції;
- формування цільових науково-технічних програм;
- поширення науково-технічних знань як найважливішого економічного ресурсу.

Список використаних джерел

1. Єсіна В. О. Розвиток інноваційного потенціалу регіонального господарського комплексу : монографія ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. 153 с.
2. Міністерство економіки України. *Офіційний сайт*. URL: <https://me.gov.ua/view/82d5b422-62a3-4960-869a-9bb8a46c4422>

Кужильна Анастасія Дмитрівна

студентка кафедри фінансів та обліку

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського,
спеціальність «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Науковий керівник: **Клименко Оксана Миколаївна**

кандидат наук з державного управління, доцент кафедри фінансів та обліку
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

СУТНІСТЬ І ЗАВДАННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Оскільки фінанси відіграють ключову роль у забезпеченні ефективної діяльності страхової компанії, основним завданням є належне управління фінансами на всіх етапах страхової діяльності. Існують різні підходи до характеристики процесу управління через його складність і багатогранність, які залежать від специфіки об'єкта управління. Термін «управління» в загальному розумінні охоплює діяльність, спрямовану на керівництво кимось або чимось.

Фінансові аспекти діяльності страхових компаній мають спільні риси з фінансами в загальному розумінні, але специфіка їх діяльності і цілі функціонування визначають особливості фінансових відносин у цьому секторі. Більшість фінансових відносин страхових компаній регулюється законодавством і нормативними актами, такими як порядок формування статутного та резервного капіталу, управління страховими резервами, вимоги до фінансової стійкості та платоспроможності, а також інші аспекти [2].

В сучасних умовах страхування виходить за рамки традиційних відносин, набуваючи специфічних рис і особливостей. Отже, фінанси страхових компаній можна визначити як економічні відносини, які виникають у процесі страхової діяльності і включають формування, розподіл і використання капіталу і коштів страхового фонду для покриття збитків, фінансування витрат на організацію страхової справи, контроль за їхнім обігом та забезпечення фінансової стійкості

компанії в умовах дотримання вимог і обмежень державного регулювання [4].

«Управління фінансами» є широким поняттям, яке потребує науково-теоретичного обґрунтування специфіки управління в різних контекстах – чи то фінанси держави, підприємств, чи страхових компаній.

Враховуючи специфіку страхової діяльності (наявність капіталу переважно у грошовій формі протягом усього операційного циклу, жорстке нормативне регулювання, дисбаланс між надходженнями та витратами через нерівномірність страхових платежів і виплат), можна зробити висновок, що управління фінансами страхових компаній є цілеспрямованим впливом керівництва на фінансові процеси. Воно включає впорядкування надходжень і витрат, враховуючи взаємовідносини компанії з іншими елементами фінансової системи, дотримуючись чинного законодавства, з метою досягнення стратегічних цілей компанії [3].

Метою управління фінансами страховика є забезпечення фінансової стабільності та ліквідності компанії, поєднане з наданням страхових послуг і виконанням зобов'язань щодо виплат за страховими вимогами. У високорозвинених страхових компаніях практика корпоративного управління свідчить про те, що стратегічні цілі бізнесу формуються під впливом місії компанії. Загалом, місію страхових компаній визначають як задоволення суспільної потреби в надійному страховому захисті [1].

Відповідно завдання управління фінансами страхових компаній формуються на основі стратегічної мети. До них належать:

1) «фінансове планування на основі прийнятої стратегії розвитку;

2) формування і використання статутного капіталу відповідно до вимог чинного страхового законодавства;

3) встановлення вартості страхових послуг, еквівалентної прийнятою на страхування ризиків і планованим власним витрат компанії;

4) формування та розміщення страхових резервів відповідно до чинного страхового законодавства;

5) контроль за витратами компанії, перш за все, за ступенем відповідності рівня страхових виплат структурі страхових тарифів;

6) контроль за поточним станом платоспроможності компанії і його відповідністю вимогам законодавства;

7) контроль ключових фінансових показників в цілому, їх виконання за функціональними і лінійними підрозділами;

8) планування та реалізація податкової політики страховика, своєчасна і повна сплата податків і зборів;

9) формування обов'язкової і додаткової управлінської звітності та доведення її до зацікавлених осіб» [3].

Функції управління фінансами страхових компаній є комплексом взаємопов'язаних організаційних дій, які здійснює управлінський персонал, спрямовуючи їх на конкретні аспекти фінансової діяльності компанії. Ці дії в сукупності забезпечують досягнення стратегічних цілей, поставлених перед страховою компанією в певний часовий період [3].

Ефективне використання фінансових інструментів, як загальних, так і спеціальних, є критично важливим для управління фінансами страхової компанії. Загальні фінансові інструменти допомагають в управлінні фінансовими потоками та витратами, в той час як спеціальні фінансові інструменти безпосередньо впливають на основні елементи страхової діяльності і забезпечують фінансову стійкість і конкурентоспроможність компанії.

Список використаних джерел

1. Балицька М. В. Роль фінансової стійкості страхових компаній у забезпеченні фінансової стабільності економіки країни. *Економіка та держава*. 2016. № 9. С. 89–92.

2. Гуминська М. В., Василенко А. В., Присяжнюк Н. М. Фінанси страхових організацій : опорний конспект лекцій. Київ : КНТЕУ, 2011. 144 с.

3. Доманчук А. І. Формування системи управління фінансами страхових компаній. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 30. С. 60–67. URL: http://bses.in.ua/journals/2018/30_2_2018.pdf

4. Нагайчук Н. Г. Теоретичні підходи до визначення змісту поняття «фінанси страхових організацій». *Інвестиції: практика та досвід*. 2010. № 11. С. 32–35.

Березинський Леонід Володимирович

кандидат політичних наук, доцент кафедри освітнього менеджменту, державної політики та економіки комунального закладу вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради

МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЯК СКЛАДОВА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В ПЕРІОД ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Політична культура є однією з ключових складових ефективного державного управління, особливо в період трансформації суспільства. У сучасних умовах, коли багато країн стикаються зі складними викликами соціальних і політичних змін, політична культура виступає як базовий елемент у процесі управління державою. Вона визначає спосіб взаємодії громадян, політичних еліт та державних інститутів, що в кінцевому рахунку впливає на стабільність, ефективність та легітимність державної влади. Однак, політична культура не є статичним явищем, вона змінюється під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів, особливо в період суспільних трансформацій. Ці зміни можуть мати як позитивний, так і негативний вплив на державне управління. Зокрема, ми розглянемо, які інструменти та методи використовуються для впливу на політичну культуру, як ці механізми працюють в умовах соціальних змін і як вони можуть сприяти успішному переходу суспільства до нових форм управління.

Політична культура визначається як сукупність цінностей, норм, переконань та установок, які впливають на політичну поведінку індивідів та груп. Це явище охоплює ставлення до політичних

інститутів, громадської участі, прийняття владних рішень тощо. Вона є важливою складовою процесу державного управління, оскільки сприяє створенню легітимної та стабільної влади.

У період трансформації суспільства політична культура піддається серйозним змінам [2] Це пов'язано з тим, що соціальні зміни, зокрема революції, демократичні переходи або економічні кризи, можуть впливати на політичну поведінку населення і зумовлювати переосмислення цінностей та установок щодо влади. В таких умовах особливу роль починають відігравати механізми, що сприяють формуванню або адаптації політичної культури до нових реалій.

Механізми формування політичної культури можуть бути формальними та неформальними. Формальні механізми включають державні політики, освітні програми, медіа та інші інституційні засоби. Важливою складовою є розвиток політичної освіти, яка сприяє підвищенню політичної грамотності та активності громадян. Крім того, медіа відіграють ключову роль у поширенні інформації та формуванні суспільної думки. Протягом трансформаційного періоду медіа можуть бути використані як інструмент для пропаганди нових ідей та політичних цінностей [1].

Неформальні механізми, такі як громадські рухи, вплив сім'ї, релігійні інститути та інші соціальні організації, також є важливими факторами у формуванні політичної культури. Наприклад, у країнах, де політичні інститути слабкі або корумповані, громадянські суспільства можуть взяти на себе роль формування нових політичних цінностей і сприяти розвитку демократичних норм.

Важливим аспектом процесу формування політичної культури є її адаптація до змін у структурі державного управління. Наприклад, при переході від авторитарного до демократичного режиму політична культура повинна еволюціонувати у напрямку до більшої відкритості, участі громадян у політичному процесі та довіри до інститутів влади. Однак, цей процес може супроводжуватися значними викликами, такими як політична апатія або недовіра до влади, особливо якщо попередній

політичний режим залишив глибокі негативні сліди в свідомості населення [4].

Крім того, політична культура впливає на процес ухвалення рішень в державному управлінні. У країнах з розвинутою політичною культурою інститути управління здатні ефективніше реагувати на запити суспільства і створювати умови для стабільного розвитку. Водночас у державах з низьким рівнем політичної культури державне управління часто стикається з проблемами корупції, нестабільності та низької ефективності.

Період трансформації суспільства є критичним для політичної культури, оскільки він може стати або періодом занепаду, або періодом відродження державного управління. Для цього важливою є робота не тільки на рівні інституцій, але й на рівні громадянського суспільства. Використання нових комунікаційних технологій, таких як соціальні мережі, є потужним інструментом для формування нової політичної культури, оскільки вони надають можливість широкого обміну ідеями та організації громадських рухів.

Механізми формування політичної культури відіграють важливу роль у державному управлінні, особливо в період трансформації суспільства. Вони охоплюють як формальні, так і неформальні інструменти, які впливають на політичну поведінку громадян і на взаємодію між суспільством та владою. Важливо зазначити, що ефективне державне управління в умовах соціальних змін залежить від здатності політичної культури адаптуватися до нових викликів і цінностей [3].

Зміни в політичній культурі можуть мати як позитивний, так і негативний вплив на стабільність та ефективність державних інститутів. Тому важливо приділяти увагу розвиткові громадянського суспільства, політичної освіти та ефективній комунікації між владою і громадянами, щоб забезпечити стабільний перехід до нових форм державного управління.

Розуміння механізмів формування політичної культури дозволяє краще прогнозувати і впливати на політичні процеси

у період трансформації, що є важливим фактором успішного розвитку будь-якої держави.

Список використаних джерел

1. Гончарук О. Раціональність та нераціональність в оцінці населенням України політичних та економічних змін. *Соціологічний моніторинг* / за ред. д. е. н. В. Ворони, д. с. н. М. Шульги. 2003. Київ : Інститут соціології НАН України, 2003. С. 77–88.

2. Піхун О. Проблеми формування політичної культури в перехідних суспільствах на прикладі України [Електронний ресурс]. URL: <http://naub.oa.edu.ua/2012/osoblyvosti-formuvannya-politychnoji-kultury-vladnoji-elity-v-ukrajini/>

3. Рудакевич О. М. Політична культура національних спільнот: теорія та методологія дослідження. Тернопіль : ТНЕУ, 2013. 350 с.

4. Буяк Б. Політична культура молоді як фактор еволюції українського суспільства. *Актуальні проблеми внутрішньої політики*. 2004. № 4. С. 137–147.

5. Халілова-Чуваєва Ю. А., Сугоняк А. О. Проблеми становлення сучасної політичної культури в Україні. *Ключевые проблемы современной науки*. 2012. ДНУЕіТ ім. М. Туган-Барановського. Д., 2012. 65 с.

Горстка Оксана Віталіївна

аспірантка Національного університету цивільного захисту України

СВІТОВИЙ ДОСВІД ЕВОЛЮЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ

Еволюція системи фінансової та соціальної відповідальності корпорацій зумовлена об'єктивними процесами переходу сучасної ринкової економіки до постіндустріальної стадії свого розвитку. Це пов'язано з впливом науково-технічного прогресу та активним розвитком інформації, системи комунікації між державою та приватним бізнесом, а також змінами у відносинах між підприємницькою спільнотою. Названі фактори призвели до інтелектуалізації виробничого процесу та сфери послуг,

до пріоритетної ролі людського капіталу у розвитку мікро-, мезо- та макросистем.

Українське підприємництво розвивається відповідно до загальносвітових закономірностей і поступово освоює інноваційний тип відтворювального процесу, що зумовлює необхідність підвищення як соціальної відповідальності українського бізнесу, так і посилення фінансового потенціалу вітчизняних корпорацій.

Видається важливим розглядати еволюцію соціальної та фінансової відповідальності бізнесу в контексті модифікації не тільки його функцій, а й завдань реформування державного регулювання економіки, з метою підвищення ефективності відтворювального процесу, розвитку партнерства влади та бізнесу.

Об'єктивною основою цієї еволюції є, перш за все, модернізація основного капіталу підприємств на інноваційній базі, більш активне вкладення інвестицій у людський капітал, а також вагомі вкладення бюджетних коштів усіх рівнів у соціальну сферу та розвиток науки.

Проблему корпоративної відповідальності, яка нами розглядається в єдності фінансової та соціальної її сторони, етапів її розвитку важливо розглядати з позицій комплексного підходу, спираючись на аналіз діяльності не лише органів державного та муніципального управління, а й участь підприємницької спільноти у вирішенні їм суспільно значущих проблем [1].

З погляду автора слід розглядати етапи становлення корпоративної відповідальності як і розвинених країн, і в Україні з урахуванням змін форм взаємодії держави з бізнесом. Протягом історичного розвитку суспільства з 60-х років минулого століття змінилася сама форма держави та технологія здійснення владних функцій стосовно підприємницької спільноти. Механізм державного регулювання соціально-економічного розвитку зазнав істотної трансформації, що вплинуло і формування соціальної відповідальності підприємців.

Важливо розглянути основні етапи формування соціальної та фінансової відповідальності бізнесу в Україні, без якої неможливий розвиток економіки та соціальних процесів у перспективі переходу до інноваційної системи відтворення.

На застарілій техніці – технологічній базі багатьох вітчизняних компаній неможливо сформувати постіндустріальну економіку. Одночасно без соціально відповідальної поведінки керівників українських підприємств та фінансової стабільності компаній також неможливо провести модернізацію та реорганізацію бізнесу на інноваційній базі. Українські вчені виділяють низку етапів формування корпоративної відповідальності в Україні [3].

На основі узагальнення підходів українських та зарубіжних учених представлено авторське трактування основних етапів становлення та розвитку соціальної та фінансової відповідальності в Україні.

В історичній еволюції соціальної та фінансової відповідальності господарської діяльності, як видно за даними таблиці, значно ускладнюється зміст даних понять.

На початкових етапах вона розглядалася переважно в етичному та правовому аспекті відповідальності приватного підприємця як юридичної особи. Сьогодні (на V-му етапі) створено передумови для комунітарної соціальної відповідальності як сукупності відповідальної поведінки органів влади, бізнесу, громадянського суспільства в цілому.

Важливо відзначити еволюцію моделей корпоративної відповідальності, що буде розглянуто у третьому параграфі цієї глави.

Список використаних джерел

1. Адамов Б. І., Діденко Н. Г. Вплив державного управління на формування інформаційної відкритості як основи соціального партнерства в українському суспільстві. *Управління діяльністю органів державної влади. Серія: Державне управління*. 2016. Т. VII. Вип. 71. С. 94–104.

2. Біла І. С., Петришина Н. В. Особливості державно-приватного партнерства в сучасних умовах в Україні. *Сталий розвиток економіки*. 2012. № 2. С. 36–39.

3. Іняхін В. Є. Можливості використання в Україні позитивного зарубіжного досвіду щодо взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності. *Європейські перспективи*. 2023. № 1. С. 206–212.

Склярова Анастасія Олегівна

студентка кафедри менеджменту
Національного університету цивільного захисту України,
спеціальність «Туризм»

Науковий керівник: **Леоненко Неллі Анатоліївна**
доктор наук з державного управління, доцент, кафедра менеджменту
Національного університету цивільного захисту України

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ ТА ЙОГО ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ В УКРАЇНІ

Страховий ринок є ключовим елементом фінансової системи, тісно пов'язаним із ринком засобів виробництва, споживчих товарів, капіталу, цінних паперів, праці та робочої сили. Страховий ринок виступає певним «гарантом» фінансової безпеки, сприяє уникненню ризикових подій, та ефективному реагуванню на їх наслідки, дозволяючи суб'єктам господарювання безперебійно працювати не зазнаючи великих фінансових потрясінь.

Міжнародний досвід ілюструє, що соціально-економічний рівень розвитку країни досить часто визначають за станом страхового ринку, який у багатьох країнах за прибутковістю поступається лише туризму, випереджаючи промисловість і банківський сектор. У провідних зарубіжних країнах страхування є ключовим інструментом залучення інвестицій, а також має широкий спектр можливостей, забезпечуючи надійний захист

від різноманітних ризиків, серед яких катастрофічні, воєнні, політичні, екологічні, транспортні тощо [1].

На відміну від розвинених ринків, страхові ринки країн з трансформаційною економікою, ще перебувають на стадії певного становлення. Зокрема, в Україні в сучасних умовах страхування обмежено виконує свої функції через військовий стан, що провокує низький попит та відсутність стимулів для розвитку страхового бізнесу. Діяльність в умовах війни супроводжується найвищим ступенем невизначеності, неможливістю передбачити хід подій, масштабуванням зони небезпеки на всю територію країни, що породжує економічну кризу. Негативно вплинуло на стан страхового ринку в цілому зменшення кількості надходжень страхових премій, знищення об'єктів нерухомості, складності виїзду на місця страхових випадків, особливо урегулювання страхових випадків на територіях проведення активних бойових дій [2].

Розгляд міжнародного досвіду організації страхової діяльності є ефективним шляхом для вдосконалення вітчизняного страхового сектору та пошуку адекватних рішень його відновлення у повоєнний період.

Зокрема, У США страхові компанії є багатофункціональними фінансово-кредитними установами, які займаються не лише страхуванням, але й кредитуванням, операціями з нерухомістю, цінними паперами та управлінням активами. Особливістю американського страхового ринку є те, що він не регулюється на федеральному рівні – кожен штат має своє законодавство. У країні діє понад 8 тис. компаній, що надають майнове страхування, і близько 2 тис. компаній, які займаються страхуванням життя. При цьому у 2022 р. 52 % громадян США оформили поліс страхування життя і протягом останніх років цей показник збільшився ще на 4 %. США мають один із найбільш розвинених страхових ринків завдяки міцній законодавчій базі та фінансово стабільним компаніям, які можуть швидко адаптуватися до ринкових змін. Основними видами страхування

в США є автомобільне страхування, медичне та страхування від нещасних випадків на роботі.

Страховий ринок Японії є другим за величиною національним ринком в світі після США. Японський страховий ринок – найбільший сконцентрований і захищений. Його фінансова міць дозволяє відігравати важливу роль в економіці країни. У 2021 р. частка обсягу страхових премій у ВВП становила 11,9% (у країнах Північної Америки цей показник дорівнював 8,4%, в Західній Європі – 7,4%). Організація страхування в Японії має низку особливостей. Основна полягає в тому, що у страховій справі домінують компанії зі страхування життя громадян. За всіма показниками такі страхові компанії випереджають товариства, що спеціалізуються на змішаному страхуванні, а сума страхових премій, які вони отримують, більш ніж у 2 рази перевищує суму премій, яку отримують компанії змішаного страхування [4].

Страховий ринок Німеччини характеризується динамічним розвитком. Щорічний приріст страхових платежів складає у Німеччині 10%. Особисте страхування в структурі національного страхового ринку займає близько 37%.

Страховій діяльності у ФРН властиві особливості, які відрізняють її від аналогічної практики в інших країнах. Зокрема, для громадян Німеччини дуже важливо в першу чергу застрахувати своє майно. Слід зазначити, що відповідні поліси має 51% населення країни. Утім, це не суперечить світовим тенденціям. На частку особистого страхування, де об'єктом є життя та/або здоров'я людини, доводиться 37%. Що ж стосується медичного страхування, то в 2007 р. був прийнятий закон, згідно з яким проживати у ФРН, не маючи такого поліса, не дозволяється [5].

Аналізуючи страховий ринок України варто приділити увагу показнику рівня проникнення страхування, який відображає розвиток страхового сектору в країні. Рівень проникнення страхування має невеликі значення, при цьому спостерігається негативна тенденція до зменшення. Найвище значення показника у 2020 р. 1,08%, в 2021 та 2022 р. відповідно 0,91% і 0,76%. Для порівняння, в США рівень проникнення страхування у 2021 р.

становив 12,4 %; у Великій Британії 11,3 %; Швеції 11,2 %; Японії 7,1 %; Франції 10,6 %; Німеччині 6,7 %; Польщі 2,5 %. Порівнюючи показники проникнення страхування України зі значеннями в інших країнах, можна зробити висновок про дуже низький рівень розвитку вітчизняного страхового ринку, й погіршення його стану внаслідок війни.

Дослідження міжнародного досвіду розвитку ринку страхових послуг має важливе значення для України. Узагальнюючи дані щодо стану страхового ринку України під час війни, варто відзначити його знаходження в кризовій ситуації, проте він продовжує працювати та забезпечувати захист суспільства та суб'єктів господарювання. Страховий ринок України може значно покращити свою поточну позицію у післявоєнний період, запровадивши досвід обов'язкового медичного страхування, страхування життя, страхування на випадок безробіття, майнового страхування та інших заходів, що сприятиме наблизенню законодавчого забезпечення страхової діяльності до європейських стандартів, активізації позитивних тенденцій розвитку страхової, фінансової та інвестиційної діяльності страхових компаній, а також посиленню фінансової безпеки країни.

Список використаних джерел

1. Воєнний ризик: питання страхування в сучасних умовах. [Електронний ресурс]. URL: <https://fact-news.com.ua/voenni-y-rizik-pitannya-strahuvannya-v-suchasnih-umovah/>
2. Підсумки страхового ринку України. Insurance TOP визначив страховиків-лідерів за 1К 2024. [Електронний ресурс]. URL: <https://forinsurer.com/news/24/07/23/44053>
3. Про страхування: Закон України від 18.11.2021 р. № 1909-IX. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text>
4. Євченко Ю. В. Страхування в країнах з ринковою економікою (використання світового досвіду в умовах України) // Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України. Київ, 2007. [Електронний ресурс]. URL: <http://forinsurer.com/public/07/04/20/3051>
5. Страховий ринок Німеччини. Ключові тенденції та види страхування. [Електронний ресурс]. URL: <https://insurancetop.com/markets/102>

Собольська Анастасія Артемівна

студентка кафедри фінансового менеджменту
Львівського національного університету імені Івана Франка,
спеціальність «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Науковий керівник: **Петик Любов Орестівна**

кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансового менеджменту
Львівського національного університету імені Івана Франка

СУЧАСНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕРЖАВНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

У сучасних умовах воєнного конфлікту на території України фінансова система країни зіткнулася з безпрецедентними викликами, що потребують швидкої адаптації та впровадження нових механізмів функціонування. Державні банки відіграють ключову роль у забезпеченні фінансової стабільності та підтримці економіки в умовах війни. Їх діяльність охоплює широкий спектр завдань – від підтримки малого та середнього бізнесу до забезпечення соціальних виплат і фінансування оборонних потреб. Окрім цього, важливим завданням для державних банків є підготовка до повоєнного відновлення економіки, що вимагає впровадження інноваційних рішень, цифровізації та залучення міжнародних ресурсів. Вступаючи в нові реалії, банки адаптують свої стратегії до умов війни, впроваджують нові фінансові продукти та сервіси, зокрема цифрові, що дозволяють обслуговувати клієнтів навіть в умовах бойових дій.

Війна суттєво ускладнила функціонування банківської системи України, особливо в зоні активних бойових дій. Водночас державні банки постали перед необхідністю фінансування державних програм та бюджетного дефіциту, що збільшило навантаження на їхні ресурси. Основною проблемою є забезпечення стабільності, ліквідності та здатності продовжувати кредитування в умовах економічної невизначеності, а також надання підтримки в процесах реконструкції країни.

На кінець 2023 р. українські банки, попри війну, продовжують демонструвати фінансову стійкість. Згідно з даними

Національного банку України, ключові системні ризики, пов'язані з війною, залишаються, проте капітал та ліквідність банків забезпечують безперервність їхньої роботи. Також, за підтримки міжнародних донорів, Україна отримала значні обсяги фінансової допомоги – понад 50 млрд дол. США від країн G7 для стабілізації економіки та відновлення інфраструктури. Реконструкція країни потребує значних інвестицій, оцінюваних у 750 млрд дол. на наступні 10 років. Серед основних пріоритетів є модернізація житла, енергетичної інфраструктури та транспортної системи, що є невід'ємними умовами для економічного відродження країни в післявоєнний період [1].

Стратегічні цілі державних банків в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки, відповідно до рішення Міністерства фінансів, зосереджуються на забезпеченні фінансової стабільності та підтримці ключових секторів економіки [2, с. 3]. Основна увага приділяється реалізації програм кредитування, які допомагають малому та середньому бізнесу, а також фінансуванню соціальних ініціатив. У післявоєнний період стратегічні цілі також включатимуть активне залучення інвестицій для відновлення інфраструктури та підтримки розвитку економіки. Ці цілі спрямовані на забезпечення стійкості банківського сектора та посилення довіри клієнтів, що є особливо важливим в умовах сучасних викликів. Державні банки повинні стати важливими партнерами в процесі відновлення країни, підтримуючи фінансові ініціативи, які сприятимуть економічному зростанню.

Функціонування державних банків України в умовах війни характеризується виконанням ключових завдань щодо забезпечення фінансової стабільності та підтримки економіки країни. У першій половині 2023 р. активи банківської системи зросли на 17 %, до 2,1 трлн грн. Ліквідність банківського сектору залишається високою, а рівень покриття ліквідності перевищував 200 %, що свідчить про фінансову стійкість банків навіть в умовах кризи. Державні банки активно реалізують програми пільгового кредитування, зокрема «Доступні кредити 5–7–9», завдяки якій було надано понад 90 млрд грн кредитів малому

та середньому бізнесу [3]. Це сприяє збереженню робочих місць і підтримці економіки під час війни. Ощадбанк, наприклад, продав військових облігацій на суму понад 10 млрд грн, що допомагає фінансувати оборонні заходи. Крім того, ці банки забезпечують виплату пенсій, соціальних допомог та підтримують внутрішньо переміщених осіб та пільгові верстви населення через програми на кшталт «Оселя», яка надає пільгові кредити на житло. В умовах війни державні банки також активно розвивають цифрові послуги: обсяг онлайн-транзакцій зріс на 20 % у 2023 р. в порівнянні з попереднім роком. Це дозволило забезпечити безперервне обслуговування клієнтів, незважаючи на виклики.

Як видно з даних табл. 1, фінансові показники Ощадбанку за 2022–2023 рр. мають тенденцію до зростання, що свідчить про його стійкість та адаптивність до викликів, які виникають в умовах військового конфлікту.

Таблиця 1

Порівняльні показники діяльності Ощадбанку за 2022–2023 рр.

Показники	2022 рік	2023 рік
Операційний прибуток	7,9 млрд грн	12 млрд грн
Чистий прибуток	1,1 млрд грн	4,75 млрд грн
Прибуток до оподаткування	5,9 млрд грн	9,5 млрд грн
Податок на прибуток	0,1 млрд грн	4,7 млрд грн
Чистий процентний дохід	15 млрд грн	19 млрд грн
Чистий комісійний дохід	6,1 млрд грн	7 млрд грн
Залучені кошти клієнтів	235 млрд грн	300 млрд грн
Кредитно-інвестиційний портфель	226 млрд грн	263 млрд грн
Кредити фізичних осіб	11,5 млрд грн	15 млрд грн

Джерело: складено на основі [4]

Також, з табл. 1 видно, що операційний прибуток Ощадбанку зріс на 52 %, що підкреслює його успішну фінансову діяльність у складних умовах. Значний приріст чистого прибутку до 4,75 млрд грн, незважаючи на підвищення податку на прибуток, свідчить про ефективність управлінських рішень банку. Помітне

зростання залучених коштів клієнтів на 28 % до 300 млрд грн відображає підвищену довіру населення до Ощадбанку, а також активну роботу з пропозиціями нових фінансових продуктів, таких як програми пільгового кредитування.

Крім того, зростання кредитно-інвестиційного портфеля на 16 % до 263 млрд грн підтверджує, що банк продовжує активно кредитувати економіку, що є важливим для відновлення країни.

Ці напрямки розвитку свідчать про готовність державних банків активно реагувати на виклики війни, підтримувати економічну стабільність та забезпечувати фінансову підтримку для відновлення країни. Їх здатність адаптуватися до викликів, зростання прибутковості та активне залучення коштів клієнтів свідчать про їх важливість у сучасній економічній ситуації. В умовах війни роль державних банків у стабілізації банківського сектора України є вирішальною, оскільки вони працюють на користь держави, а не приватних інвесторів. Рівень довіри населення до цих установ в кризовий час значно вищий, ніж до приватних банків, оскільки клієнти усвідомлюють, що ймовірність банкрутства державних банків є набагато нижчою. Тому діяльність державних банків України залишається критично важливою для стабілізації економіки та підтримки життєдіяльності держави в ці складні часи.

Список використаних джерел

1. Financing and governing the recovery, reconstruction, and modernization of Ukraine. URL: <https://www.brookings.edu/articles/financing-and-governing-the-recovery-reconstruction-and-modernization-of-ukraine/>

2. Основні (стратегічні) напрями діяльності банків державного сектору на період дії воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки. *Міністерство фінансів України*. 2022. URL: <https://mof.gov.ua/storage/files/ОсновніНапрям.pdf> (дата звернення: 17.10.2024).

3. Нові умови програми «Доступні кредити 5–7–9»: Що змінилося? URL: <https://www.oschadbank.ua/news/novi-umovi-programi-dostupni-krediti-5-7-9-so-zminilosa>

4. Проміжна скорочена окрема фінансова звітність за дев'ять місяців, що закінчилися 30 вересня 2023 року. URL: <https://www.oschadbank.ua/finansova-zvitnist>

5. Ситник Н. С., Стефанків Б. О. Фінансові аспекти складників економічної безпеки держави. *Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор»*. 2018. Випуск 1-2 (44). С. 136–140.

Омецинська Наталія Вячеславівна

кандидат технічних наук, доцент,
завідувач кафедри інженерних систем та технологій
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

Ставицький Олександр Вікторович

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри статистики,
інформаційних технологій та математичних методів в економіці
Національної академії статистики, обліку та аудиту

ПРОГНОЗУВАННЯ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА, МОДЕЛІ ТА МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ

В наш час, швидкий та динамічний, впливаючий на економічне середовище підприємства, багато підприємств стикаються з різноманітними ризиками що суттєво впливають на їхню економічну діяльність та фінансовий стан. Під час економічної діяльності фактор ризику може стати невід'ємною частиною в економічній діяльності підприємства, а ефективне управління ним може стати одним з факторів що ведуть підприємство до стабільності та зростання економічних показників.

Управління ризиками є специфічним видом управлінської діяльності, націленим на зменшення впливу ризику на економічний результат діяльності підприємства. Всі управлінські рішення, які приймаються менеджерами різних рівнів, визначаються рівнем ризику, який є прийнятним для даного підприємства [2].

Фінансові ризики, як наприклад зміна процентної ставки або коливання валютного курсу, якщо їх не враховувати то можуть призвести до непередбачуваних втрат. Пов'язані з внутрішніми процесами операційні ризики можуть суттєво уповільнити роботу

любого підприємства. Через прийняття неправильних рішень або зміни в ринковому середовищі можуть виникнути стратегічні ризики. Впливом на продажі та довіру до підприємства клієнтів і партнерів можуть ризики пов'язані з репутацією. Нарешті, регуляторні ризики які пов'язані зі змінами в законодавстві можуть поставити підприємство перед фактом про збільшення додаткових витрат щоб відповідати новим вимогам.

Автори В. І. Грушко, І. Т. Балабанов визначають фінансовий ризик як ймовірність отримати втрати. А. І. Бланк та Н. М. Внукова розглядають фінансові ризики з погляду банкрутства або лише з погляду здійснення фінансових операцій підприємства. Підхід В. В. Вітлінського чітко окреслює причини появи даних ризиків (природні, людські, економічні фактори) [1].

Одним із самих серйозних випадків при невдалому управлінні фінансовими ризиками є банкрутство підприємства, що може призвести до великих втрат як для власників підприємства, так і для економічного сектору вцілому.

З метою оцінки фінансових ризиків аналізують перспективи банкрутства, як головного ризику ймовірного припинення діяльності підприємства, а як спосіб їх нейтралізації – методи страхування ризиків. Власне в цьому й полягає мета ризикменеджменту, в якому поєднано важелі та інструменти ідентифікації, моніторингу й оцінки ризиків, а також – вибору стратегії управління ними, що систематизовані в міжнародних і регіональних стандартах [3].

Таким чином, одним з найважливіших завдань для фінансових аналітиків та менеджерів з управління є своєчасне виявлення та грамотна оцінка ризиків банкрутства. Щоб провести таку оцінку використовують різні моделі прогнозування, що дають змогу провести оцінку фінансового стану підприємства та передбачити можливість його банкрутства. Серед найбільш відомих та надійних моделей це модель Альтмана (Z-Score), модель Ohlson O-Score, модель Springate, модель Fulmer H-Score та модель Grover G-Score:

- модель Альтмана (Z-Score) – використовує фінансові коефіцієнти для оцінки ймовірності банкрутства, формула включає п'ять фінансових показників;

- модель Ohlson O-Score – ця модель також використовує фінансові коефіцієнти, але включає більше змінних, таких як розмір компанії, фінансова структура та ефективність управління;

- модель Springate – є спрощеною версією моделі Альтмана і використовує чотири фінансові коефіцієнти;

- модель Fulmer H-Score – розроблена спеціально для аналізу банкрутства малих і середніх підприємств, вона включає дев'ять фінансових показників;

- модель Grover G-Score – є модифікацією моделі Альтмана і включає три фінансові коефіцієнти.

Моделей існує набагато більше, але вибір конкретної моделі буде залежати від багатьох факторів, таких як – галузь, специфіка роботи підприємства. Модель Альтмана та Ohlson O-Score є найбільш універсальними та широко використовуваними, тоді як моделі Springate, Fulmer H-Score та Grover G-Score можуть бути більш ефективними для певних типів компаній.

Перспективи розвитку методів прогнозування банкрутства підприємства мають велике значення для можливості забезпечення стійкості бізнесу та фінансової стабільності. В сучасній тенденції розвитку та використанні новітніх технологій можна виділити певні ключові напрямки які зіграють ключову роль в розвитку систем прогнозування:

- суттєво підвищити точність прогнозування банкрутства можуть технології з використанням штучного інтелекту (ШІ) та машинного навчання. Використання цих технологій покращить обробку великих масивів даних, надасть змогу виявляти досить складні взаємозв'язки між різними масивами даних та швидко адаптуватися до змінних ринкових умов;

- для підвищення точності прогнозів можливе створення спеціалізованих моделей пристосованих до різних галузей економіки. Оскільки в кожній галузі є свої особливості

господарювання відповідно і види ризиків для них теж будуть специфічні, що буде враховано в розробці цих моделей;

- для створення більш повної картини фінансового стану підприємства створити можливість для включення нефінансових факторів, таких як соціальні та екологічні аспекти, репутаційні ризики, що дозволить приймати більш обґрунтовані рішення та краще оцінювати ризики;

- щоб проводити точне прогнозування потрібен доступ до актуальних та якісних даних, розвиток фінансових платформ для підвищення прозорості фінансової звітності та обміну інформацією буде сприяти покращенню якості прогнозів.

Розвиток вищезазначених напрямків дасть змогу підприємствам з різних галузей краще проводити моніторинг фінансової звітності та виявляти фінансові загрози ще на ранніх етапах, що допоможе знизити ризики банкрутства та забезпечить стабільний розвиток на майбутнє.

Як висновок, можна відмітити, що фінансові ризики були і будуть суттєвим викликом для будь-якого підприємства, а їхнє своєчасне виявлення та реакція з нейтралізації буде критично важливими для забезпечення фінансової стабільності. Розглянуті моделі прогнозування банкрутства, такі як модель Альтмана (Z-Score), модель Ohlson O-Score, модель Springate, модель Fulmer H-Score та модель Grover G-Score, надають цінні інструменти для оцінки фінансового стану підприємства та передбачення можливих фінансових труднощів. Аналіз ефективності моделей банкрутства та особливостей їх використання дозволить фінансовим аналітикам та менеджерам обирати найбільш доцільні та актуальні інструменти для оцінки ризиків банкрутства, що буде сприяти прийняттю ефективних антикризових заходів в управлінні підприємством. Використання цих моделей в комплексі з іншими методами фінансового аналізу та інформаційними технологіями дозволить краще підготувати підприємство до можливих викликів та забезпечити його стабільну роботу.

Список використаних джерел

1. Вітлінський В. В., Великоіваненко Г. І. Ризикологія в економіці та підприємстві : монографія. Київ : КНЕУ, 2004. 559 с.
2. Пастушенко М. В., Невмержицька С. М. Удосконалення системи управління ризиками на підприємстві. [Електронний ресурс]. URL: https://knutd.edu.ua/publications/pdf/Ukrainian_editions_Nevmerzicka_2015022810.pdf
3. Посохов І. М. Сучасні міжнародні стандарти ризик-менеджменту. [Електронний ресурс] / І. М. Посохов. URL: https://repository.kpi.kharkov.ua/.../1/Posokhov_Suchasni_mizhnarodni_2017.pdf; http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/30666/1/Posokhov_Suchasni_mizhnarodni_2017.pdf

Затулівітер Олександр Олександрович

студент кафедри менеджменту і публічного адміністрування
Харківського національного університету міського господарства
імені О. М. Бекетова,

спеціальність «Публічне управління розвитком громад та територій»

Науковий керівник: **Калашнікова Христина Ігорівна**

кандидат економічних наук, доцент, кафедра менеджменту
і публічного адміністрування Харківського національного університету
міського господарства імені О. М. Бекетова

ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ З ГРОМАДСЬКІСТЮ

Практика діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування багатьох країн світу підтверджує необхідність існування ефективних PR-служб, і хоча їх назви та повноваження можуть варіюватися, всі вони покликані забезпечувати регулярне інформування про результати діяльності органів влади, їх плани та ухвалені рішення, а також реалізувати просвітницьку та інформаційну функцію, націлену на роз'яснення громадськості обов'язків, які покладені на ці органи.

Як зауважує А. Безансон, найефективніша влада та, яка дістає схвалення вільної людини, а вірніше – вільне схвалення з боку вільної людини [1]. Забезпечення вільного схвалення

громадянами дій і політики влади, підтримка влади конкретними діями громадян є однією з головних цілей і критерієм результативності роботи PR-служб у сучасному демократичному суспільстві.

До завдань PR-служб за будь-якої моделі зв'язків з громадськістю мають бути віднесені функції інформування громадськості про державну політику та повсякденну діяльність організації. Особливості діяльності PR-служб в податкових органах обумовлюються специфікою місії податкових органів у житті суспільства. Основною функцією податкової системи є фіскальна, тобто стягнення та акумуляція публічних коштів. Реалізація цієї функції перебуває на поверхні і є загальнодоступною та очевидною. Натомість важливість інших функцій, таких як соціальна, регулююча та стимулююча, часто відходить на задній план. Адже ефективне виконання цих функцій неможливе без наявності об'єктивної інформації про поточний стан суспільства, його соціальний та економічний рівень розвитку, а також за умови активної комунікації з населенням та врахування громадської думки при реалізації власної політики.

Тому найперше, що слід зазначити про діяльність PR-служб в податкових органах, це те, що вони повинні працювати за двобічною симетричною моделлю зв'язків з громадськістю, яка припускає організацію і підтримання паритетного діалогу між громадянами.

Активність засобів масової інформації в суспільстві розгортається через різноманітні функції, методи та форми, що забезпечує їх значний позитивний вплив на громадську думку та свідомість, а також на поведінку людей. Завдяки використанню цих методів і форм впливу досягається підвищення ефективності роботи підрозділів зі зв'язків з громадськістю та пресою податкових служб.

Керуючий ефект служби зв'язків з громадськістю полягає у зміні поширених соціальних практик, а саме: у зміні ставлення суспільства в цілому та окремих громадян до сплати податків, а також у посиленні податкової дисципліни. Таким чином, засоби

масової інформації відіграють все помітнішу роль у реалізації стратегій зв'язків з громадськістю в податковій сфері.

Правильно заплановані та реалізовані PR-акції в Інтернеті можуть принести переваги, які можна порівняти за рівнем віддачі з досить масштабною та агресивною рекламною кампанією. При цьому, як правило, такі дії потребують від організації набагато менших затрат.

Відтак, діяльність з е-PR в податкових органах має свої особливості як з точки зору поставленої мети, так і з точки зору методів та засобів, що при цьому використовуються. При цьому найбільш актуальним використання е-PR є в податкових адміністраціях регіонального рівня, незважаючи на те, що донедавна вважалося, що якщо центральні органи влади можуть досить активно залучати засоби масової інформації, в тому числі й електронні, то територіальні органи здатні досягти більшого успіху, використовуючи особисті контакти з населенням. Однак з сучасним розвитком інформаційних технологій особисті контакти потроху відходять на другий план, поступаючись місцем новітнім комунікаційним засобам, які дозволяють здійснювати безперервний зв'язок між територіальними органами публічної влади та громадськістю. Таким засобом є Інтернет, який дозволяє використовувати вебсайти як один з основних способів представництва цих організацій.

Список використаних джерел

1. Глобальні виклики сучасності. *Суспільно-географічний вимір* : монографія. Київ : Київ. ун-т, 2012. 255 с.

Кавилін Олексій Анатолійович
кандидат політичних наук, доцент кафедри публічного управління
та земельного кадастру Класичного приватного університету

КОМПЕТЕНЦІЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У РЕАЛІЗАЦІЇ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В Україні передбачено справляння двох місцевих податків: податку на майно (який складається з: податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки; транспортного податку та плати за землю) та єдиного податку. А також двох зборів: збору за місяць для паркування транспортних засобів та туристичного збору.

Сільські, селищні, міські ради на своїх пленарних засіданнях вирішують питання щодо: встановлення місцевих податків і зборів; прийняття рішень щодо надання пільг по місцевих податках і зборах, а також земельному податку; затвердження ставок земельного податку (п. 24, 28, 35, ч. 1, ст. 26 Закону [1]). Саме на ці повноваження вказує ст. 26 ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні». Але аналіз цієї статті викликає багато питань, особливо пункт 35, зокрема: «Невже законодавець не відносить земельний податок до числа місцевих податків?». Адже, чомусь законодавець окремо прописав можливість надання органами місцевого самоврядування пільг по місцевим податкам та зборам, виокремивши земельний податок. Ознайомлення з цією статтею викликає цілком справедливий висновок, що цей податок не належить до числа місцевих.

Хоча, відповідно до пп. 265.1.3, п. 265.1, ст. 265 ПК України плата за землю – є складовою податку на майно, тоді як пп. 10.1.1, п. 10.1, ст. 10 ПК України вказує, що цей податок належить, саме до місцевих.

А у пп. 14.1.147, п. 14.1, ст. 14 ПК України вказано, що плата за землю – є обов'язковим платіжем у складі податку на майно, що справляється у формі земельного податку або орендної плати за земельні ділянки державної і комунальної власності [2].

Що ще раз підтверджує, що земельний податок належить до числа місцевих податків. Тому виникає необхідність узгодження норм п. 28, ч. 1, ст. 26 ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні» із нормами Податкового кодексу України, та прибрати фразу: «...а також земельному податку».

Крім того, не дивлячись на певну самостійність у прийнятті рішень органами місцевого самоврядування стосовно справляння на їх території місцевих податків та зборів, законодавець обмежив їх повноваження, прийняв у 23 листопада 2018 р. ЗУ «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо покращення адміністрування та перегляду ставок окремих податків і зборів» [3] в якому зобов'язав місцеві ради встановлювати єдиний податок та податок на майно (в частині транспортного податку та плати за землю) в обов'язковому порядку на власній території.

Із введенням воєнного стану в Україні частина повноважень органів місцевого самоврядування була передана військовим адміністраціям.

Так, так у квітні 2023 р. було прийнято Закон [4] відповідно до якого на період дії воєнного стану в Україні на територіях, де тимчасово не здійснюють свої повноваження відповідні сільські, селищні, міські ради, рішення про встановлення місцевих податків та зборів, а також порядок надання податкових пільг мають право приймати військові адміністрації та військово-цивільні адміністрації створенні на відповідній території.

Але рішення органів місцевого самоврядування про обов'язкову евакуацію населення є підставою для обов'язкового прийняття цим органом або військовою чи військово-цивільною адміністрацією в межах територій, щодо яких прийнято рішення про евакуацію, рішень про встановлення податкових пільг зі сплати плати за землю та податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, для фізичних та юридичних осіб [5].

Але пп. 69.14 Розділу XX «ПЕРЕХІДНІ ПОЛОЖЕННЯ» ПК України вказує на те, що з 1 січня 2023 р. й до останнього числа

місяця, в якому було завершено активні бойові дії або тимчасова окупація, за земельні ділянки розташовані на таких територіях активних плата за землю не нараховується та не сплачується [2]. Тому можна зробити висновки, що рішення органів місцевого самоврядування про встановлення податкових пільг зі сплати плати за землю та обов'язково одразу має бути доведене до контролюючих органів, тому як саме вони здійснюють нарахування податкового зобов'язання з плати за землю фізичним особам за для запобігання виникнення у платників податків податкового боргу.

Список використаних джерел

1. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#top>
2. Податковий кодекс України (зі змінами та доповненнями) : Закон від 02.12.2010 р. № 2755-VI. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо покращення адміністрування та перегляду ставок окремих податків і зборів : Закон від 23 листопада 2018 р. № 2628-VIII. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-19#n5>
4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо звільнення від сплати екологічного податку, плати за землю та податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, за знищене чи пошкоджене нерухоме майно : Закон від 11 квітня 2023 р. № 3050-IX. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3050-20#n8>
5. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо вдосконалення онлайн-комунікації з платниками податків та уточнення окремих положень законодавства : Закон від 23 лютого 2024 р. № 3603-IX / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3603-20#n6>

Огребчук Вікторія Анатоліївна

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
кафедри фінансового менеджменту
Львівського національного університету імені Івана Франка

Західна Оксана Романівна

кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансового менеджменту
Львівського національного університету імені Івана Франка

ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД: МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРЕШКОДИ

Економічний розвиток територіальних громад є одним з ключових факторів сталого розвитку країни в цілому. Процес децентралізації влади в Україні значною мірою посилив роль місцевого самоврядування у формуванні економічної політики на рівні громад. Однак, різноманітність природних, економічних та соціальних умов, а також історичний розвиток різних регіонів зумовлюють значні відмінності в потенціалі та темпах економічного зростання територіальних громад.

Територіальні громади є фундаментом економічного зростання країни, оскільки саме на їхньому рівні створюються та втілюються інноваційні проекти, залучаються інвестиції, розвивається підприємництво і створюються нові робочі місця. В процесі економічного розвитку, територіальні громади відіграють важливу роль та мають можливості для забезпечення ефективного розвитку місцевої економіки (рис. 1).

Економічний розвиток територіальних громад неможливий без одночасного розвитку економічної та соціальної сфери, покращення інфраструктури та збереження довкілля. Тільки збалансований розвиток усіх цих складових є ключовим фактором успішного економічного розвитку.

Уряд і місцеве самоврядування відіграють ключову роль у стимулюванні економічного розвитку, здійснюючи активну політику в сфері інвестицій, розвитку інфраструктури, підтримки підприємництва та забезпечення соціальної стабільності. Економічний розвиток територіальних громад стикається

із низкою перешкод і проблем, які уповільнюють його зростання та розвиток (рис. 2). Ці труднощі можуть варіюватися від інфраструктурних недоліків до політичних, соціально-економічних та культурних викликів.

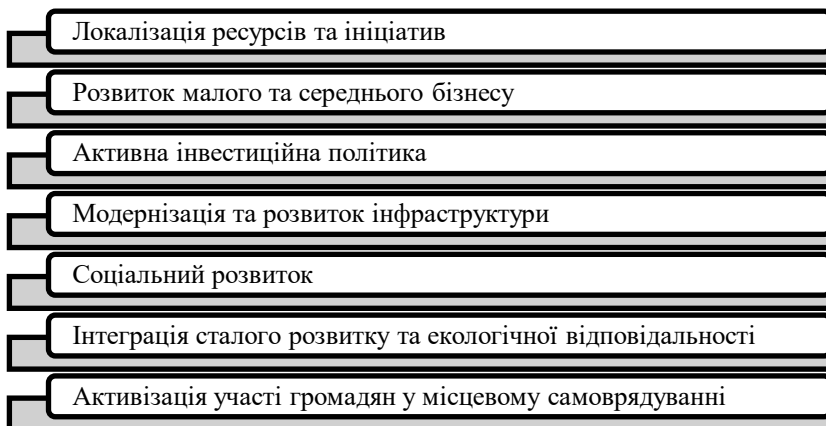

Рис. 1. Можливості територіальних громад у забезпеченні економічного розвитку

Рис. 2. Перешкоди та труднощі економічного розвитку територіальних громад

Розуміння та подолання цих перешкод і проблем є надзвичайно важливими для розробки ефективних стратегій економічного розвитку, що здатні забезпечити стійке зростання та процвітання територіальних громад.

Соціально-економічні інновації відіграють ключову роль у формуванні стійких та інклюзивних економік, покращуючи якість життя громад та сприяючи сталому розвитку. Вони можуть включати нові бізнес-моделі, продукти, послуги або підходи, що вирішують соціальні проблеми та одночасно стимулюють економічне зростання.

Процес визначення пріоритетних напрямів розвитку та інвестицій є важливим етапом у плануванні довгострокового економічного зростання територіальних громад. Він дозволяє спрямувати ресурси та зусилля на найважливіші та найперспективніші проекти, які можуть забезпечити максимальний вплив на економіку та добробут громади.

Отож, економічний розвиток територіальних громад є критично важливим для сталого розвитку України, оскільки саме на їхньому рівні реалізуються інноваційні проекти, залучаються інвестиції та створюються робочі місця. Подолання перешкод та визначення пріоритетних напрямів розвитку дозволять територіальним громадам забезпечити стійке зростання та процвітання.

Список використаних джерел

1. Reshetilov, G. (2022). Local economic development in territorial communities. *Ukrainian Black Sea Region Agrarian Science*, 26 (1), 69–78.
2. Пронько Л., Загайдух К., Чорний Я. Економічний розвиток територіальних громад: сутність, особливості та стратегічні перспективи. *Економіка та суспільство*. 2024. № 59.

Бобик Віталій Сергійович

студент кафедри фінансового менеджменту
Львівського національного університету імені Івана Франка,
спеціальність «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Науковий керівник: **Західна Оксана Романівна**
кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансового менеджменту
Львівського національного університету імені Івана Франка

ОЦІНЮВАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН

Визначальними складовими механізму регулювання міжбюджетних відносин в Україні є інструменти, які є засобами впливу цих відносин на формування і використання коштів бюджету.

Фінансові інструменти використовуються у комплексі з методами та розглядаються у розрізі різноманітних аспектів: як способи створення та використання доходів і фондів ресурсів, які формують передумови дієвого функціонування фінансового механізму; як сукупність фінансових показників, за допомогою яких керуюча система здатна впливати на фінансовий стан місцевих бюджетів.

Перший аспект характеризує економічний зміст фінансових інструментів щодо фінансового механізму, другий – їх управлінський вплив.

Основа механізму регулювання міжбюджетних відносин складає комплекс інструментів і методів, які дають можливість регулювати фінансові потоки та нівелювати бюджетну асиметрію регіонів. Вплив на механізм регулювання міжбюджетних відносин, а через нього – на місцеві бюджети досягається шляхом обрання того або іншого інструменту.

Територіальні громади при об'єднанні перейшли на прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом і стали повноцінними суб'єктами бюджетного процесу. Це дало змогу органам місцевого самоврядування одержувати такі міжбюджетні трансферти передбачені Бюджетним кодексом [1].

Місцеві бюджети, передусім, мають спиратися на власні доходи, які формуються на даній території за рішенням відповідних органів місцевої влади. Обсяг міжбюджетних трансфертів, по суті, характеризує ступінь залежності місцевих бюджетів від державного бюджету. Саме тому, зростання частки міжбюджетних трансфертів у доходах місцевих бюджетів не можна розцінювати позитивно, оскільки при цьому знижується фінансова незалежність та стійкість місцевих бюджетів (рис. 1).

У результаті аналізу бачимо, що сума власних доходів місцевих бюджетів зростає, що підтверджує ефективність політики бюджетної децентралізації, тоді як обсяги міжбюджетних трансфертів протягом 2019–2023 рр. коливалися.

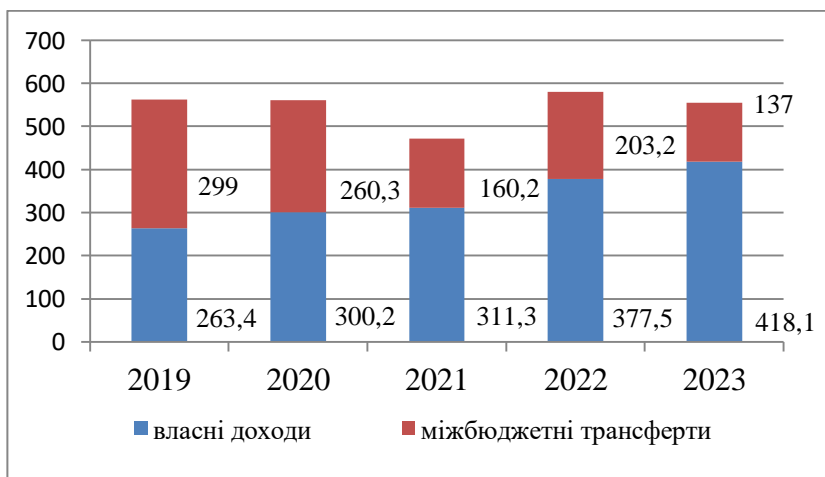

Рис. 1. Динаміка власних доходів та міжбюджетних трансфертів місцевих бюджетів України за 2013–2023 рр., млрд грн

Джерело: складено на підставі [2]

Аналіз міжбюджетних трансфертів місцевих бюджетів України за 2019–2023 рр. (табл. 1) показує, що базова дотація за аналізований період зросла на 8,1 млрд грн, а освітня субвенція – на 36,2 млрд грн. Натомість, на 61,7 млрд скоротилась медична субвенція та на 144,6 млрд грн – інші трансферти. Загалом,

скорочення обсягу міжбюджетних трансфертів місцевим бюджетам з державного склало 162 млрд грн. Левова частка (понад 80%) у трансфертах належить цільовим трансфертам (субвенції), що свідчить про низьку автономність органів місцевого самоврядування щодо розпоряджання коштами, отриманими з державного бюджету, оскільки субвенції носять цільовий характер і обмежують можливості органів місцевої влади щодо вільного розпорядження такими коштами.

Таблиця 1

Динаміка міжбюджетних трансфертів місцевих бюджетів України за 2019–2023 рр.

Показники	Сума					Відхилення 2023 від 2019
	2019	2020	2021	2022	2023	
Базова дотація	8,2	10,4	13,3	15,7	16,3	8,1
Медична субвенція	61,7	56,1	14,6	16,9	—	-61,7
Освітня субвенція	60,4	70,4	81,2	100,1	96,6	36,2
Інші трансферти	168,7	123,4	51,1	70,5	24,1	-144,6
Разом	299,0	260,3	160,2	203,1	137,0	-162,0

Джерело: складена на підставі [2]

Взагалі, динаміка частки міжбюджетних трансфертів протягом аналізованого періоду суттєво змінилась: якщо у 2019 р. максимальну частку склали інші трансферти, то у 2023 р. – освітня субвенція. На підставі ст. 103 Бюджетного кодексу вона скеровується на оплату праці з нарахуваннями педагогічних працівників спеціальних шкіл, ліцеїв та інших за переліком.

У 2023 р. був запланований розмір освітньої субвенції для кожної громади, але під час дії воєнного стану освітня субвенція була зменшена на 10% – на понад 10,8 млрд грн із червня по грудень 2023 р. У грудні 2023 р. Відбувся перерозподіл обсягу та розподіл резерву освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам, щоб забезпечити виплату заробітної плати педагогічним працівникам закладів загальної середньої освіти та запобігти кредиторській заборгованості.

Російська військова агресія створила низку нових проблем місцевим громадам, призвівши до масової міграції та зупинки бізнесу, що суттєво вплинуло на власні доходи місцевих бюджетів. На місцевому рівні виникла необхідність вирішувати гуманітарні, комунальні, міграційні проблеми, відновлювати зруйноване житло. Пріоритетність оборонних видатків та значний дефіцит державного бюджету і, як наслідок, зменшення обсягів міжбюджетних трансфертів з державного бюджету не дає змоги наростити фінансування місцевих потреб. Недофінансування більшості соціально-економічних галузей (освіти, охорони здоров'я, ЖКГ, культури) призведе до погіршення якості надання публічних послуг, до яких ми звикли та які, навпаки, прагнемо розвивати. І це ще раз доводить, що отримання органами місцевими влади частини делегованих повноважень, що фінансуються за рахунок державних субвенцій, фактично ставить місцеві бюджети у пряму залежність від державного.

Відповідно перед державою у сфері формування міжбюджетних відносин стоять такі завдання:

- зменшення розриву між регіонами на рівні бюджетного забезпечення;
- стабілізування дохідної бази місцевих бюджетів, формування стимулів із нарощування доходного потенціалу регіональними органами влади;
- підвищення ефективності використання бюджетних коштів на розвиток територіальних громад.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2010. № 50–51. Ст. 572. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
2. Опен бюджет. URL: <https://openbudget.gov.ua/?month=12&year=2023&budgetType=LOCAL>

Kuznietsov Vladyslav

Graduate student, Specialty 281 Public Administration
Taurida V. I. Vernadsky National University

THE ROLE OF CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY IN STABILIZING UKRAINE'S FINANCIAL SYSTEM

Corporate social responsibility (CSR) of businesses is becoming a key factor for the stability of Ukraine's financial system during martial law and in the post-war period. During the war, the role of businesses is not limited to economic activities that ensure employment and production of goods, but also extends to social and community aspects. In particular, many enterprises are actively involved in humanitarian initiatives, supporting the Armed Forces of Ukraine, helping internally displaced persons, and participating in the restoration of damaged critical infrastructure. CSR not only promotes the resilience of individual companies but also directly impacts the financial system of the state, which is under significant pressure.

From an economic standpoint, the war presents significant challenges for Ukraine's financial system. On one hand, defense spending is rising, while on the other hand, state revenues are shrinking due to losses in production capacity and decreased business activity. In this context, corporate social responsibility plays a crucial role in supporting the national economy. Companies that adhere to CSR principles actively invest in supporting local communities, restoring destroyed regions, and implementing social initiatives aimed at improving the quality of life for the population. Public initiatives and social values are also supported. They also help the financial system maintain stability by voluntarily directing funds to social programs, supporting volunteer projects, and engaging in charity work.

In the post-war period, the importance of CSR will only grow, as the country faces the large-scale task of rebuilding its economy and social infrastructure. Businesses that take on social responsibility will become key partners of the state in the reconstruction of Ukraine.

Companies can act as investors in new infrastructure projects, the construction of schools, hospitals, and housing for affected regions, as well as supporting the development of small and medium-sized businesses. This will contribute to the creation of new jobs and ensure economic stability in the long term. In addition, businesses that support sustainable social and environmental initiatives make an important contribution to the development of the country's financial system, as they create additional revenue sources and foster trust in national financial institutions.

In addition to financial support, CSR promotes social cohesion, which is a key condition for post-war recovery. Companies that implement responsible practices demonstrate leadership by mobilizing society to address pressing issues. Such cooperation between businesses, the government, and civil organizations helps strengthen the country's social capital, which becomes the foundation for sustainable development in the long run.

Despite significant progress in decentralizing governance in Ukraine, certain challenges remain, hindering the full realization of its potential. Against the background of successful solution of the decentralization tasks of management, the problematic aspects of community development remained, in particular their excessive differentiation by the main indicators of socio-economic development, primarily their population and population density; maintaining a high share of communities with subsidized budgets; slow rate of reduction of development asymmetry between urban and rural communities [1, p. 136]. So, it is important to consider not only the quantitative indicator of community capacity but also the qualitative aspects of service provision and ensuring necessary resources to meet residents' life needs [2, p. 77].

Modern corporate challenges are reflected in the need for clear articulation of social responsibility and sustainability through dynamic management, capable of enhancing and strengthening the competitiveness of local communities. Key obstacles in this process remain internal and external resistance, as well as the lack of awareness about the commercial benefits and advantages of such

initiatives, which significantly hampers their implementation [3, p. 334].

One of the important aspects of corporate social responsibility during the war is the active involvement of businesses in creating a safe environment. This concerns not only physical security but also cybersecurity, which is becoming increasingly important in the digital age. Businesses that invest in protecting their digital systems and data help maintain the resilience of the financial system and protect citizens' interests from new challenges. Special attention should also be paid to environmental responsibility, as military actions cause damage to the environment, and its restoration will become an essential part of post-war recovery.

After the end of the war, the role of CSR in rebuilding the country will become even more significant. Businesses focused on long-term social investments will have a major advantage in the post-war recovery period. They will be able to contribute to the stabilization of the financial system by implementing new technologies, developing export opportunities, and attracting foreign investments. Additionally, companies that implement CSR initiatives will help restore social infrastructure and improve the living standards of the population in affected regions, which will be an important step in strengthening the country's economic and social resilience. These measures are aimed at creating a sustainable economic and social foundation that supports infrastructure development, improving the quality of education, engaging public resources, and stimulating innovation, all of which are key components of successful region development and territorial cohesion [4, p. 70].

Thus, corporate social responsibility is an integral part of the strategy for the development of Ukraine's financial system during martial law and the post-war period. It contributes not only to economic recovery but also to ensuring social cohesion, stability, and trust in businesses and financial institutions.

References

1. Zaiats, T., Romaniuk, S., Kraievska, H., Diakonenko, O., & Sova, O. (2024). Priority areas for the formation of capable territorial communities in Ukraine. *Agricultural and Resource Economics*, 10(1), 135–164. URL: <https://doi.org/10.51599/are.2024.10.01.06>
2. Zaiats, T., Sova, O. (2024). Aspects of territorial community development and Social initiatives for local economy reconstruction. *Proceedings of the 67th International scientific and practical conference "Science 2024: Research and Innovation"* (April 11–12, 2024). Primedia E-launch LLC, Chicago (USA). 108 p. P. 75–78. URL: https://el-conf.com.ua/wp-content/uploads/2024/05/USA_12042024.pdf
3. Pereira, J., Braga, A., Ferreira, M. R., Braga, V., & Carvalho, A. (2022). Benefits and barriers of corporate social responsibility practices – a qualitative approach. *International Journal of Environment, Workplace and Employment*, 6(4), 334–360. URL: <https://doi.org/10.1504/IJEWE.2022.131012>
4. Sova, O. (2024). Socio-economic development strategy of the Ukrainian regions in the post-war period. *Scientific strategies in the context of global challenges: Proceedings of the I International Scientific-Practical Conf.*, on April 16, 2024. Warsaw (Poland), Kyiv NGO “International association of scientists”. P. 69–71. 155 p. URL: https://man.org.ua/files/16_04_2024_1_Матеріали_конф_друк.pdf

Аблязізов Ельдар Усеїнович

здобувач 2-го курсу магістратури

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник: **Путінцев Анатолій Васильович**

доцент, завідувач кафедри фінансів та обліку

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

АДАПТАЦІЯ БАНКУ З ІНОЗЕМНИМ КАПІТАЛОМ ДО УМОВ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Українська банківська система дійсно зіткнулася з серйозними викликами під час війни в Україні. Нові умови війни і геополітичні фактори створили ризики для банків та економіки в цілому. Однак банки поступово пристосовуються до цих умов

та впроваджують заходи для забезпечення стабільності та відповідності ризикам. На разі кредити видаються з метою підтримки розвитку бізнесу навіть в умовах пандемії та війни.

На думку автора, варто врахувати та проаналізувати публікацію Національного банку від 17 лютого 2023 р. Базуючись на статті, можна зробити такі висновки:

У 4 кварталі 2022 р. банківська система України працювала стабільно, незважаючи на війну. Банки адаптувалися до роботи в нових умовах.

Активи банків зросли за рахунок вкладень у депозитні сертифікати НБУ та кошти в інших банках. Кредитування скоротилося через низький попит та зростання проблемних кредитів.

Завдяки підвищенню процентних ставок збільшилися обсяги депозитів населення, особливо валютних і строкових.

Незважаючи на формування значних резервів під кредитні ризики, банківський сектор залишився прибутковим завдяки зростанню процентних і комісійних доходів.

НБУ провела оцінку стійкості банків у 2023 р., після чого визначено строки відновлення капіталу та скасування тимчасових регуляторних послаблень.

Банкам необхідно звернути увагу на управління ліквідністю, стимулювання строкових депозитів, відновлення кредитування та підтримку бізнес-моделей.

Варто проаналізувати ключові статистичні показники банків для оцінки їх конкурентоспроможності та розробити рекомендації щодо вдосконалення їх діяльності.

Проаналізувавши за що відповідає та яку роль відіграє кожна установа, варто, як на мене детальніше розібрати на конкретному прикладі як працює фінансова установа. Для цього, візьмемо найпоширенішу з вищеназаних – банківську устанovu. Проїшовши вже деякий час практики, варто зазначити, що банки стереотипно характеризуються з наданням послуг для фізичних осіб, що ми коротко описали вище, але також чимала частина присвячується наданням послуг для бізнес-клієнтів. Тим більше

моя база практики – банк, який спеціалізується найбільше саме на малому та середньому бізнесі тому доречно буде проаналізувати комплексно. На основі неконфіденційної інформації, ту яку вже за цей час встиг проаналізувати глибше роботу, та описати те, що піддається аналізу, працюючи на певній позиції про систему роботи банку саме в сфері надання бізнес-кредитів та інших послуг.

Деякі банки співпрацюють з Європейським інвестиційним фондом, Європейським інвестиційним банком та Європейським банком реконструкції та розвитку, що дає можливість надавати більш вигідні умови клієнтам, зокрема, знижену процентну ставку. Банки надають кредити як для інвестицій у основні кошти, так і для оборотного капіталу. Програма для інвестиційних кредитів також дає змогу клієнтам мати менше застави. Клієнти можуть звертатися до банку з проханням про зміну графіку платежів, і такі запити обробляються набагато швидше, ніж раніше, з огляду на ситуацію. Щодо швидкості отримання кредиту, для поточних клієнтів зміна графіку можлива протягом одного-двох днів, але для нових клієнтів терміни можуть залежати від суми і складності справи. Портфель банку залишається стабільним, і клієнти з різних секторів бізнесу звертаються за різними видами підтримки, але не спостерігаються істотні зміни.

Програма «5–7–9» для малого бізнесу є дуже затребуваною, і велика кількість клієнтів виразила бажання взяти участь в цій програмі. Управління ризиками включає фінансовий аналіз бізнесу клієнтів, і рівень ризику, який може впливати на ставку і термін кредитування. Для отримання кредиту в рамках програми «5–7–9» важливий рівень формальності бізнесу, але банк намагається максимально швидко обробляти запити клієнтів і надавати інформацію про необхідні дії.

У перші два місяці війни в Україні банки активно надавали кредити різним галузям економіки. Найбільше кредитів отримали аграрії, нафто- та газодобувна індустрія, а також сфера консалтингу та оптової торгівлі. Це пов'язано з підтримкою

від уряду та підвищеним попитом на кредити в цих галузях під час війни. Аграріям було надано значну суму кредитів, частково завдяки програмі портфельних гарантій уряду. За прогнозами, попит на кредити в агросекторі буде лише зростати в умовах післявоєнного відновлення пошкодженої і вкраденої техніки та складів. Однак через продаж продукції за заниженими цінами, багато сільськогосподарських підприємств можуть зазнати збитків. Галузь видобутку нафти і газу також зазнала інтенсивного кредитування, що пов'язано зі спробами уряду збільшити власний видобуток в умовах глобальних проблем з енергоносіями. Інші галузі, які отримали кредити, включають консалтинг та оптову торгівлю, а також переміщення бізнесу до західних областей України. Згідно з банкірами, надання кредитів визначається не лише галуззю, але і впевненістю в погашенні кредитів. Тому деякі галузі, як транспорт і телекомунікації, можуть мати менше кредитів через складну ситуацію в цих галузях.

Під час війни банки продовжать надавати перевагу кредитуванню критичних галузей, таких як виробництво та переробка продуктів харчування і пально-мастильних матеріалів, аграрний та фармацевтичний сектор. Відкриття європейських ринків для українських підприємців також може призвести до підйому інвестицій і кредитування.

Після перших шести місяців повномасштабної війни, українські банки розуміють, які проблеми їх очікують надалі і вживають заходів для забезпечення стабільності та мінімізації ризиків. Існує п'ять основних викликів, які актуальні для всіх учасників банківського ринку України:

1. Зниження доходів відносно витрат: Банки стикаються з труднощами у збереженні прибутковості в умовах війни та зростанням витрат.

2. Зростання частки непрацюючих кредитів: Невпевненість у платоспроможності позичальників і зростання непрацюючих кредитів ускладнює фінансову ситуацію банків.

3. Залежність від дорогого рефінансування НБУ: З підвищенням облікової ставки до 25% річних банки

переосмислюють свої підходи до фінансування і шукають альтернативні джерела ресурсів.

4. Масова міграція людей та обмеження економічної активності: Велика міграція населення за кордон та обмеження відвідування банківських відділень унаслідок війни ускладнюють фінансову ситуацію банків.

5. Втрата частини персоналу: Як через міграцію, так і через мобілізацію, банки стикаються із втратою частини свого персоналу.

6. Для подолання цих викликів, банки працюють над зменшенням витрат, розвитком інструментів віддаленої взаємодії з клієнтами, зміною структури залучених коштів та обмеженням ризиків. Зокрема, вони шукають альтернативи рефінансуванню від Нацбанку, зосереджують увагу на якості свого кредитного портфелю та операційних ризиках, і враховують законодавчі ініціативи, спрямовані на вирішення проблем позичальників за рахунок банків.

Як висновок, банки стикаються з значними викликами в умовах російської агресії та війни в Україні. Однак вони поступово пристосовуються до нових умов та вживають заходів для забезпечення стабільності та мінімізації ризиків, продовжуючи надавати фінансові послуги населенню та бізнесу та здійснюють дії для забезпечення стабільності в умовах війни.

Банк з іноземним капіталом – це фінансова установа, яка діє на фінансовому ринку конкретної країни та має значний обсяг іноземних інвестицій у своєму капіталі. Головна відмінність цього типу банку полягає у тому, що частка іноземного власного капіталу в його структурі перевищує встановлені нормативи та стандарти, що регулюють фінансовий сектор.

Однією з основних характеристик банку з іноземним капіталом є його спроможність привертати іноземні інвестиції, що надає йому додаткові ресурси для розвитку та здійснення різноманітних банківських послуг. Це може сприяти розширенню лінійки продуктів та підвищенню рівня обслуговування клієнтів.

Ключовими критеріями конкурентоспроможності для банку з іноземним капіталом є його здатність ефективно конкурувати на ринку з іншими фінансовими установами. Це включає в себе високий рівень фінансової стійкості, привабливі умови для клієнтів, інноваційний підхід до банківських послуг, а також активну участь у впровадженні та використанні сучасних технологій у сфері фінансів. Забезпечення надійного фінансового середовища та відповідність міжнародним стандартам є ключовими аспектами, що впливають на конкурентоспроможність банку з іноземним капіталом.

Продовжуючи опис, для подальшого детального аналізу виберемо такий банк як «ПроКредит Банк» як приклад банку з іноземним капіталом. «ПроКредит Банк» в Україні є частиною міжнародної банківської групи, що спеціалізується на наданні фінансових послуг з високим стандартом обслуговування.

Банк входить до складу ProCredit Holding, яка діє в кількох країнах світу. Однією з ключових особливостей «ПроКредит Банк» є його акцент на розвиток місцевих громад та підтримку малого та середнього бізнесу. Банк визначається своєю відповідальною фінансовою практикою та забезпеченням фінансової інклюзії.

«ПроКредит Банк» може взятися за роль ілюстративного прикладу, щоб проаналізувати його стратегії залучення іноземного капіталу, підходи до ризикового управління, ефективність використання технологій у банківській справі та вплив на розвиток місцевих економік. Такий підхід дозволить отримати глибше розуміння того, як банки з іноземним капіталом функціонують в конкретному регіоні та як вони можуть забезпечити свою конкурентоспроможність в умовах сучасного фінансового середовища.

Список використаних джерел

1. Управління міжнародною конкурентоспроможністю : навчальний посібник у структурно-логічних схемах / укладачі: Т. В. Андросова, Л. О. Чернишова ; електрон. дані. Харків : ХДУХТ, 2019. 202 с.

2. Россіхіна О. Є. Основні фактори конкурентоспроможності підприємства : електронний ресурс. URL: http://www.nbu.v.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dtr_ep/2010_2/files/EC210_39.pdf

3. Гордієнко О. Кого кредитують та від кого тримаються подалі українські банки. 10 галузей улюблениць та невдах. Інфографіка. [Електронний ресурс]. *Forbes*. 2022. URL: <https://forbes.ua/inside/kogo-kredituyut-ukrainskibanki-infografika-02062022-6378>

4. Огляд банківського сектору. [Електронний ресурс]. *Національний банк України*. 2023. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/banki-v-umovah-trivaloyi-viyni-zberegovidoviru-kliyentiv-visoku-operatsiynnu-efektivnist-ta-privitkovist--oglyadbankivskogo-sektoru>

Тонкошкурій Владислав Сергійович

здобувач 2-го курсу магістратури

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник: **Путінцев Анатолій Васильович**

доцент, завідувач кафедри фінансів та обліку

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ СТРАХОВИМИ РИЗИКАМИ СТРАХОВИКА

Щоб страхова компанія могла залишатися життю здатною вона повинна протидіяти ризикам, які супроводжують її діяльність. Щоб ефективно справлятися з ними, важливо вміти їх розпізнавати, аналізувати, передбачати, оцінювати та вживати дії спрямовані на зниження їх рівня або нейтралізацію негативного впливу. Все це забезпечує страховикам система управління страховими ризиками.

Особливо важливе зазначене у сьогоднішніх досить турбулентних умовах існування. До того ж такі події, як: політико-економічна нестабільність, ведення військових дій на території України, окупація частини країни, девальвація гривні, поширення пандемії корона вірусу породжують низку

додаткових ризиків для страховиків. Вітчизняні страхові компанії функціонують у зоні підвищеного ризику.

Водночас, в умовах збільшення рівня концентрації ризиків глобалізації важливим механізмом сучасного ризик-менеджменту страхової компанії є перестраховання ризиків, яке дозволяє перерозподілити ризики у часі і глобальному просторі, диверсифікувати портфель ризиків страхової компанії, підвищити рівень фінансової стійкості страховиків та рівень гарантованості страхових виплат.

Перестраховання є важливим інструментом в системі економічної безпеки не лише страхових компаній, а й на макро-рівні, оскільки дозволяє консолідувати фінансові ресурси для страхування унікальних та значних небезпечних ризиків (ядерних, космічних, авіаційних, морських, автотранспортних, сільськогосподарських, природних катастроф та ін.) [1].

Контексті економічної безпеки механізм управління ризиками страхової діяльності, схематичне представлення якого наведено на рис. 1 повинен будуватися на наступних засадах:

- відмова від прийняття ризику на страхування у випадку, якщо він не відповідає вимогам до ризику, що підлягає страхуванню, а також при недостатньому рівні гарантованості страхових виплат;

- прийняття ризику на страхування (акцептування ризику) і його власне утримання страховиком з урахуванням якості та ліквідності сформованих страхових резервів, необхідності забезпечення рентабельності страхової діяльності та підтримки фінансової стійкості страхової компанії;

- необхідність лімітування розміру ризиків на власному утриманні з урахуванням ймовірності настання страхового випадку, очікуваного розміру страхових премій, рентабельності страхових операцій, середньої збитковості за прийнятими на страхування ризиками, рівня кваліфікації андерайтерів та актуаріїв;

- передача великих ризиків на перестраховання, якщо страхова компанія не може його утримати власними силами

(перерозподіл ризиків потрібно здійснювати до тих пір, доки відповідальність за ризиком не буде повністю розділена між перестраховиками з урахуванням їхніх економічних інтересів) [2].

Головна мета системи управління ризиками своєчасне відстеження, аналіз, оцінка ризиків та вжиття заходів направлених на мінімізацію їх негативного впливу.

Необхідність управління страховими ризиками, які приймає страхова компанія на страхування, а також ризиками господарської діяльності страхової компанії обумовлює необхідність здійснення різних видів аналізу ризиків в процесі фінансового моніторингу:

- аналіз рівня ризику по конкретних об'єктах, що пропонуються для страхування;
- аналіз ризику по окремих видах страхування та по страховому портфелю страхової компанії в цілому;
- аналіз фінансового стану страхової компанії в цілому з позицій одночасного всіх чотирьох задач фінансового менеджменту (забезпечення фінансової стійкості, платоспроможності та ліквідності, максимізації прибутків та мінімізації ризиків).

При цьому з метою взаємопов'язаного управління прийнятими страховими ризиками та ризиками господарської діяльності необхідно аналізувати, яким чином прийнятий на страхування ризик по конкретному об'єкту може вплинути на ризикованість страхового портфеля та фінансової діяльності страхової компанії в цілому. Водночас, в залежності від того, який фінансовий стан страхової компанії на даний момент часу і наскільки збалансований її страховий портфель за критерієм мінімізації ризику, необхідно приймати рішення про доцільність прийняття нових об'єктів на страхування в залежності від їхнього індивідуального рівня ризику.

Ризик-менеджменту важливо не лише правильно встановити фактори, які зумовлюють той чи інший вид ризику, але й виявити можливі наслідки одночасного впливу конкретного виду ризику на стан фінансової діяльності страхувальника і перестраховика.

Тому основою управління ризиками страховика є організований у страховій компанії ефективний ризик-менеджмент. Мета функціонування ризик-менеджменту своєчасне реагування на різні події та вжиття заходів на мінімізацію негативного впливу настання різних ризиків.

Рисою ризик-менеджменту в страховій організації є необхідність управляти окрім власних ризиків ще й ризиками, які приймаються за договорами страхування, тобто страховими ризиками [3].

Список використаних джерел

1. Скопенко Н. С., Пьянкова О. В. Теоретико-методологічні засади ризик-менеджменту як інструменту управління господарським ризиком підприємства. *Економіка і організація управління*. 2014. Вип. 1-2. С. 238–245.
2. Герасименко О. В. Особливості фінансового менеджменту страхових компаній. *Страховий ринок: сучасні виклики в умовах глобалізації*: матеріали V Міжнародного наукового семінару. 2017. С. 39–41.
3. Черчик Л., Івашкевич І., Бегун С. Система ризик-менеджменту підприємства: сутність та складові. *Економічний форум*. 2017. № 1. С. 178–184.

Тарасенко Олена Юріївна

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту та фінансів Маріупольського державного університету

Коверза Вікторія Семенівна

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту та фінансів Маріупольського державного університету

РОЛЬ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ В УПРАВЛІННІ ФІНАНСАМИ ДОМОГОСПОДАРСТВ

У сучасному світі, де економічні умови постійно змінюються, управління фінансами домогосподарств стає важливим аспектом для забезпечення стабільності та добробуту. Одним із основних

засобів для досягнення фінансової безпеки та зростання є використання фінансових інструментів. Ці інструменти допомагають домогосподарствам ефективно розподіляти свої ресурси, управляти заощадженнями, інвестувати кошти та мінімізувати фінансові ризики.

Домогосподарство виступає самостійним суб'єктом, який приймає рішення щодо вибору джерела доходу та напрямків його використання. При цьому рівень життя його членів залежить саме від величини отримуваного ним доходу. Зниження доходу домогосподарства відбувається за рахунок інфляції, яка провокує зниження купівельної спроможності грошової одиниці; за рахунок зростання розміру податкових ставок, або ж збільшенням кількості податків, що сплачує населення; за рахунок підвищення відсоткових ставок по кредитах при наявності кредитних зобов'язань у домогосподарства тощо [2].

Фінансові інструменти допомагають домогосподарствам досягати своїх фінансових цілей. Найбільш поширеними інструментами є депозити, кредити, акції, облігації, нерухомість та страхові продукти. Кожен з цих інструментів має свої переваги та ризики, тому вибір залежить від фінансових цілей, рівня доходів, схильності до ризику та інших факторів.

Депозити є класичним інструментом збереження грошей, адже вони забезпечують стабільний дохід та гарантію повернення вкладених коштів. Хоча дохідність депозитів може бути нижчою порівняно з іншими інвестиціями, вони мають низький рівень ризику, що робить їх привабливими для домогосподарств, особливо в умовах економічної нестабільності.

Кредити використовуються для вирішення нагальних потреб або великих покупок, таких як придбання житла, автомобіля чи оплата освіти. Проте важливою умовою є правильне управління боргами, адже надмірне використання кредитних коштів може призвести до фінансових проблем. Тому домогосподарствам слід ретельно оцінювати свою платоспроможність і можливість своєчасно сплачувати борги.

Інвестиційні інструменти, такі як акції та облігації, надають можливість примножити капітал, але вони також мають високий рівень ризику. Акції можуть приносити високий дохід завдяки зростанню вартості компанії, але вони також вимагають знань про ринок цінних паперів і здатності оцінювати ризики. Облігації ж, хоч і є менш ризикованими, забезпечують стабільний, але менший дохід.

Упродовж кількох останніх років доволі привабливим інвестиційним інструментом (насамперед серед представників середнього класу) стали облігації внутрішньої державної позики – цінні папери, номіновані у гривні, доларах та євро. Власники ОВДП отримують так звані «купонні виплати» – своєрідний аналог відсотків за банківськими депозитами. Проте такі цінні папери, на відміну від депозитів, доводиться купувати через посередників [1, С. 59].

Отже, інвестиції в цінні папери можуть стати основою для довгострокових заощаджень та забезпечення фінансової незалежності.

Нерухомість є традиційним інструментом довгострокових інвестицій. Придбання житла або комерційної нерухомості для подальшої оренди забезпечує постійний дохід, проте інвестиції в нерухомість вимагають значних стартових коштів і передбачають відповідні ризики. Слід відзначити, що під час війни необхідно ретельно оцінювати ризики, пов'язані з інвестиціями в нерухомість, враховуючи можливість пошкоджень, втрат активів та нестабільну безпекову ситуацію.

Страхові накопичувальні програми також є важливим інструментом фінансового планування, який поєднує в собі можливість накопичення капіталу та захисту життя. Їх значення полягає у забезпеченні фінансової стабільності як під час активного періоду роботи, так і після виходу на пенсію. Основною особливістю таких програм є наявність страхового захисту, що гарантує виплату коштів у разі настання страхового випадку (наприклад, серйозної хвороби або втрати працездатності). Додатково, вони дозволяють поступово

накопичувати кошти завдяки регулярним внескам, які можуть інвестуватися страховими компаніями для отримання прибутку. Це робить такі програми привабливим вибором для тих, хто прагне забезпечити фінансову безпеку для себе та своєї родини, водночас отримуючи додатковий дохід від інвестицій.

Одним з головних факторів, що впливає на ефективність використання фінансових інструментів домогосподарствами, є рівень фінансової грамотності. Домогосподарства, які мають базові знання про управління фінансами, краще адаптуються до змін на ринку, приймають обґрунтовані рішення щодо заощаджень, інвестицій та страхування. Недостатній рівень фінансової грамотності може призвести до помилкових рішень, наприклад, до надмірного використання кредитів або невдалих інвестицій, що збільшує фінансові ризики.

З розвитком фінансових технологій домогосподарства отримують доступ до нових інструментів, таких як мобільні банківські додатки, цифрові гаманці, платформи для інвестування та криптовалюти. Це дозволяє простіше управляти фінансами, зберігати кошти та інвестувати в різні активи, що робить фінансову діяльність доступною та зручною.

Так, управління фінансами домогосподарств є складним процесом, який включає в себе використання різноманітних фінансових інструментів. Депозити, інвестиції в акції, облігації та нерухомість, страхування і пенсійні програми – це лише деякі з них, що допомагають забезпечити фінансову стабільність та безпеку. Вибір тих чи інших інструментів залежить від фінансових цілей домогосподарств, їхнього рівня доходів, готовності до ризику та зовнішніх економічних умов. Зрозуміле та продумане використання фінансових інструментів дозволяє домогосподарствам не тільки зберігати свої заощадження, але й примножувати їх, забезпечуючи таким чином фінансову безпеку для себе та своїх близьких у майбутньому.

Список використаних джерел

1. Кізіма Т. О., Лободіна З. М., Кізіма А. Я. Інвестування заощаджень домогосподарств у контексті впливу на функціонування публічних фінансів в умовах війни. *Світ фінансів*. 2023. Вип. 4 (77). С. 52–67.
2. Швайко М. Л. Сучасні тенденції фінансів домогосподарств України. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Економічна*. 2020. Вип. 98. С. 46–54.

Кухар Ігор Володимирович

аспірант Науково-дослідного центру
Національного університету цивільного захисту України

ФІНАНСОВІ МЕХАНІЗМИ В СИСТЕМІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я І МЕДИЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

Фінансова політика в системі надання медичних послуг повинна розроблятися і реалізовуватися за допомогою ефективного фінансового механізму, здатного забезпечити збалансоване формування і ефективне використання фінансових ресурсів і джерел при наданні усіх видів медичній допомозі. Ключовою метою фінансової політики в області охорони здоров'я є реалізація напрямів, сприяючих росту фінансових джерел в системі надання медичних послуг, збереженню здоров'я населення і підвищенню ефективності використання фінансових механізмів. Від ефективності використання фінансових ресурсів охорони здоров'я залежить результативність дії фінансової політики на економіку і соціальну сферу країни. Результатами ефективного використання фінансових ресурсів системи охорони здоров'я виступають і трансформаційні процеси в економіці, сприяючі реалізації заходів по підвищенню якості життя громадян і розвитку виробничої і невиробничої сфери [1, с. 158].

Суть державної фінансової політики у сфері охорони здоров'я населення полягає в здійсненні обґрунтованої і раціональної діяльності держави по формуванню фінансових джерел для

надання медичної допомоги і використанню бюджетних і позабюджетних фінансових ресурсів з метою підвищення якості і тривалості життя населення, зниження захворюваності за рахунок проведення діагностичних, лікувально-профілактичних і реабілітаційних заходів. Фінансова політика в системі охорони здоров'я реалізується за допомогою сформованого фінансового механізму, визначуваного як комплекс взаємозв'язаних елементів, які дозволяють здійснювати управління фінансовими ресурсами у рамках нормативно-правового забезпечення медичної діяльності з використанням фінансових методів, інструментів і інформаційного забезпечення. Таким чином, складовими фінансового механізму системи охорони здоров'я є фінансові стосунки, керовані за допомогою фінансових методів, фінансових інструментів, нормативно-правового і інформаційного забезпечення.

Фінансові ресурси в системі охорони здоров'я формуються за допомогою змішаної моделі, що складається з особистих коштів громадян з державних коштів, що виділяються їм бюджетною системою на реалізацію програми державних гарантій безкоштовного надання громадянам медичної допомоги.

В якості основних джерел фінансування медичних організацій і стимулювання якості послуг при наданні медичної допомоги використовуються:

- засоби бюджетів державних позабюджетних фондів;
- доходи від платної діяльності медичних організацій;
- засоби бюджетів бюджетної системи України.

Також допускається кошторисне фінансування медичних організацій, що знаходяться в процесі перепрофілювання або функціонують в режимі очікування. Таке використання фінансових механізмів в системі надання медичних послуг дозволяє сформувати ефективний механізм державного захисту медичних організацій від серйозних фінансових втрат. Основні напрями державної політики у сфері охорони здоров'я, що реалізуються нині, передбачають підтримку фінансової стабільності системи охорони здоров'я, взаємодія і створення

партнерських стосунків з медичними професійними некомерційними організаціями, реалізацію національних проєктів, розвиток системи медичної реабілітації, формування нормативно-правової бази по ключових напрямках діяльності охорони здоров'я [3, с. 79].

У системі української охорони здоров'я загальні витрати на охорону здоров'я громадян складають державні витрати, приватні. Особисті витрати населення в системі охорони здоров'я і медичного обслуговування складаються із засобів громадян на платні медичні послуги, оплачувані безпосередньо в касу медичної організації, оплату санаторно-курортного лікування, на придбання лікарських засобів в амбулаторних умовах, а також із страхових внесків працедавців.

Дослідження фінансових механізмів в системах охорони здоров'я країн Європи показує, що в основному використовується обов'язкове фінансування охорони здоров'я через державні схеми або механізми медико-соціального страхування. Тип використовуваної в тій або іншій країні схеми обов'язкового фінансування охорони здоров'я може визначатися історичними традиціями і міняється з часом.

Схеми медично-соціального страхування (МСС), як правило, фінансуються за рахунок поєднання внесків соціального страхування і доходів з державного бюджету. Коли витрати схем МСС розбиваються за джерелами надходжень засобів, то стає ясно, що державний бюджет є дуже істотним джерелом у багатьох країнах при будь-якому рівні доходу. Розриви в охопленні послугами населення більше виражені в країнах, які в основному фінансуються через схеми МСС. Ця чітка закономірність є наслідком стратегічного вибору. У державних схемах право на отримання послуг охорони здоров'я переважно пов'язане з місцем постійного проживання, тоді як в схемах МСС це право зазвичай ґрунтується на статусі трудової зайнятості і виплаті внесків, що систематично ставить в невідгідне становище людей, що знаходяться в уразливих ситуаціях.

Між країнами з державними схемами і схемами МСС немає ніяких систематичних відмінностей в рівні досягнення результату, вимірюваному за допомогою індексу охоплення послугами або з розрахунком долі домогосподарств з катастрофічними виплатами з кишені на охорону здоров'я. Українській системі охорони здоров'я для вирішення проблем в найближчі декілька років потрібні фінансові ресурси у більшому об'ємі, ніж передбачено.

Першочерговими завданнями системи охорони здоров'я ставляться:

- лікування пацієнтів, яким відклали надання медичної допомоги за плановими свідченнями в попередній період;
- рішення невідкладних проблем в галузі з дефіцитом медичних кадрів і низькою системою оплати праці медичних працівників;
- недостатнє лікарське забезпечення населення в амбулаторних умовах, що є ключовим індикатором доступності медичної допомоги;
- розширення переліку цільових програм, спрямованих на поліпшення здоров'я окремих категорій населення [2, с. 135].

Таким чином, за розрахунками фахівців, на рішення вищеперелічених проблем потрібне збільшення державного фінансування системи охорони здоров'я. В той же час нині в системі охорони здоров'я України використовується досить широкий спектр нових форм організації охорони здоров'я. Останніми роками активно впроваджуються інструменти програмно-цільового планування. Програмно-цільове планування має на увазі досягнення конкретних цілей у встановлені терміни з використанням інструментів і механізмів публічного управління. Цільова програма містить цілі і завдання, які необхідно виконати, встановлюються ресурси і заходи для їх досягнення. Фінансові потоки жорстко розподілені, що значно спрощує контроль за їх рухом і пошук порушень. Чітка установка цілей, яка дає можливість швидко оцінити ефективність

діяльності виконавців програми і визначити джерела неефективного використання засобів.

Список використаних джерел

1. Криничко Л. Р. Державне управління системою охорони здоров'я в умовах реформування: проблеми теорії та методології : монографія. Житомир : Вид. О. О. Євенок, 2020. 320 с.

2. Барзилович А. Д. Реформування системи охорони здоров'я в Україні: стратегічні аспекти. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 2. С. 134–140.

3. Сергієнко Л. В., Криничко Л. Р., Петрик С. М., Малігон Ю. М. Розвиток державно-приватного партнерства в сфері охорони здоров'я : монографія. Житомир : Вид. О. О. Євенок, 2020. 240 с.

Макаренков Олексій Леонідович

доктор юридичних наук, професор, головний науковий співробітник Науково-дослідної частини Запорізького національного університету

ФІНАНСОВА ДОПОМОГА КРАЇН-ПАРТНЕРІВ ДЛЯ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ НА ТЛІ КОРУПЦІЇ І ДЕТИНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Війна проти України демонструє потребу нашої нації як у підтримці військовими технікою і технологіями, розвідувальними даними, так й фінансовими ресурсами для підтримання макроекономічної стабільності, зокрема здійснення витрат на соціальне забезпечення, підтримання стійкості гривні, підприємництва, перебудови логістичної інфраструктури тощо. Регулярні викриття правоохоронцями корупційних втрат під час витрачання цих ресурсів та здійснення інших публічно-владних повноважень доводять необхідність контролю з боку надавачів допомоги. Врахуємо при цьому, що висока корупція була проблемою України до війни і нині, під час війни, такою залишається. Цим самим корупція демонструє резистентність до війни й процвітає незалежно від неї. Така логіка фактів

корупції переконує, що фінансова допомога з-зовні для подолання наслідків війни надходитиме тільки за умови мінімізації корупції і зумовлених нею рішень в економіці.

Беручи до уваги, що корупційні викривлення в Україні поза часом, а потреба у фінансуванні економічних і військових проєктів нагальна, держави-партнери та інші суб'єкти допомоги контролюють ефективність витрачання коштів через вже існуючі власні структури, міжнародні інституції (Світового Банку, МВФ тощо) чи наново створені органи. Наприклад: 1) за Програмою Нансена (Nansen Support Programme for Ukraine) на 2023–2027 рр. цивільна та гуманітарна підтримка керується Норвезькою агенцією з розвитку співробітництва (Norad) від імені Міністерства закордонних справ Норвегії на суму 760 млн євро і спрямовується переважно через угоди з визнаними міжнародними організаціями з документально підтвердженою здатністю до постачання, гарними можливостями та надійними системами контролю, а військова підтримка – Міністерством оборони Норвегії на суму 1 млрд євро [1]; 2) структурами Світового Банку [2, с. 171] в межах наступних ініціатив: а) проєкту поточного фінансування «Підтримка державних витрат для забезпечення стійкого державного управління в Україні» (Public Expenditures for Administrative Capacity Endurance – PEACE – in Ukraine), зокрема виплат пенсій, соціальної допомоги бідним, субсидій на житлово-комунальні послуги, соціальної допомоги для дітей з інвалідністю, грантових виплат внутрішньо переміщеним особам, виплати закладам охорони здоров'я за програмою медичних гарантій, зарплати працівникам Державної служби з надзвичайних ситуацій [3]; б) Цільового фонду підтримки, відновлення, відбудови та реформування України (URTF – Ukraine Relief, Recovery, Reconstruction and Reform Trust Fund) [4]. Наголошено, що допомога Україні повинна надходити із певними умовами, особливо в прогнозованих масштабах і на користь країни з корупційною історією [5, с. 5, 13, 40, 41, 43].

Тіньова торгівля, ухилення від сплати податків (тіньова економіка в Україні, за різними оцінками, станом на грудень 2021 р. складала 76 %; тіньова зайнятість – 20 %), суттєві джерела корупції (рівень корупції – 85 %) разом з шахрайством і/або іншим викривленнями доброчесності під час державних закупівель, управління підприємствами та іншою державною власністю, в сфері економічної конкуренції, надмірного адміністративного регулювання ринків, використання державних активів, надання публічних послуг тощо. Під час відбудови до України надходять значні кошти від міжнародних партнерів. Її ключовим компонентом стане загальна інституційна структура та установа, яка безпосередньо відповідатиме за координацію співпраці між донорами та українською владою. До її складу входять представники основних донорів та українського уряду, яка не лише розподілятиме кошти, але й проводитиме моніторинг використання цих коштів, відповідно до належних прозорих процедур в сфері публічного адміністрування економічних відносин [6, с. 77, 161, 317]. Законодавчі новації в сфері фінансового права (наприклад, поява норми про гарантоване податкове зобов'язання для спиртових заводів, виходячи з їхньої потужності, а не з того, скільки вони спирту виробляють) сукупно із зусиллями фіскалів та правоохоронних органів дозволили зменшити на 15 % тіньову економіку за 10 місяців 2024 р. Водночас це короткострокове досягнення вимагає подальших зусиль з детінізації 420–430 млрд грн податків, тобто 50–70 % економіки, в залежності від галузі підприємництва, особливо в сфері торгівлі електротехнікою, паливом, тютюновими виробами та іншими товарами, грального бізнесу, ювелірних виробів, операцій торгівельних автоматів тощо [7].

Беручи до уваги організаційну, консалтингову, фінансову та військову підтримку від партнерів України, а також динамічні зусилля парламенту і уряду з впорядкування економічних відносин, виникає тенденція детінізації економіки, яку розпочато до війни 2022, зокрема Законами України «Про Бюро економічної безпеки України» від 28.01.2021 № 1150-IX, «Про внесення змін

до ПКУ та інших законів України щодо стимулювання детінізації доходів та підвищення податкової культури громадян...» № 1539-IX від 15.06.2021, «Про платіжні послуги» від 30.06.2021 № 1591-IX, «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» від 15.07.2021 № 1667-IX, «Про запобігання загрозам національній безпеці, пов'язаним з надмірним впливом осіб, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархів)» 23.09.2021 № 1780-IX та іншими актами парламенту. За цих умов сформується достатні адміністративні і юридичні підстави із залучення потрібних для повоєнного відновлення коштів, що сприятиме успішній інтеграції України до ЄС.

Отже, ухиленні від сплати податків, удавані угоди, підкупи для порушення чесної економічної конкуренції, неофіційні винагороди за працю, відсутність формально-юридичного оформлення працівників на місцях їхньої роботи та інші способи уникнення публічного адміністрування в сфері підприємництва послаблюють довіру до України, посилюючи негативний ефект від корупційних практик. Незаконні економічні практики залишають поза статистичним обліком реальний обсяг господарських відносин в країні, що негативно впливає на адекватність рішень публічної влади у напрямі збереження спроможностей економіки під час війни та відновлення її у повоєнний час. Ці зв'язки неодмінно призведуть до появи ще більшої кількості представників суб'єктів фінансової допомоги Україні в органах, які контролюватимуть чесність та інші параметри ефективності її витрачання на чітко визначені цілі. Коротко- і середньострокова перспективи присутності цих представників мають уможливити абсолютну самостійність публічної влади України адмініструвати економічні відносини без корупційних компонентів – будь-яких варіантів власних вигод всупереч публічним інтересам, а також спроможність обліковувати усі доходи і прибутки на рівні високорозвинених країн – не менше 80–90 %. Будь-які відхилення від цих амбіцій у довгостроковій перспективі загрожують державному суверенітету не меншою мірою, ніж корупція, яка формує реальну

загрозу національній безпеці. При цьому процес відновлення України критично сповільниться як наслідок відсутності довіри з боку інвесторів до її публічно-управлінських і юрисдикційних механізмів, в межах яких можливо ефективно реалізовувати право на отримання прибутку і, за необхідності, захистити право власності тощо. Специфічним для інвестиційної привабливості та культури освоєння Україною отриманої допомоги залишається інерція недовіри до доброчесності публічно-владних структур і практик підприємництва, яка формувалася ще до війни.

Список використаних джерел

1. The Nansen Support Programme for Ukraine. Norwegian Government to expand and extend support for Ukraine's fight for freedom. Press release. 07/10/2024. URL: <https://www.regjeringen.no/en/aktuelt/norwegian-government-to-expand-and-extend-support-for-ukraines-fight-for-freedom/id3056341/>
2. Makarenkov O. Means of international law to eliminate corruption threats to national security. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2024. Vol. 10. No. 2. P. 165–176. WoS. doi.org/10.30525/2256-0742/2024-10-2-165-176
3. Угода про грант між Україною та МБРР та Міжнародною асоціацією розвитку № TF0C4008, № TF0C4009. 26.02.2024. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996_001-24#Text
4. On Preventing and Combating Fraud and Corruption in Projects Financed by IBRD Loans and IDA Credits and Grants: Guidelines. 15.10.2006. Washington: WBG. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/551241468161367060/>
5. Ганстер Р., Кіркьєгард Д., Кляйне-Брокхоф Т., Стокс Б. Розробка відбудови України у дусі Плану Маршалла: принципи, структура, фінансування, підзвітність: рекомендації для країн-донорів. Вашингтон: GMF, 2022. 47 с.
6. Відбудова України: принципи та політика / за ред. Ю. Городніченко, І. Сологуб, Б. Ведер ді Мауро. Вашингтон: Center for Economic PR, 2022. 508 с.
7. Вінокуров Я., Волокіта В. Тіньова економіка коштує бюджету 420 мільярдів – Гетманцев. *Економічна правда*. 15.10.2024. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2024/10/15/720580/>

ВПЛИВ СУЧАСНИХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ НА РОЗВИТОК СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА ТА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Kalashnikova Khrystyna

Candidate of Economical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Management
and Public Administration, O. M. Beketov National University
of Urban Economy in Kharkiv

INVESTMENT INSTRUMENTS FOR THE RECOVERY OF MUNICIPAL INFRASTRUCTURE IN URBAN TERRITORIAL COMMUNITIES

Service level and quality of services provided to collective and individual consumers in the field of communal services, development of its communal infrastructure, performance of communal and other enterprises serving the communal sector affect the welfare of residents of the urban territorial community, improvement, environmental and sanitary-epidemiological condition of the territory, which, in turn, improves the image of local authorities and ensures trust and positive attitude of the territorial community to its actions.

The condition of the communal infrastructure of an urban community directly affects the quality of the urban environment and housing and communal services provided to the population. However, attracting investments to maintain the proper condition of engineering and technical networks and facilities responsible for the delivery (transportation) of these services is a very complex process. In this context, let us consider the concept of an investment ecosystem as one of the tools for restoring such an important component of municipal infrastructure as water supply and sewerage.

The current state of municipal infrastructure in Ukrainian cities is so poor that it is not a question of modernization, but of basic restoration. Water supply, sewerage and heat supply in cities are in a very poor state, and this has long been understood not only by specialists but is a matter of serious concern to the public, both consumers of housing and communal services and their producers. The need for such a restoration is a challenge that carries huge opportunities in terms of intensifying not only local economic development but also international economic cooperation.

Significant investments in infrastructure projects, including the restoration of utility networks, can trigger a powerful economic multiplier – the creation of new production facilities and jobs, and an increase in tax revenues. A developed domestic market can, and under certain conditions will, become a full-fledged basis for export-oriented opportunities. After all, even the weak market we have today has already created opportunities for a significant number of domestic enterprises to emerge in almost the entire spectrum, from engineering to quite powerful manufacturing. Moreover, today, Ukraine has a strong range of companies offering a wide range of solutions – from engineering and automation to the production of power equipment, plastic pipes, insulation materials, reagent equipment and reagents themselves, etc. Domestic businesses have also gained some experience in performing work, including high complexity. The training of qualified infrastructure project managers is also developing.

Investments in urban infrastructure have a much more progressive effect than the endless road repairs that the Ukrainian authorities are so fond of. Firstly, given the standards of construction, it is difficult to find another industry that is so riddled with corruption, and the scale of losses from it is perhaps the largest. Secondly, the range of solutions for restoring and modernizing engineering infrastructure is much wider, and the level of technological sophistication of such solutions is much higher. Unlike road repairs, the development of engineering infrastructure can envisage and initiate the creation of many more different types of high-tech domestic products than sand, gravel and

asphalt. In addition, a much wider range of engineering and labour specialties may be involved. According to experts, for example, the Energy Efficiency Fund alone could create at least 70,000 jobs in the first three years of infrastructure projects. In addition, this is in peacetime, when the country is already facing a large outflow of personnel abroad due to unemployment and/or low incomes.

Of course, rebuilding urban infrastructure can bring not only direct economic benefits to local communities. The national economy will also receive a whole list of indirect benefits that will be the inevitable consequence of improving the quality of life of Ukrainians, their health, and, accordingly, reducing healthcare costs, losses from temporary disability, etc.

The primary problem is the lack of funds in the budgets of various levels. This is usually used to justify insufficient attention to the problems of restoring and developing the engineering infrastructure of an urban community. However, there are many reasons for this lack of funds, not to mention corruption, which will almost never end.

The world-renowned transition to incentive-based tariff setting based on the RAB model [1; 2] should stimulate the process of attracting investments to modernize power grids and improve infrastructure, as well as contribute to improving the quality of electricity supply services. However, it is unclear when this transition will take place in our country and what form the RAB model will take in the Ukrainian reality.

In determining the sources of investment in the water sector, two of the most popular are usually mentioned: budget financing and resources from international financial institutions (IFIs). However, in the first case, the state of development of the investment ecosystem does not allow for the effective use of public funds. Unfortunately, it can be argued that the country still lacks a state position on the priority of critical infrastructure development, which includes primarily the energy and water subsystems.

Clearly, in order to work successfully in all areas, urban territorial communities must also take care of developing the appropriate managerial and organizational infrastructure, preventing the outflow

of intellectual potential, and recruiting and training personnel. Certainly, this will require some expenditure of their own resources and time, but investments in knowledge are the best investments, and these investments will certainly bring a powerful return, because it is our knowledge and skills that bring us the most income.

With a view to enhancing the dynamics of development and succeeding in the competition for investment and resources, territorial communities need not only to learn how to use their own resources effectively, but also to interact with other communities and institutions, including local governments, the state, business, international financial organizations, institutions and agencies, civil society institutions, etc.

References

1. RAB-модель регулювання для операторів систем розподілу. Energy-365. URL: <https://energy365.com.ua/tpost/eyu76x18m1-rab-model-regulyuvannya-dlya-operatorv-s>

2. Омельченко В. Досвід впровадження стимулюючого тарифоутворення в секторі енергетики серед провідних європейських країн. *Разумков-Центр*. URL: <https://razumkov.org.ua/statti/dosvid-vprovadzhennia-stymuliuiuchogo-taryfoutuvoennia-v-sektori-energetyky-sered-providnykh-ievropeiskyykh-krain>

Кулаков Василь Олегович

ад'юнкт Національного університету цивільного захисту України

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

В умовах глобалізації національна безпека держави стає однією з найважливіших сфер для забезпечення стабільності та суверенітету. Глобалізаційні процеси сприяють економічній, політичній та культурній взаємозалежності між країнами, але водночас створюють нові виклики та загрози для національної

безпеки. До основних загроз можна віднести транснаціональні терористичні угруповання, кіберзлочинність, незаконну міграцію, економічну нестабільність і глобальні екологічні кризи. У такій ситуації правові аспекти забезпечення національної безпеки набувають ключового значення. Ця наукова теза спрямована на дослідження правових механізмів, які дозволяють державам адаптуватися до нових умов глобалізованого світу і захищати свої національні інтереси.

Національна безпека держави є комплексною системою, що охоплює політичні, економічні, соціальні, екологічні та військові аспекти. В умовах глобалізації кожен з цих аспектів стає більш уразливим до зовнішніх впливів, оскільки світ стає дедалі більш взаємозалежним. Економічна безпека, наприклад, залежить від міжнародних фінансових ринків, а політична стабільність може бути поставлена під загрозу через втручання зовнішніх сил або дестабілізуючий вплив міжнародних організацій і угод. Таким чином, глобалізація, хоча і сприяє економічному розвитку та культурному обміну, одночасно ускладнює забезпечення національної безпеки [4].

Одним із найсерйозніших викликів національній безпеці в умовах глобалізації є поширення транснаціональної злочинності та тероризму. Сучасні терористичні угруповання використовують глобальні комунікаційні мережі та фінансові інструменти для координації своїх дій і фінансування операцій, що ускладнює протидію цим загрозам на національному рівні. Окрім того, розширення можливостей Інтернету і кіберпростору створює нові загрози для безпеки держави. Кіберзлочинність, включаючи хакерські атаки на урядові структури та критичну інфраструктуру, може мати катастрофічні наслідки для економіки, оборонної спроможності та політичної стабільності. Тому держави повинні розробляти і впроваджувати правові механізми, які регулюватимуть кіберпростір та міжнародну співпрацю у боротьбі з кіберзагрозами.

Глобалізація також впливає на міграційні процеси, що стає ще одним викликом для національної безпеки. Збільшення кількості

мігрантів і біженців часто призводить до соціальної напруги і проблем з інтеграцією, що, в свою чергу, може дестабілізувати внутрішню політичну ситуацію. У цьому контексті особливо важливим стає питання правового регулювання міграційних потоків і захисту прав людини. Держава повинна знайти баланс між забезпеченням національної безпеки та дотриманням міжнародних стандартів у сфері прав людини [2].

Правові аспекти забезпечення національної безпеки відіграють ключову роль у реагуванні на ці виклики. По-перше, держава повинна мати ефективне національне законодавство, яке регулює діяльність силових структур, розвідувальних служб і правоохоронних органів. При цьому, всі заходи щодо забезпечення безпеки повинні бути спрямовані на захист прав і свобод громадян, не порушуючи конституційні права. Наприклад, правоохоронні органи та спецслужби повинні діяти в межах закону, а їх діяльність має бути прозорою та підконтрольною демократичним інститутам.

По-друге, у глобалізованому світі міжнародне співробітництво стає надзвичайно важливим. Держави повинні брати участь у міжнародних угодах та організаціях, таких як ООН, НАТО та Європейський Союз, які надають механізми для спільної боротьби з глобальними загрозами, включаючи тероризм і кіберзлочинність. Міжнародне право стає ключовим елементом забезпечення національної безпеки, оскільки багато загроз мають транскордонний характер і вимагають координації між державами.

Окремо слід звернути увагу на роль регіональних і глобальних організацій у забезпеченні безпеки. Такі структури, як НАТО, діють як механізми колективної безпеки, що дозволяє державам ефективніше протидіяти зовнішнім загрозам [1]. Співробітництво в рамках Європейського Союзу також створює умови для узгодженої політики безпеки та боротьби з тероризмом, кіберзлочинністю і незаконною міграцією. Крім того, важливою є участь у міжнародних угодах, таких як Паризька угода

з клімату, яка покликана запобігати екологічним катастрофам, що також впливають на національну безпеку.

Проблемою залишається баланс між національними інтересами і міжнародними зобов'язаннями. З одного боку, держава має захищати свої суверенні права і національні інтереси, з іншого – дотримуватися міжнародних правових норм і стандартів. Це особливо актуально в умовах глобалізації, коли країни часто стикаються з дилемою між забезпеченням внутрішньої безпеки і необхідністю відповідати на глобальні виклики. Проблеми з дотриманням міжнародного права можуть призвести до політичної ізоляції або конфліктів із сусідніми державами [3].

Правові аспекти забезпечення національної безпеки в умовах глобалізації є надзвичайно важливими для стабільності держави і її суверенітету. Держава повинна розробляти і вдосконалювати своє національне законодавство відповідно до сучасних викликів, таких як тероризм, кіберзлочинність, міграційні потоки і екологічні катастрофи. У той же час міжнародна співпраця і дотримання міжнародного права є невід'ємною складовою успішного забезпечення національної безпеки. В умовах глобалізації ефективне забезпечення національної безпеки можливе лише за умови активного залучення держав до глобальних процесів і побудови правової системи, здатної реагувати на нові загрози та виклики.

Список використаних джерел

1. Гетманець О. П., Коробцова Д. В., Єжелій Ю. О. Глобалізація та міжнародна економіка: складність інтеграції ринків та економічні наслідки на рівні країн (український досвід). *Академічні візії*. 2023. Випуск 20. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/35cea810-1e85-4730-92c2-73e4dde869cf/content>

2. Зіскін О. Вплив глобалізації на інститут соціальної держави: руйнація чи модернізація? *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2019. № 2 (6). URL: <https://relint.vnu.edu.ua/index.php/relint/article/view/115>

3. Пасічний Р. Національна безпека України в епоху глобалізації. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. 2012. Випуск 24. С. 108–112.

4. Чуйко З. Д. Фактори забезпечення національної безпеки України в контексті інтеграції та глобалізації : наук. стаття. 2010.

Бакаєва Ірина Георгіївна

кандидат економічних наук, професор, кафедра менеджменту
та міжнародних економічних відносин

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

МІЖНАРОДНІ ПРИВАТНІ ІНВЕСТИЦІЇ БАГАТОНАЦІОНАЛЬНИХ КОМПАНІЙ

Норма прибутку найбільших 500 багатонаціональних компаній (БНК) світу у 2021 р. зросла у 2 рази завдяки відкладеному попиту у 2020 р. внаслідок пандемії COVID-19, низької вартості фінансування та значної державної підтримки. Завдяки цьому багатонаціональні компанії збільшили свої іноземні інвестиції у 2021 р. з 483 млрд дол. до 1,3 трлн дол., але у 2022 р. спостерігалось зниження інвестицій на 17% до 1 трлн дол. Регіональні кризи та більш жорсткі умови фінансування у 2023 р. стримували зростання інвестицій, обсяг яких остався на рівні 2022 р., причому інвестиції у нові промислові та інфраструктурні проекти у країнах що розвиваються скоротилися.

Частка розвинутих країн у глобальному вивозі інвестицій у 2023 р. склала 1 трлн 59 млрд дол. тобто частка цих країн зросла до 2/3 світових інвестицій що було обумовлено рекордним реінвестованим прибутком.

Сукупні іноземні інвестиції європейських БНК у 2022 р. знизились до 224 млрд дол. порівняно з 573 млрд дол. у 2021 р. та зросли до 328 млрд дол. у 2023 р. Іноземні інвестиції німецьких БНК знизились на 13% до 143 млрд дол. та у 2023 р. зросли

до 165 млрд дол., при цьому німецьки БНК були найбільшими інвесторами у Європі та четвертими у світі.

Американські БНК збільшили власні іноземні інвестиції на 73 % до 403 млрд дол., причому вкладення інвестицій у ЄС та Велику Британію практично збільшились вдвічі, у Мексику – втричі. Вивіз інвестицій з США у 2022 р. у рамках міжнародних угод злиттів та поглинань зріс на 21 % до 272 млрд дол., тобто близько 40 глобальних угод такого типу на суму більш ніж 5 млрд дол приходилося на американських інвесторів.

Вивіз прямих іноземних інвестицій з інших розвинутих країн також збільшився на 52 % в основному за рахунок японських та корейських БНК. Вивіз інвестицій з Японії у 2022 р. зріс на 10 % до 161 млрд дол. завдяки чому Японія стала другою за об'ємом країною інвестором.

Корейські БНК інвестували за кордон у 2022 р. таку ж саму суму у 66 млрд дол. як і у 2021 р. Інвестиції з Австралії рекордно зросли з 3,4 млрд дол. до 117 млрд дол.

Інвестиції з азійських країн що розвиваються збільшились у 2021 р. на 4 % до 394 млрд дол. що складає чверть світових прямих іноземних інвестицій. Хоча азійський регіон є важливим джерелом інвестицій, але у 2022 р. інвестиції з цих країн впали на 11 %. Прями іноземні інвестиції Китаю у 2022 р. впали на 18 % до 147 млрд дол. та незначно зросли у 2023 р. до 148 млрд дол., але Китай все одно залишається на 3 місце серед країн інвесторів.

Глобальні потоки прямих іноземних інвестицій у 2023 р. на 10 % були менш ніж у 2022 р., треба відмітити що глобальне середовище у 2024 р. для прямих іноземних інвестицій остається складним.

Список використаних джерел

1. UNCTAD. WORLD INVESTMENT REPORT 2024.
URL: https://unctad.org/system/files/official-document/wir2024_en.pdf

Кротова Дніпряна Андріївна
студентка кафедри менеджменту і публічного адміністрування
Харківського національного університету
міського господарства імені О. М. Бекетова,
спеціальність «Публічне управління розвитком громад та територій»
Науковий керівник: **Калашнікова Христина Ігорівна**
кандидат економічних наук, доцент, кафедра менеджменту
і публічного адміністрування Харківського національного університету
міського господарства імені О. М. Бекетова

АДАПТАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТИВ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ

Державна служба є однією з особливих ланок процесу інтеграції до Євросоюзу, позаяк не існує чітко визначених і жорстких норм, які б окреслювали модель державного управління, що має бути реалізована країнами, які мають намір стати членами ЄС. Проте існують визначені критерії щодо адміністративних процедур та державної служби, яких мають відповідати органи публічної влади, щоб досягти відповідності цінностям демократичного суспільства.

Такий набір критеріїв є сутністю Європейського адміністративного простору, принципи якого реалізуються кожною країною-членом ЄС і виступають підґрунтям для модернізації національної державної служби.

Європейський адміністративний простір базується на принципах надійності та прогнозованості (правової визначеності); відкритості та прозорості; відповідальності; ефективності та результативності (продуктивності).

І хоча питання державного управління належать до компетенції урядів країн, законодавство ЄС надає вплив на національні системи державної служби та національне законодавство про державну службу. Втілення євроінтеграційних напрацювань може здійснюватися з опорою на рекомендації, що сформульовані згідно з пріоритетами та критеріями оцінювання державних службовців.

Досвід державного управління окремих країн ЄС показує, що потрібно впроваджувати таку управлінську модель, яка б змушувала державних службовців якісно виконувати свою роботу, в тому числі за рахунок гармонізації управління в усіх органах державної влади. Державна служба може сприйматися як спільна управлінська функція державних органів, а процес відбору та управління державними службовцями має ґрунтуватися на єдиних стандартах професійних і ділових якостей та на конкурсних засадах.

Ухвалення подібних стандартів і контроль за процесом управління персоналом у державних установах є одним із важливих завдань центрального органу з питань державної служби, який покликаний формувати політику щодо найму, відбору, кар'єри, оплати праці, просування по службі, професійного розвитку та переведення державних службовців, здійснювати постійний моніторинг управління державною службою та якості персоналу, а також вести облік витрат на персонал, накопичувати та аналізувати необхідну професійну інформацію про державних службовців.

Отже, щодо адаптації європейських стандартів державної служби в Україні слід: віднайти найбільш оптимальне співвідношення політичних і професійних посад в адміністраціях різних рівнях; послабити роль вертикальної адміністративної ієрархії; створити можливості для розвитку функціональних органів; децентралізувати, здешевити і зменшити кількість управлінського персоналу; вибудувати істотну частину діяльності державної служби на основі виконання комплексу управлінських і адміністративних послуг з боку корпусу професійних управлінців; запевнити максимально можливу відкритість у сфері прийняття управлінських рішень, націлених на задоволення потреб людей, зокрема через використання «клієнтелістської» моделі роботи державних службовців на основі законодавчо визначеної технології отримання адміністративних послуг; відчутно збільшити увагу до питань культури та морально-етичних вимірів діяльності державних службовців.

Литвинов Андрій Олексійович

здобувач наукового ступеня доктора філософії з публічного управління та адміністрування кафедри права, національної безпеки та європейської інтеграції Навчально-наукового інституту «Інститут державного управління» Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

ЗАГАЛЬНИЙ АЛГОРИТМ СТВОРЕННЯ ТА РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО КЛАСТЕРА

Кластерна політика у світі довела свій позитивний вплив на економічне зростання регіонів. Кластери зазвичай функціонують у певній галузі, мають певний рівень інтенсивності інноваційної політики. В Україні процес формування кластерів знаходиться поки на початковому етапі та немає належної інформаційно-консультативної підтримки. На початковому етапі (етапі їх утворення) враховується наявна географічна складова, експортний потенціал, чисельність зайнятих осіб, стадії розвитку кластерів тощо. У такому разі, кожен кластер являє собою комбінацію класифікаційних ознак, які дозволяють теоретично описати кластерне утворення.

У соціальному кластері значну роль відіграє державна соціальна політика, реалізація якої відбувається насамперед розгалуженою мережею інституцій соціальної сфери, діяльність яких розподілена за певними видами (галузями). Представники органів державної влади у тісній взаємодії з представниками органів місцевого самоврядування, громадськості здійснюють оперативне управління та координують спільною діяльністю інституцій соціальної сфери, які, як правило, виступають ядром кластера, оскільки безпосередньо надають необхідні соціальні послуги громадянам країни та швидко реагують на додаткові суспільні потреби населення [1]. Якщо факторні умови в цілому виконані, то створення соціальних кластерів відбувається за певним алгоритмом. Загальний алгоритм має включати 10 етапів: 1) аналіз соціально-економічних умов і соціальних потреб населення; 2) кластерна ініціатива (пошук однодумців);

3) початкові консультації; 4) заручення початковою підтримкою; 5) створення базових документів; 6) створення кластерної організації; 7) навчання та планування початкових дій; 8) моніторинг; 9) гнучкість (орієнтація на результат); 10) інтеграція (розширення спектру учасників).

Перший етап є визначальним для створення кластеру. Ініціативні особи кластерного утворення визначають соціальні потреби населення, що потребують додаткової уваги і ресурсів, та аналізують рівень концентрації різних інституцій соціальної сфери, що знаходяться у географічній близькості один від одного, які можуть бути задіяні як учасники соціального кластеру. Тобто, визначаються суб'єкти, які утворять ядро кластера. Також розглядаються інші суб'єкти – потенційні учасники кластерного утворення, діяльність яких може мати загальну мету – вироблення та/або надання соціальних послуг або підтримка цієї ініціативи різного характеру (фінансова, юридична, консультативна тощо). Далі створюється ініціативна група, визначаються орієнтовні цілі, задачі соціального кластеру та встановлюються необхідні зв'язки. До ініціативної групи, як правило, входять у першу чергу ініціативні суб'єкти – реальні учасники кластера (провідні суб'єкти соціальної сфери), які погоджуються з ідеєю створення кластеру та приймають рішення щодо подальших дій. Також до ініціативної групи можуть увійти представники публічної влади (представники органів державної влади на місцях (з галузевих управлінь, департаментів, відділів), органів місцевого самоврядування (представники спеціалізованих структурних підрозділів територіальних громад), бізнес-структур, спеціалізованих недержавних, міжнародних організацій тощо).

Доцільним виявляється здійснення аналізу можливостей і загроз розвитку кластерного утворення, визначити сильні й слабкі сторони його ініціатора [2]. Далі необхідно провести початкові консультації та розробити реалістичний й взаємоузгоджений проєкт, у якому визначаються потреби учасників об'єднання, їх можливості, соціально-економічні умови, межі, джерела, матеріальна база, доцільність формування кластеру.

Консультації проводяться з метою роз'яснення реальним і потенційним учасникам необхідності утримання кластеру, зокрема за рахунок бізнесу. Згодом встановлюється розмір членських внесків (4-й етап), які мають покривати витрати часу і ресурсів на діяльність кластеру. Після цього відбувається процес заручення початковою підтримкою зрілих партнерів (вони мають необхідний кваліфікований ресурс для початку діяльності кластеру), пошук донорів для початкового маркетингу та популяризації ідей кластерної організації (наприклад, організація розробки та супроводження інформаційно-технічної підтримки вебсайту кластеру). Важливо також узгодити спільні ідеї, цілі (як правило, визначаються перспективними галузями) [3], цінності, напрями діяльності, структуру кластеру, ресурси, обрати керівництво. Всі ці питання потрібно зафіксувати письмово та затвердити оргкомітетом і всіма учасниками. На цьому етапі необхідно створити набір базових документів, які приймають всі учасники ініціативи. Після чого починається етап створення соціального кластеру як юридичної особи. Як правило, необхідною умовою для створення кластеру є те, що мінімальний склад його учасників має бути не менше 10 організацій.

Оскільки для більшості учасників кластерна форма організації системної діяльності є новою, то на початковому етапі доцільним виявляється сфокусуватися на навчанні – набутті саме тих навичок, які є головними для координатора, а саме навичок класичного менеджменту (організація, планування, координація роботи, делегування повноважень) та комунікаційних навичок. Далі отримані знання потрібно постійно не тільки практикувати, а й вдосконалювати, проходити додаткове навчання, тренінги з нетворингу, метчмейкінгу, петчворкінгу, піару, фандрайзингу тощо.

З метою своєчасного прийняття управлінського рішення щодо покращення взаємодії соціальних партнерів, підвищення ефективності надання соціальних послуг населенню необхідно відслідковувати якісні й кількісні показники, що характеризують діяльність кластеру, виявляти розбіжності з плановими

показниками. Необхідно систематично здійснювати моніторинг процесних (головних) показників ефективності кластеру. На етапі зародження кластеру будуть ефективними такі кількісні показники, як: проведення щомісячних зустрічей, регулярність нарад правління; кількість проведених просвітницьких заходів для членів кластеру, публікацій на сайті та в соціальних мережах, згенерованих пропозицій по метчмейкінгу, залучених учасників – кількість контактів в базі даних потенційних учасників тощо [4]. Проведення моніторингу необхідно для вчасного корегування планів. Ще одним вирішальним етапом у розвитку кластеру є обмін кращими практиками як всередині кластера, так із зовні; як серед молодих утворень, так і з більш зрілими кластерами.

Вважаємо, що наведений алгоритм є найбільш оптимальним. Він заснований на базових функціях публічного управління – прогнозування, планування, організація, мотивація, контроль, координація (корегування). Важливу роль в управлінні та представленні інтересів кластеру на рівні регіону відіграють публічні органи. Вони, як правило, виконують роль координаційного центру, оскільки встановлюють стратегічні цілі соціально-економічного розвитку регіону, які відповідають розвитку національної економіки та державній соціальній політиці, а також, вже налагоджена тісна взаємодія органів публічного управління з ключовими учасниками соціального кластеру (ядром кластера), яка дозволяє здійснювати оперативне управління й координацію спільної діяльності членів кластеру.

Список використаних джерел

1. Бульба В. Г. Соціальні функції держави : монографія. Харків : Вид-во Асоціації докторів наук державного управління, 2011. 264 с.
2. Ніколаєнко С. М. Формування кластерів за участю підприємств молочної промисловості : автореф. дис. ... канд. економ. наук : 08.00.04 ; М-во освіти і науки України ; Нац. ун-т. харчових технологій. Київ, 2023. С. 12.
3. Пічугіна М. А. Формування та розвиток інноваційного кластеру підприємств кабельної промисловості : автореф. дис. ... канд. економ.

наук : 08.04.01 ; Нац. техніч. ун-т України «Київський політехнічний інститут». Київ, 2010. 20 с.

4. Як організувати регіональний кластер – 10 порад для початківців / О. Юрчак. INDUSTRY4UKRAINE. «Асоціація Підприємств Промислової Автоматизації України». 6 липня, 2021. URL: <https://www.industry4ukraine.net/publications/yak-organizuvaty-regionalnyj-klaster-10-porad-dlya-pochatkivczi/>

Полтавська Ольга Вікторівна

студентка кафедри менеджменту та публічного адміністрування
Харківського національного університету міського господарства
імені О. М. Бекетова,

спеціальність «Публічне управління та адміністрування»

Науковий керівник: **Калашнікова Христина Ігорівна**

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту
та публічного адміністрування Харківського національного університету
міського господарства імені О. М. Бекетова

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ УКРАЇНИ В ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

В умовах економічної та політичної нестабільності, коли існує висока залежність від іноземних інвестицій країні варто бути інвестиційно привабливою для інвесторів, щоб підтримувати свій сталий розвиток та економічне зростання.

В Енциклопедичному словнику з державного управління наводиться таке визначення інвестиційної привабливості «узагальнена характеристика економічного та інвестиційного потенціалу регіону, за допомогою якої потенційний інвестор отримує повну інформацію щодо пріоритетних для нього напрямів здійснення інвестицій та можливих ризиків. Це інформація стосовно переваг та недоліків інвестування окремих регіонів з позиції конкретного інвестора, що дає змогу інвестору обрати об'єктом інвестування регіон, який має найкращі перспективи розвитку і в якому буде забезпечено найвищу ефективність інвестицій. Загальна інвестиційна привабливість регіону залежить

від сукупності правових, природно-ресурсних, економічних, соціальних, структурних, фінансових чинників, рівня інвестиційної привабливості окремих сфер економічної діяльності господарського комплексу» [1, с. 274].

Від інвестиційної привабливості регіону залежить:

- обсяг залучених іноземних інвестицій;
- підсилення економічної стабільності;
- конкурентоспроможність країни на ринку;
- покращення рівня життя населення;
- інноваційний розвиток;
- зміцнення іміджу країни.

Показник інвестиційної привабливості країни або регіону складається з певних компонентів, які формують загальну оцінку. До таких факторів належать політичні, правові, соціальні, економічні та інфраструктурні складові (рис. 1).

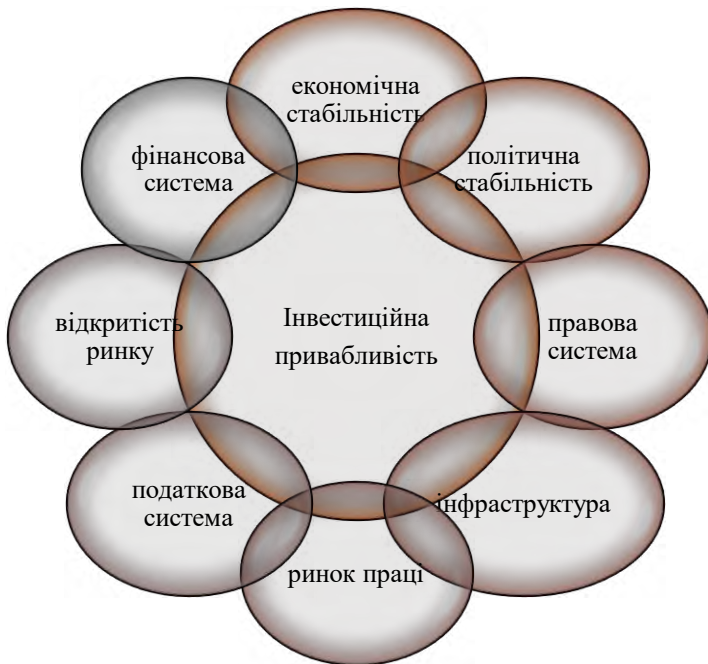

Рис. 1. Компоненти інвестиційної привабливості

Економічну стабільність характеризують такі показники, як темпи економічного зростання, рівень інфляції, стійкість національної валюти та макроекономічний стан країни.

Політична стабільність спільно зі правовою системою описують політичну ситуацію в країні, прозорість її правової системи, яка відповідає за регулювання надходження інвестицій, захист прав бізнесу та інвесторів. Не менш важливим показником також є рівень корупції.

Розвинута інфраструктура енергетична, транспортна, інформаційна сприяє налагодженню бізнес-процесів в країні та підвищує її інвестиційну привабливість.

До компоненту ринку праці відносять чинники, які характеризують людський капітал, його кваліфікованість та освіченість, рівень зарплат.

Податкова система характеризується розміром податків, умовами реєстрації бізнесу, їх простотою та прозорістю, вимогами до звітності, існування податкових пільг для інвесторів.

Доступність внутрішніх та зовнішніх ринків для іноземних інвесторів, існування торгівельних бар'єрів та митні закони належать до компоненту відкритості ринку.

Фінансова система характеризується доступом до фінансових ресурсів, доступністю банківської системи та рівнем її розвитку, наявністю умов для залучення капіталу, доступністю кредитування [2].

Інвестиційна привабливість країни є надзвичайно важливим фактором для залучення іноземних інвестицій. Вона визначає можливість отримання прибутку та перелік ймовірних ризиків, пов'язаних з інвестуванням. Враховуючи політичну та економічну ситуацію в Україні, повномасштабну війну, що розгорнулася на території нашої держави, ризиків існує досить багато. Ними є:

- безпекові ризики;
- високий рівень корупції;
- економічна нестабільність;
- втрата людських ресурсів;

- відсутність інфраструктури для відбудови;
- сильна залежність від міжнародної підтримки;
- екологічні проблеми;
- соціальна напруга;
- політична нестабільність;
- інформаційно-психологічні ризики [3].

Отже, враховуючи вище зазначені ризики, можна стверджувати, що Україну варто віднести до країн з підвищеним інвестиційним ризиком з правовою, політичною, економічною непередбачуваністю. Нам треба докласти немалих зусиль, аби зменшити зазначені ризики та підвищити інвестиційну привабливість країни, бо від іноземного інвестування залежить майбутнє України та ступінь відновлення після завершення війни.

Список використаних джерел

1. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад.: Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін.; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. Київ : НАДУ, 2010. 820 с.
2. Національний інститут стратегічних досліджень. Інвестиційна привабливість України в контексті макроекономічної стабільності : аналіт. доп. Київ, 2023.
3. Dalvit, Nicolo; Iooty, Mariana; Melecky, Martin; Srinivasan, Nithya; Melecky, Martin (2023). Russia's Invasion of Ukraine and Firm Performance in Central Asia: The Role of Export Links and Digital Gains. Policy Research Working Papers; 10557. World Bank, Washington, DC.

Сімак Сергій Васильович

доктор наук з державного управління, професор,
Таврійський національний університет ім. В. І. Вернадського

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ У РОЗРІЗІ УПРАВЛІННЯ ЖИТЛОВОЮ ІНФРАСТРУКТУРОЮ

При формуванні механізму управління житловою сферою ключовим питанням є інвестиційна програма розвитку житлової сфери регіону. Основні проблеми, які виникають при формуванні інвестиційних програм у рамках стратегічного плану розвитку регіону наступні – це неузгодженість різних інвестиційних проєктів по строках та механізмам реалізації глобальних міських цілей у рамках єдиного соціально-економічного комплексу. Важливою проблемою виникає врахування «шлейфа наслідків», пов'язаних з реалізацією даної програми, особливо соціального й екологічного характеру. Іншою, не менш важливою проблемою в умовах війни та сучасної економічної ситуації в Україні є залучення інвесторів, особливо із числа комерційних структур. Найчастіше, інвестуючи в програми регіонального розвитку, інвестор опікується, насамперед, про свій суспільний імідж, чи про одержання дивідендів. Разом з тим, у регіональних законодавчих і виконавчих органів є достатня кількість економічних регуляторів, що дозволяють зробити участь комерційних структур у реалізації інвестиційних проєктів економічно обґрунтованими.

Враховуючи специфіку будівельної продукції як інвестиційного товару (її нерухомість, закріпленість, матеріаломісткість, тривалість створення та експлуатації тощо) та особливості обігу будівельної продукції як товару відзначимо, що вона визначає характер взаємовідносин учасників інвестиційного процесу, Товар будівельного комплексу, як правило, не виходить на ринок у пошуку покупця, а створюється на замовлення конкретної особи відповідно до задалегідь визначеного проєкту. В тому зв'язку, для оцінки

конкурентоспроможності продукції, треба опиратися на критерії, які пропонує замовник. Слід визначити перелік параметрів, пріоритетних з точки зору покупців будівельної продукції. А сукупність вартісних та якісних її характеристик сприяє створенню переваг над продукцією конкурентів, задовольняючи при цьому певні потреби споживача [2].

Оскільки не існує універсальної моделі реалізації зазначеної системи, то кожному підприємству слід самостійно розробити модель, яка б задовольнила усі потреби та відповідала його стратегії.

Досвід зарубіжних методів доводить, що прийняття та реалізація ефективних заходів щодо забезпечення якості можливі тільки при всебічному систематичному аналізі фактичного стану якості продукції, для цього і слід створювати бази даних.

Необхідність економіко-математичного моделювання житлової сфери пов'язана з тим, що ефект від прийняття рішень державними структурами виявляється протягом тривалого періоду в майбутньому, у якому процес виробництва функціонує при ресурсах, створених колись і тепер. У сучасних умовах у житловому будівництві представляється досить важливим врахування тривалості інвестиційного циклу, який досягає в ряді випадків строків, що далеко виходять за рамки доступного для дослідження періоду. Складність і багатогранність зазначеної проблеми вимагає використання комплексного підходу до її рішень владних структур, який може бути реалізований методами економіко-математичного моделювання.

Система державного управління при моделюванні житлової сфери повинна вирішувати завдання прогнозування довгочасних тенденцій зростання будівельного виробництва з урахуванням вимог і обмежень економіки міста й попиту на будівельну продукцію – житло.

Прогнозування повинне бути різноманітне, що дозволяє оцінювати різні шляхи й можливості розвитку з урахуванням різних обмежень і критеріїв оптимальності. У зв'язку з вищевикладеним, методи економічного прогнозування

опираються на статистичну обробку даних, що характеризують існуючу структуру житлового фонду. Це дозволяє більш об'єктивно розкрити всю систему зв'язків і відносин, увесь комплекс параметрів стану й закономірностей явищ і процесів, визначити найкращі шляхи розвитку.

Однієї з найважливіших економічних проблем державного управління житловою сферою в умовах ринкових відносин є комплексне вивчення чинників, здатних стимулювати процес стійкого росту житлового будівництва шляхом побудови економіко-математичних моделей, що базуються на дослідженні причинно-наслідкових зв'язків [1]. Найпоширенішим методом, яким сьогодні користуються при визначенні впливу чинників розвитку, є прості й комбінаційні угруповання. Однак вони не дають можливості кількісно визначити вплив кожного фактора. Економіко-математичні методи, не ігноруючи роль традиційних статистичних методів, а розбудовуючи й доповнюючи їх, є інструментарієм, який дає можливість поєднувати якісно-теоретичний аналіз із кількісним і тим самим з великою точністю відображувати причинно-наслідкові зв'язки у всіх галузях економіки регіону, у тому числі в житловій будівництві.

При розробці ефективних рішень по розвитку й функціонуванню державного управління житловою сферою важливим питанням є правильний вибір критеріїв оптимальності, які повинні відповідати наступним вимогам: визначення основних, а не другорядних цілей, завдань; критичність до досліджуваних параметрів, що визначається його суттєвими кількісними змінами при досить незначних змінах у досліджуваних операцій; одиничність, тому що в протилежному випадку дослідження ускладнюються й найчастіше стають неможливими; простота; відображення динамічності процесу або системи що моделюється.

З урахуванням вищевикладених змін, державне управління на основі моделювання житлової сфери можна вести по наступних напрямках: розробка моделі структури житлового будівництва (з розкладанням по рівнях і періодам планування);

розробка багаторівневих моделей (можливість застосування моделі на рівні підприємства, району, міста); усі моделі повинні бути взаємозалежні (результати розв'язку одних завдань є вихідними даними для інших завдань).

Для соціального житла характерне забезпечення тієї частини менш забезпечених домогосподарств житлові умови, яких нижче зформованих (і встановлених) житлових стандартів.

Враховуючи вищенаведене, державне управління на основі моделювання розвитку житлової сфери в умовах ризику й невизначеності повинне опиратися на структуру попиту та пропозиції житла; рівень доходів майбутніх споживачів житла; виробничі потужності будівельних організацій, а також необхідно враховувати ціни на різні види житлового фонду.

Оптимальна структура житлового фонду – це така структура житлового фонду, яка при запланованих витратах будівельних організацій на будівництво житлового фонду, максимально задовольняє потреби населення в житло. Із усього різноманіття існуючих схем фінансування житлового будівництва інвестор сам ухвалює рішення щодо вибору схеми фінансування житла. Слід зазначити, що вибір джерела фінансування завжди зв'язаний для інвестора з фактором невизначеності (ризик). Крім цього інвесторові необхідно оцінювати рівень ризику вкладень у той або інший тип житла, залежно від ринкової кон'юнктури.

При формуванні механізму управління житловим будівництвом необхідно визначитися, у першу чергу, із цілями та завданнями створення такого механізму. Метою розвитку житлової сфери запропоновано вважати досягнення деякого рівня розвитку соціально – економічних механізмів і структур у житлово-будівельному комплексі. Система цілей визначає вимоги до майбутнього стану або напрямку його зміни. Завдання вирішуються шляхом визначення оптимальних (а не максимальних) величин ефективності тих або інших проєктів (стратегій) для досягнення тієї або іншої мети розвитку міста, в більшості випадків це поліпшення житлових умов населення. Критерієм оптимальності є максимальне задоволення потреби

населення у житлі при заданому рівні сукупних інвестиційних витрат на житлове будівництво.

Список використаних джерел

1. Гладішко О. Перспективи розвитку житлового кредитування громадян України.
2. Ільчук Л. І. Моніторинг соціальної ситуації в Україні: аналіз та прогноз. Київ : Центр перспективних соціальних досліджень Міністерства праці та соціальної політики України. 2008.

Бобак Андрій Іванович

кандидат медичних наук,
директор комунального некомерційного підприємства
«Центр первинної медико-санітарної допомоги Самбірської міської ради»

ІНФОРМАЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЦИФРОВИХ ЕКОСИСТЕМ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я: ГЕОПОЛІТИЧНІ ВИКЛИКИ ТА МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

Інформаційно-правове забезпечення цифрових екосистем охорони здоров'я є важливим аспектом у контексті глобальних змін, зокрема геополітичних викликів та розвитку міжнародного співробітництва. В умовах глобалізації цифрові технології стали невід'ємною частиною медичної практики, що дозволяє значно підвищити ефективність лікування та доступ до медичних послуг. Однак ці зміни потребують забезпечення високого рівня безпеки даних, правового регулювання та міжнародної координації, оскільки медичні дані перетинають державні кордони, що створює нові виклики для регулювання та захисту інформації в глобальному масштабі.

Зростаюча роль цифрових технологій в охороні здоров'я висуває перед міжнародними організаціями необхідність розробки загальних стандартів і правових норм, що забезпечують

захист медичних даних. Окрім того, геополітичні фактори, такі як політичні та економічні інтереси держав, можуть впливати на доступ до медичних технологій та обмін інформацією. Відтак важливим є налагодження міжнародного співробітництва для створення ефективних механізмів захисту даних, зокрема через укладання міжнародних угод та гармонізацію національних правових систем з міжнародними стандартами.

В останні десятиліття цифрові технології швидко знаходять застосування в медицині та охороні здоров'я, що стає особливо актуальним для України, де цифровізація медичних послуг є важливим етапом реформування системи охорони здоров'я. Завдяки розвитку сучасних технологій, таких як штучний інтелект, великі дані, інтернет речей, хмарні технології та біометричні системи, медичні установи отримують нові можливості для підвищення якості діагностики та лікування, а також для моніторингу здоров'я пацієнтів в реальному часі. Такі технології дозволяють здійснювати передиктивну аналітику, знижуючи ризик помилок у лікуванні та підвищуючи ефективність медичних послуг [4]. В Україні ця цифровізація вже активно впроваджується в таких сферах, як онкологія, кардіологія та епідеміологія, однак існує потреба у створенні належної правової та інформаційної інфраструктури для захисту медичних даних.

Цифрові екосистеми охорони здоров'я в Україні, на відміну від розвинених країн, стикаються з рядом специфічних проблем. Однією з основних є правове забезпечення використання медичних даних, а також гарантування їх безпеки на державному та міжнародному рівнях. Україна, як частина глобальної цифрової трансформації, має інтегрувати національне законодавство з міжнародними стандартами, що стосуються захисту персональних даних, зокрема в контексті охорони здоров'я. Важливими аспектами є також забезпечення доступу до цифрових медичних послуг для різних категорій населення, а також регулювання використання новітніх технологій, таких як штучний інтелект у медичних діагностиках, на прикладі таких платформ як Watson Health або українських розробок.

Усе це потребує міжнародного співробітництва для вироблення спільних стандартів у сфері медичних інформаційних систем та технологій, що забезпечують не лише ефективність, а й захист прав пацієнтів.

Водночас необхідно враховувати сучасні особливості розвитку цифровізації в медицині, а також виникнення нових ризиків і негативних факторів для національних систем охорони здоров'я, особливо в умовах епідеміологічних загроз, які можуть виникати внаслідок війни. Військові конфлікти часто спричиняють порушення в медичних і логістичних ланцюгах, що погіршує доступ до медичних послуг і цифрових технологій, необхідних для ефективного лікування та моніторингу здоров'я. Зокрема, обмеження доступу до сучасних медичних інструментів і цифрових даних може призвести до значних ризиків у системах охорони здоров'я, що вимагає посиленої уваги до управління медичними інформаційними технологіями та правового забезпечення їхнього використання [3]. Геополітичні напруження й війна створюють додаткові бар'єри для міжнародної співпраці в цифровому просторі медицини, що значно ускладнює вирішення проблеми доступу до медичних даних і технологій, особливо для вразливих груп населення.

Ці глобальні та національні виклики, зокрема в Україні, вимагають адаптації цифрових екосистем до нових реалій. Порушення в охороні здоров'я в умовах війни підвищують ризики для національних систем, що вимагає інтеграції та адаптації медичних технологій до постійно змінюваного контексту. Врахування епідеміологічних загроз, пов'язаних з війною, а також необхідність правового забезпечення цифрових медичних даних, стають важливими складовими національної стратегії охорони здоров'я. Водночас це підкреслює важливість зміцнення міжнародної співпраці для забезпечення безпеки та доступності цифрових медичних послуг і підтримки правового поля в умовах глобальних викликів.

Зважаючи на швидке поширення цифрових технологій у галузі охорони здоров'я, інформаційно-правове забезпечення цифрових

екосистем стає ключовим фактором для забезпечення доступу до медичних послуг, збереження конфіденційності пацієнтів та захисту персональних даних. В умовах глобалізації, геополітичні виклики, зокрема війни та міжнародні санкції, створюють нові бар'єри для впровадження сучасних технологій і забезпечення їх доступності на рівні держав. Наприклад, наявність неузгодженості в національних регулюваннях, що стосуються захисту медичних даних, може призвести до юридичних проблем для міжнародних медичних компаній і користувачів цифрових медичних послуг, що ускладнює доступ до необхідної допомоги в критичних ситуаціях. Крім того, в умовах війни порушення медичних інфраструктур і доступу до цифрових технологій може погіршити ситуацію, що вимагає змін в існуючих підходах до регулювання медичної цифровізації на міжнародному рівні.

На міжнародному рівні, співпраця між країнами, що активно впроваджують цифрові технології в охорону здоров'я, сприяє обміну досвідом і допомагає формувати спільні стандарти для цифрових медичних екосистем. Проте геополітичні чинники, зокрема економічні санкції та політичні конфлікти, можуть стати перешкодою для успішної інтеграції цифрових рішень у країнах, що переживають соціальні чи політичні потрясіння. В таких умовах міжнародне співробітництво з країнами, які мають стабільні цифрові інфраструктури, стає вирішальним для запровадження ефективних рішень у сфері медичних технологій [2]. Підвищення безпеки медичних даних, розробка спільних правових та етичних стандартів є критично важливими для того, щоб міжнародні цифрові медичні платформи могли працювати безпечніше і ефективніше.

У контексті України, забезпечення правового та інформаційного забезпечення цифрових екосистем охорони здоров'я вимагає адаптації до європейських стандартів і міжнародних зобов'язань, що передбачають захист персональних даних та створення ефективних цифрових інструментів для моніторингу здоров'я. Розвиток цифрових медичних технологій має відбуватися не лише

в рамках національних інтересів, а й з урахуванням геополітичних реалій та міжнародного співробітництва. Зокрема, для України актуальним є укріплення взаємодії з європейськими партнерами, що допоможе сприяти не тільки розвитку національних систем охорони здоров'я, а й підвищенню рівня міжнародної співпраці, обміну даними та захисту медичної інформації на глобальному рівні.

Цифрові медичні екосистеми стикаються з численними геополітичними викликами, які ускладнюють процес їх розвитку та інтеграції на глобальному рівні. Зокрема, в умовах війни в Україні проблеми кібербезпеки, захисту медичних даних та доступу до цифрових інструментів для моніторингу здоров'я стають надзвичайно актуальними [5]. Геополітичні напруження між країнами, зокрема в контексті міжнародних санкцій та обмежень, можуть призводити до ізоляції медичних цифрових платформ від міжнародної спільноти. Це в свою чергу ускладнює процеси обміну медичними даними та координації міжнародної допомоги у сфері охорони здоров'я.

Міжнародне співробітництво в сфері цифрових технологій охорони здоров'я здатне вирішити частину геополітичних викликів, зокрема через створення глобальних стандартів та безпечних каналів обміну даними. Україна, як країна, що переживає війну, має стратегічне значення для європейського та глобального медичного співтовариства, адже активна участь у міжнародних проєктах дає змогу отримувати доступ до передових технологій, розвивати інфраструктуру охорони здоров'я та забезпечувати безпеку медичних даних. Участь у міжнародних ініціативах дозволяє знизити технологічні бар'єри, сприяючи інтеграції України в європейські та світові медичні мережі.

Разом з тим, геополітичні суперечності можуть призвести до затримок у реалізації спільних проєктів, що важливо враховувати при розробці стратегій розвитку цифрової медицини. Підвищення міжнародної співпраці в сфері охорони здоров'я потребує не лише економічної підтримки, але й посилення правових ініціатив щодо захисту медичних даних, створення прозорих і справедливих умов для обміну інформацією. Тому наявність чіткої правової бази

та узгодження міжнародних стандартів стає необхідною умовою для безпечного і ефективного розвитку цифрових екосистем в охороні здоров'я, що дозволить покращити доступ до медичних послуг і знизити геополітичні ризики.

Цифрова охорона здоров'я є важливою частиною сучасної медичної практики, що охоплює різноманітні інструменти та технології, які можуть значно покращити надання медичних послуг і збільшити ефективність лікування та профілактики. Використання таких технологій, як телемедицина, онлайн-платформи, мобільні додатки, а також штучний інтелект і машинне навчання, надає нові можливості для лікування пацієнтів, незалежно від їх географічного розташування або доступу до традиційних медичних послуг. Це особливо актуально для держав, що переживають соціально-економічні кризи або стикаються з великими демографічними та епідеміологічними викликами.

З одного боку, цифрові технології охорони здоров'я дозволяють інтегрувати традиційні медичні практики з новітніми досягненнями в галузі інформаційних технологій, підвищуючи доступність та якість медичних послуг. З іншого боку, геополітичні виклики, такі як економічні санкції, нестабільність політичної ситуації та відмінності в законодавчому забезпеченні у різних країнах, можуть створювати перешкоди для ефективного розвитку цифрових медичних технологій [1]. Це обмежує здатність країн до міжнародної співпраці та обміну медичними даними, що важливо для досягнення глобальної стійкості в сфері охорони здоров'я.

Міжнародне співробітництво в розвитку цифрової медицини та охорони здоров'я є ключовим для подолання геополітичних бар'єрів. Спільні ініціативи, стандартизація процесів обміну медичними даними та забезпечення кібербезпеки дозволяють створювати безпечне і взаємозв'язане середовище для обміну знаннями та ресурсами в сфері охорони здоров'я. Крім того, глобальні інвестиції в цифрову медицину, особливо в умовах глобальних криз та епідемій, можуть стати важливим кроком

до забезпечення більш рівного доступу до медичних послуг, що стане основою для більш ефективного реагування на майбутні епідеміологічні загрози.

Інформаційно-правове забезпечення цифрових екосистем охорони здоров'я є важливим компонентом ефективної роботи сучасної медичної системи, особливо в умовах глобальних геополітичних викликів. Впровадження цифрових технологій в охорону здоров'я, таких як телемедицина, мобільні додатки для моніторингу здоров'я, а також інтеграція з штучним інтелектом та іншими інноваціями, передбачає необхідність створення чітких правових норм для регулювання використання таких технологій. Водночас геополітичні виклики, зокрема, політична напруга, економічні санкції, а також відмінності в законодавчій сфері різних держав, можуть серйозно ускладнити розвиток цифрової медицини та її інтеграцію в міжнародні системи охорони здоров'я. Врахування цих факторів вимагає адаптації правових механізмів на національному та міжнародному рівнях, а також координації з міжнародними організаціями для створення стандартів, що забезпечують безпеку та ефективність цифрових медичних технологій.

Як показує практика впровадження цифрових технологій в охорону здоров'я, процес цифровізації цієї галузі вимагає не тільки технологічних інновацій, а й комплексної розробки нового законодавства, зокрема інформаційно-правового. В умовах постійних геополітичних змін та міжнародного співробітництва важливо розробити нову теорію інформаційного права, яка б включала специфіку обробки та використання медичних і біометричних даних у цифрових системах охорони здоров'я. Одним із ключових аспектів є створення спеціальної системи стандартів і програмного забезпечення, що дозволяють інтегрувати різні цифрові платформи з системами охорони здоров'я, забезпечуючи при цьому належну безпеку даних та захист прав пацієнтів. Встановлення чітких правових норм і порядку обробки даних є необхідним для забезпечення надійності та ефективності цифрових медичних технологій

у глобальному контексті, особливо з урахуванням наявних геополітичних викликів та потреби в міжнародній координації.

Список використаних джерел

1. Мельниченко О. М. Цифрові екосистеми та їх роль у розвитку охорони здоров'я: правові та інфраструктурні аспекти. Київ : Юрінком Інтер, 2021. С. 45–58.
2. Іванова Т. А. Міжнародне співробітництво в охороні здоров'я: цифровізація та правові виклики. Львів : Крок, 2022. С. 30–40.
3. Ковальчук І. І. Правове регулювання цифрових технологій у охороні здоров'я: глобальний та локальний контексти. Харків : Право, 2020. С. 115–125.
4. Міністерство охорони здоров'я України. Національна програма цифровізації охорони здоров'я: міжнародне співробітництво і правове забезпечення. Київ : МОЗ України, 2021. С. 10–20.
5. Яковенко О. В., Савченко Л. А. Цифровізація охорони здоров'я: правові, економічні та геополітичні виклики. Київ : Видавництво «Знання», 2023. С. 100–110.

Kyselov Ievgen

graduate student, V. I. Vernadsky Taurida National University

THE WORLD SYSTEM OF PUBLIC ADMINISTRATION OF ENERGY SECURITY

One of the most important trends in the development of the world economy in the last century is the continuous and rapid growth of energy production and consumption, primarily due to non-renewable organic energy resources – coal, oil and gas. The reason for this trend is the quantitative and qualitative growth of the technological sphere. Thus, humanity was drawn into a spiral of rapidly expanding production to meet far from urgent needs, at least for developed countries.

“Sustainable development” involves changing the properties of the system in the direction of improvement. But in order for

qualitative shifts to begin to occur in the system, a certain reserve of quantitative increase of factors affecting the properties of the system is necessary [1; 3].

The global transition to sustainable development is a controversial and extremely complex process that includes political, economic, social, cultural, scientific and technological, military and environmental components. Humanity has not yet encountered tasks of such complexity and scale. The process itself can go in several ways and in any version affects the interests of social groups: personal, collective, corporate, state ones. It is obvious that such a process will be practically and politically ambiguous and will take a long time.

In a sustainable society, the priority of the spiritual beginning of the material is observed. Nature acts as an equal subject of management, just like society. It is not considered only from the point of view of consumption. Resources must be consumed within the economic capacity of the biosphere, taking into account its assimilation potential. Thus, the sustainable development model is based on the principle of balanced distribution of resources from the point of view of the theory of biotic regulation and environmental stabilization [1; 2].

However, the process of the global transition to sustainable development has not yet been defined holistically, neither in its content nor in its technological aspect. It is only described in normative-value and ideological terms; its description and development in UN documents has been given in a policy-recommendatory form.

The global transition to sustainable development requires a historically unprecedented level of regulation of economic and social relations at the intrastate, international, and supranational levels. It is also necessary to carry out a global social policy, designed to reorient historically formed “consumer” lifestyles, cultural orientations, etc., in the direction of limiting of the extensive growth of the needs of the individual and society. The idea of sustainable development will be perceived as “utopian-appealing” one until the governance issues are resolved. Accordingly, it is necessary to understand the nature

of organizational and economic mechanisms for the implementation of sustainable development [1–3].

The absence of a coherently formulated strategy for the initiation of sustainable development at the global level does not give the right to states to be inactive. It is necessary to develop a strategy at the national and regional level, and not only at the level of individual branches of the national economy. In this regard, the achievement of stable economic growth is the primary task of the development of our country, as reserves are needed for a flexible reorientation towards sustainable development.

Thus, the energy intensity of the world economy is steadily decreasing. Energy develops in close and complex relationships with the development of the economy and society, obeying certain laws. These regularities in a long-term view are revealed against the background of certain trends. Quantitative manifestations of energy development trends change under the influence of changes in technological systems, the structure of the economy, life, political and other factors. These changes taking place in the world's energy sector are a direct reflection of the current processes of environmentalization of society's consciousness [1; 2].

The energy intensity of the global economy is decreasing in two directions:

- (1) increasing of the efficiency of energy use;
- (2) the transition from fossil fuels, which provide the production of 85% of the used energy, to renewable energy resources.

The very result of technological competition cannot be predicted. But it is safe to say that the oil and gas industry will retain its leading position for some time, since, unlike renewable energy, this sector has the largest financial resources at its disposal. The analysis of trends in energy, as well as requirements for it in the 21st century, and possible options for future policy in this area revealed a number of problems. The most important of them are the following:

- (1) the development potential of technologies that use renewable energy sources;

- (2) further increase of the efficiency factor during energy production;
- (3) the availability of reserves of fossil energy resources;
- (4) the need and opportunities to limit emissions of gases that cause the greenhouse effect;
- (5) future peaceful use of nuclear energy;
- (6) fair distribution of energy resources between generations and nations, taking into account the interests of developing countries and countries with transition economies;
- (7) the financing of energy infrastructure, which is needed for economic growth.

These principles are common and require the following additional conditions:

- (1) the rates of consumption of renewable resources should not exceed rates of their recovery;
- (2) the rate of consumption of non-renewable resources should not exceed the rate of development of their sustainable renewable substitute;
- (3) the intensity of emissions of polluting substances should not exceed the ability of the environment to absorb them [1–3].

References

1. Garrison, D. R. (2007). Online community of inquiry review: social, cognitive, and teaching presence issues. *J. Asynchron. Learn. Netw*, 11, pp. 61–68.
2. Horbyk, R. (2002). The war phone”: mobile communication on the frontline in Eastern Ukraine. *Digi War* 3, pp. 9–24.
3. Pokhodenko, B. (2023). Review and comparative analysis of energy security concepts of the European Union and Ukraine. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: International Relations. Economics. Country Studies. Tourism*, (17), pp. 56–79.

Кондрацький Олександр Михайлович

аспірант кафедри публічного управління,
туризму та готельно-ресторанної справи

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

Науковий керівник: **Бельська Тетяна Валентинівна**

доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри публічного управління, туризму та готельно-ресторанної
справи Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

МУНІЦИПАЛЬНІ ПОСЛУГИ З ОЗЕЛЕНЕННЯ ТА ОЧИЩЕННЯ ТЕРИТОРІЙ, ЗАБРУДНЕНИХ ВНАСЛІДОК ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ В УКРАЇНІ

Військові дії на території України призвели до катастрофічних наслідків для довкілля. Щоденні обстріли з використанням різноманітних боєприпасів спричинили утворення вирв від авіабомб і артилерійських ударів, знищення важкої військової техніки та поширення забруднюючих речовин у ґрунти та водні ресурси. Такі умови призвели до значного забруднення ґрунтів, яке негативно впливає на економіку країни, здоров'я населення і загальний екологічний баланс. У цих умовах відновлення і підтримка чистоти навколишнього середовища набувають особливого значення, що підкреслює актуальність даного дослідження.

Муніципальні послуги з озеленення та очищення територій в умовах постконфліктного відновлення є важливим аспектом сталого розвитку. Дослідження показує, що відновлення зелених насаджень, очищення ґрунтів від токсичних речовин, а також забезпечення екологічної освіти громадян є невід'ємною частиною комплексного відновлення та створення сприятливих умов для мешканців України. Війна завдає серйозних збитків ґрунтам, водним ресурсам та екосистемам у зоні бойових дій, що впливає на сільське господарство, якість води, здоров'я людей та біорізноманіття. Встановлено, що близько 30% території України опинилися в зоні підвищеного ризику для землеробства через забруднення ґрунтів і механічне руйнування земель [1].

Очищення територій та відновлення довкілля є необхідними заходами для забезпечення екологічного балансу.

Муниципальні служби, відповідальні за відновлення територій, стикаються з багатьма труднощами, серед яких обмеження ресурсів та необхідність постійного очищення від залишків вибухонебезпечних предметів. «Забруднення ґрунтів паливно-мастильними матеріалами та іншими нафтопродуктами відбувається унаслідок руху та пошкоджень сухопутної військової техніки. У ґрунтах, просочених паливно-мастильними матеріалами, знижується водопроникність, витісняється кисень, порушуються біохімічні та мікробіологічні процеси. Внаслідок цього погіршується водний, повітряний режими та колообіг поживних речовин, порушується кореневе живлення рослин, гальмується їх ріст і розвиток, що спричиняє загибель» [2].

Основними етапами очищення є розмінування територій, видалення уламків техніки та споруд, хімічне і біологічне очищення ґрунтів, а також утилізація небезпечних відходів. Після очищення територій необхідним є відновлення зелених зон, що сприятиме відновленню екосистем і покращенню якості життя населення. Озеленення міських та сільських територій сприяє покращенню якості повітря, зниженню температури в літній період та підтримці біорізноманіття, що особливо актуально в умовах глобального потепління.

Розробка та реалізація стратегій, що враховують місцеві екологічні та соціально-економічні особливості, забезпечують тривале утримання і розвиток зелених зон, які стають осередками для соціальної взаємодії та відпочинку мешканців. Рослинність очищує повітря, поглинаючи вуглекислий газ, знижує рівень шуму, стабілізує мікроклімат та захищає від вітрової ерозії.

З початку повномасштабних бойових дій територія України піддається масштабним обстрілам, які залишають значний екологічний слід. Вибухи снарядів і руйнування військової техніки призводять до забруднення ґрунтів важкими металами та токсичними речовинами, що негативно впливає на сільське господарство і здоров'я населення. Рух військової техніки

та утворення вирв від вибухів руйнують структуру ґрунтів, ущільнюють їх, порушують природний водний баланс і знищують біорізноманіття. Війна призводить до хімічного забруднення ґрунтів, знищення ґрунтової фауни та рослинності, а також значного забруднення водних ресурсів, що потребує заходів для очищення.

Очищення території включає розмінування, механічне очищення, хімічне та біологічне очищення ґрунтів, а також утилізацію небезпечних відходів. Ці заходи є трудомісткими і потребують фінансових та технологічних ресурсів.

Органам публічної влади слід вжити такі заходи:

- розробка та впровадження національної стратегії з відновлення довкілля після війни, що включатиме заходи з очищення територій та відновлення ґрунтів з використанням сучасних біотехнологій та інноваційних методів очищення ґрунтів і водних ресурсів;

- партнерство з міжнародними організаціями для залучення досвіду та фінансової підтримки в очищенні та озелененні постраждалих територій;

- розширення муніципальних послуг із переробки відходів з метою зменшення забруднення і повторного використання ресурсів;

- просвітницька робота з громадськістю щодо важливості збереження та відновлення довкілля, важливості відновлення природних ресурсів, впливу забруднень на здоров'я та необхідності екологічної свідомості;

- забезпечити співпрацю між державними органами, науковими установами, освітніми закладами та бізнесом для об'єднання зусиль у напрямку екологічного відновлення та впровадження ефективних практик.

Отже, війна в Україні спричинила значні екологічні проблеми, зокрема у вигляді забруднення ґрунтів, водних ресурсів і повітря. Відновлення екологічного балансу та очищення територій є необхідними умовами для сталого розвитку країни після завершення конфлікту. Розширення муніципальних послуг

у сфері озеленення та управління відходами, впровадження сучасних технологій у переробку та очищення забруднених територій, а також залучення державних і міжнародних ресурсів є ключовими заходами для відновлення довкілля. Спільні зусилля місцевих органів влади, громадськості та міжнародної спільноти сприятимуть швидкому та ефективному відновленню постраждалих територій.

Список використаних джерел

1. Корогод О., Болоховський В. Врятувати українську землю. Як війна впливає на стан ґрунтів і що чекає на органічне виробництво. *Економічна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/05/11/700021/>
2. Омельчук О., Садогурська С. Природа та війна: як військове вторгнення Росії впливає на довкілля України. *Центр екологічних ініціатив «Екодія»*. URL: https://ecoaction.org.ua/pryroda-ta-vijna.html?gad_source=1&gclid=Cj0KCQiA0MG5BhD1ARIsAEcZtwRz3BfzOdnUfO_k4AnxUadelBpkEF9cpeHuMRg5gf5D-ZYQ6KC19YaAupnEALw_wcB

Кириченко Юлія Ігорівна

студентка кафедри публічного управління та адміністрування
Маріупольського державного університету, спеціальність «Менеджмент»,
спеціалізація «Менеджмент міжнародних інфраструктурних проєктів»

Науковий керівник: **Зелінська Марина Ігорівна**
кандидат політичних наук, доцент кафедри публічного управління
та адміністрування Маріупольського державного університету

ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАКОНОДАВСТВА, ЩО РЕГУЛЮЄ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО В УКРАЇНІ

Державно-приватним партнерством в Україні вважається система відносин між державним та приватним партнерами, при реалізації яких ресурси обох партнерів об'єднуються з відповідним розподілом ризиків, відповідальності та винагород між ними, для взаємовигідної співпраці на довгостроковій основі у створенні нових та модернізації існуючих об'єктів,

які потребують залучення інвестицій, та у користуванні такими об'єктами.

Запровадження державно-приватного партнерства протягом декількох останніх років стало індикатором успішної взаємодії бізнесу та структур державної влади, а також альтернативним способом відновлення та модернізації національної економіки. В Україні наразі не сформовано чіткого механізму державно-приватного партнерства, що зумовлює необхідність наукового аналізу сутності державно-приватного партнерства як форми взаємодії державної влади з підприємницькими структурами, визначення шляхів удосконалення державного регулювання та практичної реалізації державно-приватного партнерства відповідно до сучасних умов [1].

Розуміння поняття державно-приватного партнерства (ДПП) у контексті національної безпеки стає важливим аспектом стратегії державного управління та ефективного застосування ресурсів.

Законодавство України (ч. 2 ст. 4 Закону України «Про державно-приватне партнерство») визначає наступні сфери реалізації ДПП:

- пошук, розвідка родовищ корисних копалин та їх видобування, крім таких, що здійснюються на умовах угод про розподіл продукції;

- виробництво, транспортування і постачання тепла та розподіл і постачання природного газу;

- будівництво та (або) експлуатація автострад, доріг, залізниць, злітно-посадкових смуг на аеродромах, мостів, шляхових естакад, тунелів і метрополітенів, морських і річкових портів та їх інфраструктури;

- машинобудування;

- збір, очищення та розподілення води;

- охорона здоров'я;

- туризм, відпочинок, рекреація, культура та спорт;

- забезпечення функціонування зрошувальних і осушувальних систем;

- повождення з відходами, крім збирання та перевезення;
- виробництво, розподілення та постачання електричної енергії;
- управління нерухомістю;
- надання соціальних послуг, управління соціальною установою, закладом;
- виробництво та впровадження енергозберігаючих технологій, будівництво та капітальний ремонт житлових будинків, повністю чи частково зруйнованих внаслідок бойових дій на території проведення антитерористичної операції;
- встановлення модульних будинків та будівництво тимчасового житла для внутрішньо переміщених осіб;
- надання освітніх послуг та послуг у сфері охорони здоров'я;
- управління пам'ятками архітектури та культурної спадщини [2].

Цей перелік сфер діяльності не є вичерпним, оскільки за рішенням державного партнера ДПП може застосовуватися в інших сферах діяльності, крім видів господарської діяльності, які відповідно до закону дозволяється здійснювати виключно державним підприємствам, установам та організаціям.

До основних переваг ДПП належать фінансові вигоди для органів державної влади та органів місцевого саморядування, соціально-економічні вигоди для територіальної громади, а також політичні переваги.

Окремі рентабельні проекти ДПП можуть виступати джерелом надходження нових фінансових ресурсів завдяки розподілу прибутку між приватним оператором (партнером) та органами влади або органів місцевого самоврядування. Таким чином, проект може реалізовуватись, не створюючи тягаря для бюджету, а вивільнені бюджетні ресурси можуть спрямовуватись на інші цілі, такі як охорона здоров'я, освіта, та інші соціальні проекти [3].

Прискорена реалізація проектів дозволить швидше отримати ефект для громади від впровадження нових послуг чи підвищення якості існуючих та сприятиме збільшенню приватних інвестицій та економічному розвитку регіону.

В умовах сьогодення у воєнний час при повномасштабному вторгненні російської федерації на територію України стає зрозуміло, що у вирішенні завдань державою, щодо забезпечення національної безпеки, значну допомогу надають приватні партнери, як із за кордону так і в межах держави. Яскравими прикладами такої допомоги є волонтерські, благодійні та громадські організації, які у надзвичайно складний період взяли на себе вирішення найбільш актуальних проблем держави [4].

Необхідною передумовою ефективного розвитку ДПП є формування загального сприятливого середовища для бізнесу, що передбачає покращення інвестиційного клімату, податкового та регуляторного середовища [5].

Державно-приватне партнерство є формою співпраці між державою і приватним сектором, яка спрямована на спільне вирішення конкретних завдань або проєктів на взаємовигідних умовах та прозорості в прийнятті рішень і здійсненні діяльності. Для того, щоб державно-приватне партнерство було доступним, необхідно внести зміни в низку нормативно-правових актів та підлаштувати їх, до можливості застосування державно-приватного партнерства.

Список використаних джерел

1. Вакулєнко В. Особливості законодавчого регулювання державно-приватного партнерства в Україні. Галицький економічний вісник. Тернопіль : ТНТУ, 2015. Том 48. № 1. С. 5–9.
2. Про державно-приватне партнерство : Закон України від 1 липня 2010 р. № 2404-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text> (дата звернення: 18.11.2024).
3. Державно-приватне партнерство як механізм реалізації нової регіональної політики: можливості застосування та практичні аспекти підготовки і впровадження інвестиційних проєктів. URL: https://rdpa.regionet.org.ua/images/129/PPP_report_U-LEAD_30_10_2017.pdf (дата звернення: 18.11.2024).
4. Дідич О. Р., Наумко М. М. Поняття та сутність державно-приватного партнерства у сфері національної безпеки України. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. С. 69–77.

5. Щодо розвитку державно-приватного партнерства як механізму активізації інвестиційної діяльності в Україні. URL: <https://www.niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/schodo-rozvitku-derzhavno-privatnogo-partnerstva-yak-mekhanizmu-aktivizacii> (дата звернення: 18.11.2024).

Кириєнко Олександр Олегович

аспірант кафедри публічного управління,
туризму та готельно-ресторанної справи

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

УПРАВЛІННЯ ТВЕРДИМИ ПОБУТОВИМИ ВІДХОДАМИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Після підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом Україна взяла на себе зобов'язання реформувати систему поводження з відходами, щоб мінімізувати їх негативний вплив на здоров'я людей та довкілля. Прийнятий закон вводить в Україні основні принципи Директиви Європейського парламенту та Ради щодо відходів. Закон України «Про управління відходами» наближає національне законодавство до стандартів ЄС, запускаючи комплексну реформу системи управління відходами [4]. Цей закон регулює питання запобігання утворенню відходів та управління відходами, які утворюються в Україні, а також транспортування, експорту та імпорту відходів з метою відновлення, зокрема для рециклінгу. Закон спрямований на вдосконалення системи управління відходами та забезпечення правового регулювання відносин у цій сфері з урахуванням вимог ЄС, що має поліпшити стан навколишнього середовища та сприяти досягненню цілей сталого розвитку. Закон також встановлює розширену відповідальність виробника для продукції, яка в процесі споживання перетворюється на відходи: упаковка, електроніка, батареї, транспортні засоби, мастила, шини, текстиль тощо. Це включає створення систем розширеної відповідальності

виробника відповідно до вимог закону. Крім того, закон встановлює порядок збору, транспортування та обробки відходів у містах, вимоги до якості послуг з управління відходами та адміністративну відповідальність за порушення [6].

Можемо виділити наступні аспекти управління ТПВ в контексті євроінтеграції:

- Імплементация Європейських директив.
- Директива 2008/98/ЄС про відходи встановлює рамки для управління відходами в ЄС, що включають принципи «ієрархії відходів» (зменшення, повторне використання, переробка, інше відновлення та видалення).
 - Директива про захоронення відходів 1999/31/ЄС передбачає зменшення кількості біорозкладних відходів, що направляються на звалища, та впровадження альтернативних методів обробки, як компостування та спалювання.
 - Директива про упаковку та відходи упаковки 94/62/ЄС регулює питання зменшення обсягу упаковки та сприяння її переробці.
 - Адаптація національного законодавства: Країни, що прагнуть до членства в ЄС, мають гармонізувати своє законодавство у сфері управління ТПВ з європейськими нормами. Це включає розробку національних стратегій, планів дій, систем збору, сортування, переробки та утилізації відходів, що відповідають директивам ЄС [1].
 - Інфраструктурні зміни: Для ефективного управління ТПВ необхідно впровадження нових технологій та розбудова інфраструктури.
 - Системи роздільного збору відходів.
 - Підприємства з переробки та утилізації відходів.
 - Полігони, що відповідають сучасним екологічним стандартам.
 - Фінансування та інвестиції: ЄС надає фінансову підтримку країнам-кандидатам на членство для розвитку інфраструктури управління відходами через програми, як Інструмент передвступної допомоги (ІРА). Важливо також залучення

приватних інвесторів для впровадження інноваційних рішень у сфері управління ТПВ.

- Екологічна освіта та залучення громадськості: Важливою складовою євроінтеграційного процесу є підвищення екологічної обізнаності населення та сприяння участі громадян у роздільному зборі відходів та їх переробці. Це сприяє зменшенню обсягів відходів та зниженню навантаження на полігони.

- Майбутні виклики.
- Підвищення ефективності переробки відходів та зменшення кількості відходів, що підлягають захороненню.
- Впровадження циркулярної економіки, де відходи розглядаються як ресурси для нових циклів виробництва.
- Зменшення пластикового забруднення та підвищення рівня вторинної переробки пластмас.

Особливої уваги потребують інструменти залучення суспільства до свідомого поводження з відходами. За нашою думкою запровадження в Україні існуючих практик, які довели свою ефективність в Європейському суспільстві мають потенціал стати істотним економічним стимулом для населення та спонукати його до більш свідомого поводження з відходами. Детальніше можемо розглянути схему повернення депозиту (Deposit return scheme). Німеччина була європейською країною, що впровадила програму DRS у 2003 р., ця програма показала високу ефективність серед населення та, у 2019 р. вона досягла 98,4 % відсоткового показника повернення пакування завдяки обов'язковим вимогам щодо повернення для всіх роздрібних торговців та достатньо високим стимулом для споживачів повертати використане пакування [2]. Згідно з цією схемою, пляшки та контейнери, які можна переробити, позначаються відповідно. При їх покупці споживачі вносять депозит, який в Німеччині становить від 0,08 до 0,25 євро [3]. Цю суму повертають, якщо порожню пляшку повернути в магазин. Схема повернення депозиту довела свою ефективність у країнах, таких як Німеччина, вона не лише ефективна в уникненні утворення сміття, але й може збільшити рівень переробки та допомогти

галузям та споживачам розвивати більш відповідальну та сталу ментальність, відповідно до принципу забрудник платить.

Управління твердими побутовими відходами (ТПВ) в контексті євроінтеграції є важливою складовою стратегії екологічної політики та сталого розвитку. Вимоги ЄС щодо екологічної безпеки та управління відходами зумовлюють необхідність адаптації національних політик, законодавства та практик до європейських стандартів. Таким чином, рамковий закон «Про управління відходами» інтегрує в національне законодавство ключові принципи поводження з відходами відповідно до євроінтеграційного курсу України, хоча й не вирішує всіх актуальних проблем. Сьогодні зміна підходів до управління твердими побутовими відходами в Україні є не опцією, а необхідністю.

Список використаних джерел

1. Кідалов С. Правові системи поводження з побутовими відходами в державах-членах європейського союзу. *Наука і техніка сьогодні*. 2023. № 14 (14). DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-14\(14\)-21-30](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-14(14)-21-30) (дата звернення: 30.09.2024).
2. Global waste management outlook 2024. UNEP – UN Environment Programme. URL: <https://www.unep.org/resources/global-waste-management-outlook-2024> (date of access: 30.09.2024).
3. Municipal waste statistics – Statistics Explained. Language selection | European Commission. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Municipal_waste_statistics&oldid=343958#Municipal_waste_generation (date of access: 30.09.2024).
4. Про управління відходами: Закон України від 09.07.2023 р. № 2320-IX.
5. Про затвердження Порядку класифікації відходів та Національного переліку відходів: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.10.2023 р. № 1102.
6. Про затвердження Порядку розроблення затвердження регіональних планів управління відходами: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 червня 2023 р. № 667.

Живиця Павло Олегович

магістр групи 103-23м

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

Науковий керівник: **Мітал Олена Георгіївна**

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри публічного управління,
туризму та готельно-ресторанної справи

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

ВПЛИВ АВІАЦІЇ НА ГЛОБАЛЬНІ ЗМІНИ КЛІМАТУ

Першочерговим завданням сучасності є аналіз глобальних змін клімату, оскільки вони мають глибокий негативний вплив на умови проживання та господарську діяльність людей, біорізноманіття, якість навколишнього природного середовища та перспективи соціально-економічного розвитку в цілому на планеті. Аналіз впливу зміни клімату для України висвітлив наступне: прогнозується підвищення середньорічної температури на всій території України, зміна клімату суттєво не вплине на кількість опадів, через зміни клімату до 2070 р., особливо в степових регіонах, суттєво зменшиться обсяг виробництва сільськогосподарської продукції. Збереження поточних тенденцій змін клімату викличе зменшення доступних ресурсів поверхневих і підземних вод.

Найбільш вагомим чинником негативних наслідків для виживання людини є глобальне потепління в наслідок антропогенних викидів парникових газів в атмосферу, що призводить до зміни регіональних погодних умов, підняття рівнів морів, поширення екстремальних кліматичних явищ, загрози для харчування, водозабезпечення і здоров'я населення. Глобальний вплив авіації включає утворення парникового ефекту та пошкодження озонового шару атмосфери. Повітряні судна спричинюють забруднення атмосфери через викидання шкідливих речовин з відпрацьованого пального авіаційних двигунів [1, с. 144]. Літаки переміщуються між аеропортами, забруднюючи атмосферу як на глобальному рівні, так і в безпосередній близькості до аеропортів. Аналіз впливу авіації

на зміни клімату в довоєнний час висвілив значне зростання викидів парникових газів на всіх етапах розвитку авіаційного сектору. Емісія газів в атмосферне повітря відбувається через сопла та вихлопні патрубки авіаційних двигунів. Гази, утворені в результаті роботи двигунів авіаційного транспорту, становлять 87 % всіх викидів цивільної авіації, що включає в себе також викиди спецавтотранспорту та стаціонарних джерел. Напередодні війни був розроблений проєкт Стратегії, який конкретизує методи і шляхи впровадження положень Національної транспортної стратегії України на період до 2030 р., з метою інтеграції України в світову авіатранспортну мережу, створення сучасної авіаційної транспортної інфраструктури, підвищення доступності авіаперевезень для широких верств населення, а також лібералізації ринку авіатранспорту з урахуванням питань екології та обмеження викидів парникових газів. Склад викидів в атмосферне повітря від авіаційного транспорту представлено наступним чином: діоксид сірки – 1,1 % (30 тис. т), діоксид азоту – 11,6 % (311,1 тис. т), метан – 0,3 % (8,6 тис. т), вуглець діоксид – 74,2 % (1991,5 тис. т), азот діоксид – 0,09 % (2,4 тис. т), сажа – 1,2 % (33,3 тис. т), нетанові леткі органічні сполуки – 11,5 % (308,3 тис. т). Найбільша частка викидів від авіаційного транспорту припадає на оксид вуглецю [2, с. 114].

Для вирішення проблем екологічної безпеки в авіаційному транспорті рекомендоване впроваджувати різноманітні технічні заходи. Важливо враховувати заходи як на етапі експлуатації авіаційних комплексів, так і заходи на етапі проєктування і будівництва транспортних об'єктів. Серед ключових заходів на етапі експлуатації можна відзначити використання альтернативних видів палива, заходи для захисту поверхневих та ґрунтових вод, специфічні заходи під час використання протиожеледних солей, гербіцидів та ін. [3, с. 221]. Пропозиції щодо можливих заходів для зменшення впливу авіації на глобальний клімат включають технологічні інновації, вдосконалення паливних систем, оптимізацію маршрутів та інші стратегії. Однак, важливо враховувати, що впровадження таких заходів може мати різні

соціально-економічні наслідки та вимагати глобальної співпраці для досягнення значущого впливу.

Список використаних джерел

1. Забишний Я. О., Семчук Я. М., Долішній Б. В., Мельник В. М. Дослідження методів оцінки і прогнозування впливу автотранспорту на довкілля. *Екологічна безпека та збалансоване ресурсокористування*. 2016. № 2. С. 146–152.

2. Бойченко С. В., Зеленько Ю. В. Оптимізація управління ризиками виникнення надзвичайних ситуацій під час перевезення нафтопродуктів залізничним транспортом. *Вісник НАУ*. 2020. № 4 (45). С. 112–117.

3. Моніторинг і методи вимірювання параметрів навколишнього середовища : навч. посібник / В. М. Ісаєнко, Г. В. Лисиченко, Т. В. Дудар та ін. Київ : НАУ-друк, 2019. 312 с.

Мигаль Назарій Ярославович

магістр групи 103-23м

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

Науковий керівник: **Мігал Олена Георгіївна**

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри публічного управління, туризму та готельно-ресторанної справи

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

ПРОБЛЕМИ ЗАБРУДНЕННЯ ҐРУНТІВ ВАЖКИМИ МЕТАЛАМИ

Важкі метали відіграють важливу роль у фізіологічних, біо- та геохімічних процесах, що відбуваються в ґрунтах. Вони визначають оптимальні умови існування живих організмів, а їх дисбаланс призводить до різних патологічних процесів. Дефіцит чи надлишок мікроелементів найбільш характерний для нестабільної системи, якою є велике місто. Поведінка хімічних елементів їх валовий вміст у ґрунтах залежить від ступеню опідзоленості і лужності ґрунтів, а також від їх гранулометричного складу та особливостей ґрунотвірної породи. Аналіз вмісту металів у ґрунотвірних породах дозволяє зробити висновок про

загальну тенденцію до збільшення рівня концентрації металів у залежності від укрупнення гранулометричного складу осадових порід.

Забруднення важкими металами, в основному, має локальний характер. Найбільше забруднені території зустрічаються поблизу промислових центрів, великих виробництв і транспортних магістралей. Потрапляючи у ґрунт, важкі метали постійно мігрують, переходячи в ту, чи іншу форму хімічних сполук. Вміст важких металів на цих ґрунтах зазвичай у рослинній продукції перевищує встановлені норми. Важкі метали присутні в ґрунті й як природні домішки, але причини підвищення їх концентрацій пов'язані з: промисловістю (кольорова і чорна металургія, енергетика, хімічна промисловість), сільським господарством (зрошування забрудненою водою, застосуванням гербіцидів), спалюванням викопного палива та відходів, автотранспортом [1, с. 20].

На розподіл важких металів у ґрунті впливають: гранулометричний склад ґрунту (постерігається прямий зв'язок між ступенем дисперсності ґрунтових частинок і їхньою адсорбуючою властивістю), найбільший вплив на мобільність металів у ґрунті здійснюють оксиди і гідроксиди Fe, Al і Mn, реакція середовища, карбонати ґрунтів, застосування добрив певним чином впливає на вміст мікроелементів у ґрунті і їхнє накопичення у рослинах, органічна речовина ґрунту, що є інактиватором важких металів у ґрунті, біота. На мікробіологічну діяльність значно впливає волога ґрунту, яка тісно пов'язана з погодними умовами. Динаміка рухомих форм важких металів може переважати мінімальні рівні у 5 разів і більше. Тип ґрунту і міграція за профілем ґрунту обумовлюють глибину проникнення важких металів у забруднених ґрунтах, а також форми знаходження важких металів у ґрунті [2, с. 87–91].

Забруднення ґрунту промисловими об'єктами несе в собі серйозну потенційну загрозу для здоров'я людини, екосистем та економіки в цілому. Наслідки забруднення можуть бути наступними: надходження небезпечних речовин у ґрунт,

поверхневі та ґрунтові води; поглинання забруднювальних сполук рослинами; прямий контакт людей із забрудненим ґрунтом; вдихання часток пилу або легких речовин; пожежа або виділення газів на звалищах побутових та промислових відходів; корозія труб та інших елементів підземних комунікацій; утворення шкідливих вторинних відходів.

Серед заходів детоксикації важких металів у ґрунті можна виділити наступні: вапнування ґрунту, застосування гною, торфу, органо-мінеральних компонентів, фосфоритування кислих ґрунтів, цеолітів як природного, так і штучного походження, використання протилежно направлених взаємодій, біологічних заходів (виращування технічних і лісових культур та розведення квітів), створення нового орного горизонту, видалення токсичного шару і розміщення на його місці нормального ґрунту [3, с. 298–311].

Список використаних джерел

1. Вовченко Р. Еколого-геохімічна характеристика ґрунтів північної частини Сокальського району. *Застосування математичних методів і комп'ютерних технологій при розв'язанні задач геохімії і охорони навколишнього середовища* : тези доп. 3-го міжнарод. симп. Львів, 2016. С. 19–21.
2. Малишева Л. Л. *Ландшафтно-геохімічна оцінка екологічного стану території*. Київ : РВЦ «Київський університет», 1997. 264 с.
3. Новаковська І. О. *Економіка землекористування* : навч. посіб. Київ : Аграр. наука, 2018. 400 с.

Петровська Ірина Олегівна

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник,
доцент, завідувач кафедри публічного управління,
туризму та готельно-ресторанної справи ННУЕП
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

Клиновий Дмитро Віталійович

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, доцент,
провідний науковий співробітник відділу методології сталого розвитку
Інституту демографії та проблем якості життя НАН України

ЦІЛЬОВІ ОРІЄНТИРИ «ЗЕЛЕНОГО» РЕКОНСТРУКТИВНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Європейський «Зелений курс» відкриває перспективи для реалізації реконструктивного розвитку України за екологоорієнтованим вектором та максимально ефективного забезпечення територій сировинно-енергетичними та екологічними природними ресурсами шляхом перетворення їх на доходні активи й інтеграції їх у господарський обіг за допомогою сучасних європейських механізмів й інструментів природокористування. Це, у свою чергу, сприятиме формуванню висококонкурентної економіки та прискореному повоєнному відновленню країни. Виходячи зі сказаного, нами пропонуються до розгляду такі ціннісно-цільові орієнтири реконструктивного розвитку територіальних утворень, які зміщують акцент із забезпечення короткострокових первинних фізіологічних потреб населення на стратегічні, довгострокові цілі розвитку людей та культурні й духовні потреби високого рівня – саморозвиток, самоактуалізацію та самореалізацію в підприємницькій ініціативі та креативній діяльності, пізнавальні, екологічні потреби, здоровий спосіб життя, участь в управлінні простором життєдіяльності тощо:

- прискорене відновлення житлово-комунального господарства та територіальної інфраструктури, яке забезпечується через розробку та реалізацію проєктів реконструкції об'єктів на конкурсній основі;

- безперебійне забезпечення населення життєво-важливими товарами і послугами шляхом застосування платформних підходів та використання інноваційних електронних інформаційно-комунікаційних інструментів, з метою організації взаємодії населення, влади і бізнесу;

- максимально ефективного використання місцевої ресурсної бази шляхом ідентифікації, оцінки та формування реєстрів-паспортів місцевих активів, включаючи природно-ресурсний капітал, розширення прав громад у використанні природних ресурсів, реалізації інвестиційних проєктів;

- опора на місцеві бізнес-структури та об'єднання громадян у вирішенні завдань розвитку територіального утворення через поширення механізмів публічно-приватного партнерства, застосування комунально-рентної моделі організації муніципального господарства;

- формування безпечного середовища життєдіяльності шляхом організації електронно-інформаційної системи відстеження та попередження надзвичайних ситуацій в рамках цифровізації господарства територіальних утворень;

- енергонезалежність від зовнішніх постачань палива, тепла й електроенергії, через цільову розробку та реалізацію проєктів використання місцевого палива традиційних та альтернативних джерел енергії;

- збереження регіональної ідентичності з урахуванням думки й історико-культурних традицій місцевого населення в проєктах реконструктивного розвитку, а також розвитку регіонального маркетингу;

- розвиток креативних, культурних і крафтових індустрій на місцевій ресурсній базі через формування на основі унікального природно-ресурсного, історико-культурного та компетентнісного потенціалу території галузей SMART-спеціалізації та висококонкурентних виробництв, організацію спеціалізованих структур підтримки бізнесу;

- екологічно чисте і комфортне довкілля, відповідний стан якого забезпечуватиметься за допомогою національної «зеленої»

таксономії, узгодженої із відповідним документом ЄС, розвитком сталого фінансування;

- раціональне споживання і збереження ресурсів для майбутніх поколінь через запровадження європейських екологічних стандартів, конторизацію і комодифікацію споживання природних ресурсів, поширення цільових квазіподаткових інструментів (зборів) та парафіскальних платежів;

- економічна самостійність і фінансова незалежність території через розширення прав муніципалітетів щодо ведення прибуткової економічної діяльності, модернізацією фіскальної системи країни із поширенням місцевого самооподаткування на цілі сталого розвитку, а також формуванням територіальних фондів реконструктивного/сталого розвитку;

- партисипативне управління просторовим розвитком через інформаційно-комунікаційні платформи та майданчики кругового діалогу зацікавлених сторін з приводу обрання шляхів і напрямів регіонального розвитку та втілення їх у форсайтах, майстер-планах і портфоліо проєктів просторового розвитку [1];

- професійність управління та врядування й оперативне і якісне вирішення проблем території шляхом організації професійного довірчого управління територіальними активами через квазіприватизаційні механізми публічно-приватного партнерства, поширення практик «нового публічного менеджменту» з корпоративним консолідованим управлінням територіальним розвитком муніципальними корпораціями на чолі із професійними менеджерами, підзвітними органам місцевого самоврядування.

Список використаних джерел

1. Жук В. П., Клиновий Д. В., Петровська І. О. Форсайт-проекування просторового розвитку громад. *Управління та раціональне використання земельних ресурсів в територіальних громадах у повоєнний період*: матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (07 березня 2024 р.). Херсон: ХДАЕУ, 2024. 187 с. С. 68–73.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ МЕНЕДЖМЕНТУ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Манайло Приходько Ласло Васильович

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
«доктор філософії» (Phd) Навчально-наукового інституту управління,
економіки та бізнесу Міжрегіональної Академії управління персоналом

ФОРМИ ТА МОДЕЛІ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

За останні три десятиліття державно-приватне партнерство (ДПП) набуло значного поширення як механізм реалізації та фінансування проєктів, що дозволяє реалізовувати масштабні державні проєкти, такі як дороги, мости чи лікарні, за рахунок приватного фінансування.

Державно-приватне партнерство можна охарактеризувати як проєкт, який регулюється довгостроковим контрактом між урядом і компанією, згідно з яким компанія робить інвестиції в актив і використовує його для надання послуг уряду чи громадськості, при цьому зазвичай від неї вимагається задовольняють набір критеріїв ефективності. Послуги та інфраструктура, як правило, традиційно надаються урядом, наприклад дороги, залізниці, школи, лікарні, в'язниці, порти чи аеропорти. Контракт ДПП завжди є єдиним контрактом на проєктування, будівництво/реконструкцію та обслуговування активу, іноді також включаючи його експлуатацію [1].

Також ДПП – це механізм спеціального призначення, що складається з компаній державного та приватного секторів.

Приватна організація бере на себе відповідальність за ефективне створення послуги, необхідної державному сектору. Державна влада бере на себе відповідальність за забезпечення того, щоб співпраця була спрямована на спільне благо. Необхідні ресурси вносяться партнерами спільної організації для загальної користі. Ризики проекту розподіляються відповідно до управлінської компетенції партнерів проекту.

Ключові особливості державно-приватного партнерства включають спільне інвестування та ризик, коли обидва сектори вносять ресурси та досвід. ДПП зазвичай передбачають довгострокові контракти, в яких визначаються ролі та обов'язки кожного партнера.

У Зеленій книзі про державно-приватне партнерство Європейська комісія розрізняє дві різні форми ДПП – інституціоналізовані та контрактні ДПП [2].

Інституціоналізовані форми ДПП (організаційна) передбачають, але не обмежуються цим, участь приватних осіб у вже існуючих державних / муніципальних підприємствах (наприклад, комунальних) або створення спільних підприємств (наприклад, для розробки, комерціалізації та експлуатації житлових та комерційних проєктів).

ДПП за контрактами, як правило, реалізуються в рамках проєкту. Форми включають, серед іншого, прості замовлення на обслуговування та виконання робіт (наприклад, утилізацію відходів), складні юридичні контракти (наприклад, моделі купівлі / оренди в оренду) та угоди про співпрацю (наприклад, моделі операторів у сфері водопостачання та каналізації та так звані моделі життєвого циклу, головним чином для будівництва та експлуатації громадських будівель) [3].

Існують різні варіанти структурування договору. Тому важко класифікувати ДПП та віднести їх до конкретних контрактних моделей. Проте є кілька моделей, які з'явилися на практиці (табл. 1).

Таблиця 1

Огляд моделей державно-приватного партнерства

Тип моделі	Характеристика
Модель оператора	Приватна компанія фінансує будівництво або бере на себе державні послуги та має право стягувати плату за це.
Модель власника	Приватна компанія будує будівлю на землі, що належить до державного сектору.
Модель BOT	Будівля або споруда будується під ключ приватною компанією, а потім передається державному сектору.
Модель покупця	Державний сектор використовує майно та землю приватної компанії та приймає обидва після закінчення контракту.
Модель лізингу	Державний сектор користується майном і землею приватної компанії за плату та має можливість отримати обидва після закінчення контракту.
Орендна модель	Відповідає моделі лізингу, але розмір ціни продажу не є фіксованим із самого початку.
Концесійна модель	Приватна компанія бере на себе державну послугу та пов'язаний з нею ризик. Це може стягувати комісію.
Соціальна модель / модель співпраці	Приватна компанія та державний сектор керують державною установою через спільну компанію.
Оперативна модель управління	Приватна компанія веде бізнес і отримує за це винагороду, але не має права власності.
Модель бізнес-лізингу	Змішана форма операторської моделі та моделі оперативного управління. Приватній компанії дозволено вирішувати більше.

Джерело: побудовано автором на основі [4]

Найпростішою формою державно-приватного партнерства є укладання державного контракту з приватним партнером на реалізацію послуги, яка є відповідальністю (компетенцією) державного замовника.

Державно-приватне партнерство можна типологізувати відповідно до: рівня, на якому знаходиться державний партнер: федеральні уряди/уряди штатів, муніципалітети; статус партнера з публічної сторони: суверенні партнери (наприклад,

адміністрації) або економічні партнери (наприклад, приватні юридичні компанії чи установи державного права); інтенсивність приватної участі з точки зору державного партнера: підрядника, партнера по співпраці, оператора, співвласника [3].

У системі цілей державно-приватного партнерства пріоритет має спільне благо, що може призвести до об'єктивних конфліктів цілей між партнерами ДПП. Наразі для приватного партнера має пріоритет отримання прибутку.

Нижче визначені цілі, які мають особливе значення для існуючих або нових державно-приватних партнерств: досягнення більшої ефективності в наданні послуг, майбутня безпека надання послуг із збереженням визначених стандартів за умов, що погіршуються; підвищення якості надання послуг, наприклад, шляхом використання спеціального ноу-хау приватного партнера; зниження витрат на надання послуг шляхом створення синергії (об'єднання ресурсів); збільшення вартості частки суспільної власності шляхом сталого підвищення прибутковості; розвиток нових сфер бізнесу для компенсації структурно пов'язаних скорочень доходів, наприклад, у контексті демографічного зменшення кількості користувачів державних послуг, зменшення ризиків тощо.

Отже, найбільша проблема, з якою стикаються проекти ДПП, полягає в тому, що державні та приватні організації мають дуже різні інтереси. З точки зору державного сектору, мета полягає в тому, щоб гроші, витрачені на інфраструктуру, використовувалися ефективно. З іншого боку, учасники приватного сектору прагнуть максимізувати прибуток. Крім того, приватні компанії набагато обережніше ставляться до ризику, ніж державні установи. Цілі державних і приватних партнерів у ДПП суперечать, і це основна проблема таких домовленостей [5].

Список використаних джерел

1. Matsumoto, C., Monteiro, R., Rial, I. and Sakrak, O. A. (2021). Mastering the Risky Business of Public-Private Partnerships in Infrastructure. Departmental Papers. Volume 2021. Issue 010. P. 61.

2. Grünbuch der Kommission der Europäischen Gemeinschaften zu öffentlich-privaten Partnerschaften und den gemeinschaftlichen Rechtsvorschriften für öffentliche Aufträge und Konzessionen (Ratsdok. 9206/04; KOM (2004) 327 endg.) (G-SIG: 15900423).

3. Schäfer Michael Öffentlich-Private Partnerschaften (ÖPP). URL: <https://wirtschaftslexikon.gabler.de/definition/oeffentlich-private-partnerschaften-oepp-54537>

4. Public Private Partnershi (PPP). URL: <https://www.ibau.de/akademie/glossar/ppp/>

5. Public Private Partnerships in Highway Construction. URL: <https://www.irf.global/assets/pdf/Alan-Ruck-Public-Private-Partnerships-in-Highway-Construction.pdf>

Ляшевська Олена Іванівна

кандидат наук з державного управління, доцент, старший викладач кафедри управління та організації діяльності у сфері цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України

АНАЛІЗ ОРГАНІЗАЦІЇ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Воєнний стан – це надзвичайно складний період для всіх суспільств, державних інституцій та всіх сфер суспільного життя. Його основними особливостями стали накопичення ресурсів для відбиття воєнної загрози та трансформація адміністративної системи. Організація роботи державних службовців, захист їхніх прав і законних інтересів та створення безпечних умов для виконання ними професійних обов’язків у воєнний час виявилися досить складним завданням. У цьому контексті підвищення ефективності державного управління та реалізація антикризових заходів стали новими і важливими завданнями.

Ефективність державного управління оцінюється як загальна характеристика потенційних і фактичних результатів виконання його функцій. Основою державного управління є впорядкування та вдосконалення форм і методів управлінської діяльності.

Заходи які здійснені в Україні для підвищення ефективності адміністративних структур це зміцнення обороноздатності України шляхом збільшення чисельності персоналу у військовому та оборонному секторах, посилення міжнародного співробітництва з метою забезпечення національної безпеки та переорієнтація адміністративної системи на пріоритетність військових потреб в оборонній діяльності.

Однією з основних функцій державного управління є регулювання та вдосконалення форм і методів управління. У демократичній державі це означає реалізацію Стратегії сталого розвитку та захист прав і свобод людини. Державне управління в Україні характеризується низкою недоліків, серед яких проблеми з людськими ресурсами; недостатній кадровий потенціал ;низький рівень прозорості та відкритості; нечіткі межі між політичною та адміністративною сферами; недосконалість механізмів політичного та адміністративного контролю [1, с. 139].

Військові дії вплинули на соціальну роботу в Україні та її реалізацію, особливо для внутрішньо переміщених осіб (ВПО), оскільки все більше людей потребують соціальних послуг. Соціальна робота в умовах воєнного стану та військових вторгнень є одним з найважливіших напрямів діяльності держави. Її визначення потребує врахування як пріоритетів сталого розвитку, так і принципів дій в умовах криз та надзвичайних ситуацій.

Соціальною роботою у воєнний час керують кваліфіковані фахівці, які володіють спеціальними знаннями та компетенціями у сфері соціально-психологічних надзвичайних ситуацій, соціальні працівники державних установ, зокрема психологи, які працюють у державному та приватному секторах; соціальні педагоги з досвідом роботи з дітьми; та працівники державних установ та не прибуткових організацій, які працюють у сфері соціальних послуг і мають достатній рівень кваліфікації.

Головним завданням українського народу та уряду є забезпечення виходу національної економіки з післявоєнної кризи та розгляд подальшого розвитку країни. Країна зазнала

значних втрат інфраструктури, населення та економіки в наслідок поширення військових дій та вимушеної міграції, тому необхідно знайти адекватні та своєчасні відповіді на виклики, що постали перед країною. Рекомендується впроваджувати заходи з антикризового управління для пом'якшення негативного впливу на діяльність усіх інституцій в Україні. Успіх цих заходів базується на виконанні основних функцій антикризового управління та дотриманні його принципів.

Має бути створена комплексна система антикризового управління, що включає системи управління, передачі та обробки інформації, системи підготовки та надсилення матеріалів, системи підготовки персоналу та технічні резерви.

Державна служба відіграє важливу роль у забезпеченні розвитку суспільства та добробуту його громадян. До її основних функцій належать розробка та реалізація соціальних програм, захист прав та інтересів найбільш вразливих верств населення, надання якісних послуг у сфері охорони здоров'я та освіти. Військові дії, безпекові загрози та нестабільна ситуація змусили українську систему державного управління переосмислити свої пріоритети та стратегії, адаптуватися до нових реалій та впроваджувати інноваційні рішення. Управління в умовах воєнного стану трансформується у сферу, що включає прогнозування, планування, бюджетування та забезпечення фактичної реалізації державних планів і затверджених програм. Це дозволяє сектору безпеки і оборони України ефективно функціонувати, захищати державу та сприяти її розвитку в умовах постійних загроз для Української держави. Для забезпечення стабільності та відновлення структур державного управління необхідно вдосконалити механізми взаємодії між різними установами та організаціями, а також залучити міжнародну підтримку. Лише спільними зусиллями та стратегічним плануванням можна забезпечити ефективне функціонування адміністративної системи в умовах воєнного стану.

Таким чином, сьогодні система організації надання соціальних послуг в Україні зазнає значних змін, зокрема через війну. Сучасна система надання соціальних послуг – це нормативно-

правова база, принципи, методи та форми надання соціальних послуг, сукупність суб'єктів, що взаємодіють на всіх етапах організації надання соціальних послуг особам, які перебувають у складних життєвих обставинах.

Список використаних джерел

1. Качан Я. В. Адаптивне управління в Україні в умовах війни: проблеми публічної служби. Наукові інновації та передові технології. 2024. № 2 (30). С. 136–144.

Безус Павло Іванович

завідувач кафедри менеджменту та МЕВ
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

Безус Алла Миколаївна

доцент кафедри менеджменту
Державного торговельно-економічного університету

РОЛЬ СИСТЕМИ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Наразі майже всі підприємства України змушені здійснювати свою господарську діяльність в умовах мінливого та нестабільного середовища. Ефективне функціонування підприємств в даному випадку можливе лише за використання системи стратегічного розвитку. Саме тому питання формування системи стратегічного розвитку на кожному підприємстві є надзвичайно важливим.

Оскільки ринок функціонування підприємств є нестабільним, важливою умовою є адаптація структури та діяльності підприємства до впливу факторів внутрішнього та зовнішнього середовища. В цій ситуації для будь-якого підприємства, основне завдання полягає у створенні конкурентних переваг, які зможуть забезпечити стійку позицію на ринку. Цього можна досягти за рахунок оптимізації

існуючого потенціалу, ефективного планування стратегічного розвитку підприємства на майбутній період.

Визначення поняття стратегії розвитку є фундаментальною основою в теорії стратегічного управління організацією, оскільки стратегія об'єднує наявні можливості підприємства та поставлені цілі. Окрім цього, наявність стратегії у підприємства визначає наявність засобів, за допомогою яких поставлені цілі перетворюються в досягнуті результати. Саме за допомогою стратегічного планування підприємство може розробити найбільш ефективний шлях подальшого розвитку за рахунок підготовки організації до змін зовнішнього середовища, передбачення можливих проблем та встановлення тісного взаємозв'язку між всіма структурними одиницями організації.

Перед тим як обирати варіант стратегії розвитку підприємства, необхідно з'ясувати, що ж таке система стратегічного розвитку підприємства. Вітчизняні та зарубіжні вчені визначають систему стратегічного розвитку як сукупність елементів, за допомогою яких може бути досягнуто поставленої стратегічної цілі організації. Проте, на наш погляд, найбільш повну характеристику системи стратегічного розвитку підприємства було наведено І. Ансоффом – «Системою стратегічного розвитку будь-якої організації є сукупність функціональних одиниць, діяльність яких пов'язана з визначенням пріоритетних цілей і задач організації, забезпеченням взаємозв'язку між організацією та зовнішнім середовищем, контролем можливості залишатися сприятливим до зміни зовнішнього середовища та швидко адаптуватися до змін» [1] та О.С. Віханським – «Система стратегічного розвитку підприємства визначається як процес управління організацією, який здійснюється за рахунок використання людського капіталу, орієнтуючись на запити споживачів. Гнучкість та адаптивність до змін дають можливість отримання конкурентних переваг у довгостроковій перспективі» [2]. Саме ці науковці зазначають необхідність гнучкості та швидкої адаптації до змін зовнішнього середовища з метою забезпечення досягнення стратегічних цілей організації.

У зв'язку з цим будь-яке підприємство зобов'язано мати декілька можливих альтернативних варіантів стратегії для того щоб мати можливість обрати найбільш прийнятний варіант саме для нього.

В наш час існує велика кількість стратегій розвитку, проте оптимальним шляхом формування стратегії розвитку є ієрархічний підхід, за рахунок якого можна дослідити рівні управління підприємствам та виявити «вузькі місця», які можна покращити та вдосконалити. Найвищий ієрархічний рівень стратегічного розвитку підприємства займає корпоративна стратегія, яка визначає загальний напрямок стратегічного розвитку, наприклад стратегія зростання, скорочення або стабілізації. Другим рівнем є конкурентна, або ділова стратегія, яка підпорядковується корпоративній стратегії підприємства і визначає шляхи досягнення певного напряму стратегічного розвитку бізнес-одиноці. Функціональні стратегії, які посідають третє місце за рівнем ієрархічності, доводять корпоративну та ділову стратегію підприємства до функціональних підрозділів організації. Дані стратегії розробляються окремо для кожного функціонального підрозділу. До останнього, четвертого рівня ієрархії відносяться операційні стратегії (стратегії структурних підрозділів). В даному випадку спостерігається тісний взаємозв'язок між усіма ланками, оскільки кожен з вищих рівнів утворює підґрунтя та стратегічне середовище для більш низького ієрархічного рівня, у той час як нижчий рівень має безпосередній вплив на формування корпоративної стратегії підприємства.

У будь-якому випадку, вибір та розробка стратегії розвитку підприємства потребує глибинного аналізу багатьох факторів та врахування індивідуальних особливостей кожного підприємства. Втілення обраної стратегії передбачає досить великі обсяги і перед керівництвом виникає проблема невідповідності між бажаннями та можливостями, які визначаються реальними ресурсами та можливим потенціалом підприємства. Нажаль, на сьогоднішній день в нашій країні майже не використовуються стратегії розвитку, які б відповідали

перетворенням національної економіки країни, враховували вплив та взаємозв'язки факторів внутрішнього та зовнішнього середовища. Це пояснюється тим, що формування стратегії підприємства здійснюється за різними теоретично-методологічними підходами, які мають певні обмеження та не дозволяють врахувати вплив всіх суттєвих факторів.

Список використаних джерел

1. Ансофф И. Стратегическое управление : сокр. пер. с англ. / науч. ред. и авт. предисл. Л. И. Евенко. Москва : Экономика, 1989. 519 с.
2. Стратегічне управління : навч. посіб. / В. Л. Дикань, В. О. Зубенко, О. В. Маковоз [та ін.]. Київ : ЦУЛ, 2013. 272 с.

Чуприна Роман Геннадійович

викладач ВСП «Київський фаховий коледж міського господарства»
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

ТЕОРЕТИЧНІ ПРИНЦИПИ ТА МЕТОДИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТРАНСПОРТНИХ СИСТЕМ МІСТ

Транспортні проблеми великих міст сьогодні вийшли на перші позиції в рейтингу сучасних проблем людства, і тільки оперативні та витратні рішення можуть у майбутньому нормалізувати ситуацію, що склалася. Ця проблема у багатьох країнах вийшла рівень їх вищого керівництва. Питання безпеки на дорогах вимагає при вирішенні комплексного підходу – сюди входить і грамотне містобудівне планування, і організація руху, і підтримка належний стан дорожньої мережі. А безпека – це лише одна з проблем транспортних систем міст (ТСМ).

Проблеми ТСМ, і в першу чергу автомобільно-дорожньої складової, мають ту ж саму комплексну природу та потребують системного підходу до їх вирішення. Ефективне вирішення цієї великої народно-господарської та соціальної проблеми, на наш

погляд, має лежати у спільному вирішенні таких завдань як: а) вдосконалення галузевої правової бази та методів державного управління автомобільним транспортом; б) системна організація дорожнього руху; в) раціональне комплексне транспортне та містобудівне планування; г) оперативна організація дорожнього будівництва та максимальне збереження існуючої дорожньої мережі; д) впровадження сучасних методів управління рухом міського транспорту.

Кожен новий етап розвитку ТСМ супроводжувався напрацюванням відповідних принципів та методів управління їх ефективним функціонуванням, які відповідають запитам того часу. Незважаючи на наявність багатьох талановитих теоретичних розробок вітчизняних учених, на практиці доводиться визнати недосконалість транспортних систем українських міст, не здатних забезпечити їх основні цільові показники – повне, своєчасне та якісне задоволення потреб міста у перевезенні вантажів та пасажирів. У цьому представляється актуальним дослідження основних чинників, визначальних потенціал транспортних систем міст і розробка рекомендацій щодо його розвитку.

Вирішення завдань формування та розвитку транспортної інфраструктури вимагає врахування великої кількості факторів пов'язаних з показниками технічного розвитку міста, зростанням потреб підприємств та населення, ресурсними можливостями. Вимога обліку тимчасової динаміки ресурсних обмежень разом із динамікою специфіки вирішуваних завдань і потреб у транспортних (дорожніх) ресурсах призводить до об'єктивної необхідності сформулювати науково обґрунтований підхід, що дозволяє оптимізувати процеси вдосконалення базових магістральних транспортних зв'язків на місцевому рівні.

Автомобілізація і супутнє їй зростання інтенсивності руху автотранспорту грають загалом позитивну роль розвитку економіки та суспільства. Однак без відповідного інфраструктурного забезпечення вони не можуть нормально розвиватися і функціонувати і породжують низку серйозних

проблем в галузі безпеки дорожнього руху в містах, що мають далекосяжні наслідки для всієї соціально-економічної сфери країни.

Особливо гостро нині ця проблема проявляється у великих містах, транспортні системи яких формувалися в попередні роки виходячи з нормативного рівня 170–180 автотранспортних засобів (АТЗ) на 1000 жителів. Очевидно, що пропускна здатність ТСМ недостатня при існуючому та перспективному рівні автомобілізації суспільства.

Аналіз транспортної ситуації, що складається у великих містах України та на підходах до них, показує, що перевантаженість ТСМ обумовлена сукупним впливом низки основних факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. Складна структура взаємозв'язків цих факторів свідчить про те, що проблеми ТСМ мають комплексну природу та потребують системного підходу до їх вирішення.

Системний підхід у вирішенні проблем ТСМ сьогодні слід розглядати як здійснення на державному рівні складної інтегрованої політики на основі синтезу систем управління транспортом та містобудування, що реалізуються через відповідні галузеві правові бази, політику землекористування та організацію дорожнього руху у містах. Тільки такий синтез управління стає необхідною умовою ліквідації «транспортного колапсу» у великих містах, досягнення високого рівня якості транспортного обслуговування, поліпшення якості життя населення загалом.

Містобудівна політика та політика землекористування. Механізм, що сприяє прийняттю ефективних рішень щодо розвитку ТСМ та їх послідовної реалізації повинен бути закладений в системі містобудівного планування та регулювання, сучасною нормативною базою якого в Російській Федерації служить Концепція Містобудівного кодексу України. Але ця концепція розроблялася юристами без участі фахівців у галузі управління ТСМ та основну увагу в ній приділено правовому зонуванню та процесуальним питанням розробки документації, а об'єкти транспортної, соціальної та інженерної інфраструктур

тільки згадуються в окремих статтях. Однак для вирішення проблеми ліквідації «транспортного колапсу» в містах цього недостатньо. Проблеми, передусім, викликані слабкою адаптацією традиційних громадських інститутів до нових соціально-економічних реалій розвитку: орієнтацією суспільства на першочергове обслуговування приватної ініціативи, високим і дедалі зростаючим рівнем автомобілізації населення, втратою висококваліфікованих фахівців, котрі займаються містобудівним проектуванням та інших.

Сформована практика планування землекористування у містах без урахування основних транспортних аспектів призвела до існуючого низького рівня перспективного планування територій міст, що призводить до неможливості реконструкції існуючих доріг та влаштування нових напрямків для пропуску більш інтенсивних транспортних потоків.

Дорожня інфраструктура. Сьогоднішня стратегія розвитку дорожньої інфраструктури має бути націлена на досягнення відповідності перспективної пропускної спроможності дорожньої мережі великих міст прогнозованого рівня автомобілізації країни – близько 450–500 автомобілів на 1000 жителів у 2025 р. Тут, в умовах існуючого значного відставання обсягів будівництва нових доріг та реконструкції, що існують від темпів зростання автомобілізації, на одне з перших місць серед завдань забезпечення ефективного функціонування ТСМ виходять питання збереження та безпечної експлуатації існуючої дорожньої мережі.

Організація та управління дорожнім рухом. Рівень організації дорожнього руху у великих містах України значно відстає від рівня, досягнутого в містах більшості європейських країн. Причому відставання це більшою мірою пояснюється зовсім на слабкістю теоретичної опрацювання проблем організації руху, а незадовільною практикою реалізації відомих методів організації дорожнього руху. Інша причина такого відставання криється у відсутності системного підходу до організації дорожнього руху, особливо комплексного проектування на мережному рівні. Саме

на цьому етапі і має, на наш погляд, закладатися основа оптимізації управління рухом транспорту на рівні міської транспортної мережі.

Великі міста України в першу чергу потребують інтенсифікації використання всього потенціалу існуючої дорожньої мережі. Досягнути бажаного результату можливо шляхом використання сучасних засобів та методів організації (оптимізації) дорожнього руху, що включають комплекс заходів правового, організаційного та інженерно-технічного впливу на дорожній рух.

Паркувальна політика. Річке зростання автомобілізації нашої країни в останні десятиліття унеможливило вимоги чинних нормативних документів щодо кількості паркувальних місць на території різних об'єктів. Перегляд даних вимог сьогодні стає край важливим при вирішенні економічних, екологічних та соціальних проблем, пов'язаних з автомобілізацією суспільства та ефективності функціонування ТСМ.

Концептуальна модель розвитку потенціалу автотранспортної системи міста спрямована на зниження витрат за перевезення вантажів і пасажирів по транспортним системам міст з допомогою збільшення середньої технічної швидкості руху автотранспорту. Для цієї мети пропонується використовувати наступні основні способи: внесення необхідних змін до нормативних документів транспортного законодавства; питання організації та забезпечення безпеки дорожнього руху в містах повинні бути представлені в системі містобудівної документації у вигляді акцентованих предметів проектування; законодавче вирішення питання включення до системи довгострокового містобудівного планування механізмів резервування землі та коридорів під магістральні дороги, а також під транспортну та дорожню інфраструктуру; забезпечення безпеки мереж міських доріг; застосування сучасних схем, засобів та технологій організації дорожнього руху; оптимізація вантажопотоків усередині великого міста при існуючій ДС для надання можливо більш широкого спектру послуг транспортного

обслуговування населення; комплексне вирішення покращення систем ДПТ; проведення раціональної паркувальної політики.

Список використаних джерел

1. Шарай С. М., Яценко В. М., Рой М. П. Напрями вдосконалення роботи терміналів шляхом підвищення ефективності здійснення митних процедур Бізнес-моделі розвитку транспортних, агропромислових і інших підприємницьких структур: сучасні реалії та перспективи : колективна монографія з міжнародною участю / за ред. Л. М. Савчук, Л. М. Бандоріної. Дніпро : ЖУРФОНД, 2018. 416 с.
2. Оліскевич М. С., Мاستикаш О. Л., Рой М. П. Залежність ефективності діяльності і кооперації перевізника від вхідного потоку замовлень. *Розвиток транспорту*. 2020. № 1 (6). С. 103–115.
3. Wurman P. R., Walsh W. E., Wellman M. P. Flexible double auctions for electronic commerce: Theory and implementation, *Decis. Support Syst.* 24, 1998. P. 17–27.

Гаразда Михайло Зіновійович

студент кафедри менеджменту та МЕВ
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського,
спеціальність 073 «Менеджмент»

Науковий керівник: **Петровська Юлія Василівна**
кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту та МЕВ
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА

Підприємства розвиваються завжди у взаємодії із глобальним середовищем. На їх діяльність впливають різноманітні фактори, а своєчасне визначення ступеня їхнього впливу дозволяє прогнозувати розвиток бізнесу та обґрунтовано обирати стратегії розвитку. Метою роботи є розробка інструментарію для оцінки підприємства в глобальному середовищі для вибору стратегії розвитку.

Цілі розвитку підприємства можуть бути різними за змістом, методами розробки та реалізації, однак етап цілевстановлення відображається в кожній з відомих моделей стратегічного управління. У виборі елементів, з яких формується система стратегічного управління, також існують відмінності.

За визначенням Г. Саймона стратегічне управління є різновидом процесу прийняття управлінських рішень і передбачає такі стадії, усвідомлення необхідності прийняття рішення, тобто: інтелектуальну стадію; діагностику та структурування проблеми; формування варіантів подальших дій; прийняття одного або декількох варіантів для реалізації; реалізацію рішення; контроль за виконанням і оцінку результатів. Водночас процес прийняття стратегічного рішення має певні особливості: складність опису об'єктів аналізу; високий рівень невизначеності отримання результатів при реалізації рішень; наявність великої кількості змінних; критерії рішення наперед чітко не визначені й уточнюються керівником під час їх реалізації; велика трудомісткість і тривалість процесу вимагає значних витрат і використання висококваліфікованих фахівців [1, с. 67].

Вищезазначене вказує на те, що процес стратегічного управління, а саме виконання завдань при управлінні, вимагає своєрідної методології.

До того ж, основа проблеми переміщується з формування її стратегії на управління процесом впровадження необхідних стратегічних змін. Структура процесу стратегічного управління зображена на рис. 1 [1, с. 74].

Етап визначення місії та цілей підприємства передбачає три процеси, які вимагають відповідальної та складної роботи: формулювання місії організації, що виражає зміст її існування, призначення; визначення довгострокових і короткострокових цілей. Інколи вважають за доцільне формулювати місію та цілі за результатами аналізу середовища [2, с. 36].

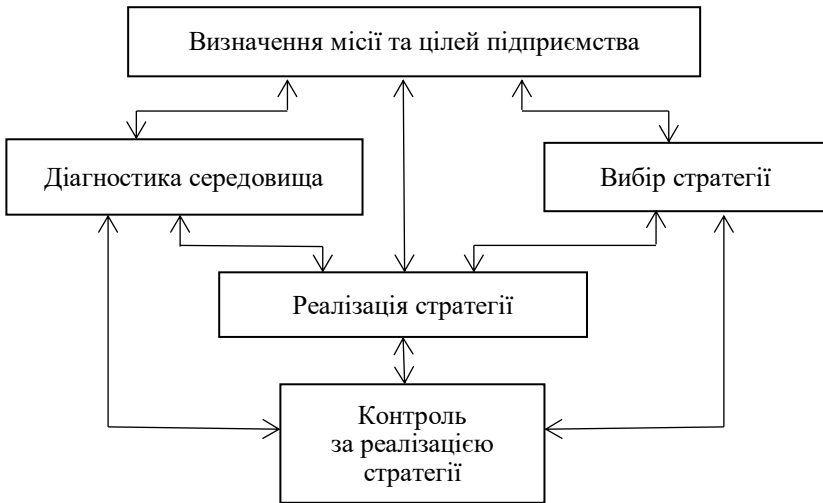

Рис. 1. Структура процесу стратегічного управління

Вибір стратегії – основа стратегічного управління. За допомогою спеціальних методів визначають, як досягти цілей і реалізувати місію організації. При цьому порівнюють чинники зовнішнього та внутрішнього середовища, аналізують можливі стратегічні альтернативи і вибирають з них конкретну стратегію, яка відповідає заданим критеріям. Вибір стратегії має певні особливості, зумовлені переважно рівнем управління [2, с. 39].

Реалізацію стратегії вважають критичним процесом, тому що саме у випадку успішного його виконання організація досягає мети, а при неуспішному – з'являються додаткові труднощі. Найчастіше реалізація стратегії передбачає поглиблене вивчення стану середовища, цілей і сформованих стратегій; оцінку ресурсів і можливостей їх розподілу; створення умов для мотивації працівників під час реалізації стратегії; підготовку рішення щодо організаційної структури (розроблення оптимальної структури управління, оцінку існуючої організаційної структури та порівняння їх з метою оцінки масштабу необхідних змін; управління процесом перетворень). На цьому етапі може виявитись, що організація не в змозі здійснити вибрану стратегію,

що пояснюється недосконало проведеним аналізом і відповідно неправильними висновками, або виникненням непередбачених змін у зовнішньому середовищі. Під час реалізації стратегії кожний рівень управління виконує закріплені за ним функції [3, с. 93–95].

Контроль за реалізацією стратегії – завершальний процес, який здійснюється на стадії стратегічного управління і має забезпечити якісний зворотний зв'язок. Стратегічний контроль спрямований на з'ясування того, якою мірою реалізація сприяє досягненню цілей організації і значно менше оцінює правильність виконання стратегічного плану чи окремих його етапів. За результатами стратегічного контролю здійснюється коригування цілей організації та напрямку їх досягнення [3, с. 97].

Кінцевим «продуктом» процесу вибору й реалізації стратегії є нова комбінація товарів, ринків і технологій, розроблених в організації. Перехід до нової позиції вимагає перерозподілу ресурсів, з чого можна зробити висновок, що процес прийняття стратегічних рішень відповідає традиційним рішенням про вкладення капіталу. Однак прийняття стратегічного рішення на відміну від традиційного, передбачає контроль за змінами у зовнішньому середовищі та пошук прийнятних варіантів випуску нових продуктів; пропонує розподіл ресурсів між наявними можливостями і тими, які можуть з'явитись; оцінює результати освоєння нового продукту і ринку; визначає варіанти, в яких організація має незаперечні конкурентні переваги тощо [3, с. 98].

Можна зробити висновок, що саме стратегія створює основу для стратегічного управління. Стратегічне управління не несе за собою прийняття, управліннями одного конкретного рішення на всі часи. Не можливо створити тотожні системи стратегічного управління так же само як і важко уявити однакові підприємства. У більшості випадків термін «стратегія» ототожнюється з планом перспективних дій, спрямованих на досягнення якісно нових цілей і дій.

Список використаних джерел

1. Саймон Г. А., Смитбург Д. У., Томпсон В. А. Менеджмент в организациях. Москва : Экономика, 1995.
2. Володькина М. В. Стратегический менеджмент. Киев : Знання, 2002. 149 с.
3. Головка Т. В., Сагова С. В. Стратегічний аналіз : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / за ред. М. В. Кужельного. Київ : КНЕУ, 2016.

Івченко Валентин Леонідович

аспірант кафедри економіки та публічного управління
Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Купріянова Валентина Сергіївна

кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки
та публічного управління Національного аерокосмічного університету
ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»

ЗНАЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЛЯ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Актуальність дослідження обумовлена тим, що в умовах повномасштабного вторгнення та в повоєнний період Україна буде потребувати масштабного відновлення зруйнованої інфраструктури та реанімації економіки. Саме тому зростає роль інформаційно-аналітичного забезпечення (ІАЗ), яке є невід'ємною частиною ефективного публічного управління. У вирішенні цієї проблеми ІАЗ дозволяє точно визначити найбільш постраждалі регіони та галузі, оцінити масштаб збитків та розробити ефективні плани відновлення.

Розглянемо складові які ІАЗ включає в себе: збір та аналіз даних про стан інфраструктури; економічні показники; соціально-демографічні фактори. Перелічені складові та інші релевантні аспекти дозволяють приймати обґрунтовані рішення щодо

пріоритетів та розподілу ресурсів. В умовах обмежених ресурсів важливою є координація зусиль різних державних та міжнародних організацій, а також приватного сектора. ІАЗ сприяє розробці комплексних планів відновлення, що включають координацію діяльності різних суб'єктів, оптимальне використання наявних ресурсів та уникнення дублювання зусиль. Це є запорукою забезпечення узгодженості дій та досягнення максимального ефекту.

В дослідженні автором розглянуто ключові функції, що мають вирішальне значення для прийняття рішень у сфері публічного управління:

- по-перше, воно дозволяє забезпечити керівників релевантною інформацією, що включає дані про соціально-економічний стан, демографічні тенденції, екологічні умови, правову базу та інші критично важливі аспекти. Це сприяє формуванню цілісного уявлення про поточний стан справ і потенційні загрози або можливості;

- по-друге, ІАЗ підтримує процес планування, допомагаючи управлінням розробляти стратегічні плани та програми, що базуються на детальному аналізі даних. Це включає проведення SWOT-аналізу, що дозволяє визначити сильні та слабкі сторони, можливості та загрози, а також оцінити ресурси та можливості їх оптимального використання. Такий підхід дозволяє більш точно визначати пріоритети та ефективно розподіляти ресурси [3];

- по-третє, важливою функцією є моніторинг та оцінка виконання програм і проєктів. ІАЗ дає можливість постійно відслідковувати хід виконання програм, порівнювати фактичні результати з плановими показниками, виявляти відхилення та аналізувати їх причини. Це дозволяє своєчасно коригувати дії та забезпечувати досягнення поставлених цілей;

- по-четверте, прогнозування та моделювання є ще однією ключовою функцією інформаційно-аналітичного забезпечення. Використання статистичних методів та моделей дозволяє прогнозувати розвиток ситуацій, аналізувати ризики та можливі кризові ситуації, а також розробляти альтернативні сценарії

розвитку та оцінювати їх вплив. Це допомагає управлінням готуватися до різних можливих варіантів розвитку подій і зменшувати невизначеність.

Крім того, ІАЗ підтримує процес прийняття обґрунтованих рішень. Управлінці можуть використовувати результати аналітичних досліджень для аргументації своїх рішень, що підвищує їх раціональність та знижує ризик помилок. Це також сприяє забезпеченню прозорості та підзвітності управлінських процесів, оскільки всі рішення базуються на об'єктивних даних і ретельному аналізі.

Нарешті, ІАЗ відіграє важливу роль у комунікації та звітності. Аналітична інформація використовується для інформування громадськості та зацікавлених сторін про діяльність органів влади, підготовки звітів та офіційних документів. Це забезпечує прозорість, відкритість та підзвітність діяльності державних органів, сприяючи зміцненню довіри з боку громадян та інших зацікавлених сторін [1].

Аналізуючи рис. 1, можна зробити наступні висновки. Так, на думку автора, органи влади повинні ретельно вибирати джерела інформації, надаючи перевагу офіційним джерелам, які мають підтверджену авторитетність та достовірність. Також важливо використовувати академічні джерела, даних міжнародних організацій та експертні консультації. Для забезпечення ефективної взаємодії між підрозділами важливо встановити систему зв'язків та обміну інформацією. Це може включати в себе створення спеціалізованих інформаційних систем, регулярні наради та звіти, а також залучення спеціалістів для координації дій. Органи влади повинні мати механізми для аналізу проблемних ситуацій та розробки альтернативних стратегій. Це може включати в себе проведення експертних оцінок, аналізу ризиків та впровадження креативних підходів до вирішення проблем. Також, важливим є доступ органів влади до широкого спектру інформаційних ресурсів щодо підтримки своєї діяльності. Це включає в себе надання всебічної інформації протягом усього процесу функціонування владного

суб'єкта, а також залучення громадськості та зацікавлених осіб до обговорення важливих питань.

Рис. 1. Ключові завдання інформаційно-аналітичного забезпечення

Таким чином, успішне виконання цих завдань вимагатиме від органів влади високої організаційної та інформаційної компетентності, а також ефективного використання доступних ресурсів і технологій [2].

Список використаних джерел

1. Ганцюк Т. Д. Система інформаційно-аналітичного забезпечення державного управління: елементний склад та етапи здійснення. *Вчені*

записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Державне управління. 2018. № 29. С. 63–67.

2. Мельник Т. Складові належного інформаційно-аналітичного забезпечення публічного управління регіональним розвитком. *Ефективність державного управління. 2020. № 65. С. 139–154.*

3. Труш О. О., Василенко Д. В. Інформаційно-аналітична діяльність у системі публічного управління. *Центральноукраїнський вісник права та публічного управління. 2023. № 4. С. 49–55.*

Карпеко Надія Миколаївна

кандидат наук з державного управління, доцент кафедри управління та організації діяльності в сфері цивільного захисту
Національного університету цивільного захисту України

ОБҐРУНТУВАННЯ СУЧАСНИХ ПІДХОДІВ ДО СТАНОВЛЕННЯ ОСВІТНЬОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Терміном «менеджмент» позначають не лише науку про управління, але і сам процес управління. У своєму історичному розвитку сам процес управління проходив певні історичні етапи – від простого «механістичного» до складної «самоорганізації», згідно з розвитком і уявленням про менеджмент. Концептуальне оформлення менеджменту як науки пов'язане з практичними потребами забезпечення ефективності економічної діяльності в епоху індустріалізму.

У сфері освітнього менеджменту застосовані вказані загальні підходи для виділення його з сфери освітнього управління в цілому. В той же час на технологічному рівні існують виправдані обґрунтування підпорядкування освітнього менеджменту тим або іншим формам управління освітньою галуззю. При цьому в теорії управління виділяється публічне управління освітою і соціальне управління освітою, до останніх відносять і освітній менеджмент. В цілому наукові дослідження освітнього менеджменту, які мають істотне значення для нашої роботи, слід згрупувати в декілька кластерів.

По-перше, це теоретичні узагальнення практики власне управлінської діяльності, по-друге, це філософсько-методологічні наукові дослідження в області соціальної філософії, філософії освіти, філософії управління, медіа-філософії і так далі, по-третє, це адаптовані міждисциплінарні дослідження теоретико-методологічного характеру і такі ж наукові дослідження по інших дисциплінах. При цьому ми погоджуємося з дослідниками, які вважають, що найбільш актуальною є «проблема філософсько-методологічних основ науки про управління саме соціо-економічних систем», як освітня сфера і освітні організації [2, с. 85].

Визначаючи філософсько-освітній вимір проблеми, слід вказати на те, що освітній менеджмент нерозривно пов'язаний з природою освіти, реалізує свої функції в межах її розвитку і залежить від взаємодії освіти з її соціо-культурним середовищем. Завдяки менеджменту освіта разом із забезпеченням своєї цілісності оптимізує власні структуру і форми функціонування, приводячи їх у відповідність з вказаним соціо-культурним оточенням. При цьому вважається, що саме вдосконалення процесу управління освітньою галуззю за рахунок менеджменту є найбільш реальним резервом сучасної освіти, оскільки це не вимагає значних матеріальних витрат, але здатне радикально поліпшити ситуацію шляхом оптимізації діяльності усіх підсистем і складових.

У загальному вигляді освітній менеджмент у філософії управління розглядається в декількох вимірах. У рамках системно-структурного підходу він вважається складеним менеджменту в цілому і досліджується як теорія і практика управління на різних рівнях освітньої системи. У рамках стратегічного підходу його конституують як теорію і практику стратегічного управління на різних рівнях в контексті формування інноваційної моделі розвитку галузі.

Маркетинговий підхід орієнтує при розгляді освітнього менеджменту максимізувати задоволення освітніх послуг. Синергетичний підхід дає можливість розкривати освітній менеджмент як інструмент проектування нелінійної, відкритої,

складної енерго-інформаційної системи освіти. У рамках концепту стійкого розвитку освітній менеджмент є інструментом формування необхідних для еволюційного розвитку людини і природи екосистем та цінностей. Філософсько-освітній підхід розкриває той вимір освітнього менеджменту, який пов'язаний з його характеристиками як інтегрованого соціо-культурного феномену, який визначає напрям постмодерністських трансформацій освітньої сфери [3].

Загалом, освітній менеджмент розглядається як стратегічний механізм забезпечення інноваційного розвитку освіти, її постмодерністській переорієнтації на принципах нелінійного управління. Визначеність управління вітчизняною освітньою сферою культури і традиціями відзначається багатьма дослідниками. При цьому важливо розрізнити управлінсько-організаційний потенціал саморозвитку соціальної сфери в цілому і утворення зокрема в контексті національних традицій самоврядування.

Аналіз вітчизняної і зарубіжної літератури свідчить про те, що проблема управління інноваційною діяльністю у сфері освіти стає все більш важливою складовою освітнього менеджменту. Найбільше уваги при цьому приділяється розкриттю педагогічної інноватики і способам її практичної репрезентації. Інноваційність освітнього менеджменту розглядається як його найважливіший ресурс в контексті необхідності управління освітою в умовах наростання невизначеності і ризиків. Відповідно в контексті розвитку освітньої сфери у рамках принципів «суспільства ризику» важливого значення набули системно-синергетичний підхід до пізнання освітніх процесів, методологія інноваційного розвитку соціальних систем в умовах нестабільності, ідеї модернізації освітньої сфери. Враховуючи, що в основі інноваційних процесів освітньої сфери знаходяться соціокультурні реалії інформаційного суспільства, постсучасна парадигма освітнього менеджменту формується з переходом світової спільноти до інформаційної фази розвитку [1, с. 37].

Виникнення глобального менеджменту обумовлене появою глобальних інфраструктур, якими відмічений кінець минулого

і початок поточного століття. Об'єктом глобального менеджменту стає глобальна «нова», або інформаційна економіка, – економіка, заснована на знаннях і інформаційних технологіях. Інформаційні системи стають не просто інструментом менеджменту, а самі породжують вироби і послуги, засновані на інформації. Актуалізується глобальне мислення, позитивне відношення до культурного різноманіття, особиста майстерність, уміння працювати з командою і партнерами, колективне лідерство, технологічна компетентність, прагнення до конкурентної переваги.

Таким чином, на основі наявних досліджень можна констатувати, що технократичний дискурс освітнього менеджменту не відповідає вимогам до управління епохи постмодерну. Хоча центральна ідея технократичного управління обґрунтовує можливість ефективного управління освітою, заснованого на науковій компетенції і в цілому безпосередньо із становленням масових систем освіти, в умовах постмодерністських трансформацій суспільства і освітньої сфери вона не може бути використана як базова основа формування моделі управління галуззю в силу невідповідності реаліям «суспільства ризику» і наявності ефективніших управлінських моделей.

Інформаційне суспільство, економіка знань вимагають від сучасного менеджменту використання високих гуманітарних технологій. Саме гуманізація і гуманітаризація освіти, інноваційна парадигма її розвитку привели до освітнього менеджменту – соціально-адекватної моделі управління цією галуззю.

Список використаних джерел

1. Гринькова М. В., Штепа О. Г. Менеджмент в освіті. Полтава, 2003. 73 с.
2. Мармаза О. І. Менеджмент освітньої організації. Харків : ТОВ «Щедра садиба», 2017. 126 с.
3. Рябенко Є. М. Філософія освітнього менеджменту: виклики глобалізації. [Електронний ресурс]. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2013_68/Gileya68/F54_doc.pdf

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИЧНИХ ІНСТИТУТІВ І ГЕНЕЗА ЇХ СТАНОВЛЕННЯ

Загальносвітова тенденція розвитку громадянського суспільства наочно демонструє зростаючу потребу громадян на відкриту, справедливу політику держави, що базується на демократичних засадах, політичних інститутах, що ефективно діють, що реалізується в інтересах будівництва правової держави.

Така ситуація й українській дійсності. Звісно ж, що успішно функціонуючі політичні інститути – гарантія дотримання інтересів особистості, суспільства, держави у сфері забезпечення національної безпеки та її складових, до яких належить і національна безпека.

У конкретному плані актуальність теми зумовлена наступними обставинами.

По-перше, специфікою функціонування політичних інститутів за умов перетворення політичної системи України у напрямі її подальшої демократизації.

По-друге, необхідністю виявлення особливостей впливу політичних інститутів України на національну безпеку.

По-третє, важливістю визначення спільних пріоритетів функціонування політичних інститутів з урахуванням завдань безпеки.

По-четверте, потреба вдосконалення діяльності існуючих політичних інститутів України на користь забезпечення безпеки.

Становлення інституційних ідей у філософсько-політологічній думці пройшло тривалий шлях еволюції від окремих суджень про вплив інститутів на життєдіяльність державних утворень та в цілому суспільства до систематизованої сукупності інституційних знань, побудови відповідних підходів. Аналіз основних зарубіжних та вітчизняних концепцій показує, що вони

ґрунтуються на глобальних інституційних підходах, розроблених класиками економіки, соціології, політології наприкінці XIX – першій половині XX століть та їх можна розділити за двома напрямками: нормативний (інститути як норми чи правила поведінки, обмежувальні рамки) взаємин людей) яскравими представниками якого є Д. Норт, Г. Алмвд, Т. Парсонс, Д. Цебеліс; організаційний (розуміння інституту як організації індивідів) простежується у роботах Ж. Блонделя, Р. Ллфорда, Р. Фрідленда.

Звісно ж, що уточнене визначення політичного інституту має містити основні положення нормативного та організаційного підходів, що доповнюються емпіричною складовою, пов'язаною з когнітивним та функціональними аспектами. На думку автора, політичний інститут – це соціально-політичний феномен, що є системою відносин, що виникають з приводу боротьби за політичну владу або надання впливу на прийняття політичних рішень, що функціонує відповідно до формальних і неформальних норм (правил) поведінки, на основі спільності інтересів, у вигляді певних ролей, статусів задля досягнення поставленої мети.

Серед усього різноманіття концепцій і методологічних підходів у пізнавальному процесі, інституційний і структурно-функціональний, на думку автора, є найбільш ефективними та доцільними для вивчення політичних інститутів при їх впливі на безпеку. Їхнє поєднання дозволяє подати політичні інститути як самостійні елементи політичної системи та дати їх політико-правову класифікацію, яка б відповідала запиту суспільства на посилення державно-суспільної участі при вирішенні повсякденних питань життєдіяльності суспільства. Відповідно вони поділяються на три види: державні, громадські (недержавні) та спільні.

Пропоноване автором поняття «спільні політичні інститути» є формою соціальних відносин у яких знаходить відображення співробітництво органів державної влади та громадянського суспільства на користь вирішення актуальних суспільних проблем.

На основі методу формалізації опису базових елементів соціальних дій, взаємодій і відносин, автор розглядає процес впливу політичних інститутів України через призму трьох моделей взаємодії державних політичних інститутів із політичними інститутами громадянського суспільства на державному, регіональному та місцевому рівнях. При цьому взаємини політичних інститутів розкриваються з позиції їх впливу на національну безпеку, який оцінюється як позитивний (спрямований на ефективну реалізацію збалансованих інтересів особистості, суспільства та держави) та негативний (протидія забезпеченню національних інтересів).

Перший тип впливу передбачає нейтральне ставлення державних і громадських політичних інститутів один одному, що передбачає прагнення до відсутності різноманітних перетинів і розбіжностей інтересів, що не впливає на безпеку держави.

Другий тип впливу політичних інститутів України на безпеку країни передбачає розгляд взаємодії політичних інститутів за умов конфлікту.

Встановлено, що конфліктна взаємодія політичних інститутів деструктивно впливає на розвиток політичних інститутів громадянського суспільства та демократизацію політичної системи суспільства в цілому. Зрештою, це веде до авторитаризму державних політичних інститутів та ігнорування інтересів громадянського суспільства, знижує ефективність механізму зворотного зв'язку та негативно позначається на стані безпеки. У той же час конструктивний потенціал конфліктної моделі взаємодії політичних інститутів дозволяє політичним акторам вести спільний пошук шляхів усунення розбіжностей, що виникають, і на основі компромісу інтересів виробляти рішення в інтересах зміцнення безпеки особистості, суспільства і держави.

У третьому типі впливу державні та громадські політичні інститути розглядається з позиції їхньої конструктивної взаємодії на користь зміцнення безпеки країни.

Оснoву цієї моделі взаємодії становить діяльність спільних політичних інститутів України. Йдеться про діяльність державних та громадських політичних інститутів, засновану на принципах взаємоповаги інтересів, спільної відповідальності, широкому залученні громадськості, взаємному контролі. Це сприяє появі механізму зворотного зв'язку, подальшої демократизації суспільства, оптимізації механізму впливу політичних інституцій на безпеку.

Слід зробити висновок про те, що в сучасних українських умовах, що характеризуються перетворенням політичної системи країни та будівництвом правової держави з розвиненим демократичним суспільством, найбільш прийнятна модель конструктивної взаємодії політичних інститутів, що позитивно впливає на розвиток державного та громадянського засад, що неодмінно відбивається на стабільності та гарантованості забезпечення інтересів особистості, суспільства та держави у різних сферах.

Список використаних джерел

1. Федорчак Т. Сучасні теоретико-методологічні підходи до визначення демократії. *Освіта регіону*. 2009. № 1. С. 12.
2. Дилигенський Г. Соціально-політична психологія. Київ : Генеза, 2007. 400 с.
3. Сучасні моделі демократичного правління: протективна демократія; демократія, що розвивається; теорія відмирання держави. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.info-library.com.ua/books-text-7557.html>

ДОВГОСТРОКОВИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНІВ В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ

Необхідність державного регулювання розвитком регіонів не викликає сумнівів, як і постійне еволюційне вдосконалення цієї інституційної функції впливу держави на розвиток економіки. Дискурс керівництва країни на модернізацію загострив проблему ефективності державного управління та компетентності керівників регіонів у питаннях довгострокового розвитку територій. Не менш важливою є і наукова оцінка досліджуваної наукової проблеми. Можливе кілька варіантів її позиціонування. Найпростіший передбачає аналіз елементів існуючого механізму державного регулювання у контексті стратегії довгострокового розвитку регіонів. Не принижуючи значущості даної тематики слід зазначити, що проте наукова проблема має на увазі не тільки інструментарій структуралізму, а й іманентну присутність у процесі наукового дослідження, пошуку інструментів впливу на можливе майбутнє регіонів і країни, що їх об'єднує.

Незважаючи на те, що в країні розробляються численні галузеві стратегії довгострокового розвитку, ці документи носять насправді формальний характер. При цьому на Заході децентралізація управління відбулася значно раніше, що дозволило забезпечити більш ефективне функціонування економіки.

Без сутнісних політичних змін існуючих у країні механізмів державного регулювання довгострокового розвитку регіонів неможливе ні соціальне проєктування, ні залучення населення до інноваційної моделі економіки. Не заперечуючи повною мірою теоретичні моделі Дж. М. Кейнса використовуючи розуміння людської психології, необхідно оновити наше розуміння того, як працює капіталістична економіка, оскільки індивіди мають не лише раціональні економічні мотиви, а й неекономічну

мотивацію. Інше питання у розумінні об'єктивних факторів, що вплинули на формування суб'єктивних моделей економічного розвитку та інструментарію державного економічного регулювання. Правлячим елітам були необхідні інструменти впливу на процеси розвитку суспільства, а також пояснювальні моделі споживчої поведінки населення.

У рамках неокласичної економічної теорії зниження регулюючого впливу держави на поведінку економічних акторів довгий час вважалася само собою зрозумілою тенденцією, тим більше, що в умовах усталених економік на ринку працювали досить добре. Проте реалії сучасних економічних систем такі, що теорії ринкової економіки повинні відбивати як ідеальні стани, так і давати інструменти прогнозу, які дозволяють приймати політичні рішення державного регулювання як, коли «добре», а й коли «погано», тобто пропонувати варіанти рішень в умовах криз.

Центральна ідея більшості досліджень у сфері регіонального економічного планування та державного регулювання процесами економічного розвитку була орієнтована на розвиток концепції «полюсів зростання». Ця концепція була спрощеним розумінням регіональної політики.

На практиці й дотепер в економічній літературі регіональна політика все ще розглядається в термінах розвитку інфраструктури, а якщо ще точніше, у термінах простої транспортної інфраструктури, яка навіть не враховує такого важливого напрямку, як інфраструктура телекомунікацій.

Методологічний редукціонізм, орієнтований на зведення складних економіко-політичних явищ до найпростіших елементів, ефективний у кращому випадку на рівні аналізу частковостей, і то за умови стабільності системи, що розглядається. Однак для наукового обґрунтування державного механізму розвитку регіонів необхідний міждисциплінарний підхід, а також високоерудовані політики та представники правлячої бюрократії.

Потрібен новий підхід до трактування теорії прийняття стратегічних рішень, що стосуються складних економічних систем. Проблеми прийняття такого роду рішень повинні

розглядатися в контексті організації інтелектуальної діяльності з використанням аналітичного інструментарію теорії критичного мислення, концепції теорії питання-відповідей процедур та багатьох інших, нині не затребуваних методологічних інструментів.

Наукові знання механізму державного регулювання економічного розвитку регіонів передбачають вищий рівень узагальнення, ніж знання ринку підприємницької активності, який орієнтовані представники економічної науки.

Зміна парадигми – це не тільки переорієнтація спільноти на нову систему знань механізму державного регулювання економічного розвитку регіонів, але, перш за все, політичне рішення, що безпосередньо впливає на вибір моделі досягнення «кращого майбутнього».

В Україні цільові орієнтири регіональних стратегій розвитку, що визначають підвищення темпів зростання ВВП, збільшення тривалості життя населення, перехід до інноваційного типу розвитку не підкріплені достатніми підставами, до яких треба віднести ресурсні можливості, які розуміються в найширшому значенні цього терміна. Очевидно, що застаріла технологічна база, дефіцит кадрів, слабка інфраструктурна забезпеченість, відсутність конкурентоспроможних проєктів не дозволять регіонам досягти цільових показників без переходу на якісно новий рівень розвитку економіки та підвищення її ефективності.

Теоретико-методологічний апарат соціальної ефективності розвитку регіонів досі не розроблений навіть на концептуальному рівні, не кажучи вже про деякі інструменти, що застосовуються в практичній діяльності. У регіонах спостерігаються суттєві розбіжності між декларованими цілями розвитку та реаліями політичних практик.

Довгострокова регіональна стратегія як нормативний акт – це не застиглий та недоторканий документ. Навпаки, стратегія передбачає періодичне внесення до неї необхідних коригування з урахуванням аналізу проміжних результатів, а також розвитку

сусідніх регіонів, змін на внутрішньому та зовнішньому ринках, а також тенденцій в інноваційних галузях економіки.

Наявність стратегії розвитку дозволяє створити сприятливий діловий клімат у регіоні з погляду залучення інвестицій. Відомо, що конкуренція на ринку інвестицій стає більш жорсткою та міжнародною. Щоб перемогти у цьому змаганні, інвесторам слід подати переконливі плани стратегічного розвитку на тривалу перспективу, створити кращі умови та гарантії, витримати сутичку за інвестора в інших, схожих регіонів. Це особливо актуально для значної кількості українських регіонів, що найчастіше в очах інвесторів майже не відрізняються один від одного.

Стратегія соціально-економічного розвитку дозволяє сконцентрувати інвестиційні ресурси на пріоритетних напрямках. Визначити «точки зростання», розвиток яких принесе найбільший ефект. У свою чергу, точки зростання дозволять створити в регіоні цілі кластери – групи взаємопов'язаних, територіально сконцентрованих організацій (виробників, постачальників, науково-дослідних установ та інших організацій, що взаємодоповнюють і посилюють конкурентні переваги один одного). Розвиток ключових елементів кластера дозволяє стимулювати розвиток взаємопов'язаних секторів економіки, ефективно концентрувати обмежені ресурси регіонального бюджету та приватних інвесторів на ключових напрямках.

Список використаних джерел

1. Радіонова Л. О., Мележик А. В. Малі міста від моделі «коричневої економіки» до «зеленої економіки». *Інклюзивний розвиток економіки в умовах глобальних викликів сьогодення*: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. Секція 3. Інвестиційно-інноваційні процеси. Харків: Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова, 2020.

2. Гоблик В. В., Гарапко Е. В. Розвиток малих міських поселень: нормативно-правовий аспект. *Інтернаука. Серія: Економічні науки*: міжнародний науковий журнал. 2017. № 7. С. 76–81.

3. Доценко А. І. Основні напрями соціально-економічного розвитку малих монофункціональних міст України. *Український географічний журнал*. 2011. № 1. С. 51–55.

Кононенко Євген Володимирович

студент кафедри менеджменту та МЕВ
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського,
спеціальність 073 «Менеджмент»

Науковий керівник: **Петровська Юлія Василівна**
кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту та МЕВ
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

УПРАВЛІННЯ РЕКЛАМОЮ НА ПІДПРИЄМСТВІ

У сучасному світі реклама є невід'ємною складовою діяльності будь-якого підприємства. В умовах зростаючої конкуренції, швидкого розвитку технологій та змін у споживчих вподобаннях ефективне управління рекламною діяльністю стає ключовим фактором успішності бізнесу. «Для підприємницьких структур кінцевою метою реклами є забезпечення попиту на товари або послуги, представлені на ринку, шляхом залучення до їх споживання максимально можливої кількості потенційних споживачів» [1, с. 28]. Важливо, щоб рекламні кампанії були ретельно сплановані і інтегровані в загальну маркетингову стратегію підприємства для досягнення максимальних результатів.

Реклама відіграє важливу роль як у сфері бізнесу, так і у житті суспільства. Вона не тільки сприяє економічному розвитку та зростанню компаній, але й впливає на культурні та соціальні аспекти життя, формуючи тренди та суспільні цінності.

Становлення інформаційного суспільства відкриває перед підприємствами безліч можливостей для використання інформаційних технологій у рекламній діяльності:

1. *Цифровий маркетинг.* Інтернет-реклама є основною складовою сучасного рекламного середовища. Підприємства можуть використовувати соціальні мережі (Facebook, Instagram, TikTok, LinkedIn), пошукові системи (Google), електронну пошту, а також сайти та блоги для таргетованої реклами, що дозволяє точно досягти цільової аудиторії з мінімальними витратами.

2. *Аналітика та Big Data*. Використання великих даних та аналітичних платформ (Google Analytics, HubSpot) дозволяє підприємствам відстежувати поведінку користувачів, ефективність рекламних кампаній і краще розуміти потреби своєї аудиторії. Це допомагає оптимізувати рекламні стратегії, роблячи їх більш цілеспрямованими.

3. *Автоматизація маркетингу*. Інформаційні технології дозволяють автоматизувати процеси розсилки електронних листів, публікацій у соцмережах, управління рекламними кампаніями. Це значно знижує витрати на рекламу та підвищує її ефективність. CRM-системи, такі як Salesforce або Zoho, допомагають керувати взаємодією з клієнтами та налаштовувати персоналізовану рекламу.

4. *Контекстна реклама*. Використання платформ для контекстної реклами (Google Ads) дозволяє підприємствам демонструвати рекламу користувачам у відповідний момент – коли вони шукають конкретну інформацію, товари або послуги. Це значно підвищує ймовірність конверсії – перетворення відвідувачів або потенційних клієнтів у реальних клієнтів, що виконують бажану дію. Це може бути покупка товару, підписка на розсилку, заповнення форми або будь-яка інша цільова дія, яку визначає підприємство для рекламної кампанії.

5. *Ретаргетинг*. Завдяки ретаргетингу (повторній рекламі для користувачів, які вже відвідували сайт або взаємодіяли з брендом), підприємства можуть підвищити шанси на конверсію. Інформаційні технології допомагають ефективно налаштувати ці рекламні кампанії.

6. *Мобільні додатки та платформи*. Підприємства можуть використовувати мобільні додатки для рекламних акцій, програм лояльності або push-повідомлень, щоб підтримувати постійний контакт з клієнтами та стимулювати повторні покупки.

7. *Відеореклама та стримінгові платформи*. Інформаційні технології дозволяють компаніям створювати та просувати відеорекламу на таких платформах, як YouTube, Vimeo, а також

у соціальних мережах. Це потужний інструмент для візуальної та емоційної комунікації з клієнтами.

8. *SEO та контент-маркетинг*. Пошукова оптимізація (SEO) і створення якісного контенту (статті, відео, інфографіка) дозволяють залучати органічний трафік з пошукових систем, що може бути ефективною формою «безкоштовної» реклами.

9. *Віртуальна та доповнена реальність (VR/AR)*. Інноваційні технології, такі як VR і AR, дозволяють створювати інтерактивний досвід для користувачів, що може стати інструментом для реклами товарів або послуг у нових форматах, залучаючи аудиторію через гейміфікацію або віртуальні тури.

10. *Соціальні докази та онлайн-репутація*. Сучасні платформи відгуків, рейтинги та соціальні докази відіграють значну роль у прийнятті рішень споживачами. Використання інформаційних технологій для управління онлайн-репутацією та реагування на відгуки може стати важливим елементом рекламної стратегії.

Завдяки інформаційним технологіям підприємства можуть підвищувати ефективність реклами, точніше таргетувати аудиторію, оптимізувати витрати та отримувати більш глибоке розуміння своїх клієнтів.

Список використаних джерел

1. Григорчук Т. В. Маркетинг : навчальний посібник для дистанційного навчання. Київ : Університет «Україна», 2007. 248 с.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА РЕФОРМУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ВИКЛИКІВ

В сучасному світі глобалізація, цифрова трансформація та соціокультурні зміни впливають на всі сфери суспільного життя, зокрема й на освіту. Вища освіта як ключовий компонент формування людського капіталу стає однією з головних ланок державної політики реформування. Реформи, які проводяться в Україні, зокрема у сфері вищої освіти, є частиною ширших тенденцій модернізації, пов'язаних з необхідністю відповідати викликам часу та інтеграції в міжнародний освітній простір. Водночас, ці реформи відбуваються в умовах постійних соціокультурних змін, що створює додаткові виклики і потребує гнучкого підходу до вироблення державної політики.

Сучасні соціокультурні виклики можна розглядати як комплекс явищ, що включає зміни в економіці, політиці, демографії, ціннісних орієнтирах та інноваційних технологіях. Глобалізація з одного боку створює нові можливості для інтеграції українських університетів у світове освітнє середовище, але з іншого – підвищує конкурентний тиск і вимоги до якості навчання. У таких умовах постає питання необхідності адаптації державної політики, щоб вона відповідала як внутрішнім, так і зовнішнім умовам [4].

В Україні реформування вищої освіти має на меті створення системи, здатної забезпечити високий рівень знань, відповідних сучасним вимогам ринку праці та світовим стандартам. Суттєвими аспектами цієї реформи є автономія університетів, інтеграція інноваційних технологій у навчальний процес, розвиток наукових досліджень та міжнародне співробітництво. Однак реалізація цих реформ ускладнюється соціокультурними змінами, які включають в себе такі явища, як демографічний спад,

міграційні процеси, зміна суспільних очікувань щодо освіти та її ролі у формуванні майбутнього покоління. Зниження кількості студентів через демографічну кризу та еміграцію молоді створює додаткове навантаження на систему вищої освіти, що вимагає від держави не тільки економічних стимулів, але й зміни підходів до стратегічного планування в цій сфері.

Одним із ключових завдань державної політики є забезпечення рівного доступу до якісної вищої освіти для всіх громадян, незалежно від їхнього соціального статусу чи місця проживання. Соціокультурні виклики, такі як соціальна нерівність та урбанізація, призводять до того, що освітні можливості в регіонах суттєво відрізняються від великих міст. У зв'язку з цим важливою є розробка програм підтримки для регіональних університетів, залучення державних і приватних інвестицій у розвиток освітньої інфраструктури в менш розвинених регіонах країни. Це також вимагає від держави створення умов для підтримки дистанційної освіти та розвитку цифрових платформ, що дозволять студентам із різних регіонів отримувати однаковий доступ до якісних знань [3].

Крім того, вплив соціокультурних змін відчувається у трансформації ролі викладача у сучасній освітній системі. З огляду на поширення цифрових технологій і зміну освітніх моделей, викладачі змушені змінювати підходи до навчання, переходячи від традиційного методу передавання знань до функції наставництва та співпраці зі студентами. Реформи у сфері підготовки педагогічних кадрів повинні враховувати ці зміни, пропонуючи нові підходи до навчання та професійного розвитку викладачів, що включатимуть як технічні навички, так і міждисциплінарні знання [2].

Окремим важливим аспектом державної політики є інтернаціоналізація освіти. Участь у міжнародних освітніх і наукових програмах є важливим елементом розвитку вищої освіти в Україні. Це дозволяє українським студентам і науковцям брати участь у світових освітніх процесах, обмінюватися досвідом, підвищувати рівень своїх знань і вмій, а також

залучати іноземних студентів до українських навчальних закладів. Однак для успішної інтернаціоналізації необхідно розвивати якісну систему викладання іноземними мовами, що також є викликом для багатьох університетів.

Зміна суспільних цінностей та очікувань від вищої освіти є ще одним важливим соціокультурним фактором, який впливає на реформування освіти. Сучасне покоління студентів прагне не лише отримати академічні знання, але й набути практичні навички, які вони зможуть використовувати у своїй професійній діяльності. Відтак, система вищої освіти повинна інтегрувати нові підходи до навчальних планів, більше орієнтуючись на практичну підготовку, стажування та співпрацю з бізнесом. Важливу роль у цьому процесі відіграє розвиток дуальної освіти, яка дозволяє студентам поєднувати навчання з роботою у реальних умовах виробництва або послуг [5].

В умовах соціокультурних змін важливо також приділяти увагу питанням академічної доброчесності. Поширення інформаційних технологій створює нові виклики у сфері дотримання етичних стандартів в академічному середовищі. Державна політика повинна сприяти розвитку механізмів запобігання академічній недоброчесності, таких як плагіат, та стимулювати викладачів і студентів до дотримання високих етичних стандартів.

Отже, реформа вищої освіти в Україні повинна враховувати широке коло соціокультурних чинників, щоб ефективно відповідати на сучасні виклики. Важливими напрямками державної політики є забезпечення рівного доступу до освіти, розвиток регіональних університетів, підтримка цифрової освіти, підготовка педагогічних кадрів, інтернаціоналізація та впровадження інноваційних навчальних методик. Лише за умови комплексного підходу до цих питань, можна забезпечити сталий розвиток вищої освіти, яка відповідатиме потребам сучасного суспільства та ринку праці [1].

Реформування вищої освіти в умовах соціокультурних викликів потребує системного підходу, що враховує зміни

в суспільстві, економіці та культурі. Державна політика повинна бути спрямована на створення умов для інноваційного розвитку вищих навчальних закладів, підвищення якості освіти та інтеграцію у світовий освітній простір. Лише так можна гарантувати, що вища освіта в Україні стане рушієм соціально-економічного прогресу та забезпечить підготовку конкурентоспроможних фахівців для сучасного ринку праці.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В. П., Савельєв В. Л. Освітня політика (огляд порядку денного) / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ : Леся, 2010. 367 с.
2. Вітренко Ю. М. Освіта як послуга: економічний аспект. *Педагогіка і психологія. Вісн. НАПН України*. 2015. № 4. С. 50–53.
3. Андрущенко В. П., Савельєв В. Л. Освітня політика (огляд порядку денного) / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ : Леся, 2010. 367 с.
4. Євтух М. Б. Акцентуємо на обґрунтуванні методологічних і методичних засад змісту та технологій вищої освіти. *Пед. газета*. 2014. Берез. № 3. С. 5.
5. Згуровський М. Вища освіта на зламі суспільного розвитку. *Українознавство*. 2013. № 1. С. 160–163.

Лощихін Олексій Олександрович
аспірант Національної академії управління

ЧИННИКИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

Сучасний стан аграрного сектору України характеризується високою варіацією виробництва за роками, переважанням застарілих технологічних укладів, низьким рівнем ефективності та нестійким фінансовим становищем більшості сільських товаровиробників. Однією з необхідних умов виходу суб'єктів господарювання аграрного сектору на якісно новий рівень

господарювання є розробка та реалізація інноваційних моделей їх розвитку. Очевидно, що ефективність реалізації таких моделей залежатиме від їх комплексності та ступеня охоплення всіх елементів, що визначають умови функціонування агроекономічних систем, матеріально-технічної бази суб'єктів господарювання та адекватних організаційно-економічних механізмів.

Існуючі підходи до формування інноваційних моделей, як правило, не забезпечують системного вирішення цієї проблеми. В одних дослідницьких програмах акцент робиться на застосуванні нової техніки та підвищенні рівня інтенсивності виробництва, в інших розглядаються конкретні технологічні інновації – використання нових сортів сільськогосподарських культур, порід сільськогосподарських тварин, в окремих – пріоритет надається трансферту наукових розробок у виробництво. У прикладних економічних дослідженнях значну увагу приділяють окремим організаційно-економічним та соціально-економічним аспектам інноваційної діяльності, у тому числі вдосконаленню інституційного середовища, раціоналізації форм державної підтримки, а також новим методам управління виробничими системами в аграрній сфері. Як показує практика передових аграрних підприємств, максимальна віддача від впровадження інноваційних рішень у сільському господарстві передбачає їх системне використання, що підкріплюється масштабними інвестиціями.

Динамічний характер економічних систем будь-якого рівня об'єктивно призводить до необхідності вивчення питань, пов'язаних з їх розвитком, як правило, забезпечується за рахунок еволюційної динаміки розвитку та наявності внутрішньо-системних механізмів, що стабілізують сформований стан і забезпечують адаптацію до умов середовища функціонування. новий стійкий стан.

Відмінності в цілепокладанні суб'єктів господарювання, в масштабах і структурі виробничих систем, рівні

ресурсозабезпеченості, ефективності організаційно-економічного механізму зумовлюють і різні моделі їх розвитку.

Під моделлю розвитку господарюючого суб'єкта автором розуміється концептуальний опис процесу його формування та функціонування відповідно до стратегічної мети та завдань, принципів та напрямків розвитку, а також інструментів, що забезпечують цю відповідність.

У процесі дослідження автор виділяє п'ять основних моделей розвитку суб'єктів господарювання.

1. Модель депресивного розвитку. Дана модель характеризує інерційний розвиток господарюючих суб'єктів, що не мають можливостей швидкої адаптації до середовища функціонування і здійснення іноді навіть простого відтворення. Така модель характерна для господарюючих суб'єктів, що здійснюють діяльність в умовах відсутності можливостей більш ефективних варіантів. докладання зусиль. Як правило, такий варіант розвитку характерний для значної частини дрібних, підприємницьких структур, створюваних у зонах низького попиту вироблені ними товари (роботи) і послуги, і більшості домогосподарств.

2. Модель пасивно-адаптивного розвитку. Сутність даної моделі полягає в пасивній адаптації господарюючого суб'єкта до змін довкілля функціонування. Дана модель розвитку притаманна фінансово слабким суб'єктам господарювання з обмеженим маневром ресурсами та низьким інвестиційним потенціалом.

3. Модель активно-адаптивного розвитку. При виборі суб'єктом господарювання даної моделі пріоритет віддається формуванню інструментів активної адаптації до прогнозованих змін середовища функціонування, головним чином за рахунок заходів, пов'язаних з удосконаленням організаційно-економічного механізму функціонування, і використання широкого спектру доступних інструментів ризик-менеджменту. При цьому зміна матеріально-технічної бази суб'єктів господарювання і вдосконалення технологій відбувається шляхом їх якісного поліпшення в процесі еволюційного оновлення. додаткові конкурентні переваги.

4. Модель адаптивно-інноваційного розвитку. Відрізняється від моделі активно-адаптаційного розвитку тим, що при її виборі суб'єкт господарювання готовий інвестувати кошти в вже апробовані кимось інновації, незважаючи на певний рівень ризиків, але такі кроки робляться їм вкрай рідко і дуже обережно, а пріоритет все ж таки віддається використанню інструментів активної адаптації до прогнозованих змін середовища функціонування.

5. Модель випереджального інноваційного розвитку. Ця модель орієнтована на реалізацію стратегії безперервного оновлення елементів виробничих систем та організаційно-економічного механізму суб'єктів господарювання. Ця модель може бути реалізована лише підприємницькими активними власниками та менеджерами за умови наявності значних фінансових ресурсів, які суб'єкт господарювання готовий інвестувати в наукові розробки та трансферт інновацій. Дану модель можна вважати ідеальною, оскільки в реальному житті суб'єктів господарювання, які використовують тільки інновації, не існує, в силу досить короткого життєвого циклу інновацій. Те, що було інновацією сьогодні, завтра використовується вже багатьма і перестає забезпечувати суб'єкту господарювання очікувані конкурентні переваги.

Сільське господарство, як сфера суспільного виробництва, має цілу низку особливостей, які не дозволяють безпосередньо використовувати найбільш ефективні моделі розвитку та адаптації суб'єктів господарювання до змінних умов функціонування.

Низька сприйнятливість абсолютної більшості суб'єктів господарювання аграрної сфери до інновацій обумовлена цілою низкою об'єктивних факторів.

По-перше, інновації ведуть до стратегічних змін у матеріально-технічній базі суб'єктів господарювання і, отже, вимагають довгострокових фінансових вкладень. Але для значної частини сільських товаровиробників характерний досить дрібний масштаб виробництва, що не дозволяє ефективно

використовувати сучасну високопродуктивну техніку, а відносно невелика маса прибутку та низький рівень концентрації капіталу не дозволяють забезпечити набуття всього комплексу технічних засобів для реалізації інноваційних технологій. При цьому незначні обсяги одержуваного сільгоспвиробниками прибутку обумовлені не тільки дрібним масштабом виробництва, але і більш низьким рівнем ефективності сільськогосподарського виробництва в порівнянні з іншими галузями в силу диспаритету цін на сільськогосподарську і промислову продукцію. Крім цього, інвестиційний потенціал суб'єктів господарювання аграрної сфери обмежений їх критичним фінансовим становищем і високим рівнем природно-кліматичних ризиків.

По-друге, багатогалузевий характер сільськогосподарських підприємств вимагає пропорційного розвитку всіх його структурних елементів, тобто використання інноваційних технологій у всіх галузях. Фрагментарне використання інновацій може призвести до диспропорцій у розвитку підприємств, що, у свою чергу, призведе до знищення окремих галузей та порушення науково обґрунтованих систем ведення сільського господарства.

Ще однією причиною, що пояснює низькі темпи впровадження інновацій в аграрній сфері, є дефіцит кваліфікованих трудових ресурсів на селі. Наявна кваліфікація більшості сільських жителів не дозволяє їм експлуатувати сучасну сільськогосподарську техніку, керувати нею за допомогою комп'ютерних технологій.

Список використаних джерел

1. Юрчук Н. П., Людвік І. І. Чинники інноваційного розвитку аграрних підприємств. *Ефективна економіка*. 2021. № 5. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8908>
2. Чіков І. А. Теоретичні підходи до визначення сутності поняття «інновація». *Ефективна економіка*. 2019. № 11. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7450>
3. Волощук Л. О. Інноваційний розвиток промислового підприємства: сутність та проблеми аналітичного забезпечення в умовах індикативного управління. *Бізнес Інформ*. 2014. № 11. С. 75–79.

Маловік Олександр Олександрович

студент кафедри менеджменту та МЕВ
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського,
спеціальність 073 «Менеджмент»,

ОП «Менеджмент організацій і адміністрування»

Науковий керівник: **Безус Павло Іванович**

кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту та МЕВ
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

ЕТАПИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

В умовах інформаційного суспільства вимоги до управління персоналом, спеціалістів, здібностей і питань управління персоналом стають дедалі вищими. Це вимагає оволодіння передовим управлінським досвідом, подолання кризових факторів, посилення факторів стимулювання персоналу, що сприяють їх ефективній роботі. У сучасних умовах жорсткої конкуренції будь-яке підприємство змушене адаптуватися до умов ринку. Але й ринкові умови постійно змінюються, висуваючи все нові вимоги до бізнес-процесів підприємства. У зв'язку з цим зростає актуальність управління персоналом, розвиток якого має бути безперервним, для кращого розуміння та володіння сьогоднішньою ринковою економічною ситуацією.

Управління персоналом міцно займає провідні позиції в загальній системі управління підприємством. У методологічному плані дана сфера має специфічний понятійний апарат, має відмінні показники та характеристики діяльності, спеціальні процедури та способи.

Кадрова політика в системі управління персоналом визначає головний напрям у роботі з персоналом на довгу перспективу і включає такі складники [1]:

- стиль керівництва;
- правила трудового розпорядку;
- колективний договір;
- кадрове планування.

Це лише основні кадрові технології, що становлять діапазон, який включає будь-яка система управління персоналом. Ефективність діяльності будь-якої компанії в значній мірі визначається тим, наскільки грамотно в ній побудована робота з управління персоналом. Основне завдання тут полягає в тому, щоб максимально реалізувати кадровий потенціал, мінімізувати витрати на утримання працівників і ризики, пов'язані з людським фактором. У цьому допоможе сучасний кадровий менеджмент. Він передбачає організацію управління персоналом за певним алгоритмом, який включає наступні основні етапи [3]:

- 1) планування потреби компанії в співробітниках;
- 2) залучення кандидатів, їх відбір та прийом на роботу;
- 3) адаптація нових працівників на робочому місці;
- 4) управління трудовою поведінкою, контроль та оцінка діяльності персоналу;
- 5) ведення кадрового діловодства.

Ключовий етап управління – планування потреби організації в персоналі. Необхідно розробити техніко-економічне обґрунтування виробничих функцій різних категорій співробітників. При цьому кожній функції повинна відповідати певна компетенція, що включає професію, необхідний рівень кваліфікації, повноваження. При визначенні необхідної чисельності штату враховується обсяг робіт, який може бути виконаний в одиницю часу людиною відповідної кваліфікації. Інший підхід передбачає врахування стандартних нормативів чисельності по аналогу з подібними організаціями.

Для ефективного відбору необхідно точно визначити критерії та вимоги до персоналу. Основними заходами по вибору кандидатів можна назвати обробку резюме, проведення співбесід, перевірку знань і практичних навичок.

Адаптація нових співробітників – обов'язковий етап, якщо компанія має на меті домогтися від персоналу ефективної праці. Новоприйнятого працівника необхідно якомога швидше ввести в курс справ на його ділянці роботи, довести до нього порядок взаємодії між колегами та між окремими структурними

підрозділами. Він повинен чітко розуміти, що від нього вимагається на робочому місці, і як добиватися необхідних результатів. Також новий персонал повинен пройти всі обов'язкові інструктажі з техніки безпеки.

Робота персоналу вимагає постійного контролю з боку менеджменту організації. Без цього знижується ефективність праці навіть свідомих працівників. Тому грамотне управління передбачає використання заходів стягнень і заохочень. Основні заходи мотивації персоналу пов'язані з матеріальною винагородою – підвищення заробітної плати, виплата премій, інших заохочень. Також працівник повинен розуміти, що його ефективна робота відкриває для нього перспективи просування по службі. Кадрове управління також передбачає розробку комплексу нематеріальних заохочень.

Трудові взаємини роботодавця з персоналом достатньо жорстко контролюються державою. Порушення, допущені в цій сфері, загрожують серйозними адміністративними штрафами не тільки організації, але і відповідальним посадовим особам. Тому кадрове діловодство необхідно вести чітко і точно. Важливо своєчасно оформляти всі необхідні документи по руху кадрів в організації з використанням форм бланків, передбачених чинною нормативною базою. Для цього повинна бути сформована компетентна кадрова служба. До вирішення багатьох питань з управління кадрами доводиться додатково залучати юристів, фахівців економічної служби, бухгалтерії.

Побудова ефективної системи управління персоналом – це трудомісткий та енергозатратний процес. Крім того, варто зазначити, що будь-яка система, в тому числі і система управління персоналом, є динамічною та постійно потребує удосконалення та розвитку [3].

Список використаних джерел

1. Гурбик Ю.Ю., Біляев С.С., Багунц О.С. Сутність та зміст поняття «управління персоналом» у системі менеджменту організації. *Економіка та суспільство*. 2018. Випуск 17. С. 216–224.

2. Етапи управління персоналом та їх зміст. URL: <https://fillin.ua/stati/etapy-upravleniya-personalom-i-ikh-soderzhanie/> (дата звернення: 28.09.2024).

3. Лозова О. В. Система управління персоналом як важлива складова ефективного функціонування підприємства в ринкових умовах господарювання. *Український журнал прикладної економіки*. 2017. Том 2. № 4. С. 37–45.

Петровська Юлія Василівна

кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту та МЕНТ
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

ВПЛИВ ЗОВНІШНІХ І ВНУТРІШНІХ ФАКТОРІВ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НА ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНИХ ЦІЛЕЙ ОРГАНІЗАЦІЇ

Конкурентоспроможність можна визначити як здатність організації створювати та впроваджувати конкурентні стратегії та впевнено підтримувати або збільшувати частку продукту на ринку. Такі властивості пов'язані з різними факторами, починаючи від технічної підготовки персоналу та управлінсько-адміністративних процесів до державної політики.

Конкурентоспроможність важлива оскільки вона позитивно впливає на довгострокове економічне зростання. Країна може вважатися конкурентоспроможною, якщо вона керує своїми ресурсами та потенціалом таким чином, що окрім збільшення обсягів виробництва бізнеса, покращується якість життя громадян. Відповідно до стандартного визначення, яке надав Європейський союз, конкурентоспроможність на регіональному та національному рівнях – це здатність регіону чи країни досягати високих і зростаючих стандартів життя та високого рівня зайнятості на стабільній основі.

Систематизація факторів, що впливають на конкурентоспроможність підприємства, є ключовим аспектом в розумінні

механізмів забезпечення її зростання та підтримки. Вчені такі як О. І. Драган, П. С. Зав'ялов, І. Г. Кадирус, Ю. М. Мануйлович, а також зарубіжні дослідники М. Портер, Р. Фатхутдінов, визначають різноманітні підходи та методології для вивчення цих факторів. Класичні теорії А. Сміта, Ф. Тейлора, А. Файоля також вносять значний вклад у формування теоретичної бази аналізу конкурентоспроможності [1, с. 222].

Підкреслюючи значення управління конкурентоспроможністю, можна зазначити, що воно полягає в пошуку оптимального балансу між складовими елементами конкурентоспроможності підприємства. Цей процес включає не лише адаптацію до зовнішніх умов, але й ефективно внутрішнє ресурсне планування та управління. Фактори, що впливають на конкурентоспроможність, можуть мати як позитивний, так і негативний вплив. Основа отримання конкурентних переваг полягає у вмінні ефективно використовувати ці фактори, оптимізуючи їх співвідношення та вплив на діяльність підприємства. Важливість цього процесу не може бути недооцінена, оскільки саме через ефективно управління ключовими факторами підприємство може не лише втримати свої позиції на ринку, але й активно розвиватися, пристосовуючись до його змін та викликів.

Діагностичний етап у стратегічному плануванні конкурентоспроможності підприємства є фундаментальним для визначення його поточного стану та перспектив розвитку. Цей етап дозволяє не лише оцінити внутрішні можливості та обмеження, а й розуміння зовнішнього середовища, в якому діє підприємство [2, с. 32]. Такий підхід сприяє виявленню ключових факторів, які можуть впливати на конкурентоспроможність організації, і подальшому формуванню стратегічних цілей.

Зовнішні фактори, розділені на галузеві, макроекономічні та чинники світової економіки, вимагають глибокого аналізу та розуміння з боку керівництва підприємства. Галузеві фактори включають в себе особливості конкуренції та попиту в рамках певної галузі, що безпосередньо впливають на стратегічне позиціонування підприємства. Макроекономічні фактори, такі

як економічна кон'юнктура та державна політика, визначають загальні умови діяльності організації. Чинники світової економіки, у свою чергу, відкривають перспективи та ризики, пов'язані з глобальними трендами та міжнародною торгівлею [3].

Внутрішні фактори, що охоплюють систему та методи управління, рівень організації виробництва, орієнтацію на маркетинг, інноваційність та якість продукції, є основою для формування унікальної торговельної пропозиції та конкурентних переваг [3, с. 125]. Ефективне управління цими факторами дозволяє підприємству не лише адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі, а й активно впливати на ринкову ситуацію, задовольняючи потреби споживачів на високому рівні.

Зовнішні фактори конкурентоспроможності підприємства відіграють ключову роль у формуванні стратегічної поведінки організації на ринку. Класифікація цих факторів на науково-технічні, організаційно-економічні, соціальні, екологічні та політичні дозволяє керівництву компаній глибше зрозуміти та аналізувати різноманітні впливи, які можуть суттєво впливати на діяльність підприємства та його позиції на ринку [3, с. 126].

Аналіз внутрішніх факторів конкурентоспроможності підприємства відіграє ключову роль у стратегічному управлінні та плануванні, оскільки ці фактори знаходяться під прямим контролем підприємства і можуть бути оптимізовані для досягнення кращих результатів.

Управління конкурентоспроможністю підприємства вимагає комплексного підходу, що включає аналіз та оптимізацію як внутрішніх, так і зовнішніх факторів. Врахування усієї сукупності цих факторів дозволяє підприємству адаптуватися до змінних умов ринку, виявляти та використовувати нові можливості для розвитку та підвищення своєї конкурентоспроможності.

У підсумку, конкурентоспроможність підприємства виявляється у його здатності витримувати конкуренцію на ринку, пропонуючи товари чи послуги, які відповідають або перевершують очікування споживачів за якістю, ціною, інноваційністю, а також у вмінні ефективно реагувати на швидкі

зміни в економічному, технологічному, соціальному та політичному середовищах. Вона є результатом взаємодії внутрішніх ресурсів та зовнішніх можливостей, що вимагає від керівництва підприємства глибокого аналізу, стратегічного планування та невинного прагнення до інновацій та вдосконалення. Таким чином, рівень конкурентоспроможності підприємства стає відображенням його здатності до самовдосконалення та адаптації, що є ключовим фактором його успіху та сталого розвитку на ринку.

Список використаних джерел

1. Фатхутдінов Р. А., Осовська Г. О. Управління конкурентоспроможністю організації : підручник. Київ : Кондор. 2019. 470 с.
2. Schendel, D. E., Hatter, K. J. (1972). Business Policy or Strategic Management: A Broader View for an Emerging Discipline. *Academy of Management Proceeding*. August. 78 p.
3. Яценко О. М. Об'єктивні чинники та еволюційні зміни у теорії конкурентних переваг. *Економіка АПК*. 2003. № 8. С. 124–127.

Санченко Геннадій Олексійович

здобувач вищої освіти третього рівня (доктор філософії)
Міжрегіональної Академії Управління персоналом,
спеціальність 051 «Економіка»

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ МЕХАНІЗМАМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

У сучасних умовах вирішення ключових проблем, включаючи забезпечення стабільності функціонування та зниження підприємницьких ризиків, підвищення ефективності та конкурентоспроможності бізнес-структур агропромислового комплексу є, насамперед, удосконалення системи та засад управління в даній сфері. Трансформаційні та інтеграційні перетворення аграрного сектору господарювання зумовили

необхідність застосування нових підходів до активізації розвитку його суб'єктів господарювання, якнайповніше враховуючи реалії складних умов господарювання [1]. Для бізнесу неминучою та першочерговою стає мета пошуку нових адаптивних механізмів та інструментів інституційного забезпечення сталої агропромислової діяльності, потрібні як нові управлінські рішення, так і оновлені критерії та параметри розвитку. На стабільність, результативність та продуктивність діяльності аграрних підприємств часто вплив здійснює нераціональність управління ними. Основною проблемою, при цьому є відсутність системності при вживанні організаційних, економічних, соціальних і технологічних заходів.

Сьогодні перед органами управління аграрних підприємств стоять завдання вдосконалення бізнес-процесів, які забезпечують їх конкурентоспроможність та стійкість. У зв'язку з цим підвищується значущість виділення ключових напрямів у діяльності аграрних підприємств, які допоможуть досягти рівня, що відповідає сучасним реаліям, територіальним та галузевим перспективам. Дані напрями виділяються з урахуванням наукових положень сучасної аграрної теорії, відповідно до яких учасники сільськогосподарського виробництва на всіх стадіях відтворювальних процесів еволюціонують у ринкових відносинах.

При цьому, ускладнення сучасних економічних факторів, уточнення цілей та завдання забезпечення конкурентоспроможності аграрного підприємства підвищують роль концептуального бізнес-процесного стратегування в процесі забезпечення стабільності аграрного підприємства, орієнтованого на об'ємне комплексне залучення та використання наявних потенціалів та переваг. Використання ж, наприклад, типових форм організації процесів на агропромисловому підприємстві дозволяє підвищити ефективність управлінської діяльності, визначити оптимальне поєднання бізнес-процесів з урахуванням варіантного використання та залучення функцій та потенціалів елементів системи управління, а також виявити наявні та додаткові потенційні резерви.

Визначаючи теоретичні засади управління механізмами забезпечення стабільності підприємств аграрного сектору необхідно враховувати специфіку принципів, методів і підходів, що формують основу для ефективного управління їх фінансовими ризиками та для забезпечення стійкості фінансового стану сільськогосподарських підприємств, стабільності їх функціонування. Зокрема, мається на увазі, що існує потреба визначення ключових елементів управління стабільністю саме підприємств агросектору, виходячи із особливостей функціонування галузі сільськогосподарського виробництва. В даному аспекті такі ключові елементи базуються на засадах традиційного фінансового аналізу, але передбачають врахування наявних особливостей виробничої діяльності аграрної сфери та конкретного аграрного підприємства [2].

Важливого значення набуває оцінка фінансового ризику аграрних підприємств, котра являє собою процес визначення та кількісної оцінки впливу потенційних фінансових загроз та ризиків, які можуть вплинути на фінансовий стан та стабільність підприємства в плановому періоді. Такий аналіз допомагає виявити потенційні ризики, що можуть виникнути в аграрному секторі і у разі реалізації негативно вплинути на фінансові результати суб'єкта господарювання [3].

Також слід враховувати, що відмінними рисами сучасних механізмів забезпечення ефективності та стабільності функціонування аграрних підприємств повинні бути:

- облік сучасних умов нестійкості попиту та пропозиції на аграрних та споживчих ринках;

- необхідність запровадження інноваційних перетворень та нововведень у досягненні передових технологічних та господарських укладів аграрним підприємством;

- включення в оцінку сталого розвитку аграрного підприємства екологічної складової, що відображає дотримання балансу між антропогенним впливом на навколишнє середовище та самовідновлення біологічної екосистеми у забезпеченні суспільного відтворення та життєдіяльності населення.

Список використаних джерел

1. Мазур К. В., Кубай О. Г. Менеджмент аграрного підприємства : навч. посібник. Вінниця : ТВОРИ, 2020. 284 с.
2. Олександренко І. Теоретичні засади управління фінансовою безпекою підприємств агросектору. *Економічний форум*. 2023. Вип. 3. С. 141–147.
3. Чалюк Ю. О., Кириленко В. І. Інноваційність економік світу. *Підприємництво та інновації*. 2020. Вип. 15. С. 7–14.

Щербак Євген Валерійович

аспірант 2 року навчання кафедри економіки та публічного управління
Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Науковий керівник: **Ковальчук Вероніка Геннадіївна**
доктор наук з державного управління, професор,

в. о. завідувача кафедри економіки та публічного управління
Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

ІНСТРУМЕНТИ ЦИФРОВОЇ ДЕРЖАВИ ЯК ЕЛЕМЕНТ МОДЕРНІЗАЦІЇ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН

Цифрова держава є високорозвиненою системою організації взаємовідносин між громадянами та інституціями публічного управління за допомоги цифрових систем та їх складових. Такий формат є сучасною та ефективною формою співпраці між зацікавленими сторонами, адже цифрова взаємодія репрезентує певні системні переваги над традиційними формами співпраці та відкриває нові можливості щодо якісних характеристик та потенціалу запропонованих форматів, характеризується вищим рівнем динамічності, інклюзивністю та створенням персоналізованого середовища для кожної зі сторін, з урахуванням особливих та спеціальних потреб, що позитивно впливає як на соціо-емоційну складову співпраці, так й сприяє підвищенню довіри як до самого процесу співпраці та інструментів, за допомоги яких вона відбувається,

так й до системи публічного управління в цілому індуктивним шляхом: від позитивного сприйняття окремих елементів до позитивного сприйняття системи в цілому. Цифровізація є незворотнім процесом в умовах трансформації людства згідно з концептом Четвертої промислової революції та наразі охоплює надання все ширшої палітри дистанційних публічних послуг, надає змогу надавати та отримувати таку послугу, керуючись додатковими факторами, що виникають в наслідок розвитку рівня очікувань та вимог до них з боку всіх залучених у процес сторін [1]. Персоніфікація обслуговування є феноменом, що потребує у тому числі швидкої та якісної аналітики великих обсягів інформації, у тому числі чутливої, автоматизований підхід до обробки такої інформації, а також низки інших заходів, які націлені на розбудову комфортного цифровізованого середовища в умовах посилення ролі цифрової взаємодії як компоненти суспільного розвитку у нових умовах [2]. Водночас, штучний інтелект, як модифікований автономний алгоритм із здатністю імітувати та відтворювати провідні риси процесу людського мислення та поведінки, стає невід'ємною частиною життя суспільства та інтегрується у цифрову взаємодію у якості потужного фактору впливу на якість та перспективу цифрової роботи, а також у якості одного з провідних гравців діджиталізованого середовища та тренд-мейкерів цього середовища. Його можливості щодо трансформації та удосконалення процесів, а також розбудови процесу ухвалення рішень, є впливовим фактором адаптації останнього у якості системоутворюючого інструменту модернізації суспільних процесів, у тому числі, процесу надання електронних публічних послуг громадянам із урахування соціальної або вікової приналежності тощо. Штучний інтелект є унікальним носієм сукупності характеристик, що дозволяє тлумачити його й у якості самостійного цифрового інструменту, й у якості творця широкої сукупності нових окремих інструментів із суверенною роллю. Серед можливостей, що надають інструменти цифрової держави

суспільству в умовах динамічного розгортання діджиталізації слід окреслити такі:

- посилення прозорості взаємодії в межах об'єкту інтересу із суттєвим зниженням ролі людського чинника, що, в умовах традиційних способів взаємодії, може містити додаткові виклики, бути носієм корупційної ментальності, виконувати роль суб'єтивізаційного обмежувача прав та свобод громадяни тощо;

- наявність технічної можливості забезпечення вищого рівня анонімізації у порівнянні з традиційними методами взаємодії, а відтак, закладання передумов до внесення у відповідне законодавство змін, що умовжливлять у певних випадках, де це є виправданим з точки зору повнішого захисту інтересів громадян, право на анонімізовану взаємодію з інституціями публічного управління із настанням правотворчих наслідків такої співпраці із наданням професійного зворотнього зв'язку громадянам без необхідності розкриття їхніх персональних даних, у разі, якщо таку згоду не надано, або, з точки зору проблематики питання, запит на розкриття таких даних суперечить культурним традиціям та моральним нормам суспільства;

- створення освітньо-цифрового середовища, у якому гарантуватиметься рівний доступ до знань, що стосуються самостійного створення нових цифрових продуктів, а також проактивне стимулювання з боку цифрової держави до підвищення рівня цифрової компетентності за підтримки заходів мотиваційного та громадянського характеру тощо [3].

Цифровий досвід України, визнаний у світі як успішний, сприяє спонуканню громадянського суспільства до зниження витрат на людський чинник у публічних сервісах та наданню ширшого кола повноважень цифровим системам, вивільняючи висококомпетентний персонал інститутів публічного управління для аналітичної діяльності вищого рівнів, надає додаткову динаміку розвитку інформаційним технологіями та залучає ширші верстви населення до якісної взаємодії з ними як у якості користувачів, так й у ролі розробників додаткових цифрових продуктів та систем [5]. Прискорена цифровізація в умовах

широкомасштабної агресії та повоєнному відновленні є провідною потребою, адже дозволить суттєво знизити тиск на сукупність державних витрат на забезпечення функціонування традиційних форматів реалізації співпраці населення та держави, скерувавши додаткове фінансування на проекти відновлення, водночас залучаючи іноземних інвесторів на ринок діджиталізованих послуг. Можливості, що виникають в наслідок розгортання цифровізаційних тенденцій, є також важливим чинником творення змін самої держави, як форми гарантування балансів у межах суспільства та ключових груп впливу. Окрім звичних ролей, носієм яких є держава як суверен конституційних прав та свобод, цифровізація та інструменти, що виникають в рамках цифровізаційного контексту, є вагомим чинником сприяння якіснішому та повнішому зануренню громадянського суспільства у питання, що становлять суспільну користь, побудови кваліфікованого громадянського суспільства, дії якого базуватимуться на ґрунтовній експертності та усвідомленні тієї відповідальності, що виникає в межах громадсько-правових відносин, посиленням у суспільстві ролі знань, наукових досягнень, укоріненням розуміння незворотності суттєвої фінансової підтримки системи освіти коштом платників податків та шляхом модернізації державної політики у бік заохочення економічних агентів спрямовувати інвестиції у національну науку та освіту. Цифрові інструменти у такому суспільстві аутентично сприйматимуться як найякісніші інструменти творення прямої демократії, а їхній потенціал працюватиме на посилення економічних, політичних, технологічних та оборонно-військових позицій України у світі, як передбачуваного та свідомого гравця із сильними демократичними традиціями та євроорієнтованим світоглядом.

Враховуючи демократичний характер української держави, саме творення ефективних засобів мотивації є провідним чинником безконфліктного цифрового переходу із поступовим скороченням людського чинника у системі взаємодії між державою та громадянами, а також розбудови нової якості життя

в умовах цифрової економіки постіндустріального суспільства, згідно з тенденціями Четвертої промислової революції та похідних від цих критеріїв [4].

Список використаних джерел

1. Горник В. Г. Публічне управління та адміністрування в Україні: особливості європейського розвитку. *Вісник Академії митної служби України. Серія: Державне управління*. 2019. № 6. С. 9–12.
2. Дракер П. Постіндустріальне суспільство: Нова індустріалізація: Антологія. Варшава : Sposrod, 2020. С. 110–112.
3. Колесніченко І. М. Розвиток електронного урядування в Україні: інституціональний аспект. *Бізнес Інформ*. 2018. № 12. С. 72–77.
4. Кохалик Х. М. Світовий досвід впровадження електронної демократії: проблеми та досягнення [Текст]. *Ефективність державного управління*. 2015. Вип. 42. С. 169–174.
5. Хрідочкін А. В. Публічне управління як нова модель організації державного управління в Україні: теоретичний аспект. *Ефективність державного управління*. 2019. Вип. 64 (1). С. 63–73.

Шепель Валерія Сергіївна

студентка кафедри менеджменту і публічного адміністрування
Харківського національного університету
міського господарства імені О. М. Бекетова,
спеціальність «Публічне управління розвитком громад та територій»
Науковий керівник: **Калашнікова Христина Ігорівна**
кандидат економічних наук, доцент, кафедра менеджменту
і публічного адміністрування Харківського національного університету
міського господарства імені О. М. Бекетова

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

Діджиталізація публічного управління – це комплексний процес впровадження цифрових технологій у державні процеси з метою підвищення ефективності, прозорості та доступності державних послуг. Вона охоплює використання інформаційно-

комунікаційних технологій для оптимізації управлінських процедур, зменшення бюрократичних бар'єрів і покращення взаємодії між владою та громадянами.

Цифрові зміни є ключовим елементом сучасної адміністративної реформи в Україні. В умовах нових викликів, які впливають на національну соціальну політику, інструменти політичної, соціально-економічної та інформаційно-комунікаційної взаємодії держави з громадянами постійно оновлюються. Трансформація традиційних методів управління сприяє запровадженню нових підходів до доступу до адміністративних послуг у контексті глобальної діджиталізації [2].

В умовах стрімкого розвитку цифрових технологій, зарубіжний досвід у сфері діджиталізації управління надає важливі приклади для України, зокрема в напрямку модернізації державних процесів та підвищення ефективності надання адміністративних послуг. Країни, які встигли досягти значних успіхів у впровадженні електронного урядування, демонструють покращення якості комунікації між владою і громадянами, а також підвищення рівня прозорості державних процесів.

У таких країнах, як Данія та Естонія, активно використовуються цифрові технології для забезпечення доступу громадян до державних послуг. В Естонії, наприклад, на базі електронної ідентифікації та системи «Електронний уряд» громадяни мають можливість отримувати різноманітні послуги онлайн, включаючи електронні вибори та цифровий підпис документів. Цей досвід став прикладом для багатьох держав, які прагнуть до цифрового перетворення.

Електронне урядування у Великобританії також є однією з передових моделей інтеграції цифрових технологій у державне управління. Стратегія “Government Digital Service” передбачає скорочення бюрократичних процедур та спрощення надання державних послуг через єдиний портал, що покращує доступ до сервісів для громадян та бізнесу. Аналогічні рішення в Австралії та Канаді спрямовані на розвиток цифрової інфраструктури, забезпечуючи зручність і швидкість у наданні послуг [3].

Важливим аспектом зарубіжного досвіду є впровадження штучного інтелекту для аналізу великих обсягів даних та покращення управлінських рішень. Країни, такі як США та Нідерланди, активно використовують штучний інтелект у сфері державного управління, що сприяє автоматизації процесів та покращенню взаємодії між органами влади і громадянами.

Діджиталізація публічного управління є ключовим фактором модернізації державних процесів, спрямованим на підвищення ефективності та прозорості державних послуг. Впровадження цифрових технологій відкриває нові можливості для забезпечення зручного доступу громадян до адміністративних послуг, зменшує бюрократичні перешкоди та сприяє розвитку електронної демократії [1].

Зарубіжний досвід свідчить, що успішна діджиталізація вимагає системного підходу, зокрема ефективного законодавчого регулювання, розвитку інфраструктури, залучення приватного сектору через механізми державно-приватного партнерства та підтримки цифрової грамотності населення. Для України цей досвід є важливим джерелом ідей та рішень, які можуть бути адаптовані до національних умов з метою подальшого розвитку електронного уряду та підвищення ефективності державного управління.

Список використаних джерел

1. Лопушинський І. Електронна демократія та електронне урядування: досвід США для України. *Публічне управління: теорія та практика*. 2011. № 2. С. 60–68.
2. Чередніченко Н. С. Цифровізація державного управління. *Київський часопис права*. 2021. № 4. С. 57–58.
3. Яременко О. І. Політико-правові засади цифровізації системи публічного управління: європейський досвід. *Побудова інформаційного суспільства*. Київ : УкрІНТЕІ, 2019. С. 261.

Сіденко Наталія Володимирівна
студентка кафедри менеджменту та МЕН
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського,
спеціальність 073 «Менеджмент»,
ОП «Менеджмент організацій і адміністрування»
Науковий керівник: **Грудцина Юлія Валентинівна**
кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту та МЕН
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА: АДАПТАЦІЯ ДО НЕСТАБІЛЬНОГО ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

В умовах інформаційного суспільства підприємства стикаються з новими викликами, зокрема нестабільністю зовнішнього середовища. Інформація стає основним ресурсом, який визначає конкурентоспроможність і життєздатність бізнесу. Ця теза розглядає стратегії адаптації підприємств до швидкоплинних змін у зовнішньому середовищі, враховуючи вплив інформаційних технологій, діджиталізації та глобалізації. Основна увага приділяється підходам, що дозволяють компаніям не лише реагувати на зміни, а й проактивно формувати свою стратегію розвитку в умовах нестабільності.

Вплив інформаційного суспільства на менеджмент значною мірою пов'язаний із впровадженням цифрових технологій, що кардинально змінюють процеси прийняття рішень і стратегічного управління підприємствами. Інформаційні технології забезпечують доступ до величезних обсягів даних у реальному часі, що дозволяє приймати обґрунтовані рішення навіть в умовах нестабільності. Крім того, цифрові інструменти, як-от штучний інтелект, аналітика великих даних та автоматизовані системи планування, суттєво спрощують прогнозування й управління ризиками, сприяючи адаптації компаній до змін [1, с. 2].

Цифрові технології також дозволяють підприємствам бути більш гнучкими та швидше реагувати на зміни зовнішнього середовища. Зокрема, системи бізнес-аналізу дають змогу

інтегрувати внутрішні та зовнішні дані, що робить стратегічне планування більш ефективним. Інтеграція новітніх технологій сприяє кращому контролю за виконанням стратегії та її коригуванню в умовах непередбачуваних ситуацій.

Для прийняття стратегічних рішень інформаційні технології також сприяють розвитку комунікаційних платформ, що полегшують обмін інформацією між усіма рівнями менеджменту. Це підвищує ефективність управлінських рішень, а також забезпечує ширший доступ до знань та інноваційних практик. Таким чином, інформаційне суспільство створює нові виклики для менеджменту, але також відкриває значні можливості для стратегічного розвитку й адаптації в умовах нестабільного середовища.

Методи адаптації підприємств в умовах нестабільного зовнішнього середовища включають низку стратегій, спрямованих на підвищення гнучкості та здатності швидко реагувати на зміни. Одним із ключових методів є впровадження цифрових інновацій, що дозволяють оптимізувати бізнес-процеси та поліпшити конкурентні переваги. Сучасні підприємства активно використовують великі дані для аналізу ринку, виявлення трендів і прогнозування майбутніх змін. Це дає змогу краще розуміти потреби споживачів, змінювати стратегії у режимі реального часу й ефективніше реагувати на коливання ринку [2, с. 4].

Автоматизація бізнес-процесів сприяє пришвидшенню прийняття рішень і підвищенню продуктивності підприємств. Системи автоматизації дозволяють зменшити людський фактор у виконанні рутинних завдань, що звільняє ресурси для вирішення стратегічних завдань і реагування на невизначеність зовнішнього середовища. Крім того, підприємства активно впроваджують адаптивні організаційні структури, що дають змогу швидко змінювати напрямок діяльності відповідно до ринкових вимог [2, с. 5].

Стратегічне планування в умовах нестабільності передбачає використання гнучких підходів, таких як сценарний підхід, який допомагає підприємствам адаптуватися до різних варіантів

розвитку подій. У цьому контексті важливими є аналіз та оцінка можливих ризиків, що дозволяє підготуватися до найгірших сценаріїв і швидко реагувати на зміни в ринковому середовищі. Інформаційні системи й аналітика відіграють ключову роль у цьому процесі, надаючи необхідні дані для обґрунтованих рішень і дозволяючи знижувати ризики [3, с. 1].

Сучасні інформаційні системи сприяють інтеграції даних про ринок, споживачів і конкурентів, що дозволяє компаніям формувати гнучкі стратегії, реагувати на нові можливості та загрози. Завдяки аналізу великих даних та автоматизованим інструментам, підприємства можуть швидше приймати рішення на основі точних прогнозів і краще планувати майбутні дії.

Практичні приклади впливу інформаційного суспільства на вибір стратегії розвитку підприємства можна побачити на прикладі компанії Netflix, яка використовує аналіз великих даних для прогнозування споживчих уподобань та адаптації контенту під різні ринки. Завдяки інноваційній цифровій стратегії, компанія змогла впоратися з викликами нестабільного середовища, пов'язаними зі зміною поведінки глядачів і розвитком технологій потокової передачі даних [4, с. 355].

Netflix активно впроваджує автоматизовані інструменти для прийняття рішень, зокрема, у сфері контентного менеджменту та рекомендацій, що дозволяє швидко адаптуватися до змін. Компанія також використовує алгоритми для аналізу величезних обсягів інформації та надання персоналізованих пропозицій кожному користувачу [5, с. 17].

У нестабільних умовах ринкової конкуренції Netflix зберігає конкурентоспроможність, адаптуючись до змін завдяки використанню великих даних та інноваційних цифрових рішень. Такий підхід є прикладом того, як підприємства можуть використовувати нові інформаційні технології для стратегічного розвитку.

В умовах інформаційного суспільства підприємства стикаються з нестабільним зовнішнім середовищем, де ключову роль відіграють інформаційні технології. Цифрові інструменти,

такі як великі дані, автоматизація та штучний інтелект, трансформують процеси стратегічного управління, дозволяючи підприємствам ефективніше приймати рішення й адаптуватися до змін. Гнучке стратегічне планування, орієнтоване на аналіз ризиків і використання аналітики, дає компаніям змогу залишатися конкурентоспроможними навіть в умовах непередбачуваних ситуацій. Реальні приклади, як у випадку з Netflix, демонструють важливість інтеграції новітніх технологій для успішного розвитку.

Список використаних джерел

1. Хаустова В. Є. Диверсифікація і інтеграція як форми забезпечення стратегічних орієнтирів управління розвитком підприємств. 2020. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2020-12_0-pages-482_494.pdf
2. Ципліцька О. В., Дейнеко О. Е. Адаптивність стратегічного планування промислового розвитку в умовах глобальної нестабільності. *Економіка та суспільство*. 2023. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-140>
3. Hitt, M. A., Ireland, R. D., Hoskisson, R. E. *Strategic Management: Concepts and Cases: Competitiveness and Globalization*. Cengage Learning. 2016. URL: https://www.researchgate.net/publication/242013571_Strategic_Management_Competitiveness_and_Globalization
4. Laudon, K. C., Laudon, J. P. *Management Information Systems: Managing the Digital Firm*. Pearson. 2021. URL: https://www.pearson.com/nl/en_NL/higher-education/subject-catalogue/information-systems/Laudon-management-information-systems-digital-firm-16e.html
5. Brynjolfsson, E., McAfee, A. *The Second Machine Age: Work, Progress, and Prosperity in a Time of Brilliant Technologies*. W. W. Norton & Company. 2014. URL: <https://psycnet.apa.org/record/2014-07087-000>

Солоненко Юлія Валеріївна

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри підприємництва, корпоративної та просторової економіки
Донецького національного університету імені Василя Стуса

Гондзель Валерія Олегівна

здобувач вищої освіти кафедри підприємництва,
корпоративної та просторової економіки
Донецького національного університету імені Василя Стуса

БРЕНД ТА ЙОГО РОЛЬ У РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Одним із активів сучасного підприємства, який значно впливає на його успішність на ринку є бренд, який являється не лише засобом ідентифікації товарів і послуг, але й важливим інструментом формування емоційного зв'язку зі споживачами, що створює додаткову вартість продукту. Чітко сформований бренд забезпечує лояльність та зміцнює ринкові позиції.

Питання поняття бренду та його ролі у розвитку підприємства досліджували як закордонні: Девід Аакер, Кевін Лейн Келлер, Філіп Котлер так і вітчизняні науковці Лариса Балабанова, Сергій Гаркавенко, Володимир Кардаш та інші. Девід Аакер поняття бренду визначає як збірку характеристик, де бренд являє собою конкурентні переваги, якими володіє виробник конкретного продукту [1, с. 168].

Бренд асоціюється із додатковими цінностями, що підсилюють його актуальність. Ціннісно-утворювальна функція бренду полягає в тому, щоб створити додаткову цінність для об'єкта, яка не обмежується лише економічними перевагами, і забезпечити її передачу споживачеві. Бренд, що пропонує цінність, має сформувати стійке позитивне сприйняття у споживачів. Окрім цього, бренд надихає працівників і партнерів та стає символом стабільності та якості.

Захисна функція бренду слугує для охорони вкладених інвестицій і забезпечення споживачеві впевненості в оригінальності походження бренду, що формується через сталі асоціації. В умовах сучасного ринку, особливо для комерційних

брендів, ця функція стає вразливою через активне поширення підробок конкурентами, які пропонують низькоякісні замінники. Підвищення захисної функції можливе завдяки періодичному контролю автентичності продукції, однак, збільшує операційні витрати на управління брендом і може підвищити його ціну, що ставить перед виробником вибір між підтримкою іміджу престижу та економічною ефективністю.

Стратегічна функція бренду спрямована на забезпечення послідовного розвитку та управління брендом, інтегрованого із загальною стратегією компанії. Реалізація цієї функції включає оцінку чинників, які впливають на бренд, та визначення додаткової цінності, яку ці чинники можуть принести у бренд [2, с. 123].

На рис. 1 представлено систему показників, призначену для оцінювання сили бренду.

Рис. 1. Система показників для оцінки сили бренду

Розглянемо детальний опис кожного з факторів впливу на сприйняття споживачем бренду:

– функціональний фактор – охоплює практичні й матеріальні характеристики продукту. Споживач звертає увагу на якість продукції, її надійність, зручність, економічність і корисність. Функціональні характеристики є основою для формування лояльності споживача, оскільки продукт має відповідати базовим очікуванням і задовольняти основні потреби;

– ментальний фактор – стосується психологічного впливу бренду на споживача. Він включає емоційні асоціації, які виникають у процесі взаємодії з брендом, а також рівень задоволення, довіри та прихильності до нього. Ментальний фактор формує емоційний зв'язок споживача з брендом, що є основою для довгострокової лояльності;

– духовний фактор – охоплює моральні цінності та місію, з якими бренд себе асоціює. Споживачі можуть ідентифікувати себе з брендом, який пропагує певні ідеї, етичні стандарти чи соціальну відповідальність. Така емоційна ідентифікація сприяє глибшому зв'язку зі споживачами, що цінують не лише якість, а й внесок бренду у суспільство;

– соціальний фактор – включає соціальні аспекти, зокрема престиж, статус і популярність бренду серед інших людей. Споживачі схильні обирати бренди, що допомагають їм виражати свою ідентичність, належати до певної групи, виділятися чи дотримуватися модних тенденцій. Даний фактор особливо важливий у тих категоріях товарів, де цінність бренду визначається соціальними стандартами й модою.

Так, завдяки комбінації чотирьох факторів формується загальне сприйняття бренду, яке має значний вплив на рішення споживачів щодо купівлі та подальшої лояльності до нього.

Важливі аспекти управління брендом з точки зору функціональності об'єкту управління, як вважає М. Овручук, характеризуються наступними властивостями:

– створення єдиного цільового простору, що забезпечує орієнтацію інших управлінських функцій на реалізацію бренд-стратегії;

– можливість орієнтації організації на довгостроковий прибуток;

– спрощення виконання управлінських функцій у стратегічному напрямку через взаємодію та формування пріоритетних рішень [29].

Таким чином, сутність бренду виявляється в його здатності формувати унікальне сприйняття продукту серед споживачів та забезпечувати конкурентні переваги для підприємства у вигляді стабільного попиту та прибутку.

Список використаних джерел

1. David, A. Aaker. Building Strong Brands. Free Press, 1996. 380 p.
2. Студінська Г. Я. Методологічні підходи до визначення поняття «бренд». *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 8. Ч. 1. С. 121–125.
3. Оврачук М. П. Глобалізація брендів в сучасних умовах. *Фінансовий простір*. 2012. № 1 (5). С. 13–18.

Загуменний Олексій Олексійович

студент кафедри менеджменту та МЕВ Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, спеціальність 073 «Менеджмент»

Науковий керівник: **Петровська Юлія Василівна**

кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту та МЕВ Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

САМОМЕНЕДЖМЕНТ ТА САМОРОЗВИТОК В РОБОТІ СУЧАСНОГО КЕРІВНИКА

У сучасному світі, що постійно змінюється та вимагає високої швидкості прийняття рішень, ефективності й адаптивності, керівники стикаються з величезною кількістю завдань та обов'язків. Потреба в управлінні часом і власними ресурсами

стає однією з ключових вимог, адже, попри стрімкий розвиток технологій, доба має лише 24 години, що інколи здається недостатнім для виконання всіх запланованих справ [1]. Це часто призводить до незадоволення собою, а також до виникнення звички покладати провину за невиконання завдань на зовнішні обставини, забуваючи про важливість аналізу власних пріоритетів і звичок [2]. Проте вміння ефективно розподіляти час, а також навички самодисципліни та самоорганізації можуть допомогти керівникам досягти бажаних професійних результатів без шкоди для особистого життя, відпочинку та спілкування з близькими людьми [3].

Розвиток самоменеджменту, який об'єднує такі ключові аспекти, як самоконтроль, тайм-менеджмент та відповідальне управління ресурсами, є основою успішної діяльності сучасного керівника. Завдяки такому підходу він зможе підвищити свою продуктивність, досягти більшої ефективності в роботі й водночас уникати професійного вигорання [4]. Самоменеджмент у такому контексті стає необхідною складовою успішного керівника, що дозволяє гармонізувати роботу й особисте життя, підвищувати якість діяльності, а також досягати внутрішньої гармонії і задоволення від виконаної роботи [5].

Самоменеджмент – це цілісна система принципів і методів, які спрямовані на розвиток у людини навичок управління власними ресурсами, здібностями та знаннями з метою досягнення поставлених цілей і забезпечення високої якості життя. Він дозволяє людині ефективно організувати свою діяльність, оптимізувати робочий процес і приймати обґрунтовані рішення навіть у складних та непередбачуваних ситуаціях [6].

Особливо важливою є здатність до самоменеджменту для керівників, адже вони є не тільки відповідальними за свою роботу, а й формують приклад для підлеглих, будучи водночас їхнім наставником і лідером. Розвиток навичок самоменеджменту дозволяє керівникам підвищувати продуктивність, зміцнювати свій авторитет у колективі, а також розвивати стресостійкість

та гнучкість мислення, необхідні для успішного вирішення складних управлінських завдань [7].

Одним з головних аспектів самоменеджменту є постановка цілей, яка дозволяє керівнику визначити стратегічні завдання і чітко уявляти, якого результату він прагне досягти. Крім того, самоменеджмент допомагає розробити оптимальну стратегію для досягнення цілей та визначити шляхи усунення перешкод на шляху до результату [8].

Розвиток навичок управління пріоритетами також відіграє важливу роль у самоменеджменті, оскільки дозволяє керівникам максимально ефективно використовувати свій час, зосереджуючись на виконанні важливих і пріоритетних завдань. Це також сприяє зниженню рівня стресу, оскільки дає можливість уникати відчуття «незавершеності», коли одночасно доводиться виконувати занадто багато завдань [9].

Система самоменеджменту також включає методи організації робочого простору, планування діяльності та використання часу таким чином, щоб досягати високих результатів, витрачаючи менше ресурсів. Досягнення такого балансу дозволяє керівникам одночасно зосереджуватись на вирішенні ключових завдань та уникати втрат часу на другорядні справи [4].

Ефективний самоменеджмент неможливий без розвинених навичок самодисципліни та вміння мотивувати себе до досягнення цілей. Важливим аспектом є розвиток відповідальності та пунктуальності, адже ці якості дозволяють виконувати заплановані завдання вчасно та з належною якістю.

Самоменеджмент також вчить керівників боротися з факторами, які поглинають час, розвивати здатність самоконтролю і зберігати внутрішню мотивацію. Психологічна саморегуляція є важливим елементом управління, що дозволяє зберігати продуктивність і витривалість навіть в умовах високих навантажень [6].

Фізичне та психічне здоров'я відіграє важливу роль у самоменеджменті, оскільки воно напряму впливає на рівень працездатності і загальне самопочуття керівника.

Самоменеджмент включає поняття гігієни розумової праці, правильного режиму сну і харчування, а також необхідність регулярної фізичної активності для підтримки високого рівня енергії [7]. Турбота про своє здоров'я дозволяє керівникам досягати високих результатів без ризику професійного вигорання та зберігати мотивацію навіть у довготривалій перспективі.

У сучасному бізнесі самоменеджмент стає невід'ємною частиною успішного керівника. Все більше компаній надають особливу увагу розвитку таких навичок у своїх співробітників, адже це сприяє не лише підвищенню продуктивності праці, а й загальному підвищенню рівня задоволеності персоналу. Навчання основам самоменеджменту сприяє формуванню нової корпоративної культури, яка акцентує увагу на значущості кожного співробітника як окремої особистості [9].

Таким чином, самоменеджмент і саморозвиток є невіддільними складовими роботи сучасного керівника, дозволяючи досягати гармонії між професійною діяльністю і особистим життям. Уміння ефективно керувати своїм часом, розвивати самоконтроль, підтримувати фізичне і психічне здоров'я та зберігати внутрішню мотивацію забезпечують керівнику стабільну продуктивність, а також сприяють створенню позитивної атмосфери у робочому колективі. Самоменеджмент є основою для формування ефективного стилю роботи, який дозволяє зберігати продуктивність і оптимізм, зберігаючи баланс між досягненням амбітних цілей та гармонійним особистим життям.

Список використаних джерел

1. Бахтіярова Г. Р. Основи самоменеджменту : навчальний посібник. Київ : Видавництво НПУ, 2020. 200 с.
2. Алексеев Д. С. Управління часом і саморозвиток у професійній діяльності менеджера. *Менеджмент і лідерство*. 2021. № 2. С. 35–45.
3. Друкер П. Управління собою. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2018. 256 с.
4. Ковальчук І. В. Самоменеджмент та ефективність керівника: методичний підхід. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2019. 180 с.

5. Мердок В. Тайм-менеджмент для керівників. *Управління бізнесом*. 2019. № 3. С. 15–30.
6. Кравченко Т. О. Практика самоменеджменту для підвищення продуктивності. Одеса : Вид-во ОНУ, 2021. 220 с.
7. Колтун В. А. Основи самоменеджменту для менеджерів. *Управління персоналом*. 2020. № 1. С. 10–20.
8. Довженко С. М. Психологічні аспекти самоменеджменту керівника. Київ : Вид-во НАН України, 2019. 150 с.
9. Чеканов А. І. Самоменеджмент у досягненні успіху в кар'єрі. *Мотивація і розвиток*. 2021. № 5. С. 28–34.

Зеленін Юрій Миколайович

кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської та страхової справи Міжрегіональної Академії управління персоналом

НЕГАТИВНІ ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА УКРАЇНСЬКИЙ РИНОК ПРОДУКЦІЇ МЕТАЛУРГІЇ

Зношеність виробничих фондів гальмує розвиток металургійної промисловості. Темпи їхнього оновлення в Україні можна назвати катастрофічно повільними. Знос основних засобів у вітчизняній металургії залишається високим – у 2022 р. для видобутку металевих руд становив 45,6 %, для металургійного виробництва – 50,6 %, при цьому в цілому по видобутку з корисними копалинами він становив – 57,1 %, по обробним виробництвам – 51,9 %. Оновлення виробничого обладнання є капіталомістким, що призводить до часткового тимчасового скорочення виробництва і, як наслідок – зниження доходу. Багато керівників металургійних компаній не готові на це піти, обмежуючись мінімально можливими інвестиціями на підтримку працездатності підприємства на технологічному рівні.

Цей чинник, насамперед, відіграє роль великих і деяких середніх компаній, оскільки дрібні за рідкісним винятком і частина середніх представлені галузі практично новими підприємствами із сучасним устаткуванням. При цьому більшість великих компаній знижує

частку зношеного обладнання та інфраструктури за рахунок масштабних програм модернізації в результаті застосування сучасних технологій, недоступних для багатьох малих і середніх компаній, і закриття підприємств, що використовують застарілі технології. Крім того, залучення фінансів для реалізації великих проєктів розвитку та техпереозброєння недоступне для багатьох середніх та малих компаній. Відповідно, фактор розміру показує значні відмінності компаній за ступенем доступності технологій та доступності фінансування.

Нівелювання негативного впливу даного фактора можливе за рахунок масштабної модернізації виробничих потужностей, проте слід зазначити, що після початку війни росії проти України є значні ризики припинення інвестиційних програм найбільших металургійних компаній [1]. Малі компанії, здебільшого, використовують практично нове обладнання та інфраструктуру. Компанії, які не здатні проводити активне техпереозброєння, швидше за все, будуть програвати конкуренцію і без державної підтримки поступово йти з ринку.

В Україні частка високопереробної продукції металургії невисока. Більшість виробничих потужностей орієнтована на проміжну або низьку додану вартість. Низькі темпи імпортозаміщення подібної продукції є наслідком тривалого терміну окупності і, як згадувалося, великого обсягу інвестицій проєктів зі створення технологічних ліній продукції високих переділів. Нівелювання негативного впливу даного фактора можливе лише за рахунок масштабного впровадження сучасних технологій та розширення виробництва, що здатні зробити, в основному, тільки великі компанії.

Наступним фактором є невисокий рівень впровадження сучасних технологій на підприємствах. Даний фактор в основному впливав на деякі середні компанії, не здатні з різних причин масштабну модернізацію виробничих потужностей, що демонструвало значні відмінності компаній за ступенем доступності технологій і доступності фінансування. Однак

у найближчі роки ця проблема може торкнутися всіх металургійних компаній.

Як уже зазначалося вище, компанії, які мають зношене та застаріле обладнання та інфраструктуру і не здатні проводити масштабну модернізацію, без державної підтримки поступово залишатимуть ринок. Інші компанії, за наявності низькотехнологічного обладнання, нівелюватимуть значення цього фактора за рахунок програм техпереозброєння.

Металургія розвинутих країн за показниками продуктивності праці перевищує більш ніж на 60 % українську, і це з урахуванням того, що ця галузь в Україні є однією з найрозвиненіших та фінансово стійких. В основному це пов'язано з попереднім фактором (невисокий рівень технологічності багатьох українських металургійних компаній) та дефіцитом кваліфікованих фахівців у металургії [2].

Даний фактор, так само, як і попередній, в основному впливав на низку середніх компаній, які не проводять масштабну модернізацію виробничих потужностей та не реалізовували власні чи спільні з провідними галузевими ЗВО освітні програми для своїх фахівців, що знову ж таки демонструвало значні відмінності компаній за ступенем доступності технологій та доступності фінансування. В даний час вплив цього фактора наростає по відношенню до всіх металургійних компаній.

Нівелювання негативного впливу даного фактора можливе за рахунок максимально можливої за існуючої ситуації модернізації виробничих потужностей та зниження дефіциту висококваліфікованого персоналу за рахунок впровадження у вузах та коледжах актуальних сучасних освітніх програм, збільшення кількості випускників, які проводяться як державою, так і самими металургійними компаніями.

В Україні досі використовуються застарілі технологічні стандарти виробництва та застосування металургійної продукції суміжних галузях. В основних галузях, що споживають металопродукцію, вимоги до її якості та експлуатаційних

характеристик зростають з кожним роком. Наявність такого «розкиду» вимог ускладнює роботу металургійних компаній.

Наприклад, в ЄС стандарти оновлюються раз на 10 років, а в той же час в Україні понад половину металургійних стандартів не оновлювалися понад 25 років.

Цей чинник відіграє основну роль для дрібних і середніх компаній, орієнтованих на український ринок, оскільки великі компанії здатні і найчастіше випускають продукцію за зарубіжними стандартами, що відіграє важливу роль у відмінностях за ступенем доступності виходу на зарубіжні ринки та за ступенем доступності технологій.

Нівелювання негативного впливу даного фактора можливе лише з розробкою нової системи стандартів використання металопродукції. Прискорити процес можна за рахунок активної участі у проєкті галузевих асоціацій, найбільших металургійних компаній із власними науково-дослідними центрами, наукових інститутів та інжинірингових компаній.

Родовища руди в Україні часто мають або невеликий запас, або відсоток вмісту руди у них низький. Це призводить до низької рентабельності видобутку та потреби в імпорті деяких металів. В даний час вже існують технології, що дозволяють підвищити рівень вилучення металу з породи, проте їх використання капіталомістке і вимагає тривалого часу. Ця проблема найбільш актуальна для міді та алюмінію. Очікується, що дана проблема посилюватиметься і для інших кольорових металів. У чорній металургії найбільше бідними є хромові та марганцеві руди, що використовуються у виробництві феросплавів [3]. Даний фактор відіграє роль лише для великих холдингів, що мають видобувні переділи, що підтверджує різницю в інституційних умовах діяльності компаній залежно від їхнього розміру.

Вплив даного фактора нівелюється лише за рахунок пошуку та розробки нових родовищ та застосування нових технологій із підвищенням рівня вилучення металу з руди.

Часто в Україні металеві руди, особливо руди кольорових металів, розташовуються у важкодоступних територіях,

що призводить до збільшення обсягу інвестицій у запуск проєкту та підвищених витрат на логістику. Тому часто компанії відмовляються від таких проєктів через небажання заморозки значних коштів на тривалий термін. Аналогічно попередньому, цей чинник відіграє роль лише великих компаній.

Нівелювання негативного значення цього чинника може статися лише з допомогою вимог ринку чи здешевлення транспортування, коли видобуток руди навіть у важкодоступних районах стане економічно ефективною.

Список використаних джерел

1. Результати діяльності металургійної галузі України за 9 місяців 2022 р. *Укрметалургпром*. 2022. 11 жовт. URL: <https://www.ukrmetprom.org/rezultati-diyalnosti-metalurgiynoi-8/>
2. Мінус \$3 млрд Україна стрімко зменшує експорт металу – одного з головних постачальників валюти. Чи є надія на злам тенденції? *Forbes*. 2022. 25 лип. URL: <http://surl.li/dkbqc>
3. У зоні сталевого колапсу. *Minprom*. 2022. 08 серп. URL: <https://minprom.ua/articles/286897.html>

Грудцина Юлія Валентинівна

кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту та міжнародних економічних відносин

Навчально-наукового інституту управління, економіки та природокористування Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

АУДИТ ЯКОСТІ В СИСТЕМІ МЕНЕДЖМЕНТУ ЯКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Актуальність теми аудиту в системі менеджменту якості на сьогоднішній полягає в тому, що дозволяє успішно вирішувати завдання подальшого ефективного розвитку системи управління якістю, та при стратегічному плануванні дозволяє підприємствам

відстоювати на ринку збуту свої позиції у боротьбі з конкурентами.

Згідно зі стандартом ISO 19011:2018, аудит (audit) – це систематичний, незалежний і документований процес отримання доказів аудиту та об'єктивного їх оцінювання для визначення міри відповідності критеріям аудиту [1].

Тобто, аудит системи менеджменту якості – це комплекс дій, що дозволяє оцінити, чи відповідає система управління якістю підприємства задалегідь встановленим критеріям аудиту. Як критерій аудиту найчастіше виступають вимоги різних стандартів систем менеджменту – ISO 9001, ISO 22000, ISO 14001 та інші. Також критеріями аудиту можуть бути нормативні документи, які містять вимоги: закони та нормативно-правові акти, політика підприємства, плани тощо.

Звідси випливає, що процедура аудиту системи менеджменту якості має відповідати таким умовам:

- 1) проводитися регулярно та з певною періодичністю;
- 2) особи, які проводять аудит, повинні бути зацікавлені в отриманні незалежних та об'єктивних результатів;
- 3) отримані в ході аудиту результати мають бути зафіксовані у вигляді записів до документа.

Існують різні підходи до систематизації видів аудитів систем управління якістю. Найчастіше виділяються такі види аудитів системи менеджменту якості: внутрішній та зовнішній. Внутрішні аудити називають аудитами першої сторони.

Компанії, які тільки стали на шлях впровадження системи управління якістю за стандартом ISO 9001:2015, обов'язково зіткнуться з таким явищем, як внутрішній аудит. Згідно зі стандартом «організація повинна проводити внутрішні аудити через заплановані інтервали часу для отримання інформації, що система управління якістю: а) відповідає власним вимогам до системи менеджменту якості; вимогам стандарту; б) результативно впроваджена і функціонує» [2].

Суть внутрішнього аудиту полягає в тому, що підприємство проводить перевірку системи управління якістю самотужки.

Внутрішній аудит системи управління якістю проводиться для того, щоб оцінити якість впроваджені в компанії системи управління, наприклад, перед проходженням аудиту з боку замовника або сертифікаційного аудиту. Для того, щоб забезпечити незалежність аудиту та об'єктивність отриманих результатів, слід по можливості призначати аудиторами тих співробітників, діяльність яких не пов'язана з областями, що перевіряються.

Внутрішній аудит в першу чергу спрямований на виявлення невідповідностей системи управління якістю підприємства стандарту ISO 9001:2015, та щоб перетворити ці недоліки на точки зростання підприємства, а не для того, щоб знайти винних та покарати їх. Тому, якщо грамотно використати інформацію, отриману в ході проведення аудитів, можна усунути потенційні проблеми або вчасно зреагувати на наявні. Обмін інформацією всередині підприємства та використання досвіду одного підрозділу у роботі іншого підвищує загальну ефективність.

Ефективне проведення внутрішнього аудиту потребує управління програмою аудиту [3].

Зовнішній аудит відрізняється від внутрішнього тим, що його проводить стороння організація по відношенню до підприємства, що перевіряється. Зовнішній аудит може проводитися компанією або особою, зацікавленою у діяльності підприємства, що перевіряється. Такий аудит називають аудитом другої сторони. Також зовнішній аудит може проводитися повністю незалежно від підприємства, що перевіряється організацією, наприклад, органом з сертифікації. Як правило, такі аудити потрібні для підтвердження відповідності системи менеджменту якості вимогам стандартів ISO або інших. Їх прийнято називати аудитами третьої сторони.

Незалежно від того, який вид аудиту системи менеджменту якості проводиться в організації, порядок його проведення завжди включає наступні основні етапи.

Підготовка до аудиту. На даному етапі аудиту призначаються особи, відповідальні за проведення аудиту. Залежно від виду

аудиту це можуть бути співробітники організації, представники компанії-замовника товарів або послуг або експерти органу з сертифікації.

Планування аудиту. На даному етапі розробляється план заходів у рамках аудиту, визначаються цілі, методи та обсяг перевірки системи менеджменту якості.

Аналіз документації. На даному етапі аудитори вивчають наявну документацію щодо системи менеджменту якості.

Аналіз виробничих процесів та збір інформації. У ході цього етапу збирається, систематизується та аналізується вся важлива для аудиту інформація про виробничі процеси.

Складання звіту. Після завершення аудиту системи менеджменту якості аудитори складають звіт, заснований на отриманих та проаналізованих даних, та надають його керівництву підприємства, що перевіряється.

Планування процесів. На цьому етапі керівництво підприємства та аудитори аналізують отримані дані та складають план дій з доопрацювання системи менеджменту якості.

Таким чином, аудит системи менеджменту якості є одним із ключових процесів у системі менеджменту підприємства. Він дає можливість виявляти поверхневі та глибинні причини невідповідностей, узагальнити проблему в управлінні якістю, довести її до вищого керівництва, що в подальшому сприятиме прийняттю ефективних коригувальних рішень.

Список використаних джерел

1. ISO 19011:2018 Guidelines for auditing management systems. URL: <http://iso-management.com/standarty-iso/iso-19011-2018> (дата звернення: 25.10.2024).
2. ДСТУ ISO 9001:2015 (ISO 9001:2015, IDT) Системи управління якістю. Вимоги. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2016. 22 с. URL: <http://khoda.gov.ua/image/catalog/files/%209001.pdf> (дата звернення: 25.10.2024).
3. Траченко Л. А. Внутрішній аудит як засіб поліпшення систем управління якістю підприємств сфери інжинірингових послуг. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2018. № 4. С. 181–192.

Карпенко Євген Сергійович

студент кафедри теорії та практики управління
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Науковий керівник: **Маулік Сергій Сергійович**
кандидат наук з державного управління, викладач кафедри теорії
та практики управління Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ПЕРЕВАГИ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

Науково-технічний прогрес людства зумовлює докорінні зміни, адаптацію та використання новітніх технологій та інструментів у різних сферах. Не є винятком і сфера публічного управління та адміністрування. Застосування інновацій у ній може відбуватися з деякою затримкою, але і ця сфера трансформується відповідно до вимог суспільства та прогресу. Особливо важливими такі зміни є в умовах орієнтування на надання якісних послуг для громадян та бізнесу.

Однією з таких інновацій є використання технологій штучного інтелекту. Вони знайшли своє застосування у багатьох напрямках, таких як освіта, охорона здоров'я тощо. Так само значний потенціал до впровадження інструменти на основі штучного інтелекту мають і у сфері публічного управління та адміністрування. Проте, важливим питанням залишається визначення переваг, які несуть в собі дані технології для цієї сфери. Тож, нижче буде розглянуто позитивні наслідки від використання штучного інтелекту у публічному управлінні та адмініструванні.

Розпочати дослідження варто з визначення поняття штучного інтелекту у різних джерелах для формування розуміння його сутності. Так, О. Баранов на основі ґрунтового аналізу складових поняття штучного інтелекту, його сутності, підходів до його побудови пропонує наступне визначення: «штучний інтелект –

це певна сукупність методів, способів, засобів та технологій, насамперед, комп'ютерних, що імітує (моделює) когнітивні функції, які мають критерії, характеристики та показники еквівалентні критеріям, характеристикам та показникам відповідних когнітивних функцій людини» [1, с. 46].

У Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні поняття штучного інтелекту визначене як «організована сукупність інформаційних технологій, із застосуванням якої можливо виконувати складні комплексні завдання шляхом використання системи наукових методів досліджень і алгоритмів обробки інформації, отриманої або самостійно створеної під час роботи, а також створювати та використовувати власні бази знань, моделі прийняття рішень, алгоритми роботи з інформацією та визначати способи досягнення поставлених завдань» [2].

Важливий внесок у визначення та загальне регулювання штучного інтелекту здійснюється Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). Так, у Пояснювальному меморандумі щодо оновленого визначення системи ШІ ОЕСР використовується поняття «система штучного інтелекту», що в цілому є відповідним поняттю «штучний інтелект». Відповідно до меморандуму, система штучного інтелекту – це «машинна система, яка для явних або неявних цілей робить висновки на основі вхідних даних, які вона отримує, як генерувати результати, такі як прогнози, вміст, рекомендації або рішення, які можуть впливати на фізичне або віртуальне середовище. Різні системи ШІ відрізняються за рівнем автономності та адаптивності після розгортання» [3].

Тобто, можна визначити, що штучний інтелект являє собою систему, сукупність алгоритмів та технологій, котра моделює когнітивні функції людини і на основі вхідних та створених під час роботи даних здатна формувати певні результати діяльності та способи вирішення поставлених завдань. Відповідно, такі його здатності зумовлюють низку переваг від застосування, зокрема і у сфері публічного управління та адміністрування. Розглянемо деякі можливості від використання штучного інтелекту.

Так, на думку дослідників компанії ІВМ (світовий виробник комп'ютерів і програмного забезпечення), використання штучного інтелекту має такі переваги:

- *Автоматизація повторюваних завдань* – штучний інтелект може автоматизувати рутинні, повторювані та часто виснажливі завдання.

- *Якісніше та швидше розуміння даних* – штучний інтелект здатен ефективніше та швидше оцінювати вхідні дані, здійснювати процеси їх обробки.

- *Розширене прийняття рішень* – штучний інтелект забезпечує швидші й точніші прогнози та надійні рішення на основі даних. У комбінації з автоматизацією це дозволяє реагувати на зміни своєчасно і без значного втручання людини.

- *Менша кількість людських помилок* – штучний інтелект може зменшити людські помилки різними способами: відстеження правильності виконання процесів, визначення потенційних помилок, автоматизації процесів.

- *Доступність 24/7* – штучний інтелект завжди активний, доступний цілодобово та забезпечує стабільну продуктивність кожного використання. Інструменти на його основі можуть зменшити потреби в працівниках для обслуговування певних запитів від споживачів [4].

Перевагами від впровадження штучного інтелекту у сфері публічного управління та адміністрування, котрі були визначені дослідниками ОЕСР, є:

- *Підвищення продуктивності розробки політики та надання послуг* завдяки:

- підвищенню ефективності розробки політики за рахунок використання великих обсягів даних для отримання детальнішого розуміння потреб громадян і виявлення закономірностей. Це дозволить уряду сформулювати більш цілеспрямовану політику та досягти кращих результатів шляхом кращого спрямування соціальних витрат, державних інвестицій та державних послуг;

– підвищенню ефективності внутрішніх операцій шляхом автоматизації складних, але повторюваних процесів і процедур для підтримки та полегшення продуктивної роботи державних службовців, вивільнення їх часу та забезпечення безперервного надання державних послуг.

- *Чутливість* завдяки покращенню здатності урядів передбачати суспільні тенденції та потреби для надання проактивних, персоналізованих і орієнтованих на людину послуг.

- *Підвищення підзвітності* за допомогою аналізу даних і методів машинного навчання для виявлення шахрайства та ризиків для доброчесності шляхом виявлення порушень або підозрілих дій та їх попередження [5, с. 5].

Слід відмітити, що перший перелік носить більш загальний та універсальний характер, адже наведені у ньому переваги в тій чи іншій мірі будуть властивими використанню штучного інтелекту у різних сферах. Тоді як перелік від дослідників ОЕСР стосується саме діяльності органів публічного управління та адміністрування. Загалом же, можна виділити такі переваги: краща робота з великими масивами даних, автоматизація повторюваних дій, вивільнення часу працівників, моніторинг, зокрема і щодо дотримання доброчесності, прогнозування тенденцій, подій тощо. Тобто, розумне використання інструментів на основі штучного інтелекту може значно покращити показники діяльності як окремих органів публічного управління та адміністрування, так і системи в цілому.

Список використаних джерел

1. Баранов О. А. Визначення терміну «штучний інтелект». *Інформація і право*. 2023. № 1 (44). С. 32–49. URL: https://ippi.org.ua/sites/default/files/5_28.pdf (дата звернення: 12.11.2024).

2. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.12.2020 р. № 1556-р: станом на 29 груд. 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-p#Text> (дата звернення: 12.11.2024).

3. Explanatory memorandum on the updated OECD definition of an AI system. *Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD)*.

2023. URL: <https://doi.org/10.1787/623da898-en> (date of access: 12.11.2024).

4. IBM. What Is Artificial Intelligence (AI)? *IBM*. URL: <https://www.ibm.com/topics/artificial-intelligence> (date of access: 12.11.2024).

5. Governing with Artificial Intelligence. *Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD)*. 2024. URL: <https://doi.org/10.1787/26324bc2-en> (date of access: 12.11.2024).

Литвиненко Дмитро Костянтинович

студент кафедри менеджменту та МЕВ
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського,
спеціальність 073 «Менеджмент»,
ОП «Менеджмент організацій і адміністрування»
Науковий керівник: **Грудцина Юлія Валентинівна**
кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту та МЕВ
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

МЕНЕДЖМЕНТ ЯКОСТІ ІТ-ПРОДУКТУ

Робота над ІТ продуктами має проектний характер. Кожен проєкт реалізується в середовищі з обмеженою кількістю ресурсів. Одним із таких ресурсів є якість (рис. 1).

Рис. 1. Ресурси проєкту

Якість визначається як ступінь, до якого проєкт відповідає вимогам. Якість означає виконання вимог, а не додавання додаткової функціональності [2].

Незважаючи на важливість якості, проєктні менеджери часто приділяють більше уваги таким ресурсам, як бюджет, обсяг робіт та час. У результаті контроль якості забезпечується за залишковим принципом. Випущені ІТ-продукти, як результат, не мають очікуваної якості, що призводить до наступних негативних наслідків (рис. 2).

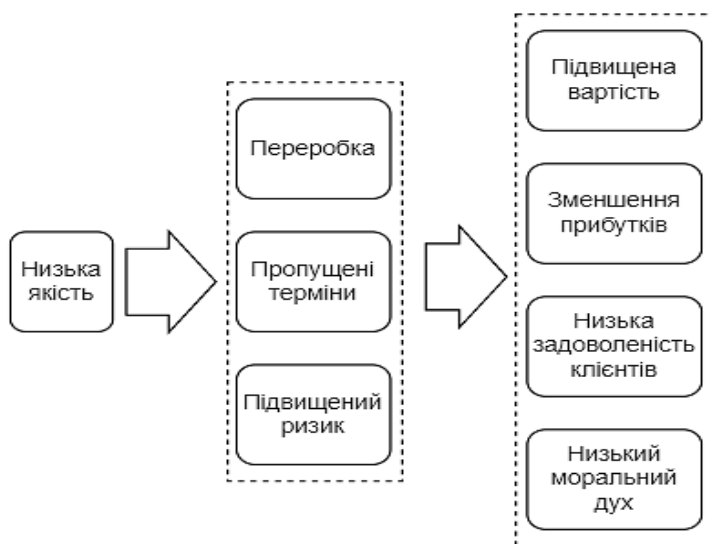

Рис. 2. Наслідки низької якості продукту

Тобто, контроль якості повинен здійснюватися на ранніх етапах роботи над проєктами та узгоджуватися з усіма зацікавленими сторонами.

Під час планування контролю якості необхідно враховувати такі фактори [4, с. 47–49]:

- 1) проєктне середовище;
- 2) характеристики сфери, в якій використовуватиметься продукт;

- 3) характеристики розробки схожих продуктів;
- 4) процес постачання продукту кінцевим користувачем.

Результат аналізу вищезазначених факторів дозволить ефективно організувати процес менеджменту якості, який складається з трьох фаз (рис. 3) [3, с. 271].

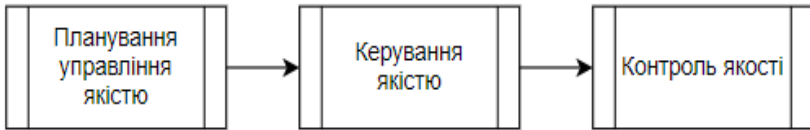

Рис. 3. Фази процесу менеджменту якості

На етапі планування проєкту процес менеджменту якості описується в документі «План менеджменту якості». Цей документ описує, як саме буде виконуватися процес менеджменту якості в проєкті загалом і на кожній фазі зокрема [3, с. 279].

На цей момент можна зробити неправильний висновок, що забезпечення якості є першочерговим завданням. Проблема забезпечення якості полягає в тому, що можна витратити велику кількість фінансових і часових ресурсів, досягнувши високих показників якості, але при цьому не реалізувати необхідний обсяг робіт у встановлені строки і в межах бюджету. Таким чином, найбільш критичним поняттям у забезпеченні якості є «вартість якості».

Це поняття означає, що проєктна команда гарантує, що вона не витрачає занадто багато на досягнення певного рівня якості. Вартість якості включає в себе наступні складові [3, с. 282]:

- 1) вартість запобігання, що стосується запобігання низькій якості продукту;
- 2) вартість оцінки якості, яка включає витрати на оцінку, зміни, аудит і тестування продукту;
- 3) вартість відмов, що включає витрати на переробку, гарантійне обслуговування та покриття збитків від продукту.

Вартість відповідності повинна бути нижчою за вартість невідповідності. Аналіз вартості якості зосереджується на пошуку

точки, в якій вигоди або доходи, отримані від покращення якості, дорівнюють додатковим витратам на досягнення цього рівня якості. Іншими словами, є випадки, коли запобігання проблемам, викликаним низькою якістю, коштує дорожче, ніж боротьба з їхніми наслідками. Таким чином, розгляд вартості відповідності та невідповідності якості дозволяє досягти відповідного балансу в забезпеченні якості.

Крім того, досвід розробки ІТ-продуктів показує, що забезпечення якості підлягає закону Парето, тому визначення і пріоритизація областей фокусу при забезпеченні якості дозволяє зменшити вартість якості, але при цьому забезпечити достатній рівень якості.

Список використаних джерел

1. Інститут з Управління Проектами PMI. Agile practice guide. Інститут з Управління Проектами PMI, 2017. 210 с.
2. Rita Mulcahy. PMP Exam Prep. RMC Publications, 2018. 672 p.
3. Project Management Institute. PMBOK Guide. Sixth Edition. Project Management Institute – Project Management Institute, Inc, 2017. 756 p.
4. Інститут з Управління Проектами PMI. Керівництво до зведення знань з управління проектами. Інститут з Управління Проектами PMI – Print2print, 2021. 374 с.
5. Майк Кон. Оцінювання і планування в Agile. Фабула, 2019. 336 с.

Мотрич Віталій Анатолійович

аспірант Таврійського національного університету
імені В. І. Вернадського

ЗАХОДИ ТА МЕТОДИ, ЩО ВЖИВАЮТЬСЯ ПО БОРОТЬБИ З НЕСПЛАТОЮ ПОДАТКІВ

У науковій літературі висловлено думку, що звернення податкового органу з позовом до суду з метою судового захисту інтересів держави є етапом виконання винесеного податковим органом рішення про притягнення платника податків (іншої

особи) до відповідальності за вчинення податкового правопорушення. Відповідно до цієї точки зору виходить, що юридичним актом визнання особи винною у вчиненні податкового правопорушення та притягнення її до відповідальності є рішення податкового органу. Суд виступає лише як орган, який здійснює виконання цього акта. Тим часом, рішення податкового органу, хоча воно і називається в Податковому кодексі «рішенням про притягнення до відповідальності за вчинення податкового правопорушення», таким зовсім не є, і на підставі цього рішення нікого ні до якої відповідальності не можна притягнути. Притягнути до відповідальності за вчинення податкового правопорушення у вигляді накладення податкових санкцій може лише суд. До речі, про це говорить, заплутавшись у власних конструкціях, і сам Податковий кодекс.

Хоча податкова відповідальність і визначається як реакція на порушення податкового законодавства, проте її вістря спрямоване проти платників податків та інших зобов'язаних осіб. Тим часом порушення зазначеного законодавства можуть вчинити (і фактично вчиняють) і податкові органи держави – друга сторона податкових правовідносин (наприклад, необґрунтоване стягнення податку). Проте будь-якої відповідальності цих органів Податковий кодекс не передбачає. Виходить, що й платник податків не сплатить податок, це формує склад податкового правопорушення, і якщо податковий орган незаконно, тобто з порушенням податкового законодавства, стягне цей податок, то й податкового правопорушення ніякого немає. Все це свідчить про явно односторонній і упереджений характер даного виду юридичної відповідальності, у тому вигляді, в якому його сконструювала держава, прийнявши Податковий кодекс.

Застосовувані до платника податків примусові заходи ми можемо розмежувати на дві групи: заходи захисту та заходи відповідальності. Пені та стягнення суми заборгованості з податку, реалізуючи відновлювальну функцію, є заходами захисту. Як міра відповідальності виступає штраф як додаткова виплата, що стосується покарання.

З метою посилення протидії податковим злочинам необхідно використати накопичений у США позитивний досвід у використанні деяких видів покарань, що призначаються за злочини, що скоюються у сфері економічної діяльності (позбавлення права користуватися правами, отриманими внаслідок публічних виборів; позбавлення права публічно обирати чи голосувати; позбавлення бути обраним та права голосу). Зокрема, пропонується внести до Кримінального кодексу України наступний вид покарань: позбавлення права бути обраним.

Таким чином, органом, який застосовує податкову відповідальність, є податковий орган, а не суд, на відміну від кримінального процесу.

Виконуючи вимогу про сплату штрафу, платник податків погоджується з думкою податкового органу про наявність у своїх діях складу податкового правопорушення. Іншими словами, визнає свою провину у вчиненні податкового правопорушення та добровільно несе позбавлення, які не обмежуються перерахуванням до бюджету суми штрафної санкції, а й відповідно до Податкового кодексу України вважається підданим цій санкції протягом дванадцяти місяців із набрання чинності рішення податкового органу застосування податкової санкції.

Неприпустимо встановлення відповідальності за такі дії платника податків, які, хоч і мають своїм наслідком несплату податку або зменшення його суми, але полягають у використанні наданих платнику податків законом прав, пов'язаних зі звільненням на законній підставі від сплати податку або з вибором найбільш вигідних для нього форм підприємницької діяльності та відповідно – оптимального виду платежу.

Більшість заходів, що вживаються по боротьбі з несплатою податків характеризуються тим, що вони спрямовані не на причини, що породжують несплату податків. Крім того, у податковому законодавстві містяться положення, які платник податків, часто не маючи на те законних підстав, може використовувати з метою сплати податку в меншому розмірі, ніж він має бути сплачений, або несплати його зовсім. Тому особливу

увагу слід приділити методам боротьби з несплатою податків, які мають загальний характер та повинні бути спрямовані на усунення причин, що породжують несплату податків.

До таких методів можна віднести засоби політичного характеру, суть яких полягає у використанні податків лише у фінансових, а не політичних цілях; засоби економічного характеру, спрямовані на уникнення встановлення надто важкого податкового тиску в умовах несприятливої економічної кон'юнктури. Проте чільне місце відводиться методам морального порядку, головним серед яких виділяють розвиток податкової пропаганди.

Доктрина – суть над формою. Податкові наслідки угоди мають визначатися її суттю, але з формою. Тобто якщо форма правочину не відповідає фактично реалізованим відносинам між сторонами по угоді, потрібно говорити про виникнення податкових наслідків, які відповідають суті правочину або реальним відносинам.

Доктрина – ділова мета. Суть цієї доктрини полягає в тому, що угода, яка дає певні податкові переваги для її сторін, може бути визнана податковими органами недійсною, якщо вона не переслідує комерційну мету і якщо головною метою її вчинення було уникнення податків. Прихильники даної доктрини стверджують, що такий підхід може бути закріплений на законодавчому рівні, і тоді податкові переваги надаватимуться лише за тими угодами, які мають на меті, відмінні від уникнення податків. Однак тут постає проблема визначення комерційної мети. Багато бізнесменів, наприклад, можуть сказати, що економія податків вже є комерційною метою.

Доктрина – угода за кроками. Вона застосовується визначення податкових наслідків удаваних угод. Справа в тому, що деякі платники податків спеціально здійснюють серію угод, кожна з яких окремо тягне за собою менші податкові наслідки. Але якщо ці оборудки об'єднати в одне ціле, то податкова економія буде несуттєвою. Боротьба з подібними операціями передбачає визначення податкових наслідків серії угод чи основі комерційної

істоти угоди, чи основі твердження, що будь-якою дією, які мають комерційної мети, можна знехтувати, попри те, що кожна дія є юридично вірним.

У процесі вдосконалення податкового контролю краще вдаватися до таких методів оподаткування, які б виключали можливість обману. У цьому плані великі переваги має метод оподаткування за зовнішніми ознаками. По суті, йдеться про перевірку податкової декларації виходячи із зовнішніх ознак багатства щодо прибуткового податку, за якої за основу беруться певні елементи способу життя для визначення реальної податкової спроможності платника. До таких елементів відносяться розмір орендної плати, чисельність прислуги, володіння автомобілями, літаками, яхтами, скаковими кінями. Приблизно встановлений таким чином сукупний дохід платника податків порівнюється з доходом, зазначеним у декларації.

У французькій фіскальній системі застосовується в плані оцінки сукупного доходу платника податків фіскальний механізм, суть якого полягає в оподаткуванні на основі особистих очевидних та загальновідомих витрат платника. Така можливість використовується насамперед у випадках, коли відсутні будь-які сумніви щодо факту ухилення від сплати податків.

Список використаних джерел

1. Акіншина О. В., Третьякова Л. І. Етапи, способи та інструменти податкового планування на підприємстві. *Вісник Львівського політехнічного університету*. 2012. URL: [http:// ena.lp.edu.ua](http://ena.lp.edu.ua)
2. Андрющенко І. Є., Шаповал С. С. Податковий контроль в системі протидії ухиленню від оподаткування. *Ефективна економіка*. 2017. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5691>
3. Власов А., Понамарчук О. Сутність та функції податкового контролю. *Юридичний вісник*. 2011. № 2. С. 107–113.

Чорноморець Олександр Миколайович

магістр групи 073 МОіА-24м

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського,
спеціальність 073 «Менеджмент»

Науковий керівник: **Петровська Ірина Олегівна**

кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри публічного
управління, туризму та готельно-ресторанної справи
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ФУНДАМЕНТ УПРАВЛІНСЬКИХ ПРОЦЕСІВ

Сучасне інформаційне суспільство суттєво змінює парадигми управління як у теоретичній, так і в практичній площині. Інформаційні технології та цифрові інновації стали не лише інструментами для підвищення ефективності бізнес-процесів, але й фундаментальним чинником для розвитку нових управлінських підходів, адаптації організацій до динамічних змін ринку та глобальної конкуренції. Ці зміни висувають нові вимоги до менеджерів і змінюють традиційні управлінські функції, зокрема в таких площинах, як стратегічне планування, комунікації, управління персоналом, прийняття рішень та інноваційні практики. На сьогодні, для умов України, проблема підвищення якості управління сталим господарюванням зосереджена у питаннях удосконалення системи управління зв'язками між простором «малих» господарських систем із зовнішніми факторами та ресурсами [1, с. 71]. Інформатизацією охопило і внутрішні процеси в державно-адміністративних структурах через створення системи надання електронних послуг населенню та приватним структурам, а також перетворення електронного врядування у вагомий інструмент розвитку економіки держави [2, с. 747].

Однією з найгостріших проблем в інформаційному суспільстві є перенасичення інформацією. Процес управління приймає виклик, пов'язаний із обробкою та аналізом величезних масивів даних, які швидко накопичуються у процесі функціонування організацій.

Традиційні методи обробки інформації не здатні повністю забезпечити ефективність у сучасних умовах, що призводить до необхідності інтеграції в управлінські процеси таких технологій, як Big Data, штучний інтелект і хмарні обчислення [3, с. 85]. Вони дозволяють ефективніше використовувати аналітичні інструменти для прийняття рішень і передбачення змін на ринку.

Іншою важливою проблемою є цифрова трансформація бізнес-моделей. Технологічний прогрес стимулює організації до перегляду традиційних моделей управління й до адаптації під нові умови. Це включає використання нових технологій для підвищення конкурентоспроможності, гнучкості та швидкості реагування на зміни ринку. Такі інструменти, як електронна комерція, автоматизовані системи управління та роботизація процесів змінюють структуру компаній і способи організації робочого процесу.

Водночас, розвиток інформаційного суспільства підкреслює важливість нових підходів до управління людськими ресурсами. Традиційні підходи до мотивації та контролю працівників потребують адаптації до нових реалій, коли співробітники працюють віддалено, а трудові колективи стають інтернаціональними. Так, віртуальні команди виявились інструментом, спроможним задовільнити попит на гнучкість і спритність у наданні послуг або продуктів на ринку з підвищеною конкуренцією і децентралізованими та глобалізованими робочими процесами [4, с. 57]. Управління талантами вимагає нових способів оцінки ефективності та продуктивності праці, а також нових стратегій розвитку компетенцій персоналу. Поширення гнучких методів управління (Agile, Scrum) стає необхідним для ефективного управління командами в умовах плінного середовища.

Окремим питанням є етичні аспекти управління в інформаційному суспільстві. Використання новітніх технологій, таких як штучний інтелект і автоматизація процесів, потребує регулювання, особливо в сфері приватності даних, захисту персональної інформації та запобігання дискримінації. Менеджери

мають враховувати етичні стандарти при впровадженні нових технологій, забезпечуючи баланс між інноваціями та захистом прав працівників і споживачів. Тож кібербезпека стає ключовою проблемою в управлінні компаніями. Оскільки все більше даних зберігається в цифровому вигляді, ризик кібератак зростає і менеджери повинні впроваджувати стратегії кібербезпеки на всіх рівнях організації діяльності підприємства.

Крім того, інформаційне суспільство створює нові виклики для стратегічного планування. В умовах швидких змін технологій і ринкових умов, традиційні довгострокові стратегії можуть втрачати актуальність ще до їхньої реалізації. Це потребує від керівників розробки більш гнучких варіантів, що дозволяють швидко адаптуватися до нових умов. Основою такої адаптації стає бізнес-аналітика, що дозволяє в режимі реального часу відстежувати ринкові тенденції та ефективність впроваджених рішень.

Інформаційне суспільство змінює й підходи до організаційних комунікацій. Традиційні моделі вертикальної комунікації між підрозділами та керівництвом поступаються місцем більш горизонтальним та мережевим структурам взаємодії. Використання цифрових платформ для спілкування та координації дозволяє прискорити обмін інформацією та забезпечити більш ефективну командну роботу. Однак, зростає важливість цифрових навичок у співробітників, оскільки без них навіть найсучасніші комунікаційні платформи не можуть бути ефективно використані. Переваги, властиві платформам, можуть призводити до недобросовісної конкуренції, і цю проблему ускладнює відсутність належних механізмів регулювання [5, с. 57].

Не менш важливим аспектом є управління інноваціями. Успіх компаній у новому інформаційному суспільстві багато в чому залежить від їхньої здатності впроваджувати інновації та адаптуватися до змін. Створення середовища, яке стимулює інновації, стає одним із головних завдань сучасного менеджера. Це включає не лише інвестиції у нові технології, але й формування культури, що підтримує інноваційне мислення та розвиток творчих підходів до вирішення проблем.

В умовах становлення інформаційного суспільства особливу роль відіграють соціальні мережі та платформи колаборації, що дозволяють залучати зовнішніх експертів і споживачів до процесів прийняття рішень. Це змінює традиційні підходи до маркетингу та взаємодії зі споживачами, оскільки компанії можуть використовувати цифрові платформи для збору зворотного зв'язку та вдосконалення своїх продуктів і послуг у режимі реального часу.

Отже, в умовах становлення інформаційного суспільства теорія і практика менеджменту зазнають суттєвих змін. Виклики, пов'язані з інформаційним перенасиченням, цифровою трансформацією, управлінням людськими ресурсами, етичними питаннями та кібербезпекою, вимагають від менеджерів нових підходів та інструментів для забезпечення стабільності та конкурентоспроможності організацій. Інформаційні технології стають ключовим елементом не лише для підвищення ефективності управлінських процесів, але й для розвитку інноваційного та соціально відповідального бізнесу в умовах нової економічної реальності.

Список використаних джерел

1. Бистряков І. К., Клиновий Д. В., Петровська І. О. Просторова модель організації сталого господарювання. *Зелена економіка*. 2023. № 1. С. 55–75. URL: https://dea.edu.ua/img/source/зелена%20економіка/журнал/ЖУРНАЛ%20Е%20-%20друк_.pdf
2. Добрянська Н. В., Петков С. В., Бортняк В. А., Бортняк К. В. Трансформація управлінських структур держави під впливом інформаційного суспільства: досвід для України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 4. С. 746–748. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-4/179>
3. Європейські орієнтири публічного управління [Текст] : колект. монографія / Ю. Ю. Лихач (кер. авт. кол.) та ін. ; заг. ред.: Н. О. Алюшина. Київ : НАДС, Вища школа публічного управління, 2023. 220 с.
4. Бей Г. В., Синиченко А. В. Складники підвищення ефективності управління віртуальними командами в контексті сучасних викликів та загроз. *Економіка і організація управління*. 2024. № 2 (54). С. 54–68. URL: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2024.2.5>

5. Новікова Н., Дьяченко О., Гончаренко О. Цифрові платформи як драйвер розвитку економіки. *Scientia fructuosa*. 2023. Том 150. № 4. С. 47–66. URL: [https://doi.org/10.31617/1.2023\(150\)04](https://doi.org/10.31617/1.2023(150)04)

Іваненко Валентина Василівна

кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту міжнародних економічних відносин
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

ВПЛИВ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЕЛЕКТРОННОЇ ТОРГІВЛІ НА РЕАЛІЗАЦІЮ ФУНКЦІЙ МАРКЕТИНГУ

У сучасних умовах розвитку світогосподарських зв'язків під впливом геополітичних трансформаційних процесів глобальних масштабів, подальшого інтенсивного розвитку інформаційних технологій, особливої актуальності набуває електронна комерція та її невід'ємна структурна складова електронна торгівля. Зауважені порівняно нові детермінанти протягом останніх десятиріч диверсифікувались на значні сегменти світового, як споживчого ринку так і промислових товарів. Відчутними є досить інтенсивні темпи розвитку електронної торгівлі за окремими країнами, регіонами, у світових масштабах. Відповідно загострюється конкуренція на основних товарних ринках зі сторони пропозиції на електронних платформах, що значною мірою впливає на ринкову кон'юнктуру, дещо спрощує процедури торговельних операцій та механізми маркетингової підтримки. Електронна комерція поступово витісняє традиційну торгівлю та охоплює все більші сегменти споживачів.

Для України також характерні позитивні тенденції щодо електронної торгівлі. Вплив на розвиток, як у світовому масштабі так і в Україні, нажаль справляють і негативні фактори, такі як світові пандемії, події пов'язані із військовими діями на території нашої країни також у інших регіонах світу. Серед позитивних факторів розвитку головним, на нашу думку,

є інтенсивний розвиток відповідної інфраструктури у тому числі ринкової.

Проте, не зважаючи на тлумачення, що запропоновані та прийняті державним законодавством та міжнародними організаціями, дискусійними серед науковців та практиків залишаються підходи до визначення сутності електронної комерції, структурних елементів, їх взаємозв'язку та взаємовпливу, впливу на ринкове середовище на економіку країн тощо. Постійної уваги потребують дослідження тенденцій розвитку зауважених процесів, впливу інструментів маркетингу на ефективність електронної торгівлі, адаптивності їх механізмів застосування до особливостей електронної комерції. Відповідно електронна торгівля є невід'ємною складовою ринкових відносин на основних товарних ринках, проте може мати суттєві конкурентні переваги порівняно із традиційною торгівлею, у тому числі на основі особливостей реалізації функцій маркетингу. Існують також точки зору, що через суттєві особливості у механізмах функціонування ринків електронної торгівлі їх доцільно розглядати окремо від ринків відповідних товарів за умов традиційної торгівлі. На нашу думку зауважені міркування є хибними бо пропозиція на відповідні товари формується суб'єктами ринкових відносин до яких належать як представники електронної торгівлі так і традиційної. Вона орієнтована на одних і тих споживачів які діють в одному конкурентному середовищі, проте умови конкуренції можуть мати суттєві особливості, що також мають відношення до маркетингової підтримки товару.

Офіційні визначення електронної торгівлі міжнародними організаціями стверджують, що це купівля-продаж товарів, послуг які реалізуються електронними засобами у віртуальному режимі. Її переваги для покупців полягають у економії часу на пошук, придбання товару або послуги. Для продавців з'являється можливість охопити велику кількість покупців. Структури бізнесу та індивідуальні споживачі мають можливість реалізувати комерційні операції в онлайн-режимі, що

максимально зменшує витрати на торгівельні операції. Використання цифрової інформації через комп'ютерні мережі також суттєво збільшує можливості бізнесу. Із розвитком електронної торгівлі виникла нова форма організації торгівельної діяльності це: інтернет-магазини, електронні магазини, аукціони, електронні моли, тощо.

Покупцями за умов електронної торгівлі є широке коло користувачів мереж інтернет. Із мінімальними затратами часу можна вийти на платформу продавця, ознайомитись із інформацією про виробника, товари, умови придбання, доставки тощо.

Технічною основою розвитку електронної торгівлі є сучасні мережеві технології із використанням єдиного інформаційного простору Інтернет за для вдосконалення ефективності спілкування між учасниками торгівельних операцій.

Основними характеристиками та ознаками електронної торгівлі є такі [1]:

- електронна торгівля за природою є структурним елементом електронної комерції, складової цифрової економіки;
- електронну торгівлю можна вважати особливим типом реалізації торгівельних операцій, у тому числі міжнародних;
- електронна торгівля реалізується також через особливі соціально-економічні форми ринкових відносин.

Товаровиробники виходять на більш відомий та передбачуваний глобальний ринок у порівнянні із традиційними ринками товарів масового попиту, що значно знижує негативні наслідки непередбачуваних змін та коливань кон'юнктури. Це переважно ринки досконалої конкуренції, які функціонують на основі інформаційних технологій, та є більш прозорими з позиції формування споживчої вартості. Електронна торгівля може реалізуватись як в ринках олігополістичної чи монополістичної конкуренції, що передбачає диференціацію товару та сегментацію ринку за допомогою інформаційних технологій. Зауважені ринки можуть існувати

тому, що через Інтернет спрощується цінова змова між великими постачальниками на світовому рівні.

Високі темпи та великі масштаби розвитку електронної торгівлі у системі світової торгівлі спричинені економічними, політичними, правовими соціально-культурними, електронно-технологічними, організаційними та іншими чинниками.

Важливим є те що інформація про кон'юнктуру національних та світових ринків стає все більш доступною усім користувачам Інтернет. Кожна фірма має можливість комунікувати у мережах Інтернет, орієнтуючись на доступність у світовому масштабі. Відповідно середній та малий бізнес можуть виходити на світові ринки. Інформаційна «прозорість» сприяє більш справедливій ефективній конкуренції на основних товарних ринках.

Зважаючи на те, що електронна торгівля у обсягах електронної комерції займає найбільшу частку часто у науковій літературі (окрім юридичної) дані поняття можуть ототожнюватись.

Слід зауважити, що електронна торгівля реалізується через особливі інтернет-технології, із наступними перевагами та можливостями:

- виробники чи постачальникам представляють товари у мережах Інтернет, приймають та обробляють замовлення клієнтів також у мережі;
- покупці мають можливість знайомитись із каталогами, прайс-листами та іншою інформаційною через відповідні інтернет платформи;
- замовлення оформляються через прайс-листи та зберігаються у єдиній базі даних;
- важливим є зв'язок Інтернет-додатків із внутрішньою системою діловодства;
- користувачі можуть реєструватись самостійно;
- замовлення обробляються за стандартною схемою реєстрації та постачання;
- доставка на вигідних умовах;
- проведення платежів онлайн тощо.

Розвиток електронної комерції та електронного бізнесу в цілому сприяє значним змінам як у економіці окремих країн так і світовій. Така ситуація обумовлюється новими, більш спрощеними методами реалізації бізнесу.

Список використаних джерел

1. How Ecommerce Retails Trends Will Look Like in 2020. [Електронний ресурс] //Bright Vessel. 2017. URL: <https://www.brightvessel.com/how-ecommerce-retails-trends-will-look-like-in-2020/>
2. Lefevre H., Bedolla T. Brain surfing: the top marketing strategy minds in the world/ Miami, Fl.: I've Got the Fever, 2015. 199 p. aspx.

Шимечко Орест Степанович

директор «Медичний центр “Життя-Київ”»

ЦИФРОВІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Цифровізація системи охорони здоров'я є ключовим елементом розвитку сучасного суспільства, спрямованим на забезпечення доступності, якості та ефективності медичних послуг. У світі, що швидко інтегрується в інформаційний простір, цифрові технології стають невід'ємною частиною медицини: від електронних медичних карток та телемедицини до інноваційних систем моніторингу здоров'я пацієнтів. Впровадження цифрових рішень у медичну галузь сприяє поліпшенню управління даними, спрощенню комунікації між лікарями та пацієнтами, а також зменшенню бюрократичних перешкод. Однак, для ефективної реалізації цього процесу необхідна широка підтримка як на державному, так і на місцевому рівні, зокрема у контексті адаптації до вимог та викликів сучасного інформаційного суспільства.

В Україні потреба у цифровізації медичних послуг набула особливої актуальності у зв'язку із викликами, що постали перед системою охорони здоров'я через глобальні та національні кризи, зокрема пандемію COVID-19. Кризові ситуації виявили слабкі сторони системи охорони здоров'я, пов'язані з обмеженими ресурсами та нерівномірним доступом до медичних послуг. У цьому контексті цифровізація надає можливість оптимізувати процеси управління медичними установами, підвищити оперативність реагування на надзвичайні ситуації, а також забезпечити якісний доступ до медичних послуг для населення незалежно від географічного розташування [1]. Водночас, інтеграція новітніх технологій вимагає підготовки спеціалістів, формування необхідної інфраструктури та забезпечення безпеки даних, що є важливими складовими успішного переходу до цифрової медицини в Україні.

Сучасні технології проникають у всі сфери життя, і трансформація вже торкнулася сфери охорони здоров'я. Цифровізація медицини – це процес впровадження сучасних технологій у систему охорони здоров'я з метою підвищення якості та доступності медичних послуг, а також оптимізації роботи медичних установ. Навіть у непростих умовах війни Україна продовжує активно впроваджувати цифрові рішення у медичну сферу, що є важливим фактором підтримки здоров'я населення у надзвичайних обставинах. У 2023 р., попри виклики воєнного часу, в Україні спостерігаються кілька основних напрямків у цифровізації охорони здоров'я, що демонструють стійкість і готовність системи до змін. Телемедицина дозволяє надавати медичну допомогу у віддалених районах, що є особливо актуальним для громад, які потерпають від наслідків війни, евакуацій або нестачі медичних установ. Цей напрямок забезпечує доступність медичних послуг у кризовий час та скорочує витрати на транспортування пацієнтів. Українці активно освоюють телемедичні послуги, що забезпечують зручність і оперативність у отриманні консультацій незалежно від місця перебування.

Мобільні додатки, які нагадують про прийом ліків, запис до лікаря або допомагають контролювати стан здоров'я, є важливим інструментом підтримки здоров'я населення в умовах обмежених ресурсів. Зважаючи на безпекові ризики та проблеми з фізичним доступом до медичних закладів, такі додатки стали необхідними для багатьох українців, які вимушені адаптуватися до нових умов життя. В умовах війни та часткової евакуації навчальних закладів, цифрові технології стали важливим засобом забезпечення безперервного навчання для студентів медичних вищих навчальних закладів та підвищення кваліфікації лікарів. Віртуальні платформи, дистанційні курси та інтерактивні симуляції забезпечують ефективну підготовку кадрів у сфері медицини, незважаючи на складнощі фізичної присутності.

Медичні інформаційні системи (МІС) набувають все більшого значення в умовах, коли доступ до фізичних архівів може бути обмеженим або ризикованим. Вони забезпечують швидкий доступ до медичної інформації, її надійне зберігання та управління даними в умовах постійних ризиків. У такому контексті цифровізація структур охорони здоров'я є життєво важливою складовою стійкості системи та надання допомоги постраждалим від війни. Медична інформаційна система (МІС) – це комплекс програмного забезпечення, що автоматизує діяльність медичних установ. Основною метою МІС є забезпечення ефективного обліку та зберігання медичних даних пацієнтів, що реалізується через єдину електронну медичну картку [2]. Впровадження МІС в українську систему охорони здоров'я є важливим етапом для підвищення доступності та якості медичних послуг, а також для оптимізації управління медичними ресурсами.

Враховуючи сучасні тенденції цифровізації, ця технологія здатна значно покращити процеси лікування та полегшити доступ пацієнтів до медичних послуг, навіть у віддалених районах. Проте цифрова трансформація медицини в Україні стикається з рядом викликів. Одним з основних є обмежене фінансування та складність залучення інвестицій, оскільки впровадження

новітніх технологій потребує значних витрат. Як зазначає М. В. Гончаренко, важливою складовою успішної цифровізації є державна підтримка, яка має надавати програми стимулювання та полегшення доступу до фінансових ресурсів для медичних установ, що хочуть впроваджувати цифрові технології. Це дозволить створити більш сприятливі умови для розвитку української медичної системи в умовах економічних труднощів.

Цифровізація системи охорони здоров'я в Україні є важливим інструментом для покращення ефективності медичних послуг. Впровадження медичних інформаційних систем (МІС) дозволяє автоматизувати діяльність медичних установ, зокрема облік пацієнтів через єдину електронну медичну картку. Це забезпечує швидкий доступ до медичних даних, що підвищує якість обслуговування та знижує ризики помилок у лікуванні [4]. Використання МІС дозволяє зекономити час медичних працівників, що, в свою чергу, сприяє збільшенню кількості пацієнтів, яких можна обслужити, та скороченню часу на прийом. Однак одним із головних бар'єрів для успішного впровадження цифрових технологій у медицину залишається недостатнє фінансування. Впровадження новітніх технологій вимагає значних інвестицій, а також наявності ефективних механізмів стимулювання для медичних установ.

Часто медичні організації не мають можливості для залучення необхідних коштів через обмежений бюджет, що гальмує процеси цифровізації та розвитку інфраструктури. Водночас, створення ефективних фінансових механізмів для підтримки цього процесу є необхідним кроком для забезпечення стійкого розвитку цифрової медицини в Україні. Для досягнення успіху у цифровій трансформації системи охорони здоров'я необхідна комплексна державна підтримка, яка включатиме програми фінансування та заохочення для медичних установ. Це дозволить забезпечити доступ до новітніх технологій, що сприятиме покращенню якості медичних послуг. Завдяки такому підходу можна оптимізувати використання медичних ресурсів та зробити медичну допомогу більш доступною для населення, що є особливо важливим

в умовах сучасних економічних викликів та глобальних проблем, таких як війна чи пандемії.

Одним з важливих бар'єрів цифрової трансформації системи охорони здоров'я в Україні є недостатня підготовленість кадрового потенціалу, як серед медичних працівників, так і серед управлінців. Високий рівень цифрових технологій, що впроваджуються в медичну сферу, вимагає відповідної кваліфікації спеціалістів, а також достатнього рівня цифрової грамотності, якого на сьогодні виявляється недостатньо для повного реалізування потенціалу цих технологій [5]. Крім того, підготовка медичних кадрів потребує значного часу, що, на фоні постійного розвитку технологій, ускладнює швидке впровадження цифрових рішень у галузі.

Ще одним вагомим аспектом є забезпечення високого рівня безпеки медичних даних. Відсутність надійних систем захисту інформації, а також недосконалість механізмів збереження та передачі медичних даних, може спричинити неприязнь з боку населення до впровадження цифрових технологій у медичну сферу. Зокрема, це стосується збору, зберігання та обміну медичною інформацією без загрози витоку або несанкціонованого доступу до конфіденційних даних пацієнтів. Для успішного розвитку цифрової охорони здоров'я в Україні необхідно приділяти увагу підвищенню цифрової грамотності медичних працівників, а також забезпечити їх сучасними засобами електронного підпису та відповідним високотехнологічним обладнанням. Крім того, важливим кроком є розробка та впровадження національних стандартів у сфері кібербезпеки, зокрема з використанням технологій, таких як блокчейн, для забезпечення захищеності медичних даних.

Зазначене дозволить створити довіру серед пацієнтів і медичного персоналу до процесу цифровізації в охороні здоров'я та забезпечити надійний захист персональної медичної інформації. У контексті цифровізації системи охорони здоров'я важливим елементом є розвиток цифрових сервісів, що дозволяють пацієнтам отримувати медичні документи

в електронному вигляді без необхідності особисто звертатися до медичних установ. Такі сервіси можуть включати функціонал для зручного запису до лікаря, доступу до його кваліфікації та досвіду роботи, а також інформації про доступні медичні послуги. Сучасні технології, зокрема чат-боти та інтелектуальні помічники, здатні значно покращити взаємодію між пацієнтами та медичними установами, зробивши процес отримання медичної допомоги більш зручним та доступним.

Подальший розвиток персоналізованої медицини передбачає створення цифрових медичних профілів для кожного пацієнта, що включатимуть дані з пристроїв для дистанційного моніторингу стану здоров'я. Це дозволить пацієнтам з хронічними захворюваннями знаходитися під постійним медичним наглядом без необхідності частих візитів до лікарні, що сприятиме підвищенню ефективності лікування і забезпечить більш оперативне реагування на зміни в їхньому стані. Цифрові технології значно змінюють ландшафт медицини, відкриваючи нові можливості для покращення якості та доступності медичних послуг. Завдяки телемедицині, штучному інтелекту, а також іншим інноваціям, медичні установи отримують можливість більш ефективно взаємодіяти з пацієнтами, проводити діагностику та лікування, а також надавати постійну підтримку незалежно від фізичних обмежень [3].

Проте, для подальшого розвитку цієї сфери, важливо вирішити питання безпеки даних, покращення кваліфікації медичного персоналу та створення ефективних механізмів для впровадження новітніх технологій. Цифровізація системи охорони здоров'я в Україні має великий потенціал для підвищення якості медичних послуг, доступності лікування та ефективності роботи медичних установ. Впровадження сучасних цифрових технологій, таких як електронні медичні картки, телемедицина, та інтелектуальні системи для діагностики і лікування, дозволяє значно оптимізувати процеси надання медичної допомоги, роблячи їх більш зручними для пацієнтів. У той самий час, для забезпечення успішної трансформації необхідно вирішити ключові проблеми, такі як брак

кваліфікованих кадрів, низький рівень цифрової грамотності медичних працівників та забезпечення належного рівня кібербезпеки для захисту медичних даних.

Інвестиції в освіту, розробка інфраструктури та удосконалення нормативно-правової бази є важливими кроками для створення ефективної цифрової екосистеми охорони здоров'я в Україні. У результаті, цифровізація в медицині має великий потенціал для підвищення якості медичних послуг, однак для її успішного впровадження необхідно забезпечити надійні системи безпеки, оптимізувати навчання медичних працівників і створити механізми підтримки інвестицій у цифрову інфраструктуру медичних закладів. Та в перспективі цифрові технології в медицині дозволять зменшити навантаження на медичні установи, знизити витрати на лікування та зробити медичні послуги доступними для більшої кількості населення. Зокрема, розвиток персоналізованої медицини та можливість віддаленого моніторингу стану здоров'я відкривають нові горизонти для пацієнтів, особливо тих, хто страждає від хронічних захворювань.

Список використаних джерел

1. Семенюк І. М. Медичні інформаційні системи: роль у розвитку охорони здоров'я в Україні. Київ : Видавничий дім «Київська школа економіки», 2022. С. 56–2.
2. Гончаренко М. В. Цифровізація медицини: теоретичні та практичні аспекти. Харків : Наукова думка, 2021. С. 45–50.
3. Міністерство охорони здоров'я України. Стратегія цифровізації системи охорони здоров'я на 2021–2025 роки. Київ : МОЗ України, 2021. 42 с.
4. Литвиненко В. А., Щербань М. Г. Проблеми безпеки медичних даних в умовах цифровізації охорони здоров'я. Збірник наукових праць, том 4. Харків : ХНУ, 2021. С. 213–222.
5. Петренко В. М. Цифровізація в охороні здоров'я: виклики для правового регулювання. Харків : Право, 2023. 180 с.

**MECHANISMS OF MAKING OF PUBLIC ADMINISTRATION
DECISIONS IN THE MILITARY SPHERE OF UKRAINE
USING THE EUROPEAN EXPERIENCE**

Recently, the focus of attention of the intellectual and political elite of different countries of the world has been the phenomenon of technologization of public administration processes and the active introduction of modern information technologies into the military sphere. Therefore, it is no coincidence that scientists are also busy understanding all the consequences that flow from the modern process of technologization [1; 3].

However, neither in scientific nor in popular literature has so far been made an attempt to build a long-term forecast for the technologization of military sphere in Ukraine using the European experience. One of the objects of global public administration forecasting is the formation of a single interconnected world. Of fundamental importance is the fact that different peoples and states approached the new system of an open, globalized world unequally prepared, differing significantly in their economic, military-strategic and information potential [1; 2].

Today, this asymmetry of relations between different countries in a single space of the global world concerns not only the information relations themselves, which affect the fate of national cultures and traditions. In the modern global world, new financial, economic, political and military information technologies have emerged that can undermine national sovereignty in matters affecting the fundamentals of human existence. There has been a kind of dematerialization of many conditions of human existence, subject to the influence of various transfers – the ability to control at a distance, not to take into account the existence of state borders [1–3].

Less studied are transfers used in the sphere of military influence on the behavior of power and intellectual elites, leaders and decision

makers. In the sphere of relations of information socio-cultural exchange, experts have long been dividing the world into donor cultures and recipient cultures, the relationships of which are built according to the model of subjective-objective communication [2; 3].

Of major methodological importance in research is the distinction between short-term and long-term global forecasting in the military sphere. In the first case, extrapolation procedures and analysis of the existing balance of forces and starting conditions are more applicable. In short-term public administration forecasting, already existing circumstances and existing political subjects in the military sphere are taken as determinants. Therefore, the state of prognostic theory is influenced not only by the development of information technology, but also by the level of moral and holistic mobilization of society.

Prescriptive information in forecasting prevails in the subject's activities; in the activity of a passive object it is a descriptive information. It should be noted that in the modern global world, being in the state of an object is extremely dangerous. In past history, when peoples were in relative isolation, this difference between the state of subject and object did not appear in such a dramatic way, but in a global world, every nation faces a dilemma: either it will be able to build its own strategy for the future, or this strategy will be developed for it by others in accordance with one's own interests. That's why using the European experience is so necessary for Ukraine [1–3].

Therefore, one of the dominant features of modern political history, characterizing its direction, is the desire of peoples to emerge from the state of passive objects of world politics and turn into full-fledged participants in the process of making global decisions especially in the military sphere [2; 3].

The task of forecasting in the military sphere is to form a picture of not a closed, but an open future, in which the former objects of some policy will have a chance to become independent subjects. The greater the number of such subjects is, the wider the creative possibilities of humanity are and the higher is its ability to effectively solve the most pressing global problems of our time [1; 3].

One of the political processes that generally characterizes the entire system of power is the development and adoption of public administration decisions in the military sphere of Ukraine using the European experience. At the same time, within this broadest public administration process there are certain functional zones that also predetermine the presence of information technologies. In particular, among them there are two most common information and communication subsystems in decision making. One of them characterizes internal communications and public administration mechanisms in the military sphere with the help of which the state solves information and communication problems associated with the preparation and adoption of decisions. The second subsystem helps to reveal the area of public administration relations in which information in the form of decisions enters the external information market, trying to exert one or another influence on public opinion [1–3].

The distinction between “internal” and “external” shows the specificity of information and communication connections that arise in order for the state to solve two different types of problems – the development and implementation of public administration decisions in the military sphere. At the same time, it demonstrates those specific techniques and methods of information and communication that are inherent in individual subjects, phases and stages of the unfolding of this process [1; 3].

References

1. Dandeker, C. (1994). New times for the military: Some sociological remarks on the changing role and structure of the armed forces of the advanced societies. *The British Journal of Sociology*, 45:4, pp. 637–54.
2. Martin, A. (2008). Digital literacy and the “digital society”. *Digital Literacies Concepts Policies Practices*, 30, pp. 151–176.
3. Martsenyuk, T. (2014). Gender and Revolution in Ukraine: Women’s Participation in Euromaidan Protests of 2013–2014. *Perspectives on Europe*, 44 (2), pp. 15–22.

Івкін Віктор Іванович

здобувач наукового ступеня доктора філософії
кафедри публічного управління, туризму та готельно-ресторанної справи
Навчально-наукового інституту управління, економіки
та природокористування Таврійського національного університету
ім. В. І. Вернадського

ВПРОВАДЖЕННЯ АГРОВОЛЬТАЇКИ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ РЕКОНСТРУКЦІЇ КРИМУ ТА ЧОРНОМОРСЬКОГО РЕГІОНУ В ПОВОСННИЙ ПЕРІОД

Відновлення Криму та Чорноморського регіону після завершення війни – це не лише питання економічної стабільності, а й можливість закласти нові основи для розвитку сільського господарства та енергетики. У цьому контексті впровадження технології агровольтаїки відіграє вирішальну роль у формуванні стратегії сталого розвитку, яка враховує як відновлення втрачених ресурсів, так і перехід на відновлювані джерела енергії.

Окупований Крим та прилеглі до нього території Чорноморського регіону зазнали значних втрат у сільськогосподарському та енергетичному секторах. До 2014 р. цей регіон був одним із провідних аграрних центрів України, зокрема, завдяки розвинутій меліоративній інфраструктурі, що забезпечувала зрошення для понад 140 тис. га земель. Ця інфраструктура дозволяла вирощувати високоврожайні культури, такі як пшениця, ячмінь, овочі та виноград.

Однак після окупації Криму меліоративна інфраструктура зазнала значних руйнувань та занедбання. Знищення Північно-Кримського каналу призвело до критичного дефіциту води, що стало однією з ключових причин деградації сільськогосподарських угідь. За оцінками експертів, близько 60 % земель, що використовувалися для вирощування культур до окупації, нині перебувають у стані ерозії або зовсім втратили свою продуктивність.

Крім того, регіон зіткнувся з енергетичною кризою, спричиненою дефіцитом виробництва електроенергії. Раніше Крим імпортував електроенергію з материкової України, але після 2015 р. ситуація змінилася, і регіон потрапив у залежність від Росії. Тим часом потужностей, створених на півострові, не вистачає для забезпечення потреб населення, промисловості та сільського господарства. Така ситуація ускладнює економічне відновлення, а також впливає на соціальну стабільність регіону.

До окупації Крим мав стабільну аграрну економіку завдяки своїй здатності вирощувати культури, що вимагали інтенсивного зрошення, та розвивати тваринництво. Згідно з даними Державної служби статистики України, у 2013 р. аграрний сектор Криму забезпечував понад 10 % валового регіонального продукту. Водночас сектор енергетики, хоч і залежав від імпорту, був достатньо розвинутий для підтримки стабільного функціонування економіки.

Сьогодні Крим та Чорноморський регіон перебувають у стані економічної та екологічної кризи. Занедбані сільськогосподарські угіддя, недієздатна меліоративна система, а також дефіцит електроенергії серйозно обмежують потенціал відновлення. В умовах глобальних змін клімату та зростаючого попиту на воду і енергію, традиційні методи ведення сільського господарства не зможуть забезпечити стабільний розвиток регіону.

Агровольтаїка може стати ключовим елементом стратегії відновлення Криму та Чорноморського регіону. Ця технологія дозволяє поєднати виробництво електроенергії з сільськогосподарською діяльністю, що забезпечує ефективне використання землі та збільшує її продуктивність. Досвід провідних країн, таких як Німеччина, Франція та Японія, свідчить про те, що агровольтаїка може підвищити врожайність сільськогосподарських культур на 10–30 %, залежно від кліматичних умов і типу вирощуваних культур.

Для Криму та Чорноморського регіону впровадження агровольтаїки означає кілька ключових переваг:

1. Відновлення сільськогосподарського потенціалу: Сонячні панелі, встановлені на полях, знижують випаровування вологи з ґрунту та захищають його від перегріву. Це особливо важливо для регіону, де дефіцит води та посухи стають частими явищами.

2. Вирішення енергетичної кризи: Виробництво відновлюваної енергії дозволить регіону знизити залежність від зовнішніх джерел постачання електроенергії. Агровольтаїчні системи можуть стати важливим компонентом для створення децентралізованих енергетичних рішень.

3. Підвищення економічної ефективності: Фермери отримають можливість не лише вирощувати культури, але й продавати електроенергію, що підвищить їхню фінансову стійкість. Це, у свою чергу, сприятиме відновленню економіки регіону.

Ключову роль у впровадженні агровольтаїки мають відігравати наукові установи, зокрема, Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського. Цей заклад, з його багатим досвідом може стати координуючим центром наукових досліджень агровольтаїки та інновацій для Чорноморського регіону.

Співпраця між університетом та Українською асоціацією агровольтаїки має стати основою для розробки програм реконструктивного розвитку. Науковці можуть зосередитися на проведенні фундаментальних досліджень, спрямованих на адаптацію агровольтаїчних систем до умов півострова. Це можуть бути дослідження впливу сонячної радіації на врожайність, розробка моделей оптимального використання земель, а також впровадження нових технологій у сфері зрошення та захисту ґрунтів.

Агровольтаїка – це не лише технологія, а й модель сталого розвитку, яка потребує об'єднання зусиль багатьох зацікавлених сторін. Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського та Українська асоціація агровольтаїки можуть стати партнерами у розробці довгострокових програм, спрямованих на відновлення регіону через впровадження інноваційних технологій.

Така співпраця має практичне значення: наукові дослідження університету можуть лягти в основу державних програм підтримки агровольтаїки, які будуть спрямовані на відновлення

сільськогосподарської продуктивності, вирішення енергетичних проблем та відновлення екологічної рівноваги у регіоні. Це дозволить створити нові робочі місця, підвищити рівень життя місцевого населення та зробити внесок у глобальні процеси боротьби зі змінами клімату та декарбонізацією.

Розвиток агровольтаїки – це практичний шлях до реконструкції Криму та Чорноморського регіону, що дозволяє одночасно вирішувати економічні, екологічні та енергетичні проблеми. Успішне впровадження цієї технології вимагає підтримки з боку держави, залучення наукових установ та активної участі місцевих громад. Співпраця Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського з Українською асоціацією агровольтаїки може стати ключовим фактором успіху у розробці та впровадженні програм реконструкції. Це партнерство дозволить забезпечити науково-технічне підґрунтя для адаптації агровольтаїчних систем до кліматичних умов Криму та Чорноморського регіону, враховуючи всі локальні та глобальні виклики.

У повоєнний період агровольтаїка здатна стати рушійною силою для розвитку регіону, яка не тільки допоможе відновити сільськогосподарську продуктивність, а й забезпечить енергетичну незалежність регіону. Це сприятиме зменшенню викидів парникових газів, зміцненню економіки та підвищенню добробуту місцевих громад. Більше того, науково-освітня база, яку представляє Таврійський університет, може стати лідером у впровадженні нових технологій, які матимуть довгострокові позитивні наслідки не тільки для регіону, але й для всієї України.

Таким чином, інвестиції у розвиток агровольтаїки та партнерство з науковими установами є важливими елементами для побудови нової моделі сталого розвитку Криму та Чорноморського регіону. Відновлення цього регіону через впровадження агровольтаїчних технологій має не тільки економічне, але й стратегічне значення для України, оскільки сприятиме відновленню не лише сільськогосподарського потенціалу, а й енергетичної безпеки та екологічної рівноваги в умовах глобальних кліматичних змін.

Пасічник Катерина Андріївна

студентка кафедри фінансів та обліку
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського,
спеціальність «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Науковий керівник: Пилипенко Ольга Олегівна

кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів та обліку
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

ТЕНДЕНЦІЇ НА РИНКУ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Початок російської агресії, що розпочалася 24 лютого 2022 р., став серйозним випробуванням для сучасної України. В цьому контексті виникла необхідність розробки та впровадження державної політики в умовах російської агресії, а також визначення пріоритетних напрямів трансформації економічних та господарських процесів в країні.

Під час початку повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну страхові компанії стикнулися з рядом проблем, серед яких особливу увагу здобули питання переміщення персоналу та організації роботи віддалено, розірвання договорів або відтермінування платежів. Ці фактори негативно вплинули на стан страхового ринку загалом, спричинивши зменшення кількості надходжень премій, руйнування об'єктів нерухомості та ускладнення виїзду на місця страхових випадків, особливо у контексті активних бойових дій. Проте досвід, набутий під час пандемії COVID-19, дозволив швидко перейти до режиму он-лайн та використати рекомендації Національного банку України щодо спрощення процедур врегулювання страхових випадків. Це дало можливість налагодити діяльність і продовжувати працювати в надскладних умовах воєнного стану [1–2].

Основні показники ринку страхування життя наведено в табл. 1.

Аналіз показників страховиків життя виявляє наступні тенденції:

– кількість страхових компаній, що надають послуги страхування життя, скоротилась на половину, з 20 у 2020 р. до 12 у 2023 р.;

Таблиця 1

Основні показники ринку страхування життя за 2020–2023 рр.

Показник	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік
Кількість страхових компаній зі страхування життя, од.	20	13	13	12
Валові премії, млрд грн	5,018	5,882	4,812	5,164
Валові премії на 1 страховика, млрд грн	0,251	0,452	0,401	0,430
Прибуток, млрд грн	0,434	0,331	0,583	0,851
Прибуток на 1 страховика, млрд грн	0,022	0,025	0,049	0,071
Активи, млрд грн	15,888	17,453	20,610	24,135
Активи на 1 страховика, млрд грн	0,795	1,342	1,717	2,011
Власний капітал, млрд грн	2,672	2,454	2,462	3,114
Власний капітал на 1 страховика, млрд грн	0,134	0,189	0,205	0,259
ROA, %	2,7	1,9	2,8	3,5
ROE, %	16,2	13,5	23,7	27,3

Джерело: складено автором за даними НБУ [3]

– номінальне збільшення активів страховиків і 2-кратне зростання середнього розміру активу одного страховика від 795 млн грн у 2020 р. до 2011 млн грн у 2023 р.;

– поступове зростання середньої величини власного капіталу одного страховика від 134 млн грн до 259 млн грн;

– коливання величини валових премій з максимумом у 2021 р. і мінімумом в 2022 р., але при цьому зростання величини премій на одного страховика з 251 млн грн у 2020 р. до 430 млн грн у 2023 р.;

– зростання середнього прибутку страховика від 22 млн грн до 71 млн грн;

– показники рентабельності мали позитивну динаміку та високі значення.

Отже, на українському ринку страхування життя спостерігається тенденція до зменшення числа страхових компаній, що викликано процесами реструктуризації у цій галузі. Показники ринку страхування життя у рік початку повномасштабної агресії зменшилися, але подальший розвиток ринку у 2023 р. показав, що страховий ринок почав відновлюватись і адаптуватись, що привело до зростання премій та прибутку страховиків.

Список використаних джерел

1. Богріновцева Л. М., Ключка О. В., Заїчко І. В. Розвиток та впровадження інноваційних підходів до фінансового управління страховими компаніями в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2024. № 60. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-57> (дата звернення: 20.11.2024).

2. Татаріна Т. Страхування життя в Україні: проблеми та нові можливості розвитку. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 1 (7). С. 91–105. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-1\(7\)-91-105](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-1(7)-91-105) (дата звернення: 10.11.2024).

3. Національний банк України. Наглядова статистика. Показники діяльності учасників ринку небанківських фінансових послуг. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 15.11.2024).

Кухарчук Петро Михайлович

доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Комунального закладу вищої освіти
«Вінницька академія безперервної освіти»

Олійник Віталій Валерійович

аспірант кафедри публічного управління та адміністрування
Комунального закладу вищої освіти
«Вінницька академія безперервної освіти»

МЕНЕДЖМЕНТ ЛОГІСТИЧНИХ СИСТЕМ У БУДІВЕЛЬНІЙ СФЕРІ

Україна перебуває у стані війни із росією, яка щодня зазнає руйнування внаслідок бойових дій, руйнувань зазнали 25,4 тис. км доріг та 344 мостів і мостових переходів державного, місцевого або комунального значення (для мостів та доріг – дані Міністерства інфраструктури). За даними міністерства, попередній огляд стану доріг у деокупованих регіонах (Чернігівська, Київська, Сумська, Харківська області) підтверджують інформацію щодо попередніх оцінок значних руйнувань структури доріг внаслідок проходження танків та іншої важкої військової техніки, що вимагатиме реконструкції значної частини пошкоджених доріг що рівень пошкоджених доріг (державного та місцевого значення, а також муніципальні дороги) варіюється від 0 до 95 % та в середньому був приблизно 10 % від загальної кількості доріг в областях, які були окупованими військами РФ або де відбувались (відбуваються) бойові дії [1].

Як наслідок, дослідження менеджменту логістичних систем в будівельній сфері щодо розвитку підприємств автотранспортної галузі зумовлений збільшенням попиту на транспортно-логістичні послуги, так як це стає вимогою часу для здобуття перемоги над агресором. Наукові спроби проаналізувати й запропонувати багатовекторні логістичні системи забезпечення функціонування галузі автомобільного будівництва, дозволить країні ефективно й якісно здійснювати повоєнну відбудову економіки.

Світова економіка й економіка України залежить від системного підвищення якості послуг та успішного формування й впровадження транспортно-логістичної системи щодо управління підприємствами автотранспорту в відбудові економіки країни, регіону й на локальному рівні.

Поряд з тим, Європейська логістична асоціація (European Logistics Association, ELA) надає визначення логістики як управлінської діяльності, що охоплює планування, організацію і контроль руху товарних потоків на етапах проектування, закупівлі, виробництва, розподілу з метою задоволення споживача з мінімальними витратами.

Серед ключових викликів, з якими змушені були зіткнутися українські компанії, – це оптимізація бізнес-процесів і переформування логістики [3; 5].

Так, як це обумовлено логістичними проблемами, спочатку було зумовлено пандемією COVID-19, а також через війну Росії проти України, яка почалась ще з окупації Криму і Севастополя Російською Федерацією 20 лютого 2014 р. [3].

Поряд з тим, основними логістичними проблемами, з якими стикнувся український бізнес через війну росії (є одночасно як державою-терористом, так і державою-спонсором тероризму [3]) проти України і українського народу, стали [4]: відмова від накопичення; зміна складських умов; складнощі з закупівлею товарів; ускладнення логістичних операцій.

Це негативно вплинуло на діяльність бізнес структур, і, як наслідок, на економіку України в цілому. Для вирішення проблем керівництво багатьох українських бізнес-структур все частіше звертались до SCM-рішень [5; 6], для забезпечення безпеки і гнучкої логістичної інфраструктури, для адаптації ланцюгів поставок до зовнішніх загроз.

Для уточнення слід звернутися до мети управління ланцюгами поставок (англ. SCM – Supply Chain Management), сьогодні пріоритетним напрямом для бізнес-структур є вміння не тільки скорочувати витрати, але і знаходити нові інноваційні рішення для збереження стійкості ланцюгів поставок в умовах війни,

а також належне забезпечення збалансованості рівня прибутковості і стійкості ланцюгів поставок в непростих і погано передбачуваних макроекономічних умовах.

На нашу думку, доцільно зазначити, що суттєвих змін і розвитку логістики надали відповідні карантинні обмеження, зумовлених пандемією COVID-19, адже, як відомо, відбулося пожвавлення на ринку е-комерції, що, у свою чергу, сприяло не тільки активізації логістичних систем, а й створило попит на побудову нових безпечних логістичних каналів, включаючи створення та оптимізацію їх мереж у різних регіонах [2].

Аналіз менеджменту логістичних систем в будівельній сфері щодо розвитку підприємств автотранспортної галузі зумовлений збільшенням попиту на транспортно-логістичні послуги в Україні, який спочатку був зумовлений пандемією COVID-19, потім через війну росією.

За результатами дослідження можна стверджувати, що сьогодні менеджмент логістичних систем в будівельній сфері щодо розвитку підприємств автотранспортної галузі залежить від безпеки логістичних рішень для відновлення ланцюгів поставок в непростих і погано передбачуваних макроекономічних умовах, особливо в умовах війни і пандемії, та вироблення механізму державного управління у повоєнному відновленні економіки.

References

1. Report on direct damage to infrastructure from destruction as a result of Russia's military aggression against Ukraine as of the beginning of 2024. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/04/01.01.24_Damages_Report.pdf [in Ukrainian].
2. Nosar, A. A. (2021). Regional dimension and global trends in the development of warehouse logistics: autoref. thesis... candidate economy Sciences: 08.00.05 / Odesa National Academy of Food Technologies. Odesa, 2021. 22 p. [in Ukrainian].
3. Skrynkovskyi, R. M., Gorbonos, F. V., Tsyukh, S. I., Khmyz, M. V., Protsevyat, O. S., Knyaz, S. V. (2022). Trends and issues of food security of Ukraine in war conditions. *International scientific journal "Internauka". Series: "Economic Sciences"*. 2022. No. 8 (64). P. 38-48 [in Ukrainian].

4. Logistics during the war: how Ukrainian businesses organize transport flows (2022). *Materials of the Ukrainian National Information Agency "Ukrinform"*. URL: <http://surl.li/unmxrd>

5. Dubovik, S. G., Sigida, N. O., Spesyviy, Y. Yu. (2018). Management of enterprise supply chains, their essence and structure. *Economy and society*. Issue 18. P. 402–410 [in Ukrainian].

6. Kolodizeva, T. O. (2022). Definition of supply chains and their role in increasing the efficiency of logistics activities of enterprises. *Problems of economics*. 2015. No. 2. P. 133–139. 40. Statistical information of the State Statistics Service of Ukraine. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (access date: 11/10/2022) [in Ukrainian].

Піддубняк Олександр Вікторович

аспірант кафедри управління та адміністрування
Комунального закладу вищої освіти
«Вінницька академія безперервної освіти»

ФАКТОРИ РЕСУРСНОГО МЕХАНІЗМУ МІСЦЕВОГО РОЗВИТКУ

Реформа місцевого самоврядування надала можливості активному розвитку потенціалу територіальних громад з ефективним використанням ресурсів місцевого розвитку. Потенціал територіальний громад можна представити за допомогою ресурсно-орієнтованого підходу, який формується під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів.

До зовнішніх факторів належать економічні умови існування держави, які формуються на основі показників загального економічного стану. Також зовнішні фактори будуються на політичних процесів, які відповідають за стабільність для міжнародних партнерів та інвесторів; державної політики та підтримки місцевого самоврядування через процеси децентралізації. До зовнішніх факторів належать технологічні процеси, які відбуваються в державі це доступ до сучасних технологій, що стимулює інноваційні рішення в громадах, такі

як впровадження цифрових технологій у сфері управління, розумних мереж для забезпечення енергетичної ефективності тощо. Також до на формування потенціалу громади здійснюють вплив демографічні зміни, а саме міграційні процеси, загальні демографічні тенденції та залучення трудових мігрантів. В умовах сталого розвитку на формування ресурсного потенціалу також впливають природно-кліматичні фактори та екологічні виклики: наприклад глобальні зміни клімату можуть впливати на громади через підвищення температури, нестабільні погодні умови, що особливо відчутно для аграрних регіонів, території, які знаходяться в зонах підвищеного ризику природних катастроф (повеней, землетрусів), мають додаткові витрати на адаптацію інфраструктури та захист населення, при цьому Екологічно чисте середовище є важливим фактором для залучення населення та інвесторів. Екологічні виклики змушують громади переглядати інфраструктуру, впроваджувати енергоефективні та екологічно чисті технології.

В умовах розвитку дієвого українського громадянського суспільства на потенціал громади здійснює вплив наявність міжнародної підтримки місцевих громад через грантові програми та навчальні проекти, спрямовані на розвиток соціального капіталу. При цьому залучення до міжнародних культурних програм та обмінів може розширити можливості громади в сфері освіти, культурного туризму та соціальної згуртованості. Громади, які мають активні громадські організації та ініціативні групи, можуть краще реагувати на зовнішні виклики та використовувати зовнішні можливості для розвитку.

Отже, зовнішні фактори суттєво впливають на потенціал територіальних громад, визначаючи їхні можливості та виклики. Сприяння розвитку інфраструктури, забезпечення доступу до фінансових ресурсів, врахування демографічних та природно-кліматичних умов, а також активна взаємодія з державними та міжнародними інституціями дозволяє громадам ефективніше використовувати свій потенціал.

Внутрішні фактори, які існують на мікрорівні також, безумовно, здійснюють вплив формування та розвиток потенціалу територіальної громади. До цих факторів віднесемо: наявність та доступність природних ресурсів, таких як вода, земля, корисні копалини, лісові та рекреаційні зони; економічний потенціал, який складається із рівня розвитку підприємництва, наявності та доступності робочих місць, рівень розвитку виробничої, транспортної та соціальної інфраструктури; людські ресурси громади, рівень освіти та кваліфікації населення, соціальна активність та згуртованість громади; інституційний та фінансовий потенціал; культурний потенціал і туристична привабливість; екологічна стійкість.

Отже, відмітимо, що потенціал територіальної громади визначається комбінацією природних, економічних, соціальних, інституційних та екологічних факторів. Важливо, щоб громада мала цілісний підхід до використання своїх ресурсів, розвитку людського капіталу, залучення інвестицій і підтримки інновацій. Ефективне управління, соціальна згуртованість і наявність довгострокової стратегії розвитку дозволять територіальній громаді максимально розкрити свій потенціал і забезпечити стале зростання.

Список використаних джерел

1. Сірик З., Панухник О., Білик Р. Внутрішньо-ресурсний потенціал місцевого самоврядування: особливості використання. *Український журнал прикладної економіки*. 2020. Том 5. № 3. С. 26–41.
2. Безверхнюк Т. Система ресурсного забезпечення регіонального управління: концептуальні засади розбудови і механізми функціонування : дис. на здоб. наук. ступ. д. держ. упр. : 25.00.02 «Механізми державного управління». Одеса : ОРІДУ, 2009. 441 с.

Бевз Сергій Васильович
аспірант кафедри управління та адміністрування
Комунального закладу вищої освіти
«Вінницька академія безперервної освіти»

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ В УКРАЇНІ

В умовах воєнного стану велике значення для соціально-економічного розвитку набуває державне регулювання альтернативної енергетики України, що допоможе формуванню енергетично незалежної та потужної держави.

Відповідно до існуючих документів загальнодержавного значення, стратегічними орієнтирами в цій сфері є проведення державної політики по стимулюванню будівництва сонячних та вітрових енергетичних станцій, проведення міжнародних комунікаційних кампаній з метою виходу на зовнішньоекономічний ринок відновлювальних джерел енергії та реформування енергетичного комплексу України [1].

В сучасному українському законодавстві існують терміни, які мають відношення до альтернативної енергетики: «альтернативні джерела енергії», «нетрадиційні джерела та види енергетичної сировини», «нетрадиційні джерела та види енергетичної сировини», «альтернативні види палива» та ін.

Так, згідно Закону України «Про альтернативні джерела енергії», під альтернативними джерелами енергії розуміють «відновлювані джерела енергії, до яких належать енергія сонячна, вітрова, геотермальна, гідротермальна, аеротермальна, енергія хвиль та припливів, гідроенергія, енергія біомаси, газу з органічних відходів, газу каналізаційно-очисних станцій, біогазів, та вторинні енергетичні ресурси, до яких належать доменний та коксівний газ, газ метан дегазациї вугільних родовищ, перетворення скидного енергопотенціалу технологічних процесів» [2].

Формування нормативно-правового забезпечення розвитку альтернативної енергетики є потужним елементом державного регулювання розвитку, при цьому воно має на меті забезпечення стабільного зростання цього сектора, зменшення енергетичної залежності держави та сприяння сталому розвитку економіки.

У цьому аспекті роль публічного управління складається зі сприяння з боку держави розвитку альтернативної енергетики оскільки саме публічні органи влади формують стратегії, створюють правові рамки, забезпечують фінансову підтримку і стимулюють розвиток сектора. Публічне управління в цій сфері спрямоване на досягнення енергетичної безпеки та зменшення залежності від традиційних джерел енергії та підтримку переходу до альтернативних.

Ключовими напрямки та аспектами держави на розвиток альтернативної енергетики є продовження дотримування стратегічного курсу, який закладено в Енергетичній стратегії до 2035 р. та посилення інтеграції з європейськими екологічними та енергетичними стандартами:

надання державних пільг для розвитку альтернативної енергетики, наприклад зниження податкового навантаження на імпорт обладнання для відновлюваної енергетики, впровадження системи дотації для підприємств, які активно впроваджують енергозберігаючі технології;

активне стимулювання розвитку наукових досліджень і впровадження інновацій у сфері альтернативної енергетики через фінансування наукових розробок і програм, пов'язаних з новими технологіями у відновлюваній енергетиці, підтримку стартапів та інноваційних компаній, які працюють у сфері альтернативної енергетики, створення технологічних парків для співпраці з університетами та науково-дослідними установами.

Публічне управління відіграє ключову роль у створенні умов для розвитку альтернативної енергетики в Україні. Ефективне регулювання, фінансові стимули, національні стратегії та співпраця з міжнародними партнерами створюють базу для зростання відновлюваної енергетики, підвищення енергоефективності

та зниження впливу на навколишнє середовище. Однак, для досягнення стійкого розвитку необхідні послідовні політики, належний моніторинг, та стабільна підтримка з боку держави для подолання наявних економічних і політичних викликів.

Список використаних джерел

1. Енергетична стратегія України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентноспроможність» : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 серпня 2017 р. № 605-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/605-2017-p#n2>

2. Про альтернативні джерела енергії : Закон України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2003. № 24, ст. 155. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555-15#Text>

Банчук Станіслав Ярославович

здобувач Національного університету цивільного захисту України

ЕВОЛЮЦІЯ ПІДХОДІВ ДО ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ПАСАЖИРСЬКОЮ ТРАНСПОРТНОЮ СИСТЕМОЮ АГЛОМЕРАЦІЇ

Розвиток виробничо-економічних та соціальних систем, а також і систем іншого виду здійснюється відповідно до трьох законів діалектики, сформульованих вперше Г. М. Гегелем.

Стосовно розвитку пасажирських транспортних систем в агломерації інтерпретація цих законів може звучати так.

1. Закон єдності та боротьби протилежностей реалізується у формі розвитку транспортної системи та підходів до управління нею у вигляді виникнення та вирішення внутрішніх протиріч. На сучасному етапі розвитку в пасажирській транспортній системі агломерації відбувається вирішення внутрішніх протиріч між рівнем розвитку продуктивних сил та виробничими відносинами. Це виявляється у появі нових бізнес-моделей

та нових видів транспортних послуг, форм співпраці учасників ринку та державно-приватного партнерства.

2. Закон переходу кількісних змін у якісні виявляється на стадії зміни парадигми державного управління пасажирською транспортною системою в агломерації.

3. Закон заперечення заперечення тісно пов'язані з двома іншими і стосовно транспортним системам агломерацій виявляється у збереженні кожним станом системи показників, специфічних характеристик попереднього стану, втілених вже на новому рівні.

Розвиток внутрішньо-і міжвидової конкуренції на ринку, що за своєю суттю є неспроможним, в агломераціях викликало ряд екстерналій, що в сукупності отримали назву транспортної проблеми. Вона виявляється у неефективному використанні ресурсів пасажирського транспортного комплексу, численних розривах між попитом перевезення і пропозицією (наявність мало- і густонаселених маршрутів, брак чи, навпаки, надмірність транспортних одиниць). Зниження рівня якості транспортного обслуговування сприяло додатковому зниженню попиту, що призвело до зростання середнього часу в дорозі (наслідок «пробок» на автошляхах), збільшення викидів вуглекислого газу в атмосферу, шумового забруднення агломерацій, зростання числа ДТП за участю особистого автотранспорту та маршрутних таксі. Через прогалини в транспортному плануванні з'явився «тіньовий» сегмент ринку, який здійснює нелегальні перевезення маршрутами, не передбаченими реєстрами.

Транспортні системи, що відрізняються високим рівнем кооперації та ефективною взаємодією учасників ринку, різні автори називають інтермодальними, мультимодальними, змішаними, синхромодальними або безшовними.

Так у статті В.П. Яновської [1] міські транспортні системи класифіковані на моно-, мульти- та інтермодальні. Ключова відмінність останніх у тому, що транспортні організації ефективно взаємодіють між собою у процесі надання послуг населенню міст. У мультимодальних системах, на відміну

від цього, учасники ринку пасажирських транспортних послуг функціонують окремо.

П. Р. Левковець, І. Ф. Шпильовий [2] також використовують терміни «інтермодальні перевезення», «інтермодальна транспортна система», маючи на увазі високий рівень координації транспортних компаній у забезпеченні мультимодальних перевезень.

У роботі В. В. Костецького [3] висловлюється думка про необхідність розвитку мережі замських залізниць, активну участь залізничного транспорту в логістичних схемах агломерацій. Автор використовує термін «мультимодальні перевезення».

Термін «безшовна транспортна система» походить від англійського стійкого поєднання «seamless transport system». Це словосполучення згадується у зарубіжних дослідженнях у галузі мультимодальних перевезень. В українських дослідженнях термін «безшовна транспортна система» зустрічається набагато рідше. Авторі наголошують на ключових характеристиках такої системи, однією з яких є забезпечення однакового рівня якості перевезення на всіх стадіях її надання. Авторі доводять, що формування безшовної транспортної системи має здійснюватися на основі рейкового транспорту, переважно високошвидкісного залізничного. На думку авторів, залізничний транспорт на сучасному розвитку транспортних систем переживає ренесанс, будучи каркасом безшовної транспортної системи.

На наш погляд, терміни «мультимодальна», «інтермодальна» стосовно пасажирської транспортної системи агломерації використовувати не зовсім коректно, оскільки вони належать більшою мірою до сфери вантажних перевезень. Так, існує концепція синхромодалізму, що передбачає максимальну гнучкість логістичного ланцюжка та можливість її перебудови у процесі вантажного перевезення. На наш погляд, стосовно пасажирської транспортної системи агломерації доцільно використовувати термін «безшовна транспортна система». Детермінанти останньої визначені в частині перевезень пасажирів і можуть бути застосовані на рівні агломерації.

У науковій літературі виокремлюються ключові вимоги до пасажирської транспортної системи сучасної агломерації. До них можна віднести:

- упор на використання громадського пасажирського транспорту;
- високу частку мультимодальних поїздок у загальному обсязі перевезень;
- високий рівень кооперації видів транспорту;
- високий рівень якості всіх видів транспортних послуг;
- будівництво інтегруючих елементів інфраструктури – пасажирських транспортних хабів;
- імплементація концепції МaaS;
- гармонійна інтеграція форм спільного споживання до транспортних систем.

Список використаних джерел

1. Яновська В. П. Інтенсивність цифровізації економіки України. *Економіка України*. 2020. № 9. С. 5–20.
2. Левковець П. Р., Шпильовий І. Ф. Системні аспекти логістики в проєктах пасажирських перевезень : монографія. Київ : НТУ, 2007. 152 с.
3. Костецький В. В. Проблеми та перспективи використання фінансового лізингу для оновлення рухомого складу підприємств міського електротранспорту. *Наука й економіка*. 2009. № 3 (15). С. 108–113.

Горник Володимир Гнатович

доктор наук з державного управління, професор,
директор Навчально-наукового інституту управління,
економіки та природокористування Таврійського національного
університету ім. В. І. Вернадського

Залізнюк Вікторія Петрівна

доктор наук з державного управління, професор,
завідувач кафедри публічного управління та адміністрування
Державного торговельно-економічного університету

МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ З ТОЧКИ ЗОРУ САМОРЕГУЛЯЦІЇ ПІСЛЯ ДЕОКУПАЦІЇ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Відновлення економічного потенціалу постраждалих територій України після деокупації є складним та багатограним процесом. Одним із важливих аспектів цього процесу є розвиток малого бізнесу, який має стати основою для відродження місцевих економік, створення робочих місць, підвищення рівня соціальної стабільності та сприяння інвестиційним процесам. В умовах післявоєнного відновлення, малий бізнес може стати ключовим елементом саморегуляції економічного середовища, коли традиційні механізми державного управління можуть бути ослаблені або недоступні через складні умови.

У даній статті ми розглянемо механізми розвитку малого бізнесу після деокупації території України, з акцентом на саморегуляцію та роль підприємницьких ініціатив у відновленні економіки.

Малий бізнес, за своєю суттю, є гнучким та адаптивним до змін у зовнішньому середовищі, що робить його важливим елементом саморегуляції економіки. Під час війни та після її завершення малий бізнес часто стає одним із перших секторів, який адаптується до нових реалій, шукаючи альтернативні джерела постачання, нові ринки збуту, а також оптимізуючи власні внутрішні процеси.

Зокрема, механізм саморегуляції малого бізнесу проявляється через такі елементи:

- гнучкість організаційних структур. Підприємства малого бізнесу часто мають плоску структуру управління, що дозволяє швидко реагувати на зміни умов [2];

- диверсифікація бізнес-процесів. Для виживання у складних умовах, підприємці часто шукають нові можливості для диверсифікації товарів та послуг, адаптуючи їх під нові запити ринку [1];

- взаємодія з місцевою спільнотою. Підприємці можуть значно вплинути на соціальну стабільність регіону через розвиток взаємовигідних відносин з місцевими жителями, зокрема через створення робочих місць та залучення до бізнес-процесів [4].

Незважаючи на гнучкість і адаптивність малого бізнесу, деокупація території України супроводжується низкою викликів, які можуть ускладнити відновлення:

- деструкція інфраструктури. Пошкодження або знищення інфраструктури (дороги, мережі постачання енергії, комунікації) вимагає великих зусиль для відновлення [3];

- втрата кваліфікованих кадрів. Велика частина робочої сили може бути переміщена або втратити кваліфікацію через тривалу відсутність на ринку праці [4];

- нестабільність економічної ситуації. Військові дії можуть спричинити економічну нестабільність, що ускладнює доступ до кредитів, інвестицій та інших фінансових ресурсів [2];

- соціально-психологічний вплив. Після травмуючих подій війни мешканці регіонів можуть мати знижений рівень мотивації та стрес, що також впливає на активність підприємців [1].

Після деокупації особливо важливо забезпечити умови для відновлення малого бізнесу через механізми, що спираються на саморегуляцію та місцеві ініціативи.

Підтримка з боку держави та міжнародних організацій. Хоча саморегуляція є важливою, державна підтримка через субсидії, гранти, пільгові кредити та інші інструменти також є необхідною

для стимулювання підприємницької діяльності в післявоєнний період [2].

Розвиток місцевих кластерів. Створення кластерів малого бізнесу може сприяти кооперації між підприємствами та зниженню витрат, що, у свою чергу, сприятиме відновленню та розвитку економіки [3].

Інноваційні рішення в управлінні. Адаптація нових технологій, зокрема цифровізація бізнес-процесів, електронні платформи для продажу та маркетингу, дозволяють малим підприємствам швидше відновлювати свої операції та виходити на нові ринки [4].

Освітні програми та тренінги для підприємців. Зниження рівня економічної активності в регіонах після деокупації може бути компенсовано через програми підвищення кваліфікації для підприємців, що дозволяє їм краще орієнтуватися на нових умовах ринку [1].

Малий бізнес після деокупації має великий потенціал для розвитку, якщо будуть створені належні умови для його підтримки та зростання. Ось кілька важливих напрямів розвитку:

- підвищення ролі цифрових технологій. Зважаючи на глобальні тенденції, цифровізація та інтернет-комерція можуть стати важливими інструментами для малих підприємств, дозволяючи їм знизити витрати та охопити нові ринки [2];

- аграрні ініціативи. Оскільки багато постраждалих територій мають аграрний потенціал, розвиток сільського бізнесу через кооперативи, фермерські господарства та агротуризм може стати важливою складовою відновлення [3];

- підтримка інноваційних стартапів.

Створення інноваційних екосистем, підтримка стартапів та нових підприємств можуть стати рушійною силою для розвитку місцевих економік [4].

Малий бізнес є важливим чинником відновлення економіки після деокупації територій України. Однак, для того щоб він зміг стати рушійною силою економічного зростання, необхідно створити умови для його розвитку через механізми саморегуляції,

інноваційні підходи до управління та підтримку з боку держави та міжнародних організацій. У довгостроковій перспективі малий бізнес може стати основою стабільності і відродження постраждалих територій, сприяючи відновленню соціальної та економічної інфраструктури.

Список використаних джерел

1. Андреев О. В. Малий бізнес як фактор економічної стабільності в Україні. *Економіка України*. 2019. Вип. 4 (109). С. 34–40.
2. Іванова Т. П. Саморегуляція економіки в умовах постконфліктного відновлення: міжнародний досвід та українська практика. *Науковий вісник Національного університету «Острозька академія»*. 2021. Вип. 3 (127). С. 72–79.
3. Петренко В. С. Інновації у розвитку малого бізнесу в поствоєнний період. *Економічні трансформації: теорія, методологія, практика*. 2020. Вип. 15 (2). С. 12–18.
4. Шевченко О. В. Підтримка малого бізнесу в умовах післявоєнного відновлення. *Журнал бізнес-стратегій*. 2022. Вип. 8 (152). С. 55–61.

Лінькова Наталія Миколаївна

магістрант кафедри публічного управління та адміністрування
Маріупольського державного університету,
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»
Науковий керівник: **Зелінська Марина Ігорівна**
кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Маріупольського державного університету

ЧАСТКОВЕ ДЕРЖАВНЕ ФІНАНСУВАННЯ ЯК ПІДТРИМКА СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

У часи, коли в Україні зростають соціальні проблеми у суспільстві, з'являється необхідність у нових інструментах для їх вирішення.

Соціальне підприємництво є новою формою бізнесу, який спрямований на вирішення місцевих соціальних та економічних проблем, створення нових робочих місць та підвищення рівня життя населення.

Ефективним розвитком для такого підприємництва є співпраця з територіальною громадою на умовах часткової фінансової залученості держави в такому соціальному підприємстві. Така модель співпраці дозволяє враховувати місцеві потреби, залучати громаду до участі у створенні та реалізації соціальних проєктів, а також використовувати державні ресурси для підтримки розвитку місцевого бізнесу, який орієнтований на соціальну місію.

Оскільки, у випадку кризи, наприклад COVID-19, соціальне підприємництво знаходиться в більш вразливому становищі ніж звичайний бізнес, Проєкт часткового державного фінансування у співпраці з соціальним бізнесом передбачає внесок держави до статутного капіталу такого підприємства без подальшого втручання в управлінські рішення, в операційне керування підприємством. Такий підхід дає можливість залишатися соціальному бізнесу автономним і отримувати фінансову підтримку. При цьому держава, як інвестор, не має управлінських повноважень, що дозволяє зосередитись саме на соціальній місії та уникнути зайвої бюрократизації процесів [1].

Державна частка у статутному капіталі також передбачає часткову участь у розподілі прибутків від діяльності соціального бізнесу. Це дає можливість отримувати державі дохід від вкладених інвестицій і в той же час спрямовувати його на подальшу підтримку соціальних проєктів та розвиток соціальної інфраструктури на території громади. Оскільки соціально орієнтоване підприємництво зазвичай продукує нижчий рівень прибутків ніж звичайний бізнес, громада може пропонувати партнеру-підприємцю непропорційний розмірам внесків розподіл прибутку: менше державі, більше підприємцю.

Отже, держава отримує не лише фінансову вигоду, а й можливість інвестувати отримані кошти в створення та реалізацію нових соціальних проєктів.

Співпраця соціального підприємництва з громадою та державою має низку переваг: посилення зацікавленості в вирішенні соціальних проблем, збільшення рівня зайнятості, підвищення добробуту місцевого населення, залучення громади до процесів прийняття рішень та стимулювання сталого розвитку територіальної громади. Така модель партнерства також підвищує прозорість підзвітності та діяльності соціального бізнесу, сприяє довгостроковій кооперації та формує основу для відповідального громадянського суспільства.

Отже, часткове державне фінансування, участь у статутному капіталі та відповідний розподіл прибутків є ефективними інструментами підтримки соціального підприємництва, які забезпечують сталість його розвитку, та сприяють позитивним соціальним змінам та економічному зростанню територіальної громади.

Список використаних джерел

1. Чечель А. О. Освітня траєкторія розвитку соціального підприємництва. Актуальні проблеми науки та освіти : зб. матеріалів XXV підсумкової наук.-практ. конф. викладачів МДУ, м. Київ, 10 лют. 2023 р. / за заг. ред. М. В. Трофименка. Київ : МДУ, 2023. С. 315–318.
2. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text>
3. Бочарнікова А. Simple SE. Про соціальне підприємництво – просто, 2020. URL: https://socialbusiness.in.ua/knowledge_base/posibnyk-sotsialnoho-pidprijemstva-simplese-pro-sotsialne-pidprijemnytstvo-prosto/

Наукове видання

**ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ,
ЕКОНОМІКИ ТА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ:
АСПЕКТИ РЕІНТЕГРАЦІЇ КРИМУ
В ГОСПОДАРСЬКИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ**

**Збірник матеріалів
VIII Міжнародної науково-практичної конференції**

**14 листопада 2024 року
Київ**

Технічне редагування *О. Гринюк*
Дизайн обкладинки *В. Савельєва*
Верстання *О. Данильченко*

Формат 60x84/16.
Гарнітура Times.
Ум. друк. арк. 24,82.
Замовлення № 1224-128.

Видавництво та друк: Олді+
65101, м. Одеса, вул. Інглєзі, 6/1
тел.: +38 (095) 559-45-45, e-mail: office@oldiplus.ua
Свідоцтво ДК № 7642 від 29.07.2022 р.

Замовлення книг:
тел.: +38 (050) 915-34-54, +38 (068) 517-50-33
e-mail: book@oldiplus.ua

